TRANSLATING CHILDREN'S STORIES: TRANSLATION OF THIRTY-ONE ASSAMESE STORIES BY LAKSHMINATH BEZBARUA INTO ENGLISH

DISSERTATION SUBMITTED TO THE JAWAHARLAL NEHRU UNIVERSITY
IN PARTIAL FULFILMENT OF THE REQUIREMENTS FOR THE AWARD OF
THE DEGREE OF
MASTER OF PHILOSOPHY

BALAKA BARUAH

CENTRE OF LINGUISTICS AND ENGLISH
SCHOOL OF LANGUAGES
JAWAHARLAL NEHRU UNIVERSITY
NEW DELHI
INDIA

1995

जवाहरलाल नेहरू विश्वविद्यालय
JAWAHARLAL NEHRU UNIVERSITY
NEW DELHI - 110067
CENTRE OF LINGUISTICS & ENGLISH, SCHOOL OF LANGUAGES

21 July 1995

CERTIFICATE

Certified that this dissertation entitled "**Translating Children's stories: Translation of Thirty-One Assamese stories by Lakshminath Bezbarua into English**" submitted by **Balaka Baruah**, Centre for Linguistics and English, School of Languages, Jawaharlal Nehru University, New Delhi, for the award of the degree of Master of Philosophy, is an original work and has not been submitted so far, in part or full, for any other degree of diploma of any university. This may be placed before the examiners for evaluation for the award of the degree of Master of Philosophy.

R.S. Gupta

DR. R.S. GUPTA
Supervisor

Anvita Abbi

DR. ANVITA ABBI
Chairperson
CHAIRPERSON
CLE/SL/JNU

GRAM : JAYENU TEL. : 667676, 667557/EXT. 269 TELEX : 031-73167 JNU IN FAX : (011)-6865886

ACKNOWLEDGEMENTS

It has been my privilege to work under the guidance of Dr. R.S. Gupta. He was available to guide me at any time of the day. I would like to express my sincere gratitude to him for his cooperation and understanding.

I am grateful to Dr. Anvita Abbi for having inspired me to complete this dissertation.

I must thank Prof. Hiren Gohain of Guwahati university who with his valuable suggestions helped me.

I thank my parents for providing the necessary motivation to complete my M.Phil. My parents-in-law extended their cooperation for which I am thankful.

My friends Tina and Ritu and my well wishers provided moral support and instilled confidence in myself.

My husband Dr. S. Aggarwal with his unstinted support and cooperation made it possible to complete this dissertation. He displayed genuine concern and interest in my work which was enough motivation for me to overcome the bad patches.

Last but not the least I am grateful to Mr. S.K. Sharma and Mr. Prashant for taking personal interest in my work.

Balaka Baruah

For
My Son
Gautam

Contents

		Page
Introduction		**1**
Folk Tales:		
1.	The tale of the cat's daughter	14
2.	The tale of a monkey and a fox	17
3.	The O - princess	20
4.	The tale of a dhura crow and a little wren	22
5.	The tale of a gardener and a flower tree	25
6.	The cunning fox	27
7.	The tale of a tiger and a crab	30
8.	Tejimola	39
9.	The tale of the old man, the old woman and the fox	43
10.	The long legged one	46
11.	The Globefish or Gangatope	48
12.	The little son	51
13.	The fortune-teller	53
14.	The tale of a hingora fish	58
15.	The tale of a strong man	60
16.	The tale of the kite's daughter	62
17.	Tula and Teja	70
18.	Rubbing salt into the wounded nose	82
19.	Tikhor and Chuti-Bai	86
20.	Champabati	89
21.	The tale of a king	97
22.	Panoikhi	100
23.	The tale of a son-in-law	104

24. The man who suffered from night - blindness 106
25. The tale of a toad 110
26. The tale of a tawai 113
27. Lotkon 115
28. The lucky woman 118
29. Two clever men 120
30. Kanchani 124
31. The obnoxious deer 131

Annexure

Introduction

Lakshminath Bezbarua was the pioneer of the literary movement that began in the late 19th century. This movement took place because of two reasons. One was that the Assamese had become aware of their own cultural heritage and secondly there was a growing resistance to the imposition of the Bengali in Assam by the British who were under the impression that Assamese was merely a variant of Bengali. Such being the state of affairs, Lakshminath and his contemporaries were all educated in the Bengali medium. It was towards the end of the 19th century when a group of Assamese students in Calcutta decided to launch an Assamese magazine called 'Jonaki' with Lakshminath Bezbarua, as its editor that things began to change a little. Thus, "A new modern age in Assamese literature was heralded in 1889, with the famous literary magazine, 'Jonaki'. Through it, there entered into Assamese life and literature new ideas about the life and world and also new literary forms and modes such as the lyrical poem, the short story, the novel, the epic episode and many others. The first few Assamese short stories were published in the pages of this magazine. Their writer was Lakshminath Bezbarua, the father of the modern short story in Assamese. Humour and satire were his forte. Satire aims at social reforms and the desire for social reforms was in Bezbarua's blood, as it were, born as he was at a time when one age was passing, and a new one was taking shape. He used his satire to expose sham, and the followers of certain social customs and practices. He held up to ridicule superstition, foppery, blind imitation of the west and other evils that permeated the society of his times. With the superb ease of a master he created in his stories humourous situations in which the shows his characters fumbling and faltering, creating laughter at their expense. He has rightly been called the "Rasa Raja," king of humourists. Bezbarua had

intimate knowledge of the typical characters of the middle class and the rural folk. Through them he wished to depict the dignity and levity, vices and virtues, joys and sorrow, hopes and fears of their lives. The execution in his stories may not always be perfect, but they portray contemporary life and society in a realistic and colourful style. This has invested his stories with lasting interest."

(From the introduction by the author in Assamese short stories, an anthology, edited by Nirmal Prabha Bordoli, 1982 : Authors Guild of India Cooperative Society, Vikas Publishing House Pvt. Ltd. New Delhi)

During this period, when Lakshminath and his contempories were reviving Assamese literature, there was a paralleled literary movement on the national scene. This was the nationalist period. Indian scholars during this period became aware of their own roots (be it from the writings of the very people from whom they wanted to seek freedom). and wanted to be free both politically and culturally. India was suddenly awaking from centuries of slumber and had to find her own roots and identity. Folklore was to a great extent instrumental in stimulating the spirit of nationalism. Scholars for the first time valued their oral traditions and began studying and collecting them. Nationalism in India had to be made manifest in the national languages, national epics, food, dress, ancient thought, wisdom, value system, folklore and literature. Bezbarua's "Buriair's Hadhu", a collection of folk tales for children, published in 1912, can be seen in this light. In the prologue of this book he had addressed his young readers on the need to inculcate the right values and habits as a child. This book, he said, is a small contribution to eradicate the growing indiscipline that is seen among students.

About Folk Literature :

Since the mid-nineteenth century, folklore has been the collective name applied to the traditional verbal materials and social rituals. "It is the lore of cultures having no written language and is by definition, transmitted by word of mouth. It consists as does written literature, of both prose and verse narratives, poems and songs, myths, dramas rituals, proverbs, riddles and the like. The most obvious characteristic of folk literature is the fact that it is oral. It normally stands in direct contrast with written literature. The latter exists in manuscripts and books and may be preserved exactly as the author or authors have left it centuries or even millennia ago. With oral literature this is not possible. It is concerned only with a speaking and singing and with a listening, thus depending upon the existence of a living creature to carry on a tradition. If any item of folk literature ceases to exist in the memory of man it is completely lost.

The whole material is fluid and refuses to be stabilised in a definite form. The teller is likely to see places where he can make improvements, and he may well begin a new tradition that will live as long as it appeal to other letters.

Of special importance is the relation of all kinds of folk literature to mythology. This is especially true of the highly developed mythologies of India and the Greek, Irish and Germanic pantheons. All are a result of an indefinitely long past of growth and outside influences, of religions cult and practices and of glorification of heroes.

In many preliterate cultures, folktales are hardly to be distinguished from myths since especially in tales of tricksters and heroes, they presuppose a background of belief about tribal origin and the relation of man and god. Animals abound here whether in their natural form or anthropomorphized so that they seem sometimes men and sometimes beasts. Adventure stories, exaggerations, marvels of all kinds such as other

world journeys and narratives of marriage or sexual adventure, usually between human beings and animals, are common.

A major division of this classification of tales deals with jests and anecdotes. Examples are the many stories of numskulls, of clever rascals, and tall tales filled with aggregations or lies. Finally comes formula tales like "The house that Jack built". (From Britannica Encyclopedia, Folk Arts: pages 313-316.)

Choice of this book: Why select children's stories.

That this book has been my favourite as a child is beyond doubt. These were the stories I had heard and reheard as a child and have told and re-told them to the many young cousins and now, the nieces and nephews that I have. These were the stories that had first filled my dream world and imagination before. I could read the fairy tales and the Enid Blytons independently. When I was looking for a book to translate during M. Phil, this was but a natural choice.

'Buri air Hadhu' is a set of folk tales which Lakshminath Bezharua has laboriously collected from various people. In the preface he has mentioned that being folk tales he had heard different versions of these stories, out of which he selected and then re-wrote them all in his own language. He has said that folk tales are very reflective of the society they belong to. The growth, progress, the beliefs, the values, the morals, the hopes and the fears of the people of a community are all woven into the folktales They are valuable assets of a community. The value of these folktales came to light only after the publication of Grimm's fairy tales between 1811-1835, when the two German brothers collected these stories from grand mothers and published them.

Human hopes, fears, desires and wants all being similar, Bezbarua says, many of the stories are similar. It is only that the forms may change.

Thus we may read a Cinderella in 'Tejimola', or in Teja', on find a frog that turns into a handsome prince in Champabati's python husband and Kanchaan's dog-husband. When the Hingora fish procures the gold ring for his master which turns everything in the house golden there is the element of Midas touch. The kite-mother in the tale of a kite lovingly looks after her daughter and later on instructs her how to deal with the various situations she is faced with after her marriage. The animals also assume human nature when they interact among themselves as in the story of the monkey and the fox. They planned to trick the men and got hold of the food. Later the monkey fooled the fox and the fox then took his revenge again. The tiger and the crab decide to live together and cultivate. They thus grow rice, vegetables and the like, yet the friendship falls apart after the success of the cultivation. There is a Classic example in the Gangetope where the fishes decide to organise a campaign against all fish eaters and mostly man. We have several examples of the trickster in 'Lotkon' where first he fools the sweetmeat seller's son, then the owner and finally, in the house where he remained as a guest. The fortune-teller or Sarabjan both by his wit and luck was able to impress the king. The two clever men in their bid to fool the world, fools each other and then gets fooled themselves There is a lot of magic too. In Kanchani, the young man is turned into a dog by his sister-in-law. In Tula Teja, first Tula's mother Lagi turned Teja's mother Alagi into a tortoise. Later Alagi turned Teja into a common mynah and sent her own daughter Tula to the palace as the queen.

Folk tales also have behavioural functions which are : the justifying function, the pedagogic function and the controlling function Folktales justify and provide support for the institutions and behaviour patterns of a culture. Thus in 'O-princess' when the prince enters the Ruh-ghar, and in Panoikhi when the young man enters the Ruh-Ghar. it signifies that there

is a demand on their part, usually when they fall in love and express their demand. In Tula and Teja when Teja leaves her father's home with her husband the king, after being married, all the wealth in her father's house follows her, which is why her father asks her to look back once so that some wealth remains with them. This is a custom which is practised even today, the belief being that daughter is the Lakshmi of the house and takes with her everything.

Many folktales serve to instruct and remind members of society of wise codes of conduct. The proverb and the tale many teach the same lesson; for example pride goes before a fall' illustrated in Gangatope who literally must with pride. 'Gangatope' has therefore become a metaphor in Assamese to refer to anybody who is proud or arrogant. The story of the clever fox who had bullied tiger cubs and terrorised the tigress meets his end illustrates that 'As one sows, so does he reap. 'The story of the son-in-law suffering from night-blindness proves that 'Honesty is the best policy'.

Besides suggesting rules for conduct, folktales also drive home the need for proper social behaviour by holding up to scorn those who depart from socially accepted norms and by eulogising those who follow them. The young man in 'Tawai's story' gets good results for listening to his uncle without questioning his wisdom, although the suggestions were very unusual. When Tula's flesh is sent to her mother, it serves to remind the readers that the wicked, though they succeed temporaly, cannot reach far.

Translation: Analysis and Discussion

Translation as a known practice dates back to as far as about 3000 BC. Since then there has been a spate of translations all over the world, each of them being carried out for different reasons; from translation as an enriching factor, to translation as appropriation and expropriation, to

translation as a literary exercise purely for its literary merit. And through the ages different theories have been established on the basis of different parameters and dimensions, and today we have an established branch dealing with the scientific study of translation called Translatology.

A brief survey of the history of translation will show that the main discussion has always been in terms of the conflict between free and literal translation. In the 'early period' it were the Roman translations and later on the translations of the Bible that spurred on initial literary translation theory. Cicero's sensitivity to translation can be ganged from one of his remarks, "If I render word for word the result will sound uncouth, and if compelled by necessity, I alter anything in the order or wording, I shall seem to have departed from the function of a translator. ' Horace too advices a translator to avoid being a slave. The aim of the Romans being enrichment of their literary tradition, allowed free translations consisting of new words, expressions, etc. Alongwith Bible translations saw the rise of vernaculars all over Europe. These translations being used as a weapon against the dogmatic beliefs prevalent in church practises, as well as for the emergence of new nation states, the chief aims of the Bible translations were both intelligibility and a gratifying style.

Creative Appropriation was the translation style during the Renaissance, examples of which abound in Matthiesson's study of English translators.

Rationalism and induction began to dominate literary criticism during the mid-seventeenth century. John Dryden distinguished between metaphrase, imitation and paraphrase. Dryden's view on translation was echoed by Alexander Pope who too wanted the spirit of the original text to be captured in the translated text.

By the end of the 18th C. Alexander Fraser Tytler published 'The Principles of Translation' (1791) where he mentioned three basic principles.

a) the translation must retain the complete idea of the original;

b) the style and manner of writing must be of same manner and type of the original;

c) the translation should have the ease of the source language text.

By the time the Romantics arrived on the scene in the early 19th century, the emphasis had shifted to the crucial 'role of imagination'. Colderidge in his 'Biographia Literaria' distinguished between Fancy and Imagination, giving the latter sole powers of creativity. Thus, translation too was viewed in terms of imagination i.e. as a higher creative activity.

The Victorians added a new dimension to the art of translation i.e. of archaism. Mathew Arnold delivered a series of lectures entitled, "On Translating Homer" (1862). According to Arnold the translation must serve the original text and the target text reader must be brought to the source language text through translation. This view appears close to the neo-classical perspective, though unlike them the Victorians did not see translations as a means of enriching their own culture.

Henry Wadsworth Longfellow, around the same time, propagated a literal perspective to translation. While discussing his own translation of 'Divine Comdey' he considered rhyme to be a mere trimming. Thus stylistic features were for him distinct from the spirit of the work.

Contrastingly, Edward Fitzgerald demonstrated in his "Rubbait of Omar Khayyam" that instead of leading the TT reader to the ST, it was possible to bring a version of the ST into the TT culture as a 'living entity,' for he preferred to have a live sparrow than a stuffed eagle.

Thus, till the twentieth century and well into it, translators either favoured literal translations or translations with some latitude or

translations with most latitude. Such preoccupations can be seen in a recent book by Hatim and Mason (1990) who treat translators as passive mediators between the SL text and the TL text.

The most for reaching impacts in translation were those from the field of linguistics. In this century most linguistic theories developed in isolation from the main literary traditions. As long as linguistics excluded semantics and emphasized that grammar preceeded meaning in importance, there could not be any contribution to literary thinking. Various theories like American structuralism, Chomskyan 'transformational' theory and Halliday's systemic grammar were all divorced from literary interactions. It was in the 80's that some attempts were made to combine both linguistic and literary theories of translation in a perspective that views all language as forms of a communication act. Language and literary texts are now seen to be rooted in the cultural matrices of a speech community. Thus the view is gaining ground that, "Each society will interpret a message in terms of its own culture. The receptor audience will decode the translation in terms of its own culture and experience, not in terms of the culture and experience of the author and audience of the original document." (Larson 1984 :431)

The goal of translation being communication, contextualization of the event is not only necessary but a prerequisite. It is only the context that will give us an insight into the secondary, figurative and aesthetic meaning besides the primary meanings. Among the linguistic functions of language Jakobson (1960) poetic function is now being invoked by translators such as Larson (1984), Snell - Hornby (1988) and Callow (1990), etc. There has been considerable gain in literary translation from insights provided by linguistics in terms of identification of formal stylistic features of texts and co-relating them with literary significations.

Yet the debate still continues. What are the principles behind a good translation? A general consensus has been that the translation has to be both readable and acceptable. The readability criterion is fulfilled so long as the translated text is read and enjoyed by the reader as a text in his language (rather the receptor language). The acceptability criterion requires that the reader's expectation from the particular type of writing or genre to which it belongs to is met with, for example a poem, a play, a novel etc. For the reader the Translated Text (henceforth TT) is first and foremost a text, a discourse, a verbal artefact. It does not matter to him that the work is translated. The reader must get his joy and thrill from the translated work.

The focus of the present translated work has also been on the readability criterion. The methodology adopted here has been that I read the story in Assamese, kept the story in front of me and then proceeded to translate it into English, the source text (henceforth ST) in front to help me with the details of the story. After each story I found a reader who would read them like any other story and give an opinion on any awkward part. This was done to make to sure that there was an easy flow in the stories, alongwith intelligibility. Since the readership of this translation would be young readers the language used has been simple. And like Bezbarua. I have tried to retain the rhyme like sequences within the stories, though the effectiveness of my' translations is doubtful since it was not always possible to find the rhyme.

The argument put forth is that a work that meets the readability and acceptability criterion represents a 'high and noble kind of creativity'. Every time a work is reproduced, be it in the language of the source text or the target language, some element of the author is represented. This element of the author gives the work a sense of identity and creativity.

The requirements of a translator are tall. A good translator has to be a good reader as well as a good writer. If the communication at the first stage i.e. reading, understanding the source text is faulty, there will be a serious communication breakdown in conveying the message of the source text. For example after the watergate scandal the word 'plumber' developed the meanings of 'spy', 'secret agents' for utterly non-linguistic reasons. The men who planted the bugging devices were disguised as plumbers. Since the Bulgarian translator was not aware of this he rendered the word by its dictionary equivalence 'vodoprovoditcik', which did not correspond in any way to anything taking place on the screen (From Palara Zlatena's article Text and Pre-text; published in Translation, History and culture, edited by Susan Bassnett and Andre Lefevere).

Another example from 'Buriair Hadhu' is the last story entitled 'Bhusung pohu' which is literally translated as 'Obnoxious Deer', is a metaphor in Assamese. This means an odd person who may be dressed unusually, or who may be trying to show off by means of some exotic manner, but which is not appreciated by society. In this story however the word has been placed in a tricky situation. In order to get the better of his minister, the king orders him to find a 'Bhusung pohu' which leaves the minister in a state of predicament. His intelligent daughter-in-law, however, finds a way and asks him to pretend to go hunting for a 'Bhusung pohu' in the forest every day. In the meantime she makes a fool of the king and establishes him as the 'Bhusung pohu'. Now this is the sense that it is normally used in the language. However, the fact that the king ordered the minister to look for one as a tall order and, the fact that the minister also went to the forest to hunt for the deer, gives the metaphor a different meaning which makes the translation of the term a difficult task. However, it could be speculated that this term was first used

in this story and after establishing the king as being ridiculous, the connotation of the meaning stuck on and came to be in vogue.

Alongwith being a good reader and writer the translator has to be sensitive to the naunces of the source text and give a faithful translation in the target language. The problems faced by the translator are many. In fact the translator lands up with a job he had not initially bargained for. First of all the ST is an individual's creation. One cannot expect a word to word translation or an equivalence in the TL. There are two reasons for this. One that the ST being a creative work is almost impossible to re-create. Secondly being a work done in a different language, the equivalence may not always exist or else be inadequate. The equivalence has to be 'new-made'.

This brings in the creativity of the translator which was more than what he had bargained for. For example there are many rhymes in the story which are merely supplements to the mood of the story; since these are basically folk tales for children these rhymes are inserted only to sustain the children's interest. Many of these rhymes which have many meaningless words and phrases are not easily translatable. Yet I have tired to translate quite a few of them, and rhymed them as much as possible.

What a translator is expected to translate is not words, rather feelings experiences and things involved. That is why the translator has to look for the accurate expression. In looking for an accurate expression the translator has to bear two things in mind a) that he responds to the language of the original b) find the authentic articulation in the target language for the experience so gained. Therefore a successful fusion of these two will give a good translation. I feel I am uniquely placed as far as this point goes. My mother tongue is Assamese and my L_2 is English since I have been educated in the English medium. Comprehension and expression therefore was much easier.

There is a related issue. Language being a part of culture, the translation also faces the cultural barrier. But being uniquely placed as an Assamese I have been familiar with the culture. And expressing this in English did not pose a barrier as we have our Indian English. Thus in Panokhi, 'Dhua Chang' represents a shelf above the fireplace, 'Ruh-ghar' is the special chamber, 'Ikora' which means reed have all been used as they are in order to retain the Assamese flavour. 'Buriair Hadhu' is a set of folktales consisting of simple children's stories, mostly with a rural setting. It is important to capture the simplicity in these stories. For example in Tejimola when she asks her step mother for 'riha' and 'mekha', I have chosen to use the Assamese words for it, instead of the English equivalent for it which is a kind of skirt and wrapper which would not be in keeping with the Assamese spirit of the original text.

The tale of the cat's daughter

There once lived a family who had a pet cat. Both the cat and the mistress became pregnant at the same time. The cat expressed a great desire to have fish. So her owners replied, if you can get the fish for us, we can cook it for you." The cat started to look around for fish. Every evening by hook or crook she would get some fish home. But each day she would only get the bones. The fish of course went to her owners. The cat was very hurt with this attitude. She cursed her mistress, "Let what is in your womb come to mine and mine go to yours." Truly when they delivered, the cat was blessed with two baby girls and her mistress was blessed with two kittens.

The cat raised the girls with great love and care. Every day she would leave the girls at home and go out to the village in search of food. When the girls grew up they asked the mother one day, "what if something happens to you in the village how can we come to know?" The mother then gave them a tulsi plant and a pot of milk and told them. "When this tulsi plant withers and when the colour of the milk becomes black, you will know something has happened. Then come to the vilage in search of me."

One day as the tulsi plant withered and the colour of milk turned blackish the two girls became frantic and tearfully set off towards the village to look for their mother. They had gone quite some way when the younger sister became thirsty. So the elder sister left the younger on the bank of the river and went into the river to fetch water. She quenched her thirst and just as she was about to take the water for her sister all the water dried and the water-prince called out, "if you drop the ring from your finger you can take water". The sister thinking that the ring could not be a bigger issue than her sister, dropped it and fetched the water. After her

thirst was quenched the younger sister sent the elder once again to fetch the ring. This time when the girl went to the water the water-prince kidnapped her. When the younger sister realised what had happned, she cried bitterly beating her head and breast. Just then a merchant who was on a business tour came that way. Seeing the lonely beautiful girl he took her with him and married her. Soon the beautiful young girl became his favourite wife. This made the other two wives very jealous of her. They planned to make her fall in their husband's esteem. So when the young wife delivered a baby boy the two elder ones tricked her and put a pounding log instead. Similarly when she delivered a second baby boy they tricked her again and put a pumpkin instead. The merchant of course became very angry with his young wife anddrove her out of the house. He made a house near the garbage dump and set her up there. The poor wife began to lead a lonely and miserable life.

Meanwhile, the two baby boys who had been on the river were being brought up by her elder sister. One day when the merchant set sail on a business tour, he found his boat suddenly stuck in the river. Try as he will he could not disentangle the boat. Then from the river, the water prince called out, " promise me that you will hold a grand public feast. Give me the exact day as to when you will hold the feast and leave your beettle nut case and walking stick with me." The helpless merchant made the promise and also set the day for the feast. All of a sudden the boat became free and the merchant set homeward. Meanwhile, the elder sister had informed the two boys about everything from the time when the two sisters came to be born of the cat. These boys were told to reveal everything on the day of the grand feast. So on the day of the feast the two boys, armed with their father's nut case and walking stick, set off to their father's house. First they went to their mother living near the garbage dump. And addressing her as 'mother' they asked for water. She asked

them miserabley not to make fun of her. The two boys then told her everything from the beginning. Meanwhile, the news had spread in the feast that two young men present in the feast had visited the ostracised woman living near the garbage dump. The public called upon the two men to make their presence known. As soon as this was announced the two brothers identified themsevles. They told the people their story right from the beginning and produced the nut case and the walking stick as their evidence. The crestfallen merchant recognised his belongings. The two wives were summoned and questioned about this. When they could not reply the public came to know about the mischief which had been played. The public had the feast and left. After the feast the merchant cut off the nose and ears of his two elder wives and banished them from his house. He went out to fetch his former beloved wife and the two sons, along with their parents, led a happy life thereafter.

The tale of a monkey and a fox

Once upon a time there lived a monkey and a fox who happened to be friends. One day they decided to come out of the jungle onto the main road in order to find something to eat. Just then they found some men carrying food, milk-jaggery, banana - sugarcane etc. passing by. Seeing this, the fox suggested to the monkey, 'Friend we have to eat the food these men are carrying. So let us find a way. You go a little way from here and stand behind the tree. When the men approach, cry out 'Khua' I will hide behind some bush here and cry 'Hua' you will see that the man on hearing our 'Hua....Khua' will at once drop the food and run away".

According to the plan the two friends made a noisy scene with their 'Hua' and 'Khua'. The men thinking it was either some tiger or bear dropped their load of food and ran away. The fox and the monkey came out of their hiding place. They were thrilled at the success of their plan. They pulled the food into the jungle. The monkey told he fox 'Friend, if we eat our food here, the men might come back, beat us up and take away the food. So I suggest that I go up this tree with the food. Since you cannot climb I shall drop your share of the food. The fox agreed and helped the monkey carry the food up the tree. When all the food was finally up, the monkey happily sat down to eat. He almost entirely forgot about the fox till he called out 'Friend, what about my share?' The monkey responded "Watch out! Here is your banana" So saying he threw down the peel after eating the banana. Then he threw down the empty pot after having milk and cried "Friend, heres comes your milk." He threw down the dried sugarcane after sucking the juice and cried "Here comes your sugarcane". In this way the monkey cheated the fox of his share of food. The frustrated fox could do nothing but kick and bite the trunk of the tree. He left the place feeling very sad and angry.

One day the monkey found the fox sitting near a hornet`s nest. The monkey came near the fox and asked "Friend ! What are you doing?" The fox replied "Oh, it's nothing. I have been asked by the king to look after his royal drum." The monkey asked, "Can I please beat it once and see?" The fox replied "No absolutely not. If the king comes to know about it I shall be cut into two pieces. Can you not hear the royal drum resounding even without beating it?" By now the monkey had become desperate and pleaded with the fox. The fox reluctantly let the monkey have a try at the drum saying, "All right have a try but do it very softly". So saying the fox sneaked away quietly from the scene. As soon as the monkey touched the beehive he was swarmed by them and stung all over. The monkey cried out to his friend for help but the fox replied, "I am giving you in kind for giving me the peel after eating the banana. The monkey cried again "Help! Help! save me! I am dying." The fox only replied "Remember the empty pot you threw down after having the milk." "The monkey cried once again "Come on friend, help! help! save me! I am dying." The fox replied again "Remember the dry sugar cane straw you threw at me. It is my turn to get back at you." The fox turned his back and left the monkey to his fate.

Quite sometime later the monkey found the fox sitting near a plot of poisonous arum plants. The monkey approached his friend. He had entirely forgotten the previous encounter. He asked the fox, "Friend, what are you doing? What is that?" The fox smiled at the monkey and told him "This is a sugarcane plantation. This belongs to the royal household. I have been ordered by the king to look after his plantation." Even at the mention of sugarcane the monkey's mouth began watering. He told the fox "Friend, can you let me have one sugarcane please?' The fox replied, "How could you suggest such an outrageous thing. If the king hears about this he will not only butcher me but my little ones too." But the

greedy monkey pleaded on "Oh please friend, just one small sugarcane, please" The fox shrugged, "Very well, if you badly want to, you may choose a very small one. We shall see what happens later.``~As soon as the fox permitted the monkey he chose the biggest of the lot and greedily dug his teeth into it. No sooner had he done so he yelped out in pain and irritation. The arum known for its irritable qualities made the monkey very uncomfortable. He yelled out to the fox for help. The fox replied "Remember the banana peel you threw. Now enjoy the irritation". The monkey pleaded again, "Friend, help! please!" Again the fox replied, '`this is the outcome of the dry sugarcane straw you threw down for me". The monkey cried, "Friend, help me.`` The fox replied, '`I'm getting back at you for sending me the empty pot after having the jaggery.`` Once again the fox left the monkey to his fate and came away.

A long time after this incident the monkey came upon the fox sitting near a well covered by a fine cobweb. The monkey being a monkey forgot all his earlier afflictions and approached the fox again. The fox pretended to look away and concentrate on his job of waiting on the well. The monkey greeted the fox again. "Hello friend what are you doing?" The fox replied rather irritated, "Oh can't you see I am looking after this palanquin which the queen had got at her wedding from her parents house." The stupid monkey unable to contain himself asked the fox whether he could sit on the royal palanquin. Of course the fox refused and of course, the monkey pleaded again and again till he was allowed to sit on the palanquin. The monkey gleefully stepped on the palanquin only to fall deep down into the well and that was the end of the foolish monkey.

The O - princess

Long ago in a certain kingdom there lived a king who had two queens. Both the queens were expectant mothers at the same time. The elder queen gave birth to a baby boy and the younger queen gave birth to an O fruit. The younger queen was very hurt when she saw only the fruit and, therefore threw it away in the dumping pit. But she noticed that everyday during sleeping time and feeding time the O fruit will roll itself towards the queen. And everyday the queen threw it away.

One day in the afternoon during the siesta period, the O-fruit rolled itself towards the river and there on the river bank from within the fruit emerged a beautiful young girl. She took a bath, dried her hair in the sun and then went into the O fruit again. This scene was witnessed by a young prince from a neighbouring kingdom who was quietly fishing behind a tree. He fell in love with the girl in the O fruit. On returning home in his kingdom, the prince locked himself up and refused to emerge till his desire was fulfilled. When he expressed his desire to marry the O - princess his parents thought he was joking. But when the prince continued to be stubborn the king and the queen gave in and approached the O-Princess` parents. The O princess' mother cried bitterly on hearing the proposal and said "Pray, why don't you leave me in peace? You know I am unhappy about my unearthly child. You don't have to rub salt in my wound." But when the lovelorn prince's parents still insisted, the sad mother brought the O fruit, bathed it and then gave it in marriage to the prince.

The prince and the O-Princess were given a room to themselves. Everyday the prince's mother would serve him food in the room, of which he would eat one share and leave the other for the O-Princess. Every night the O-Princess would emerge from the O fruit and eat the food left for her

and each morning the food would disappear. The prince became very upset at this phenomenon. One day a beggar woman came to ask for alms and found the prince to be sad. She asked "My son, why are you sad ? We have heard that you are married but where is our daughter-in-law ?" The prince sadly related his story to the beggar woman. The beggar woman then gave him a suggestion. She told him that one night he should pretend to be sleeping and when the O-Princess comes out of the fruit to eat the meal he should snatch the O-Fruit and burn it in a potful of burning embers which should be kept ready. When he burns her fruit the O-Princess will fall to the ground and become unconscious. Then from the mixture of milk and banana, which again should be kept ready, he should pour it on the O-Princess's head which will revive her.

That night the prince followed the beggar woman's suggestion and after he revived the princess she became human. The prince thus became very happy. News spread throughout the palace about the princess gaining human form. News was also sent to O-Princess's parents. They could not believe what was being told. They came to confirm the truth and were so happy they took the princess home and performed the marriage rites again with a lot of pomp and splendour and everybody lived happily ever after.

DISS
O,158,3,M68 : (P;795)
NS

TH-5662

Library

The tale of a dhura crow and a little wren

Once upon a time there was a Dhura crow and a little wren. They became good friends. One day when they were sitting on the tree they saw an old woman spread out some boiled paddy grains in the sun to dry. The crow told the wren, "Friend, see, the old woman has put the grains in the sun to dry. Let's go and snatch a beakful." The wren said, "Yes, let's get some.`` The crow then said, "But friend, if you are not able to bring as much grain in your beak as mine then I shall eat you and if I am not able to bring as much grain in my beak as you, you shall eat me." The wren thought, "I won't be able to bring more than him. That is a trick to eat me. Anyway let's see how he gets to eat me." Thus thinking he replied, "All right friend, let it be." The crow then said, "In that case you first go and snatch some."

The wren said, "No friend, you go first." The crow said, "I ought to go after you." The wren then came to be the first. He flew down and with his small beak snatched only a small quantity. The crow followed but came back with many times more than the wren. The crow then wanted to eat the wren. "Certainly you can eat me up but you see, you eat all kinds of dead things and your beak has an awful smell. Pray first go and wash your beak in the sea and then come to eat me. And the crow flew to the sea and called out, "Brother sea, Brother sea." The sea replied, "what is it?" The crow said, "Please give me some water to wash my beak. I want to eat the wren." The sea replied, "How can I give it to you if you don't have a vessel?"

The crow went to the potter to get a jar. He called out to the potter, "Brother potter, Brother potter, are you at home?" The potter called back,

"Yes, What can I do for you? The crow asked for a jar, "Give me a jar so that I can get some water from the sea to wash my beak and eat the little wren." The potter said, "I don't have any jars ready now. If you fetch some clay for me I can make you one."

The crow went to the earth and asked for some clay. "Give me some clay so that I can give it to the potter to make a jar with which I shall bring some water and wash my beak and then eat the little wren. "The earth replied, "If you can manage to dig some earth you are welcome."

The crow then flew to a buffalo and asked for his horns. "Lend me you horns brother buffalo so that I can dig some earth and give it to the potter to make a jar with which I shall bring some water to wash my beak and then eat the little wren."

The buffalo replied, "How can I give you the horns. If you can take it yourself, please do." The crow then went to a dog and said, "Please kill the buffalo, I need his horns to dig the earth and give the clay to the potter to make a jar for me with which I shall bring some sea water to wash my beak and then eat the little wren."

The dog replied that he has not had milk for a long time. "If you can get me some milk I shall be strong enough to kill the buffalo."

The crow next went to the cow and asked for some milk. The cow replied "I have grown old now and have not had a good feed for a long time. If you can get me some grass I shall give you as much milk as you want."

The crow went to the grass. The grass replied "If you can cut some yourself, please do.`` The crow had no choice but to go to the blacksmith and asked, "Give me a sickle brother blacksmith to cut grass. The cow will give me milk to make the dog stronger who will kill the buffalo and give me his horns to dig the earth and take some clay so that the potter makes a

jar for me with which to fetch water from the sea to wash my beak and eat the little wren".

The blacksmith's fire had gone out. He said, "If you get me some fire I shall gladly make a sickle for you."

The crow looked around and saw some smoke on the other side of the river. He went across and found an old woman boiling some paddy. He asked the old woman for some fire. The old woman asked "Well, how will you carry it?" The crow said, "Well, tie it to my wings." The old woman did so. The crow happily flew across at last his job being over. However when he was flying the breeze fanned the fire, The crow caught fire and drowned in the river below.

The wren had however been following the crow quietly. On seeing the end of the crow the wren too flew away delighted and perched himself on the branch of a tree.

I too returned home as my clothes had to be washed.

"The fern has opened out its ear
and my tale has come to an end,
the areca-nut has opened its flower.
Who will go where?
The black cat's white ears and say Ram Ram!"[1]

[1] Most stories end with a meaningless rhyme just because they are children's song and to create the impression that the teller was part of the story characters.

The tale of a gardener and a flower tree

Once upon a time there lived a 'malinee' or a female gardener. She planted a flower tree and tended it with great love and care But inspite of her best efforts the tree never bloomed. So she asked the tree one day.

"Flower, dear Flower
why don't you bloom?"

The tree then replied,

"That I should bloom,
why then does the cow eat my shoot?"

Then this 'malinee went to the cow. The cow then replied,

"If the cowherd does not look after me.
why should I not eat the shoots?"

Malinee-"O cowherd, dear cowherd
why don't you look after the cow?"

Cowherd- "That I should look after the cow
why then does the cook not give me food?"

Malinee- "O cook, dear cook
why don't you give food?"

Cook- "Why should I give food
when the woodcutter does not give wood?"

Malinee- " O dear wood cutter why don't you give wood?."

Woodcutter - "Why should I give wood
when the blacksmith
does not give me an axe?"

Malinee -"O blacksmith, dear balcksmith
why don't you give an axe?"

Blacksmith -"Why should I give an axe
when the charcoal seller does not
give me charcoal?"
Malinee - "O coal seller, dear coal seller
why don't you give coal?
Charcoal seller- "Why should I give coal
when the clouds give rain?"
Malinee - " O clouds, dear clouds,
why do you give rain?"
Clouds - "Because the toad croaks that
why we rain."
Malinee - "O frog, dear frog, why do you croaks?"
Frog -" That which has been a generational practice
why should I stop? !"

The cunning fox

Once upon a time there lived a fox who was very hungry. One night when he roamed around the village for food, near the granary of one houshold he found some pancakes. These pancakes were being offered to goddess Lakshmi. They were kept in a brass vessel with a broken bottom. This greedy fox not only gobbled the pancakes but went on to lick the crumbs from the banana leaf placed at the bottom of broken vessel. In the process he stuck his neck in the brass vessel. Try as he might, he could not get the neck out, it only served to make it worse. Now the fox began to have a very tough time. He could not go out hunting. Every time he went to find some game, the clanging of the brass vessel round his neck gave him away. He was thus rendered helpless. He was almost starving when one day he came upon some tiger cubs. Their parents had kept aside some meat for them to feed. He made up his mind to have that meat.

He approached the cubs with a great sense of authority and demanded "where are you parents? Don't they know I've come?" The frightened cubs replied, "Our parents have gone out hunting." The fox replied, All right, it can't be helped if they have gone out. But see this vessel round very neck? Your father had borrowed a vesselful of paddy from me long time ago. He has not returned his due. I cannot wait for long today. Tell him about this when he comes back. And now, I am hungry. Is there anything for me to eat?" So saying he picked up the meat meant for the cubs and ate it up himself.

This mischief came to be committed everyday. As a result the tiger cubs became very weak. One day the worried mother observed this and told her husband "can you figure out what is happening to our children? I am sure that during our absence somebody tricks them out of their share. You need not go out hunting today. I shall go on my own. You hide here

and find out whether somebody comes in our absence. " Saying this the tigress left.

That day too the fox came to bully the tiger cubs. When the tiger realised what was happening everyday he sprang out of the hiding place and chased the fox. But the fox had already thought of a contigency plan. He raced into the forest through a tree with a two-pronged trunk. The fox but got through, but the tiger got stuck in the pronged trunk. The more he wriggled the more he got stuck. At last he started growling. His ferocious growls made all the animals in the forest run helter.skelter. The tigress came running as well. The fox who had been cooly watching this happening, stepped up to the tigress and said "See what happens when you borrow this vesselful of paddy and refuse to return my due. You too shall suffer this fate. Either you return the due paddy or you be my subordinate. Otherwise I shall not spare you. Not even your cubs. Do you hear me?"

Just then the tiger who had been strugling all along died. The tigeress had no choice but to accept subordination. And that day onwards the fox began to have the time of his life. He would sit in all his royal splendour while the poor tigres went out to hunt. The fox never felt even a twing of guilt.

A little while later, the time came for the tigress to change her lion. When she set off, the fox followed the tigress. On the way the tigress had to cross a river. She and her cubs swam across with ease. The fox, not to be outdone, followed the same. But he could not cope with the flowing water. The tigress, watching the fox drown, pulled him ashore. But the cunning fox on reaching the shore snapped at the tigress. "Where have you dragged me to? whoever asked you to pull me here. If only you women had some sense. Did you know that the water prince had borrowed several vesselfuls of paddy from me. The scoundrel is always on the run

whenever he sees me. Today I decided to settle scores with him. That is why both of us were wrestling. Oh dear! If only you had not come in between us!"

In this way the fox stayed on with the tigeress's family. The two cubs grew up and started to go out to hunt. Whenever it was the fox's turn to go hunting he would always find one excuse or another. One day he could no longer disentangle himself and so he had to set off with the tigress. The fox said, "you chase the deer this way. I shall trap him here." The tigress chased, the dear that day according to the fox's instrunction, but the deer rammed hard into the fox and jumped over him. When the tigress demanded an explaination for his shabby behaviour. He huffed and puffed and told her, "When the deer came this way I could not hold my laughter. seeing the size of the deer and fell down on the ground laughing".

This time too the fox won the day with his tricks. In the meantime the tiger's cubs who had grown up were getting more and more suspicious of the fox's identity. One night when the other foxes were howling, this one too could not contain himself. He slinked off quickly into the jungle and howled to his heart's content. The tiger cubs who had been quietly following the fox, were now sure that this was but an ordinary fox who was tricking them. Thus, without hesitation they picked him up and smashed him to the ground.

The tale of a tiger and a crab

Long long ago there lived a tiger. Once when he was changing his den, he came across a crab. The crab smiled sweetly at the tiger and asked, "Brother, where are you going?" The tiger taking an instant liking to the smiling crab replied. "I am changing my den and am going to a different forest. But where are you going?" The crab replied, "I am not going anywhere. I live nearby. I am a lonely soul. I do not have anybody to call my own." The tiger replied, "It is indeed the same for me. I do not have anybody to call my own". And gradually talking both the animals became very friendly and decided to live in the same forest near each other.

In this way both the friends started living together happily. The tiger would hunt down deer and the friends would happily eat together. The other animals also did not dare to trouble the crab because of his friendship with the tiger. One day the crab told the tiger, "Friend, I am tired of eating meat. Frankly speaking I have become a little sick of eating meat. So every now and then, we should be eating vegetarian food. Let us do a bit of cultivation. What do you say?" The tiger replied, "what is there in a little bit of cultivation. I am ready for it if you want to". So the crab suggested, "Well, if you are willing as well, why don't you go to the village and bring some paddy saplings? I shall look out for a nice plot in the meantime. "And thus both of them started paddy cultivation.

A little while later the paddy began to mature and ripen. The crab then suggested to his friend, "Friend, now that the paddy has begun to mature it has occured to me that we cannot simply eat rice. It will be very boring. That is why I suggest that you go to the village again and bring various seeds of herbs - `Lai',* `Lofha',* `Suka',* `palak',* `memedhu',*

`babori'* etc. Yes and do not forget to bring brinjal seeds". And the tiger set off when from behind the crab called out again, "And yes, friend do not forget to bring some chilli plant. Without chilli, rice with any of these herbs will not have any flavour. "The tiger grunted in response and continued towards the village.

In this way both were amicably cultivating and growing vegetables. Time went by and came the time for harvesting. The crab told the tiger, "friend, I shall take the top end" and the crab took the paddy and the tiger got the straw at the end of the paddy. Similarly when the time came to pick brinjal the tiger asked the crab, "friend, what do you want? The fruit or the plant?" The crab obviously settled for the fruit and the tiger was left with the plant and the leaves. One day after the harvesting was done the tiger decided to hold "Na-Khowa"[1] i.e. the 1st time after harvesting when the new harvest is eaten with a lot of ceremony. So he invited the crab for dinner. The tiger was preparing the feast with great gusto, cooking the paddy straw and the brinjal leaves as curry to go with the paddy-straw. And the crab even after this dinner would think nothing of having dinner with the tiger of meat curry and rice. The tiger waited in vain for the crab to invite him. So he invited himself one day, "Friend, you have never asked me to your place. Why don't you hold a `Na-Khowa' so that I can also have a taste of the cooking in your house." The crab replied, "friend, why would I not invite you to my place? Everyday it occurs to me but I keep wondering where would I ask you to sit, how would I offer you food. Mine is a small place, you see. But anyway why don't you come for lunch tomorrow? It would be `Na-Khowa' in name only. After all this humble one would feel blessed by your very presence in his poor household." The

---

1 These are all the names of Assamese herbs.

1 Na - Ist ; Khowa - Food.

tiger replied, "Sure, sure I shall come for `No-Khowa' tomorrow afternoon.

The next morning the crab cooked `Mani ki madhur Joha'[2] rice, and brinjal with soda for the occasion. The tiger came for lunch. The crab told him, "Friend, you sit near my hole. Since you cannot come inside my house. I shall get you the food. The crab then started getting the food to the surface and the tiger began to gulp his food down. The crab's cooking utensils being small the tiger finished all the food within two helpings. The crab began to fear. The thought, "It is not easy to read the tiger's mind. If his hunger is not satisfied he will forget friendship and turn around and eat me up. That is why I better think of a plan to save my life." So he told the tiger "Friend, I am tired of coming out of the hole again and again and fetching you food. Why don't you let your tail down the hole. I shall tie whatever food you need and send them up. The tiger not realising the vicious workings of the crab's mind, dropped his tail down the hole. The crab pinched the tail hard when it came down. The tiger yelped out in pain but the crab only pinched it harder and harder. The more the tiger resisted the harder the hold of the crab became. At last the tiger saw a man digging in the fields. But the man on hearing the tigers's screams ran away. The tiger called out to the man and pleaded, "O brother, I am dying because of the crab's pinchers. Please help me." The man replied, "How can I trust you? You are a tiger. You will eat me if I set you free". The tiger cried out again, "O father, please do come and help me. I swear three times that I shall not harm you. I also promise that I shall get you a deer everyday if you get me out of this hell". When the man heard this he came to the tiger and with the spade cut the tail into two pieces and set him free. Before going away the tiger came to the man and whispered in his ear, "I shall keep my word and bring a deer for you

2 A very fine quality of rice.

every day but you must not talk about this to anybody. If you do, I shall come and take you away from wherever you may be."

And everyday the tiger would come and give a deer to the man. One day the young man fell ill. His mother went to the fortune - telling woman and asked about his health. This man told his mother that if the young man was to recover she should hold a feast. The mother came back and told her son about this. The young man asked the tiger to bring two deers for the feast and the tiger accordingly complied.

The day of the feast dawned. Everybody sat down for the feast. But they were short of one banana leaf[1] . So this man went to the end of the backyard to cut a banana leaf for himself. He was amazed to find that behind the courtyard there was a huge mountain of bones. The man did not cut the banana leaf and coming back to the feast announced, "Ladies and gentlemen, we cannot continue with this feast. This man is not to be trusted. He eats something. Come and look at this mountain of bones behind the backyard". Everybody went to have a look and found the mountain of bones. They came back and asked the young man, "Tell us what those bones are of. Otherwise we refuse to have any feast in your house." The young man replied, "Those bones belong only to edible animal. You need not fear. I request you to continue with the feast. Please do not ask me to explain as I am bound by a promise. If I proceed to tell you anything the tiger will come and take me away." But all the guests persisted, "No, you have to tell us. You shall come to no harm. All of us will surround you with spears and swords. No tiger can reach you." So the poor young man had no choice but to explain everything. And no sooner had he finished explaining the tiger appeared from the midst of nowhere and right from the centre of the circle picked him up and took

---

1 In rural Assam banana leaves are usually used instead of plates.

him away. All the people chased the tiger and looked around for a while but soon gave up and went their own way.

Meanwhile the tiger had taken the young man away into a very dense jungle. Fortunately for the young man his stomach began to rumble. The tiger asked him, "What was the noise in your stomach?" The young man's quick wit came to his rescue. He said "When I was a small boy my mother fed me one hundred and twenty crabs out of which three scores have come out. And the rest are about to come out now. The tiger thought, "If one crab can cause so much pain, I can imagine the state so many crabs together would cause. I am sure my death bell is ringing". And the tiger dropped the man where he was and fled for his dear life.

Having thus saved himself from the clutches of the tiger, the young man then looked around for shelter for the night. He found a huge tree near the river and he took shelter for the night. In the morning he found that under the tree was the home of a herd of buffaloes. But none of them were around at that time. So the young man climbed down the tree and drank the milk that was left behind. He then swept and cleaned the place, climbed the tree and settled himself for the night.

When the herd of buffaloes came in the evening they were surprised to find the place kept neat and tidy. The looked around everywhere and not finding anything, discussed it amongst themselves and went off to sleep. The next morning, this young man climbed down the tree again after the buffaloes had gone out to graze. Like the previous day he drank the milk that had fallen on the ground while the calves were drinking. He swept and cleaned the place and climbed the tree again. That evening also the buffaloes came back and found the place neat and tidy again. They conferred among themselves and decided that the old buffalo will stay behind the next day and find out the mysterious visitor. But the next day when in the heat of the afternoon the old buffalo fell asleep, this

young man climbed down and went through the same motions. When the herd returned in the evening, the old buffalo could not report anything because he was nicely sleeping in the afternoon. The herd then asked a blind rather a one-eyed buffalo to wait on the next day. But when this buffalo was also sleeping with the good eye down. and the bad eye up. The man climbed down, drank the milk, cleaned the place and climbed up again. So the herd came to know nothing. The herd then decided that the leader of the herd will stay on the next day to find out the mystery. The next day too when this leader was dozing off, the young man climbed down, drank the milk cleaned the place and was about to climb the tree when the leader suddenly woke up. She approached the man quickly and told him, " Tell me, are you human or a devta? But whoever you are please come down." The young man replied, "I am not a devta, I am only human. I shall not climb down this tree because if I do you will crush me with your horns". The buffalo replied, "No, I will not crush you. Now please come down." So the young man came down and told this leader everything about him from the beginning. She liked him and felt sorry for him. She told him, "From now on you can stay with us without fear. You shall be our owner and we will give you one buffalo to provide you with milk". In the evening when the rest of the herd came the leader told them everything. They were very happy to accept him as their owner. Then they killed the one eyed old buffalo, took her horns and gave them to the young man. They told him "One horn is the joy-horn and the other horn is the angry-horn. When we are grazing and hear the joy-horn blowing we shall know you are happy and go on grazing happily. But if we happen to hear the angry -horn we shall know that you are in danger and we shall rush to your rescue. You stay back and clean our place like you have been doing before."

Many days passed in this manner. One day when the young man was combing his hair one strand fell down. This strand fell in the river and floated downstream. A huge fish, a "raghborali" happened to eat this strand. When a fisherman trapped this fish, he found it very big and oily. He thus decided to take this fish to the palace and sell it to the king.

The king had a lovely grown-up daughter. When the king's servants were cleaning and cutting the fish the princess was watching them. As she watched she found the long strand of hair in the fish. She picked up the strand, kept it in a small box, and in her mind accepted the owner of the hair as her husband. She then entered the 'Roh ghar'.[1] When the princess was asked what her demand was, she said that she had given her heart to the person to whom the long strand of hair belonged. The king was bewildered when he heard her, 'how could she make such a demand, who would know to whom the hair belongs, where would the person be.' All these questions raced through his mind. He tried to reason with the princess but she was adamant and declared that she would eat and drink nothing till her lover was found. The king found himself in a fix and did not know what to do. The princess had a pet 'Dhura crow'. Seeing the king so sad she consoled him, "Swargadeo, please do not worry. I shall find out the owner of the hair. You only have to give me a ripe mango". The king was relieved to hear the crow's suggestion and quickly got a ripe mango and gave it to the crow. Taking the mango the crow flew to the forest to where the young man was hiding. He then called out,[1]

" Who blows Joy-horn and danger-horn?
Who would like to have a ripe mango?"

[1] This is a chamber in the royal palace which has a special significance whenever any body in the royal house hold wants something stubbornly. 'Rohghar' is the chamber to go in and sulk.

When the young man heard about the ripe mango his mouth started watering. He answered back.

"I blow joy-horn, danger-horn,
I want to eat a ripe mango."

When the young man responded thus, the crow came over, gave him the ripe mango and before he could realise, quickly snatched the danger-horn from him. It is said that "the crow and the man are clever. Did you realise how the man was fooled? Without the danger-horn the young man was left defenceless. He could get no help. The more he blew the joy-horn, the more the buffalloes were contented thinking that their owner was happy.

The crow in the meanwhile presented the danger-horn to the king and said, "This danger-horn belongs to the one whose hair we have.Now all you have to do is send some soldiers with me and you shall have your man" So the crow set off with the soldiers. The young man could now be easily captured because he had lost all his strength when he lost his danger-horn.

The king's soldiers captured the young man and took him before the king. The young man had on the way dropped pieces of clothes he was wearing. In the evening when the buffaloes came home and found the young man missing, they set off in search of him. They soon caught his trail with the help of his clothes which they found on the way. In this way they reached the royal palace. They danced with joy when they found their owner. The terrified king enquired what it was all about and the young man explained his story. The king then asked him whether he could climb from one buffallo to the other in order to prove his claim. The young man climbed from buffallo to buffallo and vindicated himself. The king was very happy. He then got the princess married to the young man. After the wedding he gave up the throne and crowned the son-in-law. The

young man then became the king and lived hapily ever after. After this we also came back home and our clothes became dirty and soiled.

Tejimola

Once upon a time there lived a merchant who had two wives. The elder wife had a daughter named Tejimola and the younger wife did not have any children. Tejimola's mother died when she was a baby and so she was raised by her stepmother. Tejimola's step mother resented her, but fearing her husband she dared not ill-treat her. Being the only child in the house Tejimola was the apple of her father's eye.

Soon Tejimola grew to be a little girl. Her father introduced her to another little girl from a good family in the village with whom she became very friendly.

Now Tejimola's father being a merchant had to be on business tours often. Once he had to make a long tour for about six or seven months. Before leaving he entrusted Tejimola to her stepmother and asked her to look after his little darling with love.

For the stepmother, this was a long waited for opportunity to remove the thorn in her side. She thought that now she could ill-treat her step-daughter to her heart's content. But she also thought of her husband.....and fearing his wrath for Tejimola's ill treatment, she decided it was a better idea to do away with Tejimola altogether. After all Tejimola was only her step-daughter and at the time of her marriage she would be given a large chunk of the wealth which could otherwise be better utilised for her own purposes.

In the meantime the time had come for Tejimola's friend's wedding. Tejimola was very excited at the prospect of going to her friend's house and spending three or four days at the fun filled wedding. Her stepmother also pretended to be excited about the affair and took a great interest in getting her prepared. She gave Tejimola one reha mekhala and a fine gold embroidered silk 'Khonia' wrapper. But she put a mouse in

between the reha and mekhala and some embers in the khonia. She made a neat parcel of it, gave it to Tejimola and said, "My dear, wear these when you are at your friend's place. If you wear them now they will get soiled with mud and will not be worth wearing at the wedding."

As suggested by her step mother Tejimola opened the parcel just before reaching her friend's place. She found to her consternation that the mouse had made large holes and the ember had burnt into the khonia. She started trembling and began to sob. The other people in the wedding party consoled her and managed to get a pair of reha mekhala for her.

After returning home from the wedding when her stepmother learnt of the fate of her clothes, she feigned anger and beat up Tejimola. Not happy with that she made Tejimola to help her with the paddy pounding. While she stepped on the log and pounded the rice Tejimola was asked to place the paddy under the pounding log. As they were working the log suddenly fell on Tejimola's hand and crushed it. When she cried in pain, her stepmother rudely told to stop crying and carry on with the left hand. Poor Teji did so until that was crushed too.

Then she was asked to use her right leg. Then her left leg and finally her head. Thus the step mother's desire was fulfilled and she threw Teji behind the paddy pounding shed.

There in the place where she was buried grew a lovely pumpkin creeper which bore very tempting pumpkins. On the other hand when the neighbours enquired about Tejimola the step-mother replied that she hadn't returned from her friend's wedding yet.

One day a beggar woman asked the merchant's wife whether she could pluck one pumpkin from her creeper. The merchant's wife had not been towards the pounding shed ever since Tejimola's death. So she replied "How can I give you a pumpkin when I have myself not had a pumpkin in many days." The beggar woman then said "Why do you say

like that? There are so many of them on your pumpkin shed." On hearing this, the merchant's wife said "I have not seen any; if you have you may have as many as you want." When the old woman went to pluck the pumpkin the creeper spoke to her thus,

``Stretch not thy hand you, pluck not thy fruit
Along with the Pat-mekhla been pounded
I am non but Tejimola.``

On hearing the pumpkin creeper speak the beggar woman was very scared. She ran back to the merchant's wife and reported to her, "I do not want any more pumpkin, I am going." The merchant's wife realised that the creeper was none other than Tejimola. So she went to the shed, cut the creeper and threw it away in her backyard.

Soon the place where the creeper was thrown a fruit tree grew. The shrub was so laden with fruits that it's branches touched the ground with its weight. One day a couple of cowherds came that way and seeing the tree laden with so many fruits went to the merchant's wife and asked for permission to pluck some. She replied "How can I give you the fruit which I have never seen? They replied "But we have seen it at the end of your backyard.`` The merchant's wife replied "if you have seen the fruits, take what you want."

When the cowherds went to pluck the fruit the shrub sang out once again.

"Dear brothers, O Cowherds of the village,
Stretch not thy hand, pluck not thy fruit,
Alongwith the "pat-mekhala" being pounded,
I am none but Tejimola."

The shocked cowherds reported this to the merchant's wife and she in turn, once again armed with the same knife cut off the shrub and threw it among into the river. And in the river where the shrub was thrown,

grew a lotus plant where a beautiful lotus blossomed. The merchant meanwhile happened to be returning from his business tour. The beautiful lotus reminded him of his flower-like daughter and so he wanted to take the lotus for her. Just when he was about to pluck the flower, he heard the plant sing out.

Stretch not thy hand, pluck not thy flower,
Along with the 'Pat-mekhala have been pounded,
I'm none but Tejimola".

The startled merchant, knowing his wife nature, thought "This is none but my own Tejimola." He decided to test his assumption. He put a little bit of the beatle nut that he was chewing into his left hand and a 'coconut laddu' in his right hand. He cried aloud to the plant and said "If you are my Tejimola you shall become a mynah and eat the beatle nut on the left hand. But if happen to be somebody else you will eat the coconut laddu on the right." No sooner had he finished his words than a mynah emerged from the lotus and ate the beatle nut from his left hand. The merchant then caught the mynah put it in a cage. He took it home and confronted his wife about Tejimola's whereabouts. Obviously she lied, but he managed to bulldoze the truth out of her. After she had confessed the merchant drove her out of the house. He then threw his 'gamocha'[1] over the mynah and said "If you be my Tejimola then you shall turn human again". On hearing this Tejimola assumed human form and was happily reunited with her father.

---

1 Ga - body, mocha - with which to wipe oneself. Thus gamocha is cloth with which one wipes oneself.

The tale of the old man, the old woman and the fox.

Once upon a time there lived an old man and his wife. One day when the old man was about to plant some arum tubers a couple of foxes came and asked, “Grandfather, are you planting the arum raw or cooked?” The old man replied, “My sons I am planting them raw” They said again, “Grandfather we are afraid that you have not followed the right method. You should boil them first and then dig holes where you will plant them and then cover the arum. You will find that overnight the arum plants will shoot up and be very tall.” The old man replied, “All right my sons, I shall plant them according to your advice."

He boiled the arum in the evening and planted them according to their advice. At night the foxes sneaked into the old man's garden and had a merry time feasting on the arum. In the morning when the old man rushed to see his tall arum plants, he was only faced by empty holes. He became ashamed of himself that he had let the foxes take him for a ride.

A couple of days after this incident the old man asked the old woman to rub some treacle on him. He said, “As soon as the flies come hovering over me to feed on the treacle you start wailing loudly that I was dead. When the foxes come to enquire about the matter tell them that since I was dead they can take me out and eat me. But keep a sturdy stick with you. As soon as they come inside to carry me shut the door quickly. I shall get up immediately and beat them to death with the stick.” The old woman having followed the old man's advice. The foxes came to find out what had happened. She replied weeping, “My sons, my old man is dead. If you can manage, take him out and eat him". On hearing this, the foxes entered the house gleefully. No sooner had they entered, the old woman

shut the door and the old man rose quickly and beat them to death. All except four managed to escape.

Sometime after this the old woman told her husband, "I have remained indoors for a long time fearing the foxes. I want to go and see my daughter. I have been feeling sad for sometime." The old man advised her not to venture out as finding her alone they would trouble her. She was however adamant. On the way the foxes obviously caught hold of her. They danced around her singing "Now old woman, we shall not let you go. We shall eat you up". The old woman replied, "if you want to eat me, you will. But I have not seen my daughter for a long time and I want to see her once before I die. Let me come back. You can eat me up then". They asked" What if you don't come back?" She replied "How can I leave my husband and not come back my sons. I swear I will come back this same way and then you can do whatever you wish."

They let her go the old woman stayed some days with her daughter and decided to return. She told her daughter about her encounter with the foxes. Whereupon she suggested that her mother could easily fit into a big pumpkin-shell she had and roll along all the way to her village. The foxes would be fooled. So the old woman sat inside the shell and started rolling homewards. The foxes however were attracted by this curious object rolling by itself. They started kicking and playing with it suspecting that the old woman would be inside. After a while the pumpkin broke, and out fell the old woman. The foxes were thrilled that they had managed to outsmart her. They asked her "Well, old woman you tried to trick us, but we have foiled your plans. What are we going to do with you? We are going to eat you now." The old woman replied, "What can I do sons? If you want to eat me then you must. But you see I have learnt a new dance at my daughter's house. I have a great desire to demonstrate it. After I am finished you are quite welcome to eat me." The foxes were sure of their

victim and not being able to resist the temptation of a new dance they agreed to her proposal. The old woman told them, "When I shall sing you all sing too `Hai Hai' after each line. Only then I shall feel pepped up." It must be mentioned here that the foxes had discovered this old woman a short distance from her house. The old woman had two dogs named `Ronga' (Reddie) and Kola (Blackie). As she sang she called out her dogs' names and the foxes, `Hai Hai' served to draw the dogs' attention. The dogs soon came to the spot hearing them being hailed. No sooner the dogs made their appearance the foxes took to their heels and the old woman reached home safely.

Our clothes became sooty and we came home to send them for washing.[1]

---

1 Most Assamese narrators of tales end up this way or some such words to give a touch of authenticity as thought the narrator was a witness to the events of the story.

The long legged one

There once lived a poor old woman who made a living by selling the milk which her cows gave. Her small house had a roof which leaked. So one cloudy night before retiring to the bed she prayed to the Lord, "O Lord Almighty, do not let the long-legged one get me," obviously referring to the rain.

Now in the cowshed a thief and a tiger were hiding that night. Both of them intended to steal a cow and both of them heard the prayer. Neither understood what it meant and both took it to be some strange creature. Both waited for the old woman to go to sleep. As soon as she drifted off to sleep the thief started on his job. He decided that the best way to judge the sprightliest cow was to feel their arse. The one who jumped the most wold be the one he would take. So he started feeling the cows' arse. The tiger was also hiding amongst the cows. As soon as he felt the thief's hand on his arse the tiger gave a jump. The thief thought that this was a very sprightly cow so he twisted its tail and drove him away. The tiger meanwhile thought that the one who felt his arse and twisted his tail was none other than the long-legged one about whom the old woman had prayed. He thus fled towards the forest with all his might.

As the tiger fled with all his speed the thief thought "This is quite a cow. If I do not sit on his back I shall not be able to keep pace.`` But as the tiger began to enter the forest the thief realised that it was not a cow but rather the long legged one about whom the old woman had prayed.

So he hung on to the neck and tried to choke the tiger. When still the pace did not lessen, the thief climbed down to the tail and clung for his dear life. The tiger thought, "This is not the long legged one, rather the neck twister". So he ran harder. Suddenly the tail came off and the thief

tumbled on the ground with the tail in his hand; yet the tiger ran on deep into the forest with all his might. Freed at last he thought that it was not the neck twister rather the tail-snatcher that had got him. Then thanking his stars that he at least got away alive he went into the jungle to look for his brethren.

The thief had been left with the tail in his hand. He looked at it. He looked at the tail and realised that it was not the long legged one but a tiger. He turned cold with fear. It was pitch dark and in the middle of the night. So he climbed up a mango tree nearby and waited for dawn.

The tigers meanwhile held a meeting. It was a serious matter. They were the kings of the jungle. How could some other creature infringe on their supremacy and snatch the tail of one of their brethren. If this was allowed, soon their supremacy would be challenged and they will be reduced to water-drawers and wood - hewers. Thus they decided to look for the tail snatcher. The entire pack of tigers set out for the task. They found on one. Then at last one of the tigers spotted the thief sitting on the mango tree. He hailed the others towards the sight. They all conferred on the issue and decided that he must be the tail snatcher and that they better get him as early as possible. So they formed an animal, rather tiger ladder by sitting one on top of the other. The thief began to fret. He began to think quickly and hit upon an idea. He yelled out to his earlier friend, the tiger without the tail, "Watch out' you tailless one, watch out!" The Tailless tiger thought that the tail snatcher had some other devious ideas in mind and it was aimed towards him. He thus fled the scene. As soon as he moved the entire ladder of tigers toppled down. The others not knowing what had happened, thought that the tail-snatcher had come after them as well. They too fled the scene.

The thief spent the night on the tree and at dawn he climbed down and went home. He swore never to steal again.

The Globefish or Gangatope

One afternoon all the fish in the river gathered in order to discuss a campaign against all fish-eaters. All kinds of fish gathered for the meeting, amongst whom were also the common 'Row', 'Borali', 'Sole', 'Kaw-oi', 'Goroi' and even the 'Phool Dharikana'. After the members had assembled they elected the cool-headed old 'Goroi' as the president and the 'sprightly 'Chengeli' as the master of ceremonies. The 'Chengeli' fish then requested the Gangatope or the Globefish to explain the objectives of the meeting. Gantatope greeted the assembly with folded hands and began his address. "Ladies and Gentlemen, first of all expressing my gratitude at your effort to attend this meeting I shall undertake to address our objectives, as our master of ceremonies, Brother Chengili has desired of me. I also hope that any omission or commissions seen on my part will be overlooked by our wise public attributing them to my tender age and inexperience".

The Gangatope continued, "of all the animals who are our enemies the animal that goes by the name 'Man' is the worst. He catches us with fishing nets and other dangerous implements, then he fries us in oil or roasts us in the fire. The various processes by which he eats us are known as frying, boiling, grilling and in various other ways known to him alone. But gentlemen, consider this for a moment, these animals who have been sent by the God Almighty to serve all other animals, instead torture us and then eat us. Go and have a look at this animal's house. You would see how much pain they are taking to serve animals like the cow, goat, buffalo. They supply grass to the cows and horses, they find straws for them to sleep in, they build houses for them and even clean the dung of these animals."

"Fellow-subjects, if you consider the matter you will come to the conclusion that they must have been calves in their early stages of

evolution, for they seem to be very fond of milk. It is seen among all animals and it is well known that they thrive on mother's milk. When you consider these things you cannot help but come to the conclusion that they sadly lack in intelligence and are in no may better than cows. Therefore in my opinion we can finish such an animal as man merely by snapping our fingers.

Fellow-subjects, being just a youth I lack the necessary intelligence and the insight to discuss all the points covering the subject of discussion today. I am not aware of the reason as to why my aunty 'Gedgedi' is not present today in this meeting. If she were present she could have enlightened us more on the subject and told us in detail how to do away with the most wretched animal - Man. The reason why I say she could enlighten us more on the point is because she has a wider mouth. In days gone by it is said my aunt 'Gedgedi' with this same mouth swallowed one hundred crore of soldiers out of one hundred and eighty crore at the time of Kurukshetra. Let us therefore send for her at once so that she may verify what I have said.

And the worthy president of the meeting the bald headed Goroi ordered the master of ceremonies the sprightly 'Chengeli' to go and fetch Mrs. Gedgedi forthwith. He sent a little Goraoi to Mrs. Gedgedis's residence. Without a moments delay the goroi went to her residence as ordered and called out, "Sister Gedgedi, Sister Gedgedi, Are you going to the meeting or not?"

Hearing the Goroi's enquiring, Gedgedi's anger knew no bounds. She snapped back, "You slave, you who eat you own offspring. Go, tell them, I won't go." The Goroi had no choice but to go back and report his failure. The Gangatope then volunteered to be the messenger to his Aunty Gedgedi's house and then escort her to the meeting. Sister Gedgedi aware of her rude behaviour was nevertheless also aware that she could not

disregard the assembly's wishes. She was thus getting ready to go and was applying 'Sindur' when Gangatope appeared on the scene. "Kanchanmati Aai, Kanchanmati Aai, are you coming to the meeting?" The way Gangatope addressed her had a smoothing effect on Gedgedi Ao and She replied delightedly, "Is it our Master Gangadhar? Come along let us go." Gangatope was thrilled when his bad-tempered aunt spoke so sweetly to him. He was quite proud to have achieved this result. And the more he pondered the more be began to swell with pride. Just as they were about to reach the meeting he felt so proud that there came a curious noise from his stomach as if he had been shot, and it burst. The noise that this bursting created seemed like a gun shot and all the fishes gathered there, were frightened out of their wits and fled in all directions.

The little son

Once upon a time there lived an old couple who were blessed with a baby boy. Being blessed with a child at so late a stage in life the old couple was very thrilled. The old man therefore went to the astrologer in order to select a name for the child. The astrologer suggested the child be named 'Numal' since the child was very young. [Numal means the little one.]

The old man thanked the astrologer and offered him water and a 'gamocha' and a coin, and set off homewards. And lest he forget the name he repeated the it to himself on his way. But gradually as he as repeating he never realised that 'Numal' changed to 'Nemel'. Now Nemel had a different meaning altogether. It meant 'not to let go'. And thus repeating 'Nemel' the old man happened to pass by a river. A merchant after a prolonged business tour had just ordered his boat to take sail, when suddenly this old man's continuous chanting of the word 'Nemel' came floating through the air. Taken aback because the content of the word was inauspicious for his new beginning the merchant asked his sailors to hold sail. When the old man came close to the merchant's boat he asked the man as to why he forbade them to set sail when he had waited long for that auspicious moment. And instead of replying the old man kept repeating the name lest he forget it. The merchant and his troup became very angry and the merchant ordered the old man be beaten up thoroughly. Thus after being thrashed the old man forgot 'Nemel' and began chanting 'Nohobor hol' which meant 'not meant to be' and lest he forgot, he again chanted the name.

Now this time he came across a smartly dressed man who, on hearing 'Nohobor hol', took the chant as a slight meant towards his fine attire. He thus gave another thrashing to the old man. As a result the old

man again changed his chant from 'Nohobor hor' to "Itot ke hito sora" the meaning of which is 'one worse than the other'. Two men with goiterous neck were passing by. They obviously took the old man's mutterings to be intended for them and gave him another sound thrashing.

At last the old man reached home. He related his tale of woe to his wife who expressed great anguish for his bad luck. Then she enquired about the child's name. Then he realised that he had forgotten the name. She good naturedly waved it off and asked him to plough the land at the back of the garden and get tender rice plants. The adjective being used was 'Numolia'. On hearing the word numolia, the old man remembered the original name given by the astrologer which was 'Numol'. Then remembering all the thrashings that he received on the way he took it out on his wife and told her, "If you knew his name why did you bother to send me to the astrologer."

Anyway they named the child 'Nomol' and then lived happily ever after.

The fortune-teller

Once upon a time in a certain village there lived a man called `foring'[1] He had a wife who was very selfish by nature. They did not have any children. It was sometime in January. It was cold and drizzling. Foring woke up this particular morning and expressed his desire to have `pithas'[2]. He asked his wife, "I have a great desire to have pithas. Would you please make some for me?" The wife replied "But where is the Bordhan[3] to make pithas. We do not have any more in the granary. Foring was dismayed. "That means I do not get to eat pithas" said he. His wife then suggested, "Why don't you go to somebody's house and ask for a little bit of bordhan". Foring was pensive for a while. He did not like his wife's idea. Then suddenly an idea occured to him and he brightened. He picked up an `endi shawl' and made off towards the village.

A determined Foring soon came upon a neighbour who was getting his paddy trodden by the cattle to get the grain. He invited himself into their house and made himself comfortable by making banal conversations about the food, weather, etc. By then the grain had been removed from the chaff. `Foring' suddenly complained of an acute stomach-ache. He rolled on the grain and writhed in pain. And the endi shawl was all along wrapped around him. `Foring' was careful to roll several times so that the wrapper becomes thickly stuck with grain. When he finally went home and shook the wrap, at least five seers of grain could be measured. The excited wife first took out the rice from the paddy and then started making the preparations for the pithas. That evening after she had prepared the dinner, she started on the `pithas'. `Foring' went to bed after dinner. After

---

1 'foring' is a dragonfly in Assamese.
2 Assamese pancakes.
3 Sticky rice.

she finished making, one by one she started eating the pithas and finished most of it. Finally she managed to keep away only a few in a small bowl and called out to her husband `Foring', "I have finished making the pithas. They are here in a small bowl. But there is one condition. Tomorrow morning whoever gets up later than the other gets to eat two-thirds of the pitha and the other who gets up early eats one-third of the pithas". ~Foring' sleepily agreed to this condition and both of them went off to sleep.

The next day both of them pretended to be fast asleep. Neither wanted to wake up lest he be the first and get less pithas. Both waited for the other to get up. It was almost noon when `Foring' decided that he could no longer afford to go on sleeping. Who would plough his fields and look after them? Let it be his wife who gets to eat two-thirds of pithas, he did not care anymore. When `Foring' woke up his wife called out, "You have woken up earlier than me, you lose the condition and will eat only one-third. `Foring' nonchalantly replied,"So be it."

`Foring' picked the bowl to have his share of `pithas' and found only a handful. Surprised at the small quantity he asked her, "where are the rest of the pithas?" She called back. "All the pitha that I prepared are in the bowl. There is no more. `Foring' was very surpirsed at this. He just could not believe that five seers of bordhan had given only that much pithas. Just then his eye happened to stray on the 'dola'[1] which was simply hung on the wall. On the 'dola' were the traces of the pithas which she had prepared and kept before eating them and putting the rest in the bowl. `Foring' counted them and found at least three scores. He did not tell his wife anything but kept quiet and went outside. She came out to see him off with the pan and bettle - nut, when `Foring' gently sang out.

---

[1] A flat round tray-like thing made of fine bamboo in order to keep eatables like snacks and vegetables.

When `Foring' thus sang out, this woman understood that Foring knew the actual number of pithas being cooked and her mischief involved. Embarassed at being found out she said nothing but merely picked up her pitcher and went to the river to fetch water. At the river bank she met other women and began gossiping. `Foring's wife proudly announced to the other women that her husband was a fortune-teller i.e. a `Sarabjan'. And very quickly the news spread and it came to the known that `Foring' was a fortune - teller.

In the meantime a man in the village had lost his black cow. After searching for her everywhere he gave up hope and went to `Foring' to enquire whether he could help. It so happend that Foring had seen the black cow that morning behind his back yard. So when the owner of the cow enquired about it, Foring simply told him to go behind his house and look for the cow. The excited man quickly found his cow and soon the news spead that `Foring' was quite an astute sarabjan. The news spread fast and even came to the King's ears. Around that time the king had lost a necklace worth about a lakh of rupees. He made considerable effort to find it but it was simply untraceable. Finally the king sent his soldiers to fetch `Foring'. Poor Foring was now in the soup. If he did not turn up the king would kill him, if he did turn up the king would still kill him if he revealed that he was not a sarabjan. He could not think of a way out. Eventualy leaving everything in the hands of god, Foring set off for his royal venture. The king gave him a royal reception and invited him into the inner chambers where he was offered snacks and savories, curd-milk, `Kumal rice[1] , and jaggery, etc.

The king had two queens. One was named Hadoi and the other was named Madoi. Hadoi was the one who had taken the king's necklace and

---

[1] Kumal rice is a special kind of rice which is soft and eaten by just soaking it in water.

kept it for herself. When she heard of this man her fears became double - fold. She tried to talk to him on the sly. She was peeping through the walls of the room where he was being entertained and tried to catch his eye. `Foring' too was cold with fear. He wondered what the next course of action should be. So he told him, "Ha! Doi[1] , eat well today for you know not what happens to you tomorrow". Hadoi, who with her guilty conscience did not know the real meaning, at the mention of her name and misread the entire meaning of the sentence. She ran out from her hiding place, fell at his feet and pleaded, "O sarabjan, please do not tell about me. I beg you. I shall give you whatever you want." The sarabjan did not require any more explaination to know that she was the culprit. He told her sternly "My lady, I shall not tell about you. But you must return the necklace and keep it in the King's casket. According to the `sarabjan' the queen kept the necklace in the King's casket.

The next day `sarabjan' was summoned to the king's presence where the king enquired who the culprit was, the `sarabjan' replied, "swargadeo, this servant of yours does not find any culprit in his calculations. My feeling is that you check your casket again. The necklace should be there". The king ordered the casket to be brought into the darbar and after going through the contents found his necklace. The king was very happy and pleased. He rewarded the sarabjan with lots of riches and made him a courtier in his palace.

One day the king held a foring (a dragon fly)in his hand and asked him, "Can you tell me what is here in my hand?" The sarabjan thought now he would be exposed as a fraud, so sadly he sang out :

"Said I one on counting,
said I one on seeing,
Said I hai doi and out came the necklace,

---

[1] Doi is curd in Assamese.

But now has come the time for Foring to die."

The king did not know that the sarabjan's name was Foring. So on hearing the name foring in the last sentences the king thought that he had guessed the insect in his hand. The king was very pleased and rewarded him by putting his own garment around Foring.

On another day the king took a snail in his hand and asked the sarabjan to guess what it was. Now snail in Assamese is `holuk'which sounds very close to another Assamese word *holu ku* which means to slip out. So when the sarabjan was thus asked, he though it was better to confess. So he replied, "Swargadeo, each time I have managed to slip out viz `holuku'. The king mistook holuku to be `holuk' and before he could continue, the king expressed his pleasure and rewarded the sarabjan again with lots of riches.

After this our clothes became dirty and we too had to return home.

The tale of a hingora fish

One day a poor man went fishing. After a long laborious day he caught only one Hingora fish. He took it home and just as he was about to kill the fish, the Hingora fish cried out, "Brother, please do not kill me. I am the king of Hingora fish. I shall graze your cow everyday." Hearing this, the man did not kill the fish, fed him properly and sent him to graze his cow. The Hingora fish sat on the cow's rear and drove him by periodically stinging him. Everyday he drove the cow in the same manner. One day they strayed deep into the forest and came upon a monstrous demon. This demon seeing such a good catch gleefully greeted them. The minuscule Hingora fish challenged the demon "O demon, wait ! If you are able to settle scores with me then you can lay your hands on this cow". The demon burst out laughing on hearing this challenge. He picked up the fish with the intention of crushing it when suddenly he yelled in pain. The demon begged and pleaded for mercy. So the Hingora fish asked "What will you give me in return ?" "Anything, that you ask for", replied the demon. The Hingora fish then let the demon go. The demon then vomitted a gold ring from his stomach and gave it to the Hingora fish and said, "If you keep this ring on a bannana leaf and tend it properly then your house will soon be filled with gold." The Hingora fish took the ring and returned home. He gave the ring to his master and conveyed the instructions carefully and soon the house was overflowing with gold. They became very rich. In order to show their gratitude the daughter of the house was married to the Hingora fish.

One day the Hingora fish slipped out of the house to bathe in the river. He shed his fish form and assumed the form of a human. Just then his wife came upon the scene and saw the entire process. She quickly picked up the costume of the Hingora fish and burnt it. When the costume

was burnt the Hingora fish became a handsome young man. Everybody became very happy and the young couple lived happily ever after.

The tale of a strong man

A certain kingdom was facing a crisis. There lived a very ferocious lion and an atrocious elephant. Both of them were causing havoc in the kingdom. The king sent out his royal messengers that whoever would sucessfully kill these bloodthirsty animals would be rewarded handsomely. Many people tried but failed. There happened to be a man who wanted to die because he was very unhappy. With that in mind he mixed some poison in some rice powder and set off towards that kingdom. On the way he left the rice powder under a tree and went to a river nearby to have some water. At that time the rouge of an elephant came and ate the rice powder and died! This message was conveyed to the king. The delighted king heaped rewards on the man. When he asked him as to how he killed the elephant, the man replied "With just one box."

The king then asked the man whether he could kill the tiger too. The man replied "Swargadeo, I can kill the tiger too." The king then said, "you have to kill him by the day after tommorow." The man went back to his place and started thinking how to kill the tiger. When the day dawned by which the tiger was to be killed the man fearfully entered the forest with some ropes and a pounding log. After this he climbed a huge tree in the forest and started singing aimlessly 'ka,ka,' and 'ko,ko'. The birds in the trees were also twittering. The tiger came to the man and asked him "What are you doing". The man replied "Brother, I am teaching them to sing," Then the tiger asked "Brother, will you teach me such songs too? The man replied, "How can I teach you? You are a tiger and I am human. Are you not going to eat me?" The tiger swore three times that he would not eat him. Then he pleaded, "please teach me songs like that now," The man, thus convinced, climbed down the tree. He bound the tiger's legs tightly with the ropes and started hitting him hard with the pounding log.

The tiger cried out in pain, "Brother. I do not want to learn singing anymore. Please leave me. The man replied "Come on, learn it properly." In this way while he was hitting the tiger died. The king was very pleased with him and gave him more rewards. The king then proposed, "Today I shall bring another strong man to wrestle with you. If you win I shall heap more rewards on you."

That night both the wrestlers were sharing the room. This man told the other, "Brother I have killed an elephant and a tiger with one box. How can you hope to win against me ? Why do you want to fight me at so late an age?" This frightened the man considerably. During the night the man fled. In the morning the king looked in vain for the wrestler. He then rewarded this man again. After that the kingdom became free from the atrocities of the elephant and the tiger.

"The jackfruit wiped out"

I came back".

The tale of the kite's daughter

In a certain kingdom there lived a blacksmith. He was very wealthy but he was always sad because he did not have a son. Every time his wife gave birth to a baby girl. But once again she was pregnant. This time the blacksmith told her, "If you happen to give me another daughter I shall sell you off somewhere." The poor frightened woman went to her mother's place for her delivery. But when the baby came she found that it was a baby girl again. Not knowing what to do, she packed her in a vessel, covered it with a cloth, put another vessel on top of it and sailed it into the river.

The vessel sailed downstream and came to be spotted by a washerman who was washing clothes on the river bank. Curious about the floating object the washerman swam towards it. He lifted the vessel to find what it was. And Lo behold! there was a new-born baby girl. No doubt somebody had put her in the vessel and sailed her off! Gently he picked the baby from the vessel when a kite appeared from nowhere and snatched the baby girl away from his hands. She took the baby far away to a banyan tree where she had made her nest. All her maternal instincts were aroused when she saw the lovely helpless baby girl. She decided to keep the baby and raise it.

The kite would fly out everyday and snatch any good food that she saw from the people and feed the baby girl. In this way she raised the baby and slowly she grew up. Now she needed clothes. The kite again started going out and snatching clothes, ornaments, jewellery, trinkets etc. If she saw a nice 'reha-mekhla she would swoop down snatch it and take off even before anybody realised what was happening. One day a princess happened to be bathing in the river. She had hept all her jewelery on the banks. The kite swooped and flew away with that as well. In this way she

made away with combs, looking glasses,`sindur', hair oil and whatever cosmetics that a young girl could desire.

Slowly the girl grew up and became a lovely young woman. One day her kite-mother told her "Aai, now that you have grown up I am always worried. What if something happens while I am away. Hence I will teach you a song. Whenever you need me sing it to me like that and I shall come back from wherever I am,

"O the breeze that shakes the leaves of this banyan tree
Bring my kite mother
At once before me."

One afternoon the kite's daughter was combing her hair when a strand of her hair fell down. Beneath the tree happened to be a merchant who was sitting. The heat of the afternoon had tired him and he happened to be resting. When this strand fell on him he was very surprised. He looked around to see to whom it belonged. He could find no one when suddenly his eyes strayed to the tree top where he found this girl sitting. The merchant called out to her, "Who are you? Are you a heavenly being or human? or are you an 'Apsara" Or are you a witch? Why are you sitting on the tree-top this after noon? This girl had never seen or met any human being before. So she was feeling awkward and did not know how or what to respond. She decided to fetch her mother and sang out the song.

"O the breeze that shakes the
leaves of this banyan tree,
Bring my kite-mother
At once before me."

The moment she sang out like that the kite came flying and landed in front of her. "Aai, why did you call me? The daughter pointed out to the man below and explained the situation. When the kite saw the handsome young merchant she thought it would be very nice if she could marry her

daughter to this man. With this in mind, she came down from the tree and explained to the merchant about the girl right from the beginning and asked whether he would like to marry her. The merchant told the kite, "I am a very wealthy man. I also live in luxury. But I have seven wives. If you think you still want me to marry your daughter I promise that I shall always keep her happy and never give her any cause to complain." The kite thought about this situation for a long time and finally she decided to accept him. She explained everything carefully to her daughter, brought her down and married her to this man. Tearfully she bade them farewell and told the merchant to take good care of her. She also told her daughter that she could still sing the song whenever she needed her and she would be right there.

The merchant looked after his youngest wife with a lot of love and care. The other wives started getting jealous. The kite's daughter being so beautiful would make the merchant disregard them, they thought. Thus they became antagonistic towards her and created as much problems for her as possible.

One day all the wives got together and planned to put her in trouble. They told her, "You have come here like a delicate darling. All this while we have been cooking and washing for you. Go and do the cooking today." But the kite's daughter had never cooked in her life. So she went to the end of the banana cultivation at the back and started singing and calling her mother tearfully,

"O the breeze that shakes the
leaves, of this banana tree,
Bring my kite mother
At once before me."

When she thus sang out, the kite flew down in front of her and asked, "What is the matter? Why have you called me? The daughter

replied, "Aai, my co-wives have asked me to cook food. I do not know how to cook. If I do not cook they will tell our husband and then I don't know what would happen". After listening to this the kite-mother replied, "Aai do not worry at all. Listen to me. I shall tell you how to cook. In a vesselful of water drop a grain of rice and in another vesselful of water drop a stem of herb. Underneath both the vessel put a piece of firewood and then sit outside. You will find that in the vessel would be cooking unlimited rice and curry." When her co-wives sat down for the meal, they placed the banana leaves in front of them. But underneath their banana leaves they had dug holes and covered it with their banana leaves. When the kite's daughter started serving food, they also began their mischief.

As soon as they were served they would tilt the banana leaf and throw everything in the hole underneath and say,"My rice is over, give me some more." They kept doing this again and again. Yet the food cooked was not over. Finally these co-wives gave up and, embarassed, left the dining place.

One day the kite's daughter's co,-wives asked her to clean the cowshed. She went inside the shed and cried out to her mother,

"O the breeze that shakes the leaves
of this banana tree,
Bring my kite-mother
At once before me."

The kite-mother appeared before her and asked her. "Why have you called me?" The daughter replied" I have been asked to clean the cowshed and I know not how." The kite replied "Do not worry. Take a strand out of the broom stick and sweep it gently from one end of the cowshed to the other you will find that the shed will be swept clean. The kite flew away and the daughter followed the instructions. That day the shed looked even cleaner than usual. When the merchant came back, he

was very pleased to see the sparkling shed. This endeared to him his youngest wife all the more.

The Assamese new year, Bohag Bihu (ie April) was approaching. The merchant gave about five seers of cotton to each wife and asked them to weave shirts, vest, gamocha and other clothes for him. He also said, " I shall see who weaves the finest for me." No sooner had he said when all the wives got busy with their task. Only the kite's daughter was not getting ready for the task. She did not know how to. The co-wives were very happy. They thought, "Where will she go this time? How will she prove herself? She is trapped." Again she went to the end of the backyard and tearfully sang out for her mother. And once again she appeared and asked her what was matter. When the daughter told her about her task her mother consoled her and told her how to proceed. "Get four bamboo caskets and fill them with some cotton. After you have done that plug them up. Don't do anything else. When your husband asks for his clothes on Bihu, hand him the caskets. He will find his clothes ready." So after her kite mother left, she went about following the instructions and waited for the D-day to dawn.In the meanwhile her co-wives toiled hard over their task. They were glad to see the youngest one being idle after stuffing the bamboos. " Now shall come the time for her to be exposed. Let's wait for the fun to begin." They said and waited.

When Bihu finally came one by one the wives stepped forward with their woven clothes and presented the husband. When the youngest one finally stepped up to present her work, the other started giggling. Seeing only the bamboo caskets, the merchant also became enraged and demanded, "What are you giving me? Where are your woven clothes?" She could only reply "Open the caskets and see." When the merchant did open the caskets, he was surprised to find beautiful woven clothes. They were so finely woven that the work of the other wives looked very shabby

in comparison. The merchant cut into pieces the other sets of clothes and adorned the beautifully woven set of his youngest wife.

Slowly the kite's daughter's co-wives came to know that a kite comes and teaches their youngest co-wife all the tricks. So one day one of them spied on her and learnt the song by which to call the kite. She then entered the cow's shed and sang out for the kite-mother. When the kite-mother came in the cow's shed she banged her with the broom-stick, killed her and buried her under the cow dung. Poor little kite's daughter had no idea about her mother's fate. She sang out again and again for her mother. But how could the kite-mother respond to her daughter when she was no longer alive? Then the kite's daughter came to understand that her co-wive's must be responsible for her kite mother's disappearance. Poor woman now had nobody to turn to and she started weeping quietly.

A little while later the merchant set off on his busines tour. Before going he told his seven wives repeatedly not to harm or cause any hurt to their youngest co-wife.

One day a trader came with lots of trinkets and moored his boat near the merchant's house. The merchant's wives crowded exitedly around his boat. They then hit upon an idea.They persuaded the trader to sell his goods to them in return for a beautiful young girl who they'd give him. The trader agreed to their proposal. They then went to the house and persuaded the youngest wife to join them and see the trader's wares. She refused saying that the merchant had forbidden her to leave the house. However trying their best persuasive skills they managed to lure her out of the house into the trader's boat. And as planned earlier as soon as she set off foot on the boat, the trader sailed away with her

The trader took her to his house and made her wait on his dry fish. The trader's house was on the river bank. The kite's daughter had no

choice but to follow the trader's orders. As she waited on the dry fish she sang out,

"The potter's wife who was my mother
Let me drift along the river
The kite, who was my mother brought me up,
A merchant prince did marry me
My seven co-wives did sell me
to a fisherman,
Who has made me the custodian
of his dried fish."

But in the meanwhile the merchant was returning home from the other side. He soon heard the melancholy song of the kite's daughter. On hearing her song he manevoured the boat onto the riverside to where the song came from. When he saw his youngest wife there, he asked her what had happened. After everything was related he was very angry.

He then revealed his identity to her and then took her away with him. She was bathed and given a new set of reha-mekhala. The merchant then put her in one of the boxes. He made several holes in the boxes. for her to breathe. When he arrived home he kept that box in his room along with the other boxes. On seeing his wives he asked, " I can see all of you, but where is the kite's daughter? They replied, "She went to her mother's house several days ago and has not come yet." The merchant then said, "I have a feeling that you have done something to her. I shall soon test you to see whether you are telling the truth or not. He got a deep hole dug and filled it up with thorns and thorny bushes. Then he put a string from one end of the hole to the other and told his wives, "Whoever can cross this thread from end to end without falling down is innocent." One by one eachwife was made to cross the thread and each of them fell down into the thorny hole; only the seventh wife was able to cross the hole over the

thread. This seventh wife was actually innocent. She did not know anything about this kite's daughter being sold to the trader became she was cooking in the kitchen at that time.

After this the merchant and his two wives lived happily ever after.

As our clothes became dirty we also came back.

Tula and Teja

Once upon a time there lived a propserous farmer who had two wives. The elder wife was called Alagi and the younger was called Lagi. Alagi had a duaghter named Teja and a son named Kanai. Lagi had a daughter named Tula. Tula was elder to Teja. Lagi used to ill-treat Alagi and her children and the husband being hen pecked dominated by Lagi used to be just a silent spectator to everything. Alagi and her children would eat and dress very poorly while Lagi and her daughter had a luxurious life. Every morning Teja and her borther would eat only dried stale 'poita' rice and go to herd the cows. Jula and her mother would have a spread at home. In the afternoon when the farmer comes back from work Tagi would prepare delicious and rich fod. But sometimes when Alagi would plead the farmer tovisit iher in her run-down house she could offer only 'poita' rice and roasted fish which he would in great fear. But liking Alagi's hospitality much better the farmer increased the frequency of his visits to her. Seeing this Lagi became jealous and decided to get rid of Alagi.

One day Lagi invited Alagi to go fishing Lagi's net fished snali, crab, eel and such liker of things while Alagi's net caught 'Kuri', 'Sani', 'Bhaung', and the like. Lagi became very angry when she could't fish any good variety. She took out her anger on Alagi. On the way home they went to the big pond to take a bath. Lagi suggested, "Sister, why don't you scrub by back. It is full of mud and dirty. After I am finished I shall scrub yours". So after Lagi's back was done, Alagi put her back to be scrubed. But while Lagi was sacrubing she pushed Alagi intothe pond land chanting some magic told her to become a tortoise. After this she stamped and destoryed Alagi's net and threw it away into the jungle and came back home. Nobody had seen what had happened. At house when Alagi's

children did not find theiri mother they asked Lagi, "Aunty, did you see our mother?" Lagi snapped at them, "How can I say where your mother has gone? Does she ever ask me before going out anywhere?" The husband too fearing Lagi, did not bother very much about looking out for Alagi thinking she must have died somewhere. The children too, not finding their mother, could do little else but cry and hope for her to come. The next day too the children went to herd the cows because if they did not go they would only be beaten up by Lagi.

The poor children bore the sadness in their heart and carried on with their life. One day in the blistering heat of the afternoon both the children felt very thirsty. They went to the pond to drink water, when they heard their mother call out. Their mother, the tortoise came up to the shallow water and said, "My dear children, Teja and Kanai, your aunty pushed me into the water and made me a tortoise. Both of you look thin, you haven't been eating, I suppose. I have brought some 'Poromun' from the water-princess. Here bring some arum leaves and take this. Eat it up quickly and let nobody know about this. Come here everyday around this time. I shall always fetch some for you. Be careful that your step-mother does not have any idea about this, otherwise she will come here and kill me." After this the children would go to their mother everyday and have the 'poromun'. Gradually they became healthy and even started glowing. Their complexion became a lovely golden brown. Meanwhile their step mother was getting jealous about their looks and suspicious about them. She thought, "How can these children look so nice? Their complexion is glowing and has become a rich golden brown when in fact I starve them. And look at my poor Tula. Inspite of feeding her all the nice things she hasn't become lovely. I am sure these children eat something somewhere when they go to graze the cows." Thus thinking she sent Tula to graze cows with them the next day. She also told Tula to keep a keen look-out as

to what Teja and Kanai ate in the course of the day. That day Teja, Kanai and their mother were in a fix as to how to have the 'poromun' when Tula was around. Teja sent Tula to fetch a cow which had strayed away, and seizing this opportunity the brother and sister pair quickly went to their mother and had their share of 'poromun' that day. Tula however had seen her step-brother and sister eat something from a distance. So she asked them what they were eating. At first they were reluctant and kept denying. But then Tula begged and pleaded, "What have you eaten? I beg and plead you, please tell me and let me have a share too". Finally both the children decided that Tula was innocent enough and not to be blamed. So they made her promise and told her, "If you ever tell your mother we shall not share it with you anymore. You have to promise not to tell your mother." So Tula then promised not to say anything about it to her mother. The children then pointed out to where they had thrown the arum leaves and told her to lick the rest off. Thrilled that she was at least allowed to have a share of their mysterious food she jumped at the offer and licked the leaves clean. That day when the children returned home Tula was looking rosy cheeked as well. At once her mother gathered that Tula had eaten the same thing with Teja and Kanai. So she asked Tula about it which Tula promptly denied. She had promised the other two children about it. But when when her mother pestered and finally threatened to put chilli powder in her eyes Tula relented and told her everything. Lagi then understood the story behind the whole thing. She realised that it was Alagi who after becoming a tortoise fed the children something. And she planned to kill the tortoise.

The next day Lagi put her plan to action. She lay in her bed and put some broken pieces of pot under the matress. Then as she tossed and turned, the cracking of the earthen pieces sounded like the cracking of her bones. So when she moaned in pain "Oooh! Aaah!" her husband

concerned at her discomfort, asked, "What is it my dear?" His wife replied, "Oh dear, what can I say; I have severe pain in my hones. Can you not hear the cracking of the breaking bones. If something is not done immediately I shall die. ' ' The sincere husband thinking that his wife was dying rushed, to the fortune teller to enquire about the matter. Lagi had already bribed the women with two silver coins. So when the husband enquired about Lagi 's illness he told her that she would be cured only when she was fed with the meat of the big tortoise from the village pond. The husband told about this to the villagers. Before the villagers could go and catch the tortoise the children went to the pond and warned their mother about everything. Seeing the tears in her childre's eyes the tortoise told her children'. "I shall not be caught by anybody's. When everybody gives up, both of you come with a broken jakoi. I shall climb into your jakoi. But when they cook my meat and give you to eat refuse it. Have your food that day with a little bit of oil and chutney. And when I am being killed and prepared to be cooked, ask the butcher for my two front paws. Then take those paws and bury them near the pond. There I shall become a hibiscus tree and shall be there for you whenever you need me."

The day dawned and everybody in the village went to catch the tortoise. But try as much they couldn't catch. Finally when everybody had given up, Teja and Kanai stepped forward with a broken jakoi and announced to the gathering, "We shall be able to catch the tortoise with this broken jakoi. Everybody laughed sarcastically, "You little rascals, how do you think you are going to net the tortoise in that." said everybody pointing to the broken jakoi. After this Teja dipped the jakoi only for about three or four times when the tortoise climbed into the jakoi. All the people standing there were surprised at this.

Meanwhile when Lagi heard about the tortoise being netted she forgot her pretence and happily jumped from her bed when the tortoise

was being butchered for the grand feast. The two children sat near the butcher quietly and asked for the two front paws and buried them near the pond. Everybody had a grand feast of tortoise curry and rice. Teja and Kanai pretended to eat with them, but actually kept throwing the meat and had their food with chutney.

The place where they had buried the front paws of their tortoise-mother grew into a lovely hibiscus shrub and shaddock tree. The hibiscus tree became a very colourful sight and the shaddock tree became heavy with the weight of the fruit. Teja and Kanai would rest underneath these trees every afternoon, talk to their mother and generally spend a lot of time together.

One day the king came that way. Seeing the beautiful hibiscus tree and the shaddock shrub he wanted to wear the hibiscus flower and have some of the shaddock fruit. So he sent his minister to fetch some flowers and fruits. The children, seeing the minister approaching, stood up and told him, "This hibiscus shrub and the shaddock tree belongs to us. If the king wants anything, ask him to come here personally." The Minister took the message back to the king. When he saw the two sweet children he at once felt an affection for them and came to them. Meanwhile Alagi had coached her son how to behave and what to say when the king came to them. So when the king came, Kanai kneeled in front of the king and said "Swargadeo, are you willing to marry my sister Teja ? If you are, then you can take my flower and fruit. ' ' Seeing the young blooming Teja the king felt attracted towards her and said, ' 'All right, that is fine. I shall marry her. But she is as yet young. when she grows up I shall definetly marry her. ' ' Teja had a pet 'mynah' bird. Everyday when she would be grazing the cows she would feed the mynah with little insects and other things. Kanai gave a little pomegranate plant and this mynah and said, "Swaragdeo, we being poor people you may forget us. So I am giving you

this plant and the mynah bird. When the plant will flower and bear fruit and the mynah starts to sing, you will know that my sister Teja, has grown up. Then Swargadeo will come and marry her." The king agreed and after taking some flowers and fruits set off towards the city. When he reached his palace, he planted the pomegranate plant near his window and kept the mynah in a golden cage in his bedroom.

Many days passed. The plant began to bear fruit and the mynah started cooing as well. Teja had been growing meanwhile. The mynah then began talking as well. But the king still did not remember about Teja. One day during his siesta when the king was resting, the mynah called out,

"The time trickles by,
As the pomegranate becomes ripe,
The mynah begins to sing,
How has the king forgotton,
That Teja bai has grown up".

The king looked around and not seeing anybody, continued his siesta. So the mynah called out again,

"The pomegranate falls down ripe,
As Teja bai becomes a woman,
But even then the king does not remember."

Now in a flash the king remembered everything. He went to check the pomegranate plant and saw that it had borne the furit and the fruit was about to fall down. So the king ordered his entourage, changed into his royal gear, ordered the minimum preparations for the wedding and set off to marry Teja.Unfortunately the king had forgotton to inform his queen about this. So after the king set off the worried queen sent for her old maid and asked, "Do you have any idea as to where the king has left for?" The old maid replied, "Of course I do. It is only you who are ignorant of all these things. Your king has gone to marry another queen. I believe she is

the daughter of a rich farmer and her name is Teja". The queen started crying loudly on hearing the news from her old maid. Then the maid consoled her saying, :Do not cry my lady. Everything will be all right if you listen to me. When Teja arrives here with the king donot allow her to disembark from the boat. Which ever place she chooses to disembark find a suitable excuse for not allowing her. But then keep a contigency plan lest she still disembarks. At the doorstep where Teja will be welcomed in, see that the banana trees planted there are cut at the bottom. Then keep them standing so finely that nobody can realise the mischief and when Teja steps in it will fall down even at her breath. Then cut the frame of the door in such a way that it strips out just as her clothes touch by. Similarly in the bedroom cut the legs of the bed in such a manner that as oon as Teja and the king sleep on it the bed collapses. When all this will happen the king will send away Teja thinking she is an inauspicious woman."

The queen accordingly followed her old maid's instructions. The king had meanwhile arrived at Teja 's house and married her. At the time of leaving her father's house, Teja sang and pleaded with her father to give her share of dowry. In her song she asked her father to give her half the number of caskets, utensils, cows and buffallos. But her step-mother came forward and rudely refused to part with anything; not even a piece of straw. Teja was very sad when she heard her mother. She quietly lef home with the king and merely pleaded for her brother.

"My one and only brother, must come with me forever".

Teja then left her father's house without even turning to look back once. The moment she left the house, all the wealth and the livestock went afer Teja. So then her father pleaded with her to look back at least once.

"O my dear Teja
Look back at least once,
O my Lakshmi Teja

Look back at least once."

Hearing her father Teja turned her face back ever so slightly. When a quarter of the things that had gone after her went back to her father. That is why to this day when a girl leaves her father's house after her marriage she looks back towards her house, so that she does not take away the wealth rather 'the Lakshmi' alongwith her.

The queen had in the meantime gone to the river bank at the behest of her maid and was siting at the place where the hoat would dock. As soon as the boat bearing Teja came to the main dock the queen obstructed the way and cried out loudly.

" Do not land this way Teja,

The king bathes here."

Poor Teja went off to a different dock but the queen obstructed her there also.

" Do not land this way Teja,

The king's rice is washed here".

In this way whichever dock Teja went to land, the queen obstructed her. But fortunately for Teja the king arrived on the scene. When Teja saw the king she told him helplessly.

"Hear, hear O powerful king,

The queen here calls me an outsider."

The king replied,

"O pray let her say dear Teja,

I shall be the king and you my queen."

Thus saying the king helped Teja from the boat through the dock where he bathed. The queen meanwhile hurried back to the palace and waited for the newly weds to arrive. When Teja reached at the gate where the banana plant was placed to welcome her home, her dress accidently

touched the banana plant. This caused the plant to fall off whereon the queen promptly remarked.

"Where have you come from, inauspicious woman
You have come and pulled down the banana trees."

Then as Teja steeped inside, the hinges of the door which was already turned loose came off and fell down. The queen did not fail to pass he remark again,

"Where have you come from, you inauspicious woman,
You have stepped in this house and the door has come off".

Then when Teja went to sit on the royal chair, the chair gave way and once again the co-wife climed irritatingly.

"You inauspicious Teja,
You have come and broken this royal chair".

Finally as Teja climbed into the royal bed and the led too collapsed, her patrince gave way and she called out to her king husband.

"Hear, O hear, you powerful king,
The queen here calls me an outsider."

The king called back to Teja and consoled her once again.

"O pray let her say dear Teja,
I shall be the king, and you my queen".

After than incident Teja began to live in the palace as the queen. Meanwhile Teja's stepmother was writhing in jealously. How could Teja become the queen while her poor Jula languished at home! So she thought of a plan. A few darp later she set off towards the royal palace where she enacted a scene of great sorrow for, being parted from Teja. "Nobody at home is happy ever since Teja has got married. I am sure the poor thing here too must be dying to go home for a while. I have herefore come to take her home with me for a while." Everybody taking her at her word did not see any evil in Teja going home. At home the step-mother

petended to pamper her looking after all her needs. But she kept looking for an opportunity to execute her plan.

One day at the behest of her mother, Tula came up to Teja and started admiring her jewellery. "Teja dear, how lovely are the ornaments given by the king. Do you think I could try them on once?" Teja not seeing any harm in it, let her sister wear her jewellery. No sooner had Teja given her jewellery her step mother called her aside and said she wanted to take a look at her hair for lice. As she went through the hair she quickly pushed a small piece of iron, cast a spell on it and told her to become a little common mynah. Teja thus became a mynah and flew to the rooftop.

The next day the king sent the entourage with the palanquin to fetch Teja. Her step mother dressed Tula up like Teja and sent to the palace replacing her step - daughter. Tula resembled Teja a lot, the king did not suspect anything. Whatever little differences remained he thought that the relaxed holiday which she had at her mother's home must have given her a different look. In the meantime the mynah had followed the king's entourage and made a nest on top of the king's roof.

When Teja had gone home she had started weaving a silk mekhala. Tula however was not good at weaving. When she tried weaving she made knots and made a mess of the mekhala. The mynah who was watching this told Tula,

"Do not touch or ruin my loom.
You better put it back".

The king who had been hearing this looked around and not seeing anything, brushed it aside. A couple of days later the king was playing dice with Tula when the mynah flew down and sang out.

"Don't you realise, O king
That you are playing with your sister-in-law.

The king at first did not pay attention, when the maynah sang out again. This time the king could not ignore the words of the mynah. He stood up and quietly went inside. He took two laddus and said, "If you eat the one on the right you are closely related to me. And if you eat the one on the left then you are not related to me at all." As soon as the king said this the mynah flew down and ate the laddu on the right hand. The king picked up the bird and ran his hand over the bird. He felt something rough near the head and then saw a piece of iron, so he pulled it out. And at once in front of him the bird transformed into Teja. The king was astounded.

The king then asked Teja about everything. When he heard her relate the story he summoned the Saudang[1] and told him to execute Tula at once. After that he asked him to bring Jula's limbs and head in one casket, her flesh in another and her blood in a third.

When this was done, he sent two men to Tula's house instructing them to deliver the casket containing Tula's flesh as deer meat. The other two caskets must be kept with them and after the feast was over at night, to leave the other two caskets and come away early dawn.

When the king's men delivered the meat, Teja's step mother brimming with happiness broke out, "My daughter has already sent me a parcel and the other one had never sent me anything".

That night there was a big feast at home. Everybody had a grand meal but the king 's two men refused to eat anything on the pretext that they had high fever. At night they started singing about the meat that the meat which they had eaten was none else than their own flesh and blood. When the step mother came out and asked the men what they were singing, they dismissed it as nothing but that due to high fever they were not aware of what was happening.

---

1 designation of the man in charge of execution.

After this everybody slept, except these two men. Early at dawn they left the two other caskets near the doorstep and went away. In the morning the step-mother looked around for the men. Not finding them she came back and as she was about to go back inside the house she found the caskets. Wondering curiously what it was, she opened it only to find the remenants of Tula. The step-mother than understood everything and started crying her heart out.

Rubbing salt into the wounded nose

A certain king had seven princess each of whom had married a princess. Every day all the princesses would sit together till late in the evening and weave. In the course of their conversation they would talk about everything in their life beginning from what they had for meals that day.

It was the month of Soit[1]. Bohag[2] Bihur was fast approaching. As was the custom these princesses were frantically weaving trying to finish finely woven gamucha, a kurta or a challenge[3] so that they could adorn their husband and sons when they met together in the courtyard to greet each other.

Now all the seven princesses were sitting at their loom. Bihu was almost round the corner. The eldest princess called out to the middle one, "Rukunir's mother, when are you going to your mother's house this time? I shall be able to go only the day before Uruka[4]. Before then I will not be able to finish off my duties and obligation. More than that I do not feel comfortable staying for long in my mother's house along with all the children. You all go three four days prior to Bihu. Before I had children I used to go ten to twelve days before Bihu. We cannot take such liberties now. Our days are over." Rukunir's mother replied, "Well sister, I am also in the same boat. Still I would go a couple of days prior to Bihu. How many days prior to Bihu are you going Gonai's mother?" The one called Gonai's mother replied; I shall go four days prior to Bihu and come back only after my delivery. I hope God takes me safely through this period. If only my Hinamua, were here. He would have had such pleasure being at

---

1 The last month of the Assamese calendar i.e. the month of March.

2 Bohag is the 1st month of the Assamese calendar Thus this Bihu is celebrated to welcome the New Year.

his uncle's house for Bihu. the blind God could find only me to cast his eye." Just then Dhanjoy's mother called out, ``I shall go five days prior to Bihu.`` The younger middle one quipped, ``I too shall go five days earlier and come back after I have performed my Chandra's `Annaprashan[1]``

All the six were thus discussing their Bihu plans except the youngest. She bent her head and pretended to be weaving, sighing every now and then. Seeing her, the middle princess told her affectionately, ``Our youngest sister-in-law will come with me to my mother's house. "The youngest one replied." Let it be sister. I shall stay here and have whatever our mother-in-law feeds me, whether it is good or bad. "The elder one interrupted hearing this, "Why won't you go dear sister? You don't have a mother, or father, an elder brother or a younger brother. You don't even have anybody to call your own. We are all going to our parents` house for Bihu. Are you going to stay here alone? When god has placed you so unfavourably what else can be done? We won't feel happy leaving you behind like this."

Tomorrow is Bohag Bihu Today Uruka. Everywhere people are happy and there is a sprightliness in everybody's step. All the married women are getting ready to go to their mother's house. Just then in the evening, a man came to the king's palace and addressed the queen, "Mother I have come to take our little one." The queen was surprised and asked him with raised eyebrows, "who" ? The man replied, "Your youngest daughter-in-law." The queen replied, "She has no relatives. Where have you come from?" The man continued, "No mother, when I was very small I went to my uncle's house and have been raised there. After my parents expired I took possession of all the property and went to my uncle's village and settled there now I have married and established in that village. Since tomorrow is Bihu. I have come to take my small sister

---

1 The 1st rice eating ceremony of a child.

with me. Where is she?" The queen replied, "she is inside. She will come now. If it is true I am very glad. The other daughters-in-law have gone home. I have been feeling troubled that she has no place to go to."

When the youngest princess came out she was very surprised to hear what the man had said. She was not prepared to accept that she had a brother and refused to go with him. The young man however managed to convince the queen by telling her many stories; so finally when the queen told the princess to go she left the palace very reluctantly.

Both of them went and reached a forest after a long time. He took her to a small hut and said, "This is my house. Tomorrow I shall marry you. Now you rest here." Then he called an old woman, "Aai, look after her. I shall go and get the things for our wedding. "So saying he left. The princess then realised that she had fallen in the hands of a thief. She started sweating profusely and, not being able to hold herself, she sat down just then an old woman called out, "Get up my daughter, do not be afraid, do not be sad. You shall have more happiness with my son than at the palace. Come and have some food, that I have cooked." Hearing the old woman the princess felt better and asked "Old mother who are you?" The woman replied, "I am his mother, He is my son. We are good and stylish people. From the towns and cities he has brought gold and silver by hook or crook and has filled up the house. But he has not married as yet. That day he went to the palace to steal. There he had poked his nose and was listening to your conversation. Then you had apparently said that you had no relatives and were crying. That is why he has brought you here. He will marry you. Today he has gone to the village to bring things for the wedding. He will come back tomorrow. Aai, do not feel sad. You will be very happy here." So saying the old woman brought some food for the princess. But she did not even touch the food. She spent the night with the old woman. But in the morning she woke up early and tied the woman

to her bed. Then she took a good speedy horse from the stable and fled. When the princess was fleeing she saw the young man sitting under a tree. Seeing the princess he thought the king had sent his royal soldiers and fled into the jungle. The princess found that underneath the tree were some jewellery and precious stones which he had left behind when he fled. When the princess reached the palace on the horseback with the jewellery everyone was very surprised. Then she explained everything right from the beginning, which amazed everyone.

The thief, on reaching his house, realised that the princess had fled. He released his mother and set off towards the palace. In the evening when the youngest daughter-in-law was talking to her mother-in-law, the thief like before poked his nose through the wall and was listening to their conversation. The clever daughter-in-law sneaked and brought a sharp knife and some "Kharoni"[1]. She quickly cut the thief's nose into two and applied some "Kharoni" and sang out.

'The cut nose is covered by Kharoni'.

When the thief started yelping in pain the king's soldiers quickly came and captured him. When the princess identified him as the trickster, the king impaled him.

---

1 Kharoni is a kind of chutney made of mustard seeds. It has a stinging quality when applied to open wounds.

Tikhor and Chuti-Bai

Once upon a time in a village far away there lived a girl and a boy. The boy was called Tikhor by villagers because he was very clever and since the girl was of short stature, the villagers called her 'Chuti bai'. Being orphans they grew up amongst the villagers by living in different houses.

One day Tikhor told his sister, "Sister dear, everybody is having 'pithas' (Assamese pancakes made of rice flour, jaggery, oil and black sesame).~ I would like to have some too. Would you make some for me? ' ' The Sister replied. "How could we, orphans, hope for such a luxury? Where would we in our hand - to - mouth existence find rice flour, jaggery and oil?" Tikhor listened carefully to what his sister said and then asked "Choti bai, would you please give me your endi (a type of material which is very warm yet soft and which has a sticky surface) shawl. I shall get you the rice. ' ' So saying he set off to the village till he reached a house where he found them engaged in the process of separating the chaff from the grain. He wrapped the shawl around him and approached them. He perched himself nearby, and started making jokes. Soon he made himself comfortable with the people and asked for a glass of water. When the man went to fetch water, Tikhor with the shawl on rolled on the rice grain pretending to have a stomach ache. The man came with the water and found Tikhor rolling in pain. Tikhor cried that he had a terrible ache. So the man went in to fetch some oil to apply on the stomach. Tikhor seized the chance and ran away to his sister. He shook the shawl in front of his sister and there was the rice to make the rice flour. Happy though she was, there was still no jaggery and oil. Tikhor asked for a pot and set off again, this time in search of oil. He reached the oil mill where he found them squeezing oil. He asked politely whether he too could stand on the

pump and help them in squeezing oil. The men agreed. Tikhor started singing as well.

Tikhor's sweet voice pleased the millers. After the song was over Tikhor asked the miller for a pan and beatle nut. When the miller went to fetch it Tikhor dipped his pot into the oil vessel and scooted off. Chuti-Bai was very pleased. She said "Very well, but then where is the Jaggery?" Tikhor assured her of that as well. He set off towards the sugarcane fields. There a little distance away from where the men were making jaggery out of the sugar-cane juice, Tikhor set fire to the forest. Then he came running to the men and yelled "Fire! Fire! brothers there is a fire in the forest, soon it will reach your houses as well". The men left the mill and ran towards their homes. Tikhor seized the chance and came home with a lump of jaggery.

Chuta-Bai started preparations for the pancake. It suddenly occurred to her that there was no firewood. Once again she sent out Tikhor for the firewood. He ventured deep into the forest and was cutting down a tree for wood when a tiger came up and said "Halt! who dares cut wood from my forest". Tikhor with his ever ready wit replied "Oh, its you brother dear, I thought being your younger brother I had the liberty to take some firewood from your forest. We are having a feast of pancakes in my house; why don't you join us?" Tikhor obviously struck the right chord with the tiger who replied. "Very well, you may take the wood and yes, I shall come for the feast. But how should I know when to come?" "Oh the day you see smoke rising from our house" replied Tikhor pointing towards his house.

Thus armed with the firewood Tikhor set off home. Both of them had pancakes to their heart's content. Then he set a huge fire of wet hay which gives a lot of smoke. He asked his sister to make pancakes. He kept the first one made of rice flour near the gate, the second one made of

wild yam near the doorway, the third made of soda near the pounding shed. Then Tikhor and his sister climbed the loft and waited for the tiger to come. On seeing the smoke the tiger came to Tikhor's house for the pancake feast. He found the first pancake very tasty. The second one itched and irritated his throat so much that he ate the third one hoping to quell the itching. But the soda only made his throat more sore, so much so that he was not able to bear the throbbing throat and died.

Champabati

Once upon a time there lived a very rich man. He had two wives. The elder one was Lagi and the younger one Alagi. Both Lagi and Alagi had a doughter each. Lagi managed to poison her husband's ears about Alagi and her daughter. So her husband sent Alagi and her daughter Champabati out of the house and built a house for them in the garbage dump. Both mother and daughter began to lead a miserable life. They had to make a living by begging. Everday Champabati would go to the fields and wait on the paddy. She would drive away the birds that would come to eat the matured, ripe paddy. One day when she was waiting on the raised platform in the fields, she called out,

"Hur, Hur fly away birds do not eat my grain
I shall give you pop corn. "

When she thus called out to the birds she heard a voice call out from the forest,

"Grain shall I have
Rice too shall I have,
marry shall I champabati
and take her away with me"

Champabati was very surprised when she heard this. She looked around to see who it was, but there was nobody. She went home and told her mother about it. The next day her mother came with her to see what it was about. She asked champabati to repeat what she had sung to the birds.

"Hur, Hur fly away birds,
Do not eat my grains
I shall give you popcorn".

And once again from the forest, the same voice called out.

"Grain shall I eat,
Rice too shall I eat.
Marry shall I Champabati
And take her away with me"

The astonished mother asked Champa to call out once more and, on receiving the same answer, both mother and daughter went to her father's house. They told about the incident to her husband. The next day her husband and some neighbours went into the forest with Alagi and her daughter. And in front of everyone the same scene was replayed. Champa sang to the birds and the voice called back from the forest in the same manner. Since there was nobody to be found, Champa's father stepped towards the voice in the forest and said, "If you really want to marry Champa, come out and, reveal your identity. I swear 'Truth' three times that if you do I shall hand over Champa to you." When this was announced a huge python came out of the jungle. Everybody ran away on seeing the python but, on Champa's father persuasion, came back. He then invited the python to his house. Alagi and Champabati cried biterly and begged the father not to marry her to the python. But the father instigated by Lagi was determined and, offering a pan and beetle nut, married her off to the python. That night Lagi was very delighted She was sure that Champa would be swallowed up by the python. Champa her mother and the python were put in the run down house. That night Champa and the python were made to sleep in the same room. In the morning Alagi thinking that her daughter had been eaten up went sadly to see her. To her surprise she found Champa was adorned with beautiful new golden jewellery, her, body had a golden glow but the python was nowhere to be found. Lagi and Champa's father came early in the morning to see whether Champa had been swallowed by the python. Both were astounded instead when they saw her all decked up. Now Lagi's greed

and jealousy was aroused all the more and she insisted that her daughter be married to a python as well. So her husband went into the deep forest and brought a python. And in the same manner as in Champa's case, he maried off Lagi's daughter by offering a 'pan' and beetle nut. That night Lagi's joy knew no bounds. She thought that like Champabati her daughter too would be adorned in beautiful golden jevellery.

The daughter and the python were made to sleep in the same room that night. The overjoyed Lagi could not sleep that night. and came to spend the night near her daughter's bedroom. Meanwhile the python was swallowing up her daughter from the leg. The daughter called out, "Aai[1] my legs tickle"

The Mother responded from outside.

"Aai, my son-in-law adorns yours feet with
'Napur pial"[2].

Slowly the python reached up to her waist. The daughter cried,

"Aai my waist tickles"

The mother responded,

"Aai my son-in-law adorns
you with mekhala."

Then as the python reached the breast, she called away,

"Aai my breast tickles."

The mother called back

"Aai my son-in-law adorns
you with reha."

Then as the python reached the neck, She cried, "Aai, my neck tickles, upto the neck."

---

1 "Aai", "Ma" etc used to address mother is used synonymously as an endearment to girls as well. Hence the mother calls her 'Ma' as well.

2 Anklet.

The mother called out,

"Aai my son-in-law adorns you
with beads."

And finally, when the python reached the head Lagi could no longer hear her daughter's voice. She thought that her daughter must he contentedly sleeping now that she had been adorned with beautiful things. Thus thinking, she excitedly opened the door in the morning only to find her daughter missing and the over stuffed python lazily sprawled across. She screamed loudly as she realised what had happend the previous night. When all this was explained to the husband he fell down to the ground and became unconscious. The neighbours all came, criticized the couple and did the next wise thing. They cut open the python took out the daughter and burnt the python's body. After this the husband and Lagi came to hate Alagi and Champabati all the more. They started thinking of ways to get rid of them. Finally, one night both of them went to kill ALagi and Champa with swords in their hands. Suddenly on the way. the python to whom Champa was married, appeared and swallowed the husband and Lagi. Then he carried the sleeping and ignorant ALagi and Champa to a grand house in the midst of the jungle. In the morning, seeing these strange surroundings, the mother and the daughter began to cry. But the snake appeared and said "There is nothing to fear. I have brought you here. And he explained everything that had happened that night. They believed him and both of them settled down to a life there. One day suddenly the mother had fever and she died. Both the python and Champa cried but they reconciled to her death. A few days later when the python had gone out for a walk an old woman came to their house. Since she had not seen a human being for a long time Champa welcomed the old woman, made her comfortable and enquired about her. The old woman replied" Aai, the python whom you think to be your

husband is actually a 'Devta'. Every night when you are sleeping he pinches you to make sure you are unaware and then he comes out from his python guise. He becomes a devta and ascends heaven where he keeps talking with the other devtas. Aai if you desire to have your husband in the guise of a Devta, then tonight you pretend to be fast asleep even when he pinches you to find out. When he thinks that you to are fast asleep he will change into his "Devta" form and ascend heaven. Then you burn his python guise in some burning embers. When you do that he will feel so scorched that he will descend from heaven in that form. When he comes down fan him gently and put him to sleep. In the morning when he wakes up, put a garland on him and accept him as your husband". Champabati gave the old woman a huge vesselful of gold and silver coins and bid her farewell. She did as she was told and found a handsome man standing in front of her. She fell at his feet and accepted him as her husband. From then on both the husband and the wife began to lead a very happy life.

Many days later the old woman came to Champabati's house again during her husbands absence. She asked the old woman to sit down and enquired why she had come again,' The old woman replied, "Aai I have come to tell you a couple of things for your welfare. Tomorrow afternoon when your husband has his lunch insist that you share his plate. And when he agrees do not hesitate one little bit and share the plate. In this way he will love you all the more and will not be able to stay away from you. After the meal, tell him that while eating you had seen several villages in his mouth. Then tell him that you wish to see the universe. He will be very angry when he hears this. He will then jump into the water and ask you whether you want him or want to see the universe. You must say that you want to see the universe. When you say that he will show you the universe and jump into the water and say 'You will see me after six

years. 'But do not be afraid. You sit on the river bank and you will find that he will come back to you after a while".

This delighted Champabati and, being very pleased, she gave the old woman another huge vesselful of gold and silver. The old woman went away very pleased that her mission was completed. Champabati, according to the woman's instruction, asked the husband that she wanted to eat from his plate. Her husband said "I do not like your behaviour" but proceeded to share his plate with her. After the food, Champa asked her husband "I have seen several villages in your mouth while you were eating. "I want to see the universe." Then the husband said," If you want to see the universe, you will not get me." When she was still stubborn he went to the river and said,

"O dear Champa!
Think right and tell me,
You want me or want to see
the universe,"

Champa replied back,

"I fall at your feet and
I plead with you
you I want and
see the universe too."

The husband opened the mouth, showed her the universe. He then gave her a golden ring and said," Dear Champa, the old woman according to whose ideas you acted this way was actually my mother. My mother is a Rakshashni. She wanted me to marry another girl but I defied her and married you. She wants to separate you from me so that she can take you to some place and eat you up. If she manages to do that I shall be bound to marry the other girl. But let's forget what has already happened. This golden ring will protect you from not only my mother but everything else

as well. Nothing can touch you as long as this ring is with you. Do not lose this ring otherwise you shall find me again in my mother's house. Now according to my promise, I have to bid you farewell, but remember to take good care of the golden ring." After saying this Champa's husband took a dive into the water. Champa then came to understand everything and began to weep. She left the house and went roaming from one forest to another crying. Meanwhile her so-called mother-in-law devised various means to trap and eat her but the power of the golden ring kept her away. In this manner Champa managed to pass five years and as she entered the sixth year one day suddenly she came upon her husband. She ran and fell at his feet and wept tears of joy and relief. Her husband also wept tears of joy. Both of them started living together and for a long time lived happily.

In the meantime seeing Champabati alongwith her husband made the mother-in-law very angry. She tried various means to get close to Champa. Champa had lost the golden ring as soon as she was reunited with her husband. But still because of her husband's presence no harm could come to her. One day during her son's absence she called Champa and asked her to deliver a letter to a family without her husband's knowledge.

In the letter was written, "she is my sworn enemy; kill her and eat her. Send me a share of her flesh as well." Champa, unaware of the contents of the letter, rushed to deliver it. Just then Champa's husband came and realised the mischief in the entire arrangement, He called out,

"O dear Champa
Run not so fast.
O wait a while, dear."

Hearing her husband call out, Champabati waited for him. He snatched the letter from her and after reading the contents became so mad

with anger that he beat-up Champa and then he went to his house. Without asking any question he picked up a sword and cut his mother into two pieces. Then Champa and her husband left that village which was full of Rakshashs, and went away to find a new kingdom where they lived happily ever after.

The tale of a king

Once upon a time there lived a pandit who along with his disciple embarked on a journey to see places. They came to a kingdom where the prices of 'Joha[1] rice was two paise per seer, ukho[2] rice was two anna per seer, ghee one anna per seer and oil was one rupee per seer. The pandit and the disciple thought it was a good place to settle down for a while. They thus found a good family to stay with.

One day a thief entered a household near the palace. Unfortunately the thief was caught and produced before the King. The king called the darbar and after a lot of deliberation came to the conclusion that because the tunnel he had was very big therefore the thief was able to crawl through into the house. He thus asked the thief, "Tell me O thief, why did you dig such a big tunnel?" The thief replied, ' 'Your majesty, I do not know whether you will cut me or whip me but the fact is that the crowbar was very big. The result is that I dug a big tunnel. "On hearing this response the king announced "Yes that 's true, it isn't this man's fault. Why did the iron smith make such a big crowbar. Go fetch him. It is my order. "The iron smith was summoned. The king asked him. 'O, blacksmith, why did you make such a big crowbar which enabled the thief to dig such a big tunnel into the house?" The iron smith replied, "If I am given a chance to explain I will be vindicated otherwise not." The king replied "All right I am giving you a chance to explain yourself" otherwise you shall be impaled. So the blacksmith continued, 'Swargadeo when I was making the crowbar your mai strayed by that way. While I looked up to see her I hammered an unnecessary time on the crowbar. As a result the crowbar became big." The king decided. "It is indeed true. It is not your

---

1 Joha is a quaity of Assamese rice, very fine and very good smelling.

2 Coarse Varriety of rice.

fault. Let the maid be summoned." The maid responded with folded hands, "Father I do not know whether I shall be whipped or cut into pieces but the fact is that mother (the queen) was about to deliver your baby. That is why I was on my way to call the mid-wife" The king realised that what she said was also true. The king declared, "It is my son's fault. Why did he have to be born at that time. Bring him to the court immediately" The little son was produced before the court. The king asked the small son, "Why did you want to be born at that moment? Obviously the small boy had no answer to that. The king then decided, "It is my son that shall be impaled. He may be my son but I am supposed to be the guardian of truth. I thus cannot let kingship stand in the way of judgement. The minister however realised that this was a big blunder. He sought to find a way out. Then he told the king "Swargadeo, this child is too small to be impaled. We need a big fat man for the grill." The king then ordered, "Find a healthy-wealthy man. He shall be put impaled instead of my son.

In the meantime the pandit and his disciple eating 'joha' rice and ghee had put on a lot of weight. When the pandit had gone out, the king's soldiers spotted this healthy disciple and decided he was just right to be impaled. When the pandit came back to the house and realised what had happened, he proceeded to the royal household. There he blessed the king and when the king enquired about him, the pandit replied, "I am a pandit. I can read palms and make calculations and predict the future." When the king asked his and the queen's palm to be read, the pandit told them a lot of flattering things. This pleased the king who then said, "Tomorrow a man is going to be put on the impaled. Can you tell me something about him? ' ' The pandit pretended to calculate for a long time and then he said, "Oh maharaja, this man is very lucky. Tomorrow, the time at which he is supposed to be impaled is a very favourable time. Whoever gets impaled at that time will go straight to heaven and rule

there. “The pompous king’s instant reaction was that, “How can a comman man go to heaven and rule when I exist. Let it be declared that I shall be impaleded instead of him.” Following the royal command, the poor disciple was released the next day and the king was impaled instead.

Panoikhi

There lived an old woman in a certain village. She had a son who was very dear to her. One day when her son was digging in the backyard he found two duck-eggs. He brought them and gave them to his mother. His mother kept them on the "Dhua Chang"[1] A few days later the egg hatched and a beautiful girl came out of it. Whenever the old lady went out the girl would climb down from the shelf and eat the 'poita rice'[2] After which she would cook some fresh rice and climb back onto the shelf. One day it occured to the old lady. "Everyday I leave poita rice, who is it that eats the poita rice and cooks fresh rice for me." Thus thinking she thought of a plan. She called out her neighbours loudly and told them that she was going out somewhere far and asked them to keep an eye on her house.

After this she hid herself behind the door and waited to see what happened. The girl climbed down the shelf as usual, ate the 'poita' rice and cooked some fresh rice. Then just as she was climbing up the shelf the old woman caught her her feet and asked her who she was and why she was there. The girl explained everything from the beginning after which the old woman started keeping the girl with her. Whenever people asked who she was the old woman would introduce her as her daughter, she named the girl Panoikhi.

The old woman's son was growing up. He liked Panoikhi and wanted to marry her. But he was embarrassed to disclose this in front of his mother. So he went inside the 'Ruh-Ghar' and sat on a high place. His mother looked everywhere for him but could not find him. When she went to clean the Ruh-Ghar she found some 'paan' and 'beatle nut'. On looking up she found her son and asked him what was it that he wanted.

---

1 Dhua is smoke : Chang is shelf. Therefore it means that above the fireplace a shelf is made so that the smoke would serve as an insecticide/pesticide.

2 Ruh-Ghar is the room into which one enters to express one's desires or wish.

He then told his mother about his desire to marry Panoikhi. Not being able to go back on her word the old woman arranged for the wedding date without informing Panoikhi. On the day of the wedding Panoikhi was grinding 'mah' and 'haldi' on the riverside when a beggarwoman came to her and said, "Give me some 'mah haldi'[1] dear" and sat down beside her. Panoikhi replied, "Go away you unknown woman. I am grinding 'mah-haldi' for my brother's wedding. Why should I give you any?" The beggar woman said, "All right dear, but do you know to whom your brother is getting married ?" "No" replied Panoikhi, ' 'please do tell me to whom." The beggar woman replied "to whom else but you". Panoikhi asked the beggar woman what to do. The beggar woman advised her. ' 'Take a boat and oar of 'Ikora'. Then keep paddling in the pond behind your house. Do not come when anybody calls you and at night go and take shelter in the trunk of the big tree near the pond. ' ' So when Panoikhi was paddling on the pond she wouldn't come even though her mother called her repeatedly. So her mother sang out to her :

"Panoikhi, Panoikhi, my dear Panoikhi,
Come to my shore
Twice by two fist I shall give you
And adorn you with necklace"

Panoikhi replied back,

"Twice by two fist I do not want by four fists
I shall not come by your shore."

Her brother came and called out to her too.

But Panoikhi again replied back the same way. In this way Panoikhi did not listen to anybody and kept paddling on the pond. Finally, the mother and the son went back home with a heavy heart. So Panoikhi

[1] Mah is rad dal, Haldi is turmeric; a paste of both is made for bride and groom with which they bathe as part of the wedding customs.

started living like that. In the day she would paddle on the pond and at night she would live inside the tree trunk.

One day her brother was sitting on the tree and fishing. Since he could hook only a few 'kani puthis' Panoikhi who had been watching this called out.

"Only kani puthis does my brother hook
Come stand on this tree and watch for fish".

When Panoikhi called out several times, the brother thinking that there must be something there, took an axe and cut down the tree. Just at that moment the beggar woman came and asked for some firewood. The brother snapped at her, "How dare you ask for firewood now? Weren't you the one who ruined my wedding?" The woman therefore took a piece of wood that had scattered far away and went home. The beggar woman washed the piece and kept it on her 'Dhua-Chang'. Panoikhi had hidden in that piece of wood. When the beggar woman would go out, Panoikhi, like before, would climb down, eat the Poita rice, cook some fresh rice and climb back. One day the beggar woman discovered her. So during the day she would be a duck and at night become a girl and sleep with the beggar woman. One day her brother was playing with his friends in the old woman's courtyard. Panoikhi, being a duck, was watching them play. When her brother hit, the duck promptly caught it. Her brother thought. "I am surprised at this duck. I am sure it is something else and not a duck."

Thus thinking the brother went into the 'Ruh-Ghar'. After eliciting the desire from him the mother managed to buy the duck from the old woman. The son kept the duck with great love and care and at night would take the duck to bed with him. One day a beggar woman came and told him. "Son that is not a duck. It is your Panoikhi. Tonight you pretend to sleep. Do not move when she will peck you to see whether you

are asleep. Then she will change her form from the duck and become a girl. When she leaves the room and goes out take her duck form and put in some burning embers. You will find that she will immediately fall down unconscious. But do not panic pour some oil, water and lime juice on her head, and fan her gently. She will revive very soon". The beggar woman went away saying this. At night when the boy followed the beggar woman's instruction he found a beautiful girl from the bird. That was his Panoikhi. After this they married and lived happily forever.

The tale of a son-in-law

One day a man invited his son-in-law to his house for Bihu. Bihu is the state festival of the Assamese. He asked him to come alone. The son-in-law set off in the afternoon being very careful not to take anybody with him. But on looking back he found his shadow following him. The man thought "If I take my shadow with me, my father-in-law would scold me. So he asked the shadow "What do you want? Why are you following me?" When the shadow did not reply the man asked him "Do you want my seleng[1] ?" So saying when he nodded his head, the shadow too nodded. Thus thinking that the shadow wanted his seleng he remove it and dropped it for the shadow. But the shadow kept on following him. So one by one he gave the shadow his churia[2], gamocha[3], and everything else. It was slowly getting dark and the man thought that he had finally got rid of the shadow. But alas! he was left without any clothes when he reached his father-in-law's house. Being embarassed he hid himself under the yam bushes near the garbage dump. When he did not turn up after dinner, his father in law threw away the left overs and the dirty water into the garbage dump. All this fell on the hiding man. He let out a cry. The scared father-in-law ran inside for his dear life. After a while he came out with a lamp to investigate and found his son-in-law hiding there. He took him in and after bathing and clothing him offered him food. The father-in-law gave him some jaggery. Since the son-in-law had never had any in his life he asked what it was. The father-in-law told him that the liquid stuff was gur, and if it was very tasty he should have more of it. The son-in-law tasted it and found it very nice. He asked "where have you kept it?" The

---

1 Body wrapper.

2 Kurta.

3 Face Towel.

father-in-law replied, "On the rooftop, in a pot. " After this they rested for the night. But the son-in-law could not sleep because his mind was set on the gur. He waited to make sure that the old man was fast asleep and then sneaked on to where the gur was kept. He took a long stick and poked at the bottom of the pot. The pot broke and the gur began to pour out. The son-in-law placed his mouth under the pot and began to have the gur and continue till he was satisfied. But in the process he smeared his entire body with gur and became sticky. Not knowing what to do he rolled over some cotton that was kept nearby to make a quilt. What happened as a consequence was that the man became covered with feathers all over. The confused man then went on to spend the night amongst the goats.

That night some thieves had come to steal a goat. They thought that the best way to steal a goat was to pull some hair and whichever's came off the easiest was the best because such goats were supposed to be fatty or oily. They came and first tried the man and found that his hair came off very easily; so they tied him up and carried him thinking him to be a goat. On the way they had to cross a river. When they were in the middle of the river the son-in-law's bums became wet. He called out,

"Lift, lift O thief,
My bums have become wet".

The thieves thinking that the goat had called out, got scared and fled. Because the river was shallow he did not drown but gently floated towards the bank. In the meantime the day dawned. Just then his father-in-law who was searching frantically for him, reached the place. He then took him home, cleaned him up, gave him food and then sent him to his home.

The man who suffered from night - blindness.

Once upon a time in a certain village there lived a man who had two daughters. One was called Rupeshwari (Rupeshwar means beautiful) and the other was called Guneshwari (Gun is virtue, thus Guneshwari is virturous). The time had come for his elder daughter, Rupeshwari to be married. Her father looked for a groom everywhere in the village but none was fit for his daughter. So he decided to go to other villages and look for a groom there. Just then, Rupeshwari's mother called out, "Please do not go to other villages to look for a groom. Why don't you find a groom here itself so that I can keep seeing my daugther. It will not be possible if you marry her in another village". The husband was unable to dissuade his wife and so settled for a suitable boy within their village.

Now this boy was suffering from night blindness which he had not revealed to anybody. Consequently his father-in-law, as well as, other villagers were ignorant of this fact.

This son-in-law had borrowed a bull from his father-in- law to plough his fields. After a while his father-in-law asked him to return the bull. When he was on his way to his in-law's house it started becoming dark and slowly he was unable to see things. For a long while he thought what to do. Then he hit upon an idea. He decided to send the bull homewards. The bull was sure to find his way back to his old shed. And he would hold this bull's tail and follow him to his in-laws place. In this may he reached their place and the bull went straight to the cowshed. Just then his father-in-law spotted him in the cowshed and asked, "Is that our son-in-law?" The son-in-law replied, "I have brought the bull you had asked for. I am only tying him to the shed." Then after a while the father-in-law called again since he did not come out, "why haven't you come out

yet? Wash yourself and come and eat something. Don't go away without eating anything." The son-in-law replied, "Indeed, I was only looking and counting the cows in your shed. "Eh what is there to look at these skinny starving cows. The good ones. Said the father-in-law, and went inside. He went to his younger daughter and told her, "Dear go outside with a pot of water, call your brother-in-law and ask him to wash and come inside."

In the meantime her brother-in-law had emerged from the cowshed and was groping in the dark hoping to find his way home when she called out, "Is it my bhindeo[1] ? Come wash your self. I have got water for you. "Hearing her he replied back, "Oh, are you the dear little one? Come and greet me inside. Otherwise I won't come in. After all where would you find a bhindeo like me?" The simple girl took his words to heart and holding his hands greeted him inside affectionately. She then gave him the pot of water to wash himself. But he spoke to her again, "I have come here after a long time. These days you have stopped respecting me I have noticed. Now please do wash my feet". The girl thinking that he was joking washed his feet, took him to where he was to be seated and asking him to sit went in.

In this way some time passed. His father-in-law sat down for dinner. The mother-in-law too started serving. But he kept on sitting. When he did not get up they asked him to come for the food. Yet he did nto budge. Finally he answered, "I am feeling very tired today. If at all you have any affection for me, please bring the food here." When she heard this the mother-in-law obliged him by bringing the food there. The food was now in front of him. Yet he did not venture to eat. The sister-in-law then told him, "Eat bhindeo, eat. Why aren't you having your food?" The bhindeo then replied "I shall have the food only if you put my hand on the plate. After all you are to be married. Let me extract all the service I

---

[1] Term for borther-in-law.

can from you these last few days." Guneshwari in all her simplicity obliged him and he started eating. After this she went in to have her food as well. When the mother-in-law came out after a while, she found that a cat was eating from the same plate. At once, agitated, she said, "Son don't you see this cat eating from your plate? Why aren't you chasing him away?" He replied back, "Aai, I can very well see him eating. I have let him eat. Everybody should be allowed to eat. Man, animals and everything else." But his mother-in-law persisted, "No, no chase the cat away. Don't you feel dirty letting the cat eat from you?" And she shooed him away handing him a stick and telling him to hit the cat next time she came to pester him. After a while she came out to give him fried fish and fish curry. This time the son-in-law thought that the cat had come again, so he hit her with the stick. The mother-in-law fell down with the force of the blow. She moaned out, "Well done my son, how have you managed to hit me on my hand?" It was only then he realised what had happened. He fell at her feet and pleaded, "Mother, I fell asleep while eating food. And I dreamt that the cat had come again and was eating from my food. That is why I struck with the stick. I fall at your feet mother, please forgive me and do not tell about this to anyone." The mother-in-law felt sorry for him, forgave him and told him to forget about the entire incident. The son-in-law felt very embarassed after this. He decided to go home before anymore embarassing incidents occured. He groped his way out towards his home. But unknowhingly there was a thick cluster of wild yam into which he walked. Thinking that it was some deep forest, he decided to spend the night in that forest as it would have been impossible for him to find his way back. In the morning before anybody was up, he'd find his way back so he settled himself for the night. In the meantime his in-laws not finding him in the house thought that he must have gone home. After a while the mother-in-law after washing the dirty dishes threw away the

dirty water into the cluster of yam bushes where her son-in-law was hiding. When the dirty dish water fell on him he thought it was raining so he called out, "O lord of rain, take pity on this one who suffers from night blindess. Please do not rain. I have suffered enough tonight. Do not give me any more trouble." The mother-in-law quickly came out with a small lamp to find out what she had heard. She found her son-in-law sitting in the midst of the yam bushes and wet to his skin. Truth then dawned on her that her son-in-law was suffering from night blindness. She went inside to call her husband and her daugther. After explaining everything to them, they helped him inside, bathed him and gave him a fresh change and put him to bed.

The tale of a toad

Once upon a time there lived an old man and an old woman. They did not have any children. One day when all the villagers were going for fishing, this old couple also decided to join them. So the old man went to look for his old worn out net and the old woman took out her broken `jakoi'[1] and joined the others. but as it turned out, everybody netted a lot of fish except this old couple. At the end of the day the old man was very angry. He picked up a fight with the old woman and scolded here unnecessarily. The poor old woman felt very hurt. She went out again with her jakoi. this time she picked up a frog. This made the old man all the more angry. He flew into a rage and took the frog home intending to take his anger out on the frog.

At home the old man took a hefty firewood and was about to smash it on the frog when he called out, "O grandpa, do not kill me. I shall remain your subordinate and do whatever you ask of me." The old man replied, "sarcastically, "O yes, Are you going to be my subordinate and get me a golden

Are you going to go to my fields, plough them and look after them?" The frog replied, "Of course, I will plough your fields; why don't you give me a chance?" The old man gave up reluctantly, "Let me see what this frog can do. He appears to be a little too big for his boots." The next day the old man sent the frog with his cows to plough the fields." Let me see whether you can live upto your word," thought the old man. The frog took the cows and ploughed the fields. After he finished ploughing he raised the land all around the fields to mark the boundary as well as to serve as a road.

---

1 A triangular fishing item made of thin bamboo strips and is used to trap fishes.

Just as he had finished this task a king came that may. The king along with the rest of his entourage trampled on the road and undid all the frog's work. The furious frog, not caring that it was the king started abusing. When he heard the abuses the bewildered king looked around again and again but could see no one. The frog continued to abuse the King from the hole. At last the angry king seeing no one, took away the two unguarded cows to get back at whoever was abusing him.

When the king left, the frog emerged from his hole quietly and went to the old couple. He explained everything to them which madėt hem very sad. The frog told the old woman, "Aai, donot be sad. give me a bagful of popcorns. I shall go and get the cows." The old woman asked, "Why do you want popcorns? What will you do with them?" The frog replied," It doesn't matter what I do as long as you give me the popcorn. There is no cause to be worried." You don't have to go my son. You will not be able to fight the king. They will only hurt you. I shall borrow some cows and do my ploughing." But since nothing could dissuade him the old woman at last made about a bagful of popcorns and the frog set off. The frog hung his corns from a sack, ate handful and sang out on the way,

"Popcorns do we eat,
Together we go,
whoever joins me
also gets to a share of it".

Hearing the forg's song all the animals-lions, tigers, hares, even bees, wasps and hornets etc joined him. The frog gave a handful to all of them and won them.

He then explained his story from the beginning. The animals pledged their support and urged the frog to go to the king and challenge him. And the army of animals set off towards the palace roaring and grunting and creating a great deal of noise. On reaching the palace. the

frog sent a message to the king "Would he return the cows or would he prefer to fight it out? "The king wanted a war and so the king's army and the frog's army clashed in a pitched battle. The king's army was throughly routed. many soldiers including twp of the king's sons died. At last the king fell at the frog's feet and offered to make peace. "If this frog forgives me this time then I shall give him half my kingdom as well as my daughter for his wife." When the frog heard him, he forgave the king, married the princess and remained in the palace. He brought the old couple to the palace as well and everybody lived happily ever after.

The tale of a tawai[1]

Once upon a time there lived two friends. On his death-bed one of the friends handed his son to the other friend and said, "Friend, I entrust my son to your care. Guide and protect him according to what you think is right. And to the son he said, "I have entrusted you to my friend. Do whatever my friend asks of you. Follow each and every word. Do not stray from any of his instructions. Always inform him of every thing that you do."

The father passed away. A little while later this young man was blessed with a son. He went to inform his Tawai. The Tawai gave a strange instruction, "Go and bury your son in the pond behind your house." The bewildered man could not help but follow the instructions. One year later he was blessed with another son. When he went to inform his Tawai, once again he was told to bury his son. The man was very sad but remembering his father's last words, he did according to the Tawai's instructions. A year and a half later this man was blessed with a baby girl. Hoping fervently that this time at least he wouldn't ask to bury his baby girl, the man went to inform the Tawai. But once again he received the same instruction. With a heavy heart the man went to bury his third child. About two years later he was blessed with another baby-boy. This time he made up his mind to disregard the Tawai's instruction if he was asked to bury the baby. But the Tawai surprised him by asking him to keep this baby. At the same time he asked this man to make a shaft near the place where he had buried his earlier children and wait on it at night. Following the Tawai's instruction he man spent the night in the shaft. At midnight the eldest son called out from his burial place to his younger brother, "Brother, it is a pity I did not

---

1 Tawai is the best man at the father's wedding.

live; had I lived I would have roasted him alive. O what an escape he had." The second son also called out "Dear brother, neither could I live. If I would have been alive I would have put the noose round his neck. This Tawai ended our lives." Then the third child called out. "Dear brother, what can I say? Had I been alive I would have eaten him alive."

After hearing this conversation the young man became conviced of the wisdom of his Tawai. His faith in his Tawai became firmer.

A little while later. When the time came to sell off the paddy, the man went to ask his Tawai. His Tawai asked. "What is the price of paddy now? The man replied "In one rupee 12 puras". The Tawai replied, "do not sell now".

A little while later he went to his Tawai's house and said, "Tawai. the price of paddy has come down. What should I do now? "The Tawai asked "What is the price?" The man replied "20 puras per rupee". The Tawai asked him to sell the paddy now. He sold the paddy and came back. The Tawai said, "Good, now with this money buy some gold and get a golden ladder made. After this was done the Tawai instructed again "Now throw this ladder into the river. Though he was sad, he abided by the instructions.

A month later a fisherman came to sell fish to this man's house. The man bought a huge 'Rahu" fish from the fisherman. When he cut the fish he found his golden ladder. When he showed the ladder to his Tawai, the Tawai said, "Now this ladder belongs to you. Go keep it. you may have earlier thought of me as your enemy. Now after guiding you over in these two matters I can appeal to the Lord. Go my son,have faith in God and righteousness. Do your work in the right faith. Do not worry. Live in peace and God will bless you!"

Lotkon

In a certain kingdom there lived a brahmin named Lotkon. The brahmin's wife was an ill-tempered woman who always scolded him for not having enough money. One day the Brahmin got very frustrated and thinking that enough was enough he left the house. He promised himself that if he would not return home till he was a rich man.

It became late afternoon. The Brahmin had not eaten anything. He was loking around for food when he came upon a sweets shop. Just then the shopkeeper was retiring to take his afternoon nap and was asking his 8 year old son to keep an eye on the shop. The Brahmin came to stand near the shop. The small boy asked him, "Who are you? What is your name? What do you want?" The Brahmin replied, "My name is fly. I have come to eat sweets" and then he popped a sweet into his mouth. The boy called out to his father, "Father, father, the fly is eating sweets," The father responded, "let the fly eat whatever he wants. Do not disturb me for small things". On hearing this the Brahmin told the boy, "Did you hear that? Your father himself told me to have sweets" The Brahmin started finishing the sweets. The boy called out to his father again, "Father the fly is finishing our sweets." This time the father snapped back", Let him finish if he has to, Why don't you shut your mouth?" The boy decided that this was enough and that he had to go and explain things to his father. When the boy went inside the Brahmin saw the money box, quickly took 20 silver coins and fled. By this time the shopkeeper came out to check what was happening. When he found that all the sweets were eaten up he got very angry and shouted at the boy. The boy replied: "I kept on telling you about him but you were the one to allow him to eat." The father said, "But you kept saying the fly. Why didn't you say it was a man?" "The man said

it was his name" retorted the boy. After asking the directions in which the Brahmin had fled, the shopkeeper galloped off in that direction.

Having fled the scene the tired Brahmin was resting under a tree when a boar came rushing that way towards him. The brahmin started running around the tree and the boar chased him around it. In this way, as they were running around the tree, the brahmin suddenly caught the boar's tail and hung onto him. While the brahmin clung onto the boar the silver coins which were tied to his waist began to fall off one by one. The brahmin was not even able to leave the boar's tail because if he did, the boar would kill him.

Meanwhile, the shopkeeper on his horseback arrived on this scene. He was amazed at this sight. He enquired, "Brother, what are you doing? Why are you hanging on the boar's tail and moving round this tree." The brahmin replied, "I do not have the time to answer your question. But do you not see the silver coins? The shopkeeper said, "Yes I do see " The brahmin continued, "if I hang on to the boar in this way, he gives me a silver coin on each round." The shopekeeper thought about his theft that day, and thinking that this was a good way of earning a compensation for his theft the shopkeeper asked him, "Brother will you let me have a couple of rounds? I am also in trouble. I have been looted by a conman today." And he told the tale. The brahmin expressed his sympathy and said. "It is my duty to help you since you are a man in trouble. All right, take your rounds." So saying the brahmin and the shopkeeper exchanged places. He quickly collected his silver coins and climbing onto the horse made away from the scene as quickly as possible.

The brahmin rode on for a while and spent that night in somebody's house as a guest. That night before daybreak he made off to where the horse was tied. He buried two silver coins in the grass in front of the horse. In the morning when the entire household was awake the

brahmin deliberately went through the grass in front of the horse and fished out the two silver coins. The host was amazed and he enquired about the matter. The brahmin replied, "every morning from the left over grass my horse produces about to 8-10 pieces of silver coins for me. This is how I have been able to sustain myself. "The greed of the host was aroused and he proposed to buy the horse. Of course the brahmin refused to part with his magical horse. Finally he agreed to part with it for 650 pieces of silver, along with the host's horse. On his way back the brahmin found the shopkeeper still going round the tree with the boar. The shopkeeper called out, "Haven't you cheated me well enough? There is no siver, nor can I leave this tail because he will kill me? The brahmin had noticed that the boar had by now become weak with fatigue. So he told the shopkeepr, "Brother I have not fooled you. If you listen to me and keep a careful note and make make 100 rounds I am sure the boar will give you many coins." So saying he went away. True to the brahmin's observation the boar had indeed become fatigued and finally collapsed. The shopkeeper thinking he had a lucky escape made homeward. The brahmin reached his house and gave all the silver to his wife, "Here this is all your wealth." Seeing the silver the wife became very happy and she never nagged him about being poor anymore.

The lucky woman

In the good old days when truth prevailed, there lived an old couple. They had seven sons. One by one all of them got married. The eldest son was soon blessed with a son. But out of all the daughters-in-law the youngest one was the wisest. The old couple thus instructed all in the family that they follow the youngest daughter-in-law's orders.

The youngest daugther-in-law always insisted that they never come home empty-handed. This exasperated everybody. One day one of them found a dead and rotten snake. He thought "Our sister-in-law always scolds when we come home empty handed. Let me take this home and see what she says". When he reached home he hung the rotten snake outside and told the youngest sister-in-law. "Please see I have brought something outside. I am going for my bath". She went out and saw the rotten snake and found a fly laying eggs over it. She went inside and told him. "You have shown me a rotten snake. That is fine by me". So saying she went out once again. This time instead of the rotten snake she found a bagful of jewels hanging there and from the bag were pouring out golden ear-rings, precious stone-studded necklaces, rings, anklets etc. She picked up the bundle and ran inside to show everybody the contents "You brought a rotten snake home. Now look where have all these ornaments come from? You find me exasperating when I ask you never to come home empty handed". A rich girl had been bathing in the river leaving all her clothes and ornaments on the banks. A crow attracted by the glittering jewellery picked up the bagful and flew away. However it was not edible. So when the crow saw the rotten snake hanging outside it quickly swapped the bag for the snake. Thus the jewels came to be hanging there.

After this, on another occasion, another brother-in-law brought a bundle of dried cow dung. She put it in a hollow bamboo and put it away.

Five years elapsed. The king was in search of some cow-dung which was about five years old. The princess was very ill and a medicine made of five year old cow dung could heal the princess. An announcement was made to the effect that whoever gets him some cow dung which is about five years old would be rewarded with two basketful of ornaments and jewellery. When the youngest daughter-in-law heard this announcement she promptly fished out the cow dung she had kept away some five years ago.

One day a beggar came and hypnotised the youngest daugther-in-law and took her away. After sh left the house, the household began to lose its prosperity and gradually disintegrated till they were reduced to paupers. One by one all the household members perished. Only the grandson remained. He wandered about by himself all over the place. One day when he wandered into the dense jungle he found his aunt on the river bank. As soon as they saw each other they recognised. The nephew told her the sad tale of the household. She wept and told him that the fakir would not let her go. Even if she ran away he had the power to get her back. She also said that she had heard the fakir saying that his life lay with the mynah that is in Lord Brahma's possession which makes him immortal. When the nephew heard about this he prayed and implored Brahma to give him audience. At last Brahma appeared. He appeared before the nephew and gave his daughter in marriage to the nephew. Lord Brahma also gave a lot of other things along with his daughter. But the nephew asked for the mynah. Brahma granted him that as well. As soon as he got the mynah, he choked him to death. Immediately the fakir dropped dead. After this the nephew, his wife and aunt began a new life and soon they prospered and attained even better heights than before.

Two clever men

One day a young man found a basketful of yam and he decided to sell it in the weekly market as ginger. Simultaneously, another young man found a basketful of some seeds and decided to sell it in the same weekly market as pepper. On the way to the market the gingerman and the pepperman came face to face with each other. Both asked the other what they were selling. Then the pepperman told the gingerman 'Brother, this season I have reaped a rich haul of pepper. I am going to give this basketful at half the price if I find somebody who'll buy the whole basket. After all who would want to wait through the heat of the afternoon and sell little bits of pepper". When the gingerman heard this he thought it will be a good idea. If I can exchange my basketful of ginger with his pepper." So he told the pepper seller "Dear brother, it is exactly the same with me. I too have reaped a rich ginger harvest. That is why I have brought this basketful. I too am willing to give it for half the price if I find somebody. After all who would want to sit through the afternoon?" The pepperman thought, ' 'If I can exchange my seeds for his ginger it will be very nice?" So he said, "I don't have ginger in my house. I would anyway have to buy some from the market." The gingerman also said, "I do not have pepper in my house. I too would have to buy some from the market." After thus speaking to each other, the pepperman said "Brother since you are also giving the ginger basket for half the price and I too am giving mine, why don't we both exchange our baskets. "The gingerman was thrilled. "That's a good idea" he aid. So they both exchanged the baskets. As soon as they were out of each other's sight they fled with all their might, both of them thinking they had fooled the other.

When both of them reached home to check their goods they realised that they themselves had been fooled as well. One day after this incident

both the cleaver men came upon each other. The pepper man asked the gingerman, "How was the pepper you bought that day?" The gingerman responded, "The same as you found the ginger". Both of them became friendly and they acknowledged the other's cleverness and decided to join hands so that they could fool others. They set off together with this in mind. They reached the house of a Brahmin and enquired whether he was in need of any help. The Brahmin employed the two friends. The pepperman was given the task of looking after his "Kapili Cow" and the gingerman was given the task of watering the "Tulsi plant". But the Brahmin's "Kapili Cow" was very mischievous. The moment she was let out of sight she would stray into the neighbour 's fields and eat their crops. And the "Tulsi" plant was also so strange that it consumed as much water as was poured on it. Both were driven up the wall with their respective tasks. Throughout the day they found time for little else. Both of them started thinking that it would be a good idea to exchange their jobs. So thinking they approached each other. The cowherd asked the 'tulsi' plant tender, 'Friend how do you find your job? I find my job very easy going. I drive her into the forest and sleep for the whole day and in the evening I drive her home. ' ' The plant tender responded, "I have practically nothing to do. I pour a bucket of water or so on the plant and then I can do whatever I wish "Both mind 's started working on the same lines and both wished to exchanged their jobs. The next evening when they met after they had exchanged their jobs, the cowherd asked the plant tender as to how the day was. The plant tender replied, "the same as you found to tending the plant". Both of them then discussed that since the 'tulsi' plant required so much water they must investigate the matter. Thus thinking, when the Brahmin was sleeping at night they dug the 'tulsi' plant and found that there were about five deep holes under the plant. The gingerman told the pepperman, "Friend you go down the hole

TH-5662

and have a look inside". The pepperman went down and found that there were several pots of silver. When he told the gingerman about it, both took off the loose cloth hung round him and made two huge bags out of them. The gingerman once again sent the pepperman down the holes and asked him to send the silver in the bags one by one. Thus when the lazy pepperman sent up one bagful the gingerman sent the other bag to be filled and sent up as well. But the pepperman shrewdly thought, 'what if the gingerman after getting the second bagful fills up the hole to suffocate me and runs away with the silver. So the pepperman put a little bit of silver in the second bad and climbed into it and called out to his friend, the gingerman, "Friend, pull this bag up, this is very heavy. I cannot pull it up along. ' ' So the gingerman not knowing the contents of the bag pulled up the pepperman out of the hole in the bag. And with the intention of burying his friend he quickly filled up the hole and ran away with the bagfuls of silver. On the way he stopped under a tree to rest. Being thirsty he went to the pond to drink some water leaving the bags under the tree. Seizing this opportunity the pepperman climbed out of the bag and fled with the silver. When the gingerman came back and found the bags missing he understood that it was his friend, the pepperman who had fooled him. And shaking his head with regret both for his loss and folly, the gingerman turned homewards.

A long time later, both the friends came upon each other. The pepperman told the gingerman, 'Friend, you did bury me in the hole, didn't you?" The gingerman replied, "Oh come on, you have not only ran away with the silver you also had a ride on my shoulder" So saying they began to have another conversation and soon they became friendly again. But the gingerman could never forget the fact that he had carried the pepperman and he wished to settle scores on this issue. So one day he hit upon a plan and told his wife that he would pretend to he dead. She

should cover him with a cloth and start howling that he was dead. Then send somebody to his friend, the pepperman with the news and when he comes, tell him that before dying I expressed my desire to be carried to the cremation ground only by him and nobody else. When the wife carried out her part of the plan, and conveyed her husband's desire to the pepperman, he at once realised that this was a trick. He pretended to be very sad and shedding a few crocodile tears he beat his chest and cried out "There seems to be nothing left in life now that my friend is gone. These blasted trees, this house, they are worthless. They only serve to remind me of my friend and cause sorrow. So saying he picked up a knife and started chopping all the trees in sight. Then he came to the weeping widow and told her, "I shall not be able to carry my friend also. I suggest that I cut him into two pieces and carry piece by piece." So saying he picked up the sword and in an elaborate swing was about to come down on the body when his dead friend the gingerman jumped up and said, 'Friend, that is enough. I am not fortunate enough to be able to have a ride on your shoulder. I have instead lost my precious trees. I admit that you are cleverer than I".

Kanchani

Once upon a time there lived an old couple who had seven sons. The old man died a sad man, before he could see any of his sons settle down. The old woman was lucky enough to get six of her sons married, after which she died as well. Her youngest son, the seventh was a good looking lad with equally charming manners. He was thus a favourite with everybody, so much so that his brothers entrusted everything in the house to him. This made his sisters-in-law very jealous of him but they could never complain or ill-treat him because they were scared of their husbands.

In this way many days passed. One day a beggar woman came to their house and asked for some rice. "They told the old lady, since their youngest brother-in-law has not at home they did not have access to anything in the house. So they told the beggar, woman, "Old lady, our dear brother-in-law is not at home. He has gone out for some work unless is back we shall not he able to give you anything because he is the one who is in charge of everything in this house. "The beggar woman taunted them, "Goodness gracious, I have never heard or seen such an arrangements before. What are you six daughters-in-law doing? Why does that male have to be incharge of running this household when you six women are here?" The sisters-in-law honoured, "Yes, if you do not see what goes on here you would find it had to believe that such things do happen. What can we say when the brothers are so keen on handing charge to him." The beggar woman could read their desire to get rid of him, so she suggested, "What kind of stupid women are you? Why don't you get rid of him and become the owner of everything in this house? "They eagerly asked, "How can we get rid of him, old lady? "The beggar woman said, "If you listen to me you can get rid of him today". When they

showed their eagerness to listen to her plan, she got a "Kutkura." She cast some black magic on it and said, "Today when he returns home, one of you call him to your side and on the pretext of looking for lice, push this through his ear lobe and tell him to become a dog. You will then be the mistresses in this house and live in peace". The beggar woman went away after saying this. When their young brother-in-law came, one of them according to the beggar woman's instruction called him to her side and pretended to look for lice and suddenly pricked that thorn into his ears and made him a common street dog. Feeling very sad and betrayed this dog left his brothers house. In the evening the brothers came back and enquired about their brother. The wives said "We do not know. he went out a long time ago and has not come yet." The brothers set out frantically looking for him and when they did not find him they came back sadly, hoping he would turn up himself.

This young brother roamed around from place to place through many kingdoms. Finally he reached a house in one city. This house had only a lonely couple. They had no children and no relatives. Being a lonely couple they lived a quiet life. Every morning the husband would go to find work and come back only in the evening. The wife would sit at the loom and weave. When the dog came to this household, the good wife seeing a lost dog gave him food and afterwards when he came to lie down at her feet in the loom she let him be. Gradually this dog inched his way into this family and the family too being lonely began to accept his company.

The mistress would weave throughout the day and the dog would sit beside her. One day when her weaving reel fell down she looked at the dog and told him indulgently, "Can't you pick up the reel for me? This blasted thing keeps falling down repeatedly. I can't pick it up again and again. Please pick up the reel for me. If you do I shall wed my daughter to

you." Hearing all that the woman said, the dog suddenly pounced on the reel and picked it up and gave it to his mistress. His mistress thought, "My goodness this is quite a dog. He is more intelligent than a human. How else did he understand what I said? It is only that I don't have a daughter. If I did have one I would not mind marrying her to such a dog."

A couple of months after this incident, this woman surprisingly gave birth to a baby girl. Her father lovingly called her Kanchani. She grew up to be a beautiful and charming young lady. Meanwhile the dog too by this good natured grew to be very close the family. The time came for Kanchani to be married. One day the mistress called the husband aside and told him about the incident of the weaving reel. "If I have a daughter I told him I would marry her to him. That is why perhaps I have been blessed with this daughter or why else would I who did not have a child for so long be blessed with one. So because of what I said I wish to marry my daughter to him? What is your opinion?" The husband being a virtuous man replied, "If you have promised our daughter to him I think you should keep it otherwise it would be sinful on our part. Besides, to say the truth, we have not seen such a talented dog. he is even better than a human. So it is only right that we marry Kanchani to him. "The husband then called Kanchani to him and told her about the decision. she responded, "If is my duty to follow you decision. If my mother had promised to marry me to the dog I shall definitely marry him." Hearing the daughter, the parents were pleased with her and they married her and lived happily in the house together.

Kanchani looked after her husband with a lot of love and care. Never did she ever have any hard feelings that she was married to a dog. Even though Kanchani would clean and brush her husband properly the next moment she would find him rolling in the dust and mud and undoing all her hard work. One day her mother told Kanchani, "See your

husband is so dirty. why don't you take him down to the river and wash him properly". So she took her husband down to the river and bathed him properly, washing his ear-lobes, nose, skin and all over. While she was washing the dog, suddenly her hand felt something rough near the ear. she looked at it closely and found that it was a thorn gone deep into the ear-lobe. She pulled the thorn out and suddenly in front of her stood a young handsome man with a golden brown complexion. Seeing this the girl became happy beyond words. Her husband then explained everything from the beginning. After hearing her husband Kanchani told him, "If I take you home in this form everybody would think that I have killed the dog and got some strange man with me. If I tell the truth also nobody would believe me. I would then get a bad name. So I suggest that I put this back in the same place and make you a dog. when I reach home I shall pretend to oil and massage you and as though suddenly find the thorn and pull it out from you; then in front of everybody you shall become a man and then nobody will question us. "So she put the through back in place and making him a dog took him home. On reaching home she called out to her mother, "Aai, I have cleaned and washed him. Now do you think I should oil and massage him as well? "When her mother told her to do so she pretended to oil and called out to her mother, "Aai aai, please look at this thorn poking from his ears." Her mother said, "He may have poked himself with the thorn. He keeps roaming and lying everywhere. Think nothing of it and pull out the thorn. "when her mother said this, Kanchani pulled out the thorn and suddenly in the place of the dog stood a handsome young man. Seeing this, her parents and all the neighbours thought it was a miracle. They asked what actually had happened and the young man again explained everything from the beginning. Everybody was very happy and Kanchani and her parents, along with her husband lived together in great happiness.

The fact that a dog had become human was indeed big news. The news travelled all over the place and finally reached the king. The king was keen to meet this person. So he sent for Kanchani's husband and when he came he asked him about everything. The king was very pleased to hear the story and asked him to stay on in his court and made him the in-charge of horses.

The news also travelled from person to person that the man in charge of horses had a beautiful and charming wife. Finally it came to the king's ears as well. When the king heard this he thought that such a charming woman was fit for a king. He thus summoned the horse`s in charge and told him to send his wife to his harem. But the man would not comply. The king told him repeatedly and tried various means but he just would not concede to the king's desire. Finally the king had him arrested and thrown in the jail. After the husband was put in jail the king went to Kanchani, everyday trying to persuade her but to no avail. The king then thought that as long as her husband was alive Kanchani would never agree to become his queen. The best way would thus be to kill the husband and remove the hurdle. So the king ordered Kanchani's husband to be executed.

And according to the king's instructions, Kanchani's husband was being impaled. But Kanchani did not yet understand the matter. She was still happily weaving at her loom at home. Just then a crow came and sat near Kanchani. Her beak was red with the blood which she had pocked from Kanchani`s husband`s body. The crow called out to her.

``Kanchani, Kanchani, do not sit Kanchani,
Leave the weaving loom now``.

Hearing this Kanchani looked at the crow and seeing the blood stained red beak, she felt goose pimples all over. She asked the crow.

"Crow, Crow, you unknown crow,

With what have you stained your beak?"

The crow then replied,

"Dear sister Kanchani,

I stain my beak with the blood of your husband,

being impaled by the king.``

When she heard this, Kanchani left the weaving loom right there. she applied `sindur' on her head, adorned her best `reha-mekhala' and all her ornaments and headed towards the royal palace through the fields. In the meantime the husband had been squeezed from the feet. Seeing Kanchani from a distance the husband called out to her,

``Paddy, Paddy, do not come

Kanchani,

The Paddy will make cuts

(on you).

Let whatever happens to me.

You go home."

Hearing her husband Kanchani call back,

"Cut may the paddy leaves,

bother not, I

with you shall I die,

live not this poor soul."

Thus saying, Kanchani fell down at her husband's feet and put her head along with her husband, to be impaled. Nobody dared to stop her. A little while later both the souls left their bodies and went up to god.

When the king heard about this he sang out sadly.

"Had I known Kanchani was going,

I would have sent six scores of maids with her.

Had I known Kanchani was going,

I would have sent her with horses and palanquin.

Had I known Kanchani was going,

I would not have impaled her husband."

After his grief had lessened the king ordered both Kanchani and her husband to be cremated on the banks of the river and said, "On one bank cremate Kanchani and on the other side her husband. Put chandan, lotus, aggarbathi, pan, ghee and fragrances on Kanchani's pyre and put dirty leaves etc. on her husband's pyre.``

The minister followed the king's order. Both the pyres became huge flames and moved towards the center of the river where the flames merged and spiralled upwards. Everybody was surprised when they heard this. The king then ordered a peepal tree to be planted rear Kanchani's pyre and a banyan tree near her husband's pyre.

A little white later it was found that both tree grew towards the river and then merged and started growing as one.

The obnoxious deer

Once upon a time in a certain kingdom there lived a king. This king had a minister. One day he told the minister, ``There are two fishes in front of you. Can you tell me the male from the female. If you cannot tell me I shall throw you into the dungeons." The minister was just not able to decide between the male and the female. The minister was then thrown into the dungeons. The minister's son was very hurt at this. He promised himself that he would set his father free. He thus left the house with just an umbrella and a pair of wooden sandals. On the way he met a man with whom he travelled together. At nightfall they reached the man's house. The minister's son rested near the gate way and the man went inside. The man had been puzzled by the behaviour of the minister's son. He would use the wooden sandals only when he had to cross some puddle of water and the umbrella only when under a tree. When he reached home his daughter enquired, ``Father, was there anything interesting on the journey?`` The father replied, ``Yes, I had met a curious man who would wear his sandals only when crossing puddle and use the umbrella only under the tree.' The daughter was very enthusiastic when she heard that. She asked "Where is the man? Who is he? Do you know that he is a very wise man?" The father replied "If you want to meet him he is sitting in front of the house." The daughter asked the father to fetch him and he began to stay with them. Gradually the daughter developed a desire to marry him. When she expressed her desire he said he would do so only on one condition. The girl's father mocked that it would be difficult `to fulfil his condition since he had strange ways. The daughter then elucidated his curious manners "He uses the sandals in water so that it would protect him from unseen thorns, stones etc. which he wouldn't see underneath. And he opens the umbrella under the tree to protect himself from bird

pickings. You would think that to be wise, won't you? I am going to marry him and none else. "The father asked the young man what his condition was. He then told how the king had asked his father to identify the male and female after holding two fishes in front of him. And when he was not able to do he was thrown in the dungeons. Since then he had been on the trail trying to find a way to release his father.

If the daughter could think of a way to release his father only then was he wiling to marry her otherwise not. As soon as she heard this she said, "That is very simple. Do not worry". After this they were married. They stayed together for a while and then the husband reminded her of the condition. She told him to go to the king and tell him "Swargadeo, you have thrown my father in the dungeons because he has not been able to identify the male and the female of the fish. Now if Swargadeo is able to identify the male and female of humans then I too shall identify the male and female fish. If Swargadeo is not able to identify the male and female human and I am able to identify the male and female human then you shall release my father" And then his wife explained to him what needed to be done. Accordingly the man asked some men and women to dress like a male and cover their head with a cloth. After this they were asked to jump over a trench and a gold coin was promised to anybody who crossed the trench. This incentive made even the women to cross the trench easily. Consequently the king was not able to differentiate amongst the males and females. On the other hand the young man was able to do that. The king asked the young man as to how he was able to differentiate the sex. The young man replied, "Those who have put their right leg forward are males and the ones who have put their left foot forward are females." The king was satisfied with the explanation and released his father.

The king's barber was very mischievous he said,`Swargadeo, this was not the young man's idea but his wife's. Such a wife is rather worthy of becoming the queen". The king replied, "Yes very true, but what do you suggest", The next day the king summoned the minister and asked him to get a `Bhusung pohu' or an obnoxious deer otherwise he would be put to death. The poor man did not know what to do and was very worried, when his daughter-in-law came to know about it she brushed it aside `That is hardly something to worry about. You go to the king and ask him for a month's time, " After this everyday, the minister and his son would go out hunting pretending to look for the obnoxious deer. During this time she tried to find out what the king actually had in mind. In the meantime one day, the king came to their house and asked her to accept him. Everyday on some pretext or other she would send him away. Meanwhile the last day had dawned; so when the king asked her when she would finally become his, she said that she would become his the next day. And the next day if she did not go with him. she would never be his. The next day she instructed her husband and father-in-law to come earlier than usual. So when the king came to claim her on the last and final day, the minister and his son appeared.

The king began to panic, so this woman hid him in a casket of `Lalil' I that was nearby. When the minister came he asked his daughter-in-law for some `Lali'. She pointed to the casket and said," there it is.`` When the minister was approaching the casket, the daughter-in-law quickly took the king from the casket and hid him in a huge basket of cotton nearby. The king then became covered with cotton all over. Suddenly the minister spotted the king covered with cotton He asked, `What is this?'. The daughter-in-law replied,``That is the bhusung pohu. Now catch him and take him to the king.`` The happy went to fetch a net

to catch the "Bhusung Pohu"[1] . The king seizing this chance fled to his palace. The minister and his son chased the Bhusung Pohu and reached the king's palace. The king went inside, washed and cleaned himself and came outside. He told the minister, ``I have seen the bhusung Pohu. Now you can go. From today you can come and sit in the darbar." The minister and his son returned home after getting this order. And our clothes became dirty and so we came back home as well.

[1] Obnoxious Deer.

বুঢ়ী আইৰ
সাধু

বুঢ়ী আইৰ
সাধু

বুঢ়ী আইৰ সাধু

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা

সাহিত্য-প্ৰকাশ
ট্ৰিবিউন বিল্ডিংছ
গুৱাহাটী-৩

BURI AIR SADHU

A collection of Assamese folklores by Sahityarathi Lakshminath Bezbaroa and published by Sahitya-Prakash, Tribune Buildings, Guwahati-781003.
Price Rs. 14.00 (Rupees fourteen only)

* প্ৰকাশক ঃ
সাহিত্য-প্ৰকাশ, ট্ৰিবিউন বিল্ডিংছ, গুৱাহাটী-৭৮১০০৩

* বেটুপাত ঃ ত্ৰৈলোক্য দত্ত

* মূল্য ঃ ১৪.০০ (চৈধ্য টকা)

* মুদ্ৰক ঃ ট্ৰিবিউন প্ৰেছ, গুৱাহাটী-৭৮১০০৩

মৰমৰ
"অৰুণা"ৰ হাতত
"বুঢ়ী আইৰ সাধু"
দিলোঁ

"পাপা"

পাতনি

প্ৰত্যেক জাতিৰ আৰু প্ৰত্যেক দেশৰ স্বকীয় ভাষা থকাদি স্বকীয় সাধু-কথা (Folklore) আছে। ভাষা যেনেকৈ কোনো এটা জাতিৰ জাতীয় জীৱনৰ গুৰিৰ পৰা আত্মপ্ৰকাশ আৰু আত্ম-জীৱনচৰিত, পুৰণি সাধুকথাবোৰো সেইদৰে জাতীয় জীৱনৰ পুৰণি কালৰপৰা আত্মপ্ৰকাশ আৰু আত্ম-জীৱন চৰিত। কোনো এটা জাতিৰ ভিতৰত শিক্ষিত-অশিক্ষিত, সভ্য-অসভ্য, জ্ঞানী-অজ্ঞানী সকলো মানুহৰে চৰণৰ ছাপ যেনেকৈ সেই জাতিৰ নিজা ভাষাত মচ নোখোৱাকৈ থাকি যায়, জাতীয় পুৰণিকলীয়া সাধুকথাবিলাকতো সেইদৰে সেই জাতিৰ ভিতৰত সকলো শ্ৰেণীৰ মনুহৰ পুৰণি আচাৰ-ব্যৱহাৰ, ৰীতি-নীতি, চিন্তা-কল্পনা আদিৰ সাঁচ মচ নোখোৱাকৈ থাকি যায়। সেইদেখি মানুহৰ জাতীয়-জীৱনত অলিখিত পুৰণি বুৰঞ্জী জানিবৰ নিমিত্তে "ফাইল'লজি" (Philology) অৰ্থাৎ ভাষাতত্ত্ব আৰু "মাইথ'লজি" (Mythology) অৰ্থাৎ পুৰাণতত্ত্ব যেনেকুৱা লাগতিয়াল, ফকল'ৰ (Folklore) অৰ্থাৎ সাধুকথাতত্ত্বও তেনেকুৱা লাগতিয়াল।

সুপ্ৰসিদ্ধ ভাষাতত্ত্ববিদ জাৰ্মান পণ্ডিত বপ্ (Bopp) আদিৰ দ্বাৰাই আৱিষ্কৃত এই মত,—অৰ্থাৎ টিউটন (Tuton) কেল্ট (Celt) হিন্দু আদি আৰ্য্যবংশীয় মানুহবোৰ যে গুৰিতে একে আছিল আৰু তেওঁলোকে যে আদিতে মধ্য এচিয়াৰ একে ঠাইতে থকা একে পৰিয়ালৰ একেজোপা গছৰে ডাল,—সাধুকথাবোৰৰ তত্ত্ব আলোচনাই আৰু সজসজীয়া কৰিলে।

কিছুকালৰ আগলৈকে সাধুকথাবোৰৰ আচল মূল্য নবুজি সকলোৱে সেইবোৰ ল'ৰালি আৰু অকামিলা বুলি ভাবি আছিল। কিন্তু প্ৰথমতে জাৰ্মান পণ্ডিতসকলে এই ভুল বিশ্বাস ভাঙি দিয়ে। প্ৰথমতে জাৰ্মানীত সাধকথাৰ প্ৰকৃত মল্য নিৰ্দ্ধাৰিত হয় আৰু তাতে সেইবোৰ বৈজ্ঞানিক প্ৰণালীত আলোচিত হয়। ১৭৭৮-৭৯ খৃষ্টাব্দত ছপা হোৱা হাৰ্ডাৰৰ (Herder) প্ৰসিদ্ধ "Collection of Popular Songs" ত এই চেষ্টাৰ প্ৰথম উন্মেষ হয়। কিন্তু ১৮১১ অৰ পৰা ১৮৩৫ খৃষ্টাব্দৰ ভিতৰত

কৰা বিখ্যাত পণ্ডিত গ্ৰীমৰ (Grimm দুই ভায়েক) পৰিশ্ৰমে এই চেষ্টাৰ ফল ধৰায়। জাৰ্মানীৰ গাৱলীয়া কৈনাকটা বুঢ়ী তিৰোতা মানুহৰ মুখৰপৰা পোনতে এনে সাধু গোটাই ছপা কৰি উলিওৱা হয়। বাস্তৱিকতে কবলৈ গলে জাৰ্মান পণ্ডিত-সকলৰ পৰিশ্ৰমেহে পোনতে সভ্য জগতক দেখৱাই দিলে যে কোনো এটা জাতিৰ এটা পুৰণি সাধুকথাৰ ইতিহাস আৰু ভাষাৰ ভিতৰত এটা শব্দৰ ইতিহাস এখন ডাঙৰ যুদ্ধৰ ইতিহাসতকৈ মূল্যবান।

সাধুকথা দুবিধ আছে। এবিধ, মানুহক যাইকৈ নীতিশিক্ষা দিবৰ নিমিত্তে ৰচিত :—পঞ্চতন্ত্ৰ, হিতোপদেশ আৰু লা ফন্টেনৰ (La Fontion) সাধুবোৰ। আনবিধ, মানুহৰ কল্পনা শক্তিৰ বাঘজৰী ঢিলাই দি তাক চেকুৰিবলৈ এৰি দি ল'ৰা-ডেকা-বুঢ়া সকলোৰে মনত আনন্দ দিবলৈ ৰচিত, যাইকৈ ল'ৰাৰ মনত। কিন্তু গুৰিতে সাধুবোৰ যি উদ্দেশ্যেৰেই হওক, এতিয়া সেইবোৰৰ পৰা পণ্ডিতসকলে মনুষ্য জাতিৰ পুৰণি ইতিহাসৰ অমৃতৰস খীৰাই উলিয়াই তাৰে জ্ঞান-বিজ্ঞানক হৃষ্ট-পুষ্ট আৰু শকত কৰিছে, সি যি হওক, সেইবোৰ এতিয়া এই চুটি পাতনিত উলিয়াই আমি ইয়াক দীঘল কৰিব নোখোজো।

পাঠকসকলে দেখিব যে এই কিতাপত দিয়া কোনো কোনোটো সাধু ভাৰত-বৰ্ষৰ আন আন দেশত, যাইকৈ বঙ্গদেশত প্ৰচলিত সাধুৰে সৈতে যাই কথাবিলাকত মিলে। এনে দেখি যদি তেওঁলোকে ভাবে যে সেইবোৰ বিদেশী সাধুৰ ছাঁলৈ ৰচনা কৰা হৈছে তেন্তে ভুল কৰা হব। এদেশৰ সাধু আন এদেশৰ সাধুৰে মিলি যোৱাৰ কেবাটাও কাৰণ আছে ; তাৰে প্ৰথমটো হৈছে—সাধুবোৰ ইমান পুৰণি যে অতীতৰ আৰ্য্যবংশীয় মানুহবোৰ একেলগে থাকোতেই সেইবোৰ ৰচিত হয়। কালক্ৰমত আৰ্য্যবিলাক ফাটি য়ুৰোপ আৰু এচিয়াত ভাগ ভাগ হৈ পৰিলত দেশ-কাল-পাত্ৰ অনুসৰি তেওঁলোকৰ স্বভাৱ আৰু গঢ়গতিৰ সলনি হোৱাদি সেই সাধু-বোৰৰো গঢ়-গতিৰ সলনি ঘটিছে। কিন্তু সেইবুলি সেইবোৰৰ আঁকাৰ সলনি ঘটা নাই আৰু ঘটিব নোৱাৰেও। সেইদেখি ইণ্ডো-য়ুৰোপীয়সকলৰ (Indo-Europeans) ভিতৰত প্ৰচলিত অনেক সাধুৰ বাহিৰৰ আকৃতি অনেক বিষয়ত বেলেগ হলেও

তাৰ ভেঁটি একে। সেইদেখি লা ফণ্টেনৰ সাধুবোৰ পঢ়োতে, পঞ্চতন্ত্ৰ আৰু হিতোপদেশৰ সাধুবোৰ পঢ়োতাই সেইবোৰ আচহুৱা যেন নাপায়। সেইদেখি ভাৰতবৰ্ষৰ ল'ৰা-নিচুকুৱা ধাইমাকে ল'ৰা নিচুকুৱাওঁতে যিবোৰ সাধু কয়, প্ৰায় তেনেকুৱা সাধুকে জাৰ্ম্মান, নৰ'ৱে আৰু ফ্ৰান্সৰ ধাইমাকৰ মুখত শুনিবলৈ পোৱা যায়,—বিভিন্নতাৰ ভিতৰত যাথো তাৰ সাজপাৰ, বৰণ আৰু মাত-কথা।

দ্বিতীয়তে, এদেশৰ সাধু লাহে লাহে মুখে মুখে বাগৰি আন দেশলৈ নগৈ থাকে আৰু যাওঁতে বাটত তাৰ যোট সলনি নহৈ নাথাকে। প্ৰবাসত দীৰ্ঘকাল বাস কৰা বাবে শেষত সেইবোৰ পৰ-বাসেই আপোন-বাস হয় আৰু গচ-পিত লবি পৰে। কিন্তু এই শ্ৰেণীৰ সাধুৰ লেখ সৰহ নহব। ওচৰ-চুবুৰীয়া দেশৰ পৰাও সাধুৱে অহা-যোৱা কৰিবলৈ সুচল পায়। সেইদেখিহে আমি অসমীয়া সাধু বঙ্গদেশত যাইকৈ পূৰ্ব্ববঙ্গত অনেক পাওঁ। আৰু এটা কথা মন কৰিবলৈ পাহৰিব নালাগে যে পূৰ্ব্ববঙ্গ আৰু উত্তৰবঙ্গৰ এডোখৰ পুৰণি কামৰূপ ৰাজ্যৰ ভিতৰত থকা বাবে আমাৰ-বহুত কামৰূপীয়া অৰ্থাৎ অসমীয়া সাধু বঙালী হ'ল। এই কথা ভালকৈ মন কৰিলে ফটফটীয়াকৈ দেখিবলৈ পোৱা যায় যে, আজিকালি যিবিলাক বঙালী গ্ৰন্থকাৰে সাধু বা "ৰূপকথা"ৰ কিতাপ লেখি ছপাইছে, তেওঁলোকৰ ভিতৰত যি কেইজন পূৰ্ব্ব বঙ্গদেশীয় তেওঁলোকৰ কিতাপ অসমীয়া সাধুকথাৰ জকা আৰু ছাঁ সৰহ, পশ্চিমবঙ্গদেশীয় কেইজনৰ কিতাপত সিমান নহয়। আমাৰ কথাৰ প্ৰমাণ দুখন বঙলা সাধুকথাৰ কিতাপেৰে দিওঁ, যেনে পূৰ্ব্ববঙ্গদেশীয় গ্ৰন্থকৰ্ত্তাৰ "টুনটুনিৰ বই" আৰু পশ্চিম বঙ্গদেশীয় গ্ৰন্থকৰ্ত্তাৰ "ঠাকুৰমাৰ ঝুলি"।

আৰু এটা কাৰণত সাধুকথাৰ মিল ঘটে। সেইটো হৈছে আকস্মিক মিল। মানুহ সকলো ঠাইতে মানুহ, আৰু তেওঁৰ ভাবিবৰ প্ৰণালীও পৃথিৱীৰ সকলো ঠাইতে অনেক বিষয়ত একে। সেইদেখি আন ক্ৰি জুলুৰ কি হণ্টেটৰ কোনো কোনো সাধুৱে সৈতেও আৰ্য্যজাতিৰ মানুহৰ কোনো কোনো সাধুৰ মিল ওলায়।

অসমীয়াই সাধুৰ বোল পুৰণি কালৰ পৰা ধুৰে আৰু চিৰকাল যে সাধক সমাদৰ কৰি আহিছে এই কথা "সাধু-কথা" এই শব্দটোলৈ মন কৰিলেই দেখিবলৈ পোৱা যায়। সাধুকথা মানে সজ কথা বা সন্ত-সাধুৰ উপদেশ বাক্য বুলি আদিৰপৰাই

অসমীয়াই জানি আহিছে। ইয়াৰ পৰা এইটো স্পষ্টকৈ বুজিব পাৰি যে এইবিধ মনোজ্ঞ মৌখিক উপকথাৰে পুৰণি কালত অসমত জ্ঞানবৃদ্ধসকলে লোকক আৰু নিজৰ ল'ৰা-ছোৱালীক সজ উপদেশ আৰু নীতি-শিক্ষা দিছিল; সেইদেখিয়ে ইয়াৰ নাম সাধু-কথা দিছিল। এনে উপকথা বা গল্পক কোনো দেশৰ কোনো জাতিয়ে "সাধু-কথা" এই ওখ নাম দিয়া নাই। য়ুৰোপীয় Folktales বঙালীয়ে ইয়াক "ৰূপকথা", "আষাঢ়ে গল্প" বোলে, অসমীয়াৰ দৰে সাধু-কথা নোবোলে। ভাষা আৰু Folktales জাতিৰ হাড়-মগজু। ভাষাক অসমীয়াই বোলে মাতৃ আৰু ফক্‌টেলচক সাধু-কথা; তথাপি অসমীয়া আৰু বঙলা ভাষা হেনো একে।

শেহত কওঁ যে তলত নাম দিয়া সকলৰ পৰা আমি এই কিতাপত দিয়া সৰহ ভাগ সাধু পাইছিলো; কিন্তু কোনটো কাৰপৰা পোৱা গৈছিল সেইটো কোৱা অসাধ্য, কাৰণ নানাৰকমকৈ লিখা একোটা সাধকে আমি কেইবাজনৰ পৰা পাইছিলো আৰু সেই এটাইবোৰ পঢ়ি মিলাই বাছি, যোগ-বিয়োগ কৰি আমি নিজৰ ভাষাত সাধুবোৰ সম্পূৰ্ণ নতুনকৈ লিখিছো। স্বৰূপাৰ্থত, তেওঁলোকে যি ভাষাত সাধুবোৰ লিখি পঠাইছিল সেই ভাষা এই সাধুবোৰত নাই বুলিলেই হয়, দৈবাৎ হে কোনোটোত এশাৰী আধশাৰী আছে। কিছুমান সাধু আমাৰ সমূলি নিজা। সি যি নহওক, তেওঁলোকৰ সহায়ৰ বাবে আমি তেওঁলোকৰ শলাগ লৈছো। তেওঁলোকৰ নাম—

শ্ৰীঈশ্বৰচন্দ্ৰ শইকীয়া, শ্ৰীমহীচন্দ্ৰ বৰা, শ্ৰীসীতানাথ শৰ্ম্মা, শ্ৰীসৰ্ব্বেশ্বৰ শৰ্ম্মা কটকী, শ্ৰীচন্দ্ৰকান্ত গোস্বামী, শ্ৰীওৱাজেদ আলি, শ্ৰীনবনাথ শৰ্ম্মা, শ্ৰীযোগেশ্বৰ শৰ্ম্মা, শ্ৰীপদ্মধৰ চলিহা, শ্ৰীৰমাকান্ত শৰ্ম্মা, শ্ৰীহলধৰ ভূঞা, শ্ৰীগোলোক চন্দ্ৰ শৰ্ম্মা, শ্ৰীমেঘনাথ ডেকা, শ্ৰীৰূপচন্দ্ৰ বৰুৱা, শ্ৰীদীননাথ মেধি, শ্ৰীলোকনাথ দাস, শ্ৰীগোবিন্দ চন্দ্ৰ চৌধুৰী, শ্ৰীদীনেশ্বৰ দত্ত।

লৰেমচ্
হাওৰা
কাতি, ১৮৩৩ শক। ১৯১১, খৃষ্টাব্দ

গ্ৰন্থকাৰ

সূচী-পত্ৰ

বিষয়	পৃষ্ঠা
১। মেকুৰীৰ জীয়েকৰ সাধু	১
২। বান্দৰ আৰু শিয়াল	৫
৩। ঔ-কুঁৱৰী	১০
৪। চোঁৰাকাউৰী আৰু টিপচীচৰাই	১৩
৫। এজনী মালিনী আৰু এজোপা ফুল	১৯
৬। বুধিয়ক শিয়াল	২০
৭। বাঘ আৰু কেঁকোৰা	২৫
৮। তেজীমলা	৩৬
৯। বুঢ়া-বুঢ়ী আৰু শিয়াল	৪৫
১০। দীঘল ঠেঙীয়া	৪৯
১১। গঙ্গাটোপ	৫৩
১২। নুমলীয়া পো	৫৭
১৩। সৰবজান	৫৯
১৪। এটা শিঙৰা মাছৰ কথা	৬৫
১৫। এটা বলী মানুহ	৬৭
১৬। চিলনীৰ জীয়েকৰ সাধু	৭০
১৭। তুলা আৰু তেজা	৮১
১৮। কটা যোৰা নাক, খাৰণী দি চাক	৯৮
১৯। তীখৰ আৰু চুটিবাই	১০৪
২০। চম্পাৱতী	১০৯
২১। জৰদ্গৱ ৰজাৰ উপাখ্যান	১২০
২২। পানেশৈ	১২৪
২৩। জোঁৱাইৰ সাধু	১৩০
২৪। কুকুৰীকণা	১৩২
২৫। ভেকুলীৰ সাধু	১৩৮
২৬। তাৱৈয়েকৰ সাধু	১৪১
২৭। লটুকন	১৪৫
২৮। লখিনী তিৰুতা	১৫০
২৯। দুই বুধিয়ক	১৫৫
৩০। কাঞ্চনী	১৫৯

মেকুৰীৰ জীয়েকৰ সাধু

এঘৰ মানুহৰ এজনী বৰ চেনেহৰ মেকুৰী আছিল। তাই গাভিণী হৈছিল। ঘৰৰ গিৰিহঁতনীও ঠিক সেই সময়তে গা-ভাৰী আছিল। মেকুৰীজনীৰ বৰকৈ মাছ খাবৰ মন যোৱাত তাই, "মোৰ মাছ খাবৰ মন গৈছে" বুলি গিৰিহঁতনীক কলে। গিৰিহঁতনীয়ে উত্তৰ দিলে, "আই হে' তই চপাই কোচাই আনি দিলেহে মই খাবলৈ দিব পাৰোঁ, নহলেনো মই ক'ৰপৰা দিম ?" ইয়াকে শুনি মেকুৰী-জনীয়ে সেইদিনাখনৰ পৰা অইনৰ ঘৰৰ পৰা চুৰতাৰি কৰি বা ডকাইকা দি কোনোৰকমে মাছ আনি দিবলৈ ধৰিলে। ইফালে গিৰিহঁতনীয়ে মাছ বাছি-বাঢ়ি খাই মেকুৰীজনীক খালি কাঁইটবোৰ খাবলৈ দিলে। সেইদৰে মেকুৰীজনীয়ে দিনৌ মাছ আনি খাবলৈ নেপায়। ইয়াতে তাইৰ মনত বৰ বেজাৰ লাগি গিৰিহঁতনীক শাও দিলে, "মোৰ পেটত যি আছে তাইৰ পেটলৈ যাওক আৰু তাইৰ পেটত যি আছে মোৰ পেটলৈ আহক।" ইয়াৰ কিছুদিনৰ পাচতে সঁচাসঁচিকৈয়ে গিৰি-হঁতনীয়ে দুটা মেকুৰী পোৱালি পালে আৰু মেকুৰীয়ে ছোৱালী দুজনী পালে। আতৌ-পুতৌ কৰি মেকুৰীয়ে ছোৱালী দুজনীক কোনো-ৰকমে ডাঙৰ কৰিলে। ছোৱালী দুজনীক ঘৰতে থৈ মেকুৰীয়ে

নিতৌ মাছ, গাখীৰ ইত্যাদি বিচাৰি যায়। ছোৱালী দুজনী জনা হলত সিহঁতে এদিন মাকক কলে,—"আই, তুমি যদি গাঁৱলৈ যাওঁতে কোনোবাই মাৰি ধয় তেনেহলে আমি কেনেকৈ জানিম আৰু কি কৰিম?" তেতিয়া মাকে এজোপা তুলসী আৰু তাৰ ওচৰতে এমলা গাখীৰ থৈ কলে, "যদি মোক কোনোবাই মাৰে তেন্তে এই তুলসীজুপি জঁয় পৰিব আৰু গাখীৰমলা ক'লা হ'ব। তেতিয়া তহঁতে মোক বিচাৰি যাবি।" ইয়াৰ দিন দিয়েকৰ পাচত তুলসীজোপা জঁয় পৰিল আৰু গাখীৰ মলা কেঁহেৰাজ-বৰণীয়া হ'ল। তেতিয়া মাকৰ কি হ'ল বুলি জানি কান্দি-কাটি ছোৱালী দুজনীয়ে মাকক বিচাৰি গ'ল। সিহঁতে ভালেমান দূৰ গৈ ভনীয়েকৰ পিয়াহ লাগিলত পানী বিচাৰি যাওঁতে আগতে এখন নৈ পালেগৈ। নৈৰ গৰাতে ভনীয়েকক থৈ বায়েকে পানী আনিবলৈ নামি গ'ল। তাই আঁজলি দিয়েক নিজে খাই ভনীয়েকলৈ পানী আনিবলৈ ধৰাত পানী শুকাই গ'ল আৰু জলকোঁৱৰে মাত লগালে, "যদি তোমাৰ হাতৰ আঙঠিটো মোক দিব পাৰা তেন্তে তুমি পানী নিব পাৰা।" ভনীয়েকতকৈ আঙঠিটোনো কি ডাঙৰ বস্তু, এই বুলি বায়েকে আঙঠিটো দি পানী আনিলে। ভনীয়েকে পানী খাই বায়েকক আকৌ আঙঠিটো আনি-বলৈ পঠিয়াই দিলে। এইবাৰ বায়েক পানীত নামোতেই জলকোঁৱৰে তাইক হৰি নিলে। বায়েকক নিয়া দেখি ভনীয়েকে বামতে বহি হিয়া-মূৰ ভুকুৱাই কান্দিবলৈ ধৰিলে। ইয়াৰ কিছুপৰৰ পাচতে এজন মুদৈ বেপাৰলৈ আহোঁতে অকলশৰীয়া ৰূপহী ছোৱালীজনী নৈৰ পাৰত বহি থকা দেখি তাইক নাৱত ভৰাই লৈ গুচি গ'ল। ঘৰ পাই মুদৈয়ে তাৰ দুজনী ঘৈণীয়েকৰ লগতে তাইকো এজনী সৰু-ঘৈণী পাতি ললে। কোমল বয়সীয়া সৰু ঘৈণীয়েকক মুদৈয়ে

আগৰ দুজনী ঘৈণীয়েকতকৈ বেছি মৰম কৰিবলৈ ধৰিলে। খিয়ালতে ই দুজনীয়ে, কেনেকৈ মুদৈয়ে এইক দেখিব নোৱাৰা হয় তাৰেহে উপায় চিন্তিবলৈ ধৰিলে। তাইৰ প্ৰথমবাৰ অশৌচৰ সময়ত তাইৰ চকু দুটা কাপোৰেৰে বান্ধি, তাই এটা ঢেকীথোৰা পালে বুলি কৈ তাই পোৱা মতা ল'ৰাটো সতিনীয়েকহঁতে নৈত উটাই দিলে। পিচৰ বাৰতো তাই তেনেকৈ এটা ৰঙালাও পালে বুলি সিহঁতে কৈ আচল মতা ল'ৰাটো নৈত উটাই দিলে। ইফালে জলকোঁৱৰে হৰি নিয়া বায়েকে সেই উটাই দিয়া ল'ৰা দুটাক ভনীয়েকৰ ল'ৰা বুলি জানিব পাৰি তুলি-তালি ডাঙৰ-দীঘল কৰিলে। মুদৈয়ে সৰুজনী ঘৈণীয়েকৰ এইবোৰ কথা সঁচা বুলি ভাবি তাইক কুলক্ষণীয়া তিৰোতা বুলি ঠিক কৰি নিজৰ ঘৰৰ পৰা খেদি দি চুৱাপাতনিত ঘৰ এটা সজাই দি থলে। তাই চুৱাপাতনিতে এটা ঘৰত দুখেৰে দিন কটাবলৈ ধৰিলে। এদিন মুদৈয়ে বেপাৰলৈ যাওঁতে পানীৰ মাজতে জলকোঁৱৰে তেওঁৰ নাওখন ধৰি ৰখালে। মুদৈয়ে নাওখন কোনো ৰকমে এৰুৱাব নোৱাৰি কি কৰোঁ বুলি বিচুত্তি হৈ থাকোতে পানীৰ মাজৰ পৰা কোনোবাই মাত লগাই কলে,—"তুমি এটা সকাম কৰিবলৈ গাত লোৱা আৰু কেতিয়া কৰিবা তাক থিৰাংকৈ কৈ তোমাৰ তামোলৰ হাচটিখন আৰু লাখুটিডাল পেলাই থৈ যোৱা, তেহে তোমাৰ নাও মুকলি হব।" মুদৈয়ে উপায় নেপাই এটা বৰ সবাহ কৰিবলৈ দিন ঠিক কৰি হাচটিখন আৰু লাখুটিডাল তাতে পেলাই দিলত নাওখন চাটুকৰে এৰাই গ'ল। ইফালে জেঠায়েকে সেই ল'ৰা দুটাক সিহঁতৰ মাকে নেকুৰীৰ পেটত জন্ম লোৱাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি সিহঁতক নৈত উটাই দিয়ালৈকে এইবোৰ কথা বৰ্ণনা কৰি কলে আৰু সেই সকলোখিনি সিহঁতৰ বাপেকে পতা বৰ সবাহৰ দিনা সিহঁতে বাইজক কবলৈ কলে। সিহঁতে সবাহৰ দিনা বাপেকৰ

লাখুটিডাল আৰু হাচাটিখন লৈ মুদৈৰ, ঘৰৰ ফালে যাবলৈ ধৰিলে। পোনেই গৈ সিহঁতে চুৰাপাতনিত থকা মাকক আই বুলি মাতি এটুপি পানী খাবলৈ খুজিলত, সিহঁতে চুপতি কৰা বুলি মাকে ভাবি কবলৈ ধৰিলে,—"মোক কিয় ভেঙুচালি কৰিছহঁক, সৌৱা সবাহলৈ মানুহ আহিছে তালৈ যা আৰু তাতে যি পা খাগে।" তেতিয়া সিহঁতে সকলোখিনি কথা মাকৰ আগত ভাঙি কৈ চিনাকি দি, তাতে অলপ জিৰাই গৈতাই সবাহলৈ গ'ল। সবাহত মানুহ দিহা-দিহি বহিছে, এনেতে খবৰ ওলাল যে চুৰাপাতনিত থকা মানুহজনীৰ তাত খাই বই দুজন মানুহ এই সবাহত বহিছিল। যেতিয়া এই কথা তাত জনাজাত হ'ল তেতিয়া ৰাইজৰ পৰা বিচাৰ হ'ল যে সেই মানুহ দুজনে সবাহৰ মাজত ওলাই নিজৰ চিনাকি দিব লাগে। কথাষাৰ শুনা মাত্ৰকতে দুই ককাই ভায়েকে গিৰিপ কৰে উঠি মাত লগালে যে, "আমি য'ত সোমাইছিলো তেওঁ আমাৰ আই।" তেতিয়া ৰাইজে এই বিষয়ে কি জানা বুলি মুদৈক সোধাত মুদৈয়ে একোকে কব নোৱাৰিলে। তেতিয়া ৰাইজে সিহঁতক সেই বিষয়ে কবলৈ কোৱাত, ৰৰটোৱে মাত লগালে যে ৰাইজে যেন সকলো কথা মন দি শুনে। এই বুলি সকলো কথা ভাঙি পাতি সি কবলৈ ধৰিলে আৰু মুদৈৰ হাচাটিখন আৰু লাখুটিডাল ৰাইজৰ আগত উলিয়াই দি সিহঁতৰ কথা সঁচা বুলি প্ৰমাণ কৰিলে। মুদৈয়ে হা-হুমুনিয়াহ কাঢ়ি সৰগ পৰা মানুহ যেন হ'ল আৰু লাখুটিডাল, হাচাটিখন নিজৰ বুলি সৈ কাঢ়িলে। তেতিয়া সকলোৱে সতিনীৰ কু-মন্ত্ৰণা বুজিব পাৰিলে আৰু মুদৈৰ বৈণীয়েকহঁতক নতাই সকলো কথা সোধাত সিহঁতে একো মাতিব নোৱাৰিলে, ৰাইজেও একো হাই-উৰুমি নোহোৱাকৈ সবাহ খাই গ'ল। সবাহৰ পাছত মুদৈয়ে বৈণীয়েক দুজনীৰ নাক-কাণ কাটি সিহঁতক খেদি দিলে আৰু

ল'ৰা দুটিৰে সৈতে সৰু বৈণীয়েকক আনি ঘৰ সোমালেহি। ল'ৰা দুটিও বাপেক-মাকৰ বুকু জুৰাই লগতে থাকিল।

বান্দৰ আৰু শিয়াল

এটা শিয়াল আৰু এটা বান্দৰ আছিল। সিহঁতে দুয়ো সখি পতাই হেঁপাহ পলুৱাই খাই ফুৰিবলৈ আলচ কৰিলে। এদিন সিহঁতে ক'ত কি খাবলৈ পাওঁ ভাবি হাবিৰ মাজৰ ৰাজ-আলি এটাৰ কাষত লুকাই আছিল, এনেতে সেই বাটেদি গোটাচেৰেক মানুহে বিয়াৰ গাখীৰ-গুৰ, কল-কুঁহিয়াৰ ভাৰ বান্ধি লৈ যোৱা দেখিলে। তাকে দেখি শিয়ালে বান্দৰক কলে,—"সখি, সেই মানুহকেইটাই লৈ যোৱা বস্তবোৰ খাব লাগিল ; এতেকে এটা বুধি উলিওৱা যাওক। তুমি অলপ দূৰতে বাটৰ কাষৰ জোপা এটাৰ ভিতৰত লুকাই থাকা, মই এইখিনিৰ জোপা এটাতে লুকাই থাকো। সিহঁত যেতিয়া আহি আমাৰ ওচৰ পাবহি, মই মাতিম হোৱা আৰু তুমি মাতিবা খোৱা। দেখিবা সিহঁতে হঠাৎ আমাৰ 'হোৱা' 'খোৱা' শুনিলে ভয় খাই বস্তু পেলাই লৰ মাৰিব।"

বান্দৰে আৰু শিয়ালে এই বুদ্ধি আলচি লুকাই থাকিল, মানুহ কেইটা আহি ওচৰ পালত, "হোৱা হোৱা" আৰু "খোৱা খোৱা"

কৰিলত বাঘ কি ভালুক আহিছে বুলি মানুহকেইটা ভয় খাই ভাৰখোৰ তাতে পেলাই এৰি থৈ ভিৰাই লৰ মাৰিলে। মানুহকেইটাই পিয়াপি দি লৰ মৰা দেখি শিয়াল আৰু বান্দৰে বৰ্‌ত দেও-দোপাল পাৰি ভাৰৰ বস্তবোৰ লৈ গৈ হাবিত সুমুৱালে। বান্দৰে শিয়ালক কলে,—"সখি, আমি বস্তবোৰ ইয়াতে খাবলৈ বহিলে যদি

সেই মানুহকেইটাই সিহঁতৰ বস্ত বিচাৰি উভতি আহে, তেন্তে আমাক ইয়াতে পালে মাৰি আধ্যা কৰি বস্তবোৰ কাঢ়ি লৈ গুচি যাব; এতেকে এটা কাম কৰা যাওক,—মই বস্তবোৰ লৈ এই ওখ গছজোপাৰ

ওপৰত উঠো আৰু তুমি তলত থাকা, তুমিতো আৰু গছত উঠিব নাজানা। ওপৰত মোৰ ভাগ বস্ত মই খাম। আৰু তোমাৰ ভাগৰ বস্তবোৰ মই এটা এটাকৈ তললৈ পেলাই দি থাকিম। এতেকে তুমি মোক বস্তবোৰ দাঙি দিয়া, মই ওপৰলৈ তুলি নিওঁ।" এই কথাত শিয়াল মান্তি হৈ বস্তবোৰ দাঙি বান্দৰক দিবলৈ ধৰিলে আৰু বান্দৰে তুলি নি গছৰ ফেৰেঙনিত থবলৈ ধৰিলে। সকলোখিনি বস্ত থানথিত লগাই থৈ অতাই বান্দৰে গছৰ ডালত বহি মহাসুখে নিশ্চিন্ত মনেৰে হেঁপাহ পলুৱাই খাবলৈ লাগিল। শিয়ালে গছৰ তলৰ পৰা মাত লগালে, "সখি মোৰ ভাগ ক'ত?" বান্দৰে কল খাই বাকলিটো তললৈ পেলাই দি কলে, "সখি চাবা, সেইটি কল হৈছে ধৰিবা।" গাখীৰ খাই চুঙা আৰু টেকেলি তললৈ পেলাই দি কলে, "সখি, তোমাৰ ভাগৰ গাখীৰ গৈছে, ধৰিবা।" কুঁহিয়াৰ খোৱা চোবা তললৈ পেলাই দি কলে, "সখি চাবা, কুঁহিয়াৰ গৈছে ধৰিবা।" এইদৰে বান্দৰে শিয়ালক ফাকি দি সকলোবোৰ বস্ত খোৱা দেখি শিয়ালে খঙত গছৰ গুৰিকে কামুৰি আৰু মাটি আচুৰি-পিচুৰি মনৰ দুখ মনতে লৈ তাৰ পৰা গুচি গ'ল।

এদিন বান্দৰে শিয়ালক এবাহ টেকেলীয়া কোদোৰ ওচৰত বহি থকা দেখি ওচৰ চাপি সুধিলে,—"সখি কি কৰিছা?" শিয়ালে উত্তৰ দিলে,—"এ সখি কিনো কম দেওহে, ৰজাই মোক দবা-ৰখীয়া পাতিছে, সেইদেখি ৰজাৰ এই দবাটো ৰখি বহি আছোঁ।" বান্দৰে কলে—"সখি এচাপৰ বাওঁ দিয়াহে।" শিয়ালে উত্তৰ দিলে,-"নোৱাৰোঁ দিব সখি, ৰজাই শুনিলে মোক কাটি দোছোৱা কৰিব। তুমি শুনা নাই নে নবজাগুতেই গো-গোৱাই আছে"। বান্দৰে কলে,—"নহয় সখি, লাহেকৈ এচাপৰ বাওঁ দিয়া, ৰজাই নুশুনে। মোৰ বৰ মন

গৈছে।” শিয়ালে “বাৰু সখি, তোমাৰ কথানো পেলাওঁ কেনেকৈ, নাহে নাহে চাপৰ দিয়েক বোৱাঁ।” এইবুলি বান্দৰক কৈ শিয়াল সাউত কৰে যাঁতৰ হ'ল। বান্দৰে হৰিষতে কোদোৰ বাহত চাপৰ মাৰিলত, গোটেইবোৰ টেকেলীয়া কোদোৱে তাৰ হাতে-ভৰিয়ে, গায়ে-মুখে উবুৰি খাই পৰি কামুৰিবলৈ ধৰিলে আৰু বান্দৰৰ মুখ উখহি দোন যেন হ'ল। বান্দৰে তত নেপাই বাগৰি জুগৰি, চিঞৰি-বাখৰি শিয়াল সখিয়েকক মাতিলে, “সখি, সখি আহা মই মৰিলো।” শিয়ালে দূৰৰ পৰা উত্তৰ দিলে,—“কলটো খাই যে মোলৈ বাকলিটো পেলাই দিছিলা তাৰ উপকাৰ কৰিলো।” বান্দৰে মাতিলে, “সখি মোক বাখা, মই মৰিলো।” শিয়ালে উত্তৰ দিলে,—“গাখীৰ খাই যে শুদা টেকেলিটো মোলৈ পেলাই দিছিলা তাৰ হোৰ তুলিলো।” বান্দৰে মাতিলে,—“সখি আহা ঐ। মই মৰিলো।” শিয়ালে “কুঁহিয়াৰ খাই যে মোলৈ চোবা পেলাই দিছিলা তাৰ পোটক তুলিলো।” এই বুলি কৈ বান্দৰক তাতে এৰি আঁতৰি গুচি গ'ল।

ইয়াৰ বহুত দিনৰ পিচত বান্দৰে এদিন দেখিলে, শিয়ালে এডৰা বেঙ কচু ৰখি বহি আছে। বান্দৰে তেতিয়া সেই কোদোৰ কথা একেবাৰেই পাহৰি গৈছিল। সি ওচৰ চাপি আহি শিয়ালক সুধিলে,—“সখি কি কৰিছা? সেইডৰা কি?” শিয়ালে হাঁহি-মুখেৰে বান্দৰৰ কাণে চাই মাত লগালে,—“এইডৰা ৰজাৰ পুৰা কুঁহিয়াৰ। মোক ৰজা-ঘৰৰ পৰা ৰখীয়া পাতিছে দেখি ৰখি আছোঁ। কিনো কৰিম দেওহে, ৰজাৰ হুকুম।” কুঁহিয়াৰৰ নাম শুনিয়েই বান্দৰৰ মুখৰ পানী ওলাল। বান্দৰে কলে,—“সখি মোক সৰু চাই এডালি খাবলৈ দিবানে?” শিয়ালে উত্তৰ দিলে,—“আও তুমিনো কি কোৱাহে, ৰজাৰ কুঁহিয়াৰ মই তোমাক কেনেকৈ খাবলৈ দিওঁ?

ৰজাই শুনিলে মোকতো মাৰিবই, পেটৰ পোৱালিকো ছিৰি মাৰিব।” লুভীয়া বান্দৰে আকৌ কলে,—“নহয় সখি, মোৰ বৰ মন গৈছে, এডালি মনে মনে খাবলৈ দিয়া, ৰজাই গম নাপায়।” শিয়ালে কলে, “খাব খুজিছা খোৱা, তেহেলে মোৰ যি হয় হব, কিন্তু এডালিৰ বেছি নহয়।” শিয়ালৰ অনুমতি পোৱা মাত্ৰকতে থকুৱা বান্দৰে ডাঙৰ কচু এডাল আনি লৰালৰিকৈ চোবাবলৈ ধৰিলে। তৎক্ষণাত বেঙ-কচুৱে তাৰ মুখ খজুৱাই তত্ একৰাই দিলে আৰু সি চিঞৰি গছৰ পাত সৰাই শিয়ালক মাতিবলৈ ধৰিলে,—“সখি মোক ৰাখা, মই মৰিলো।” শিয়ালে উত্তৰ দিলে,—“কল খাই যে বাকলিটো মোলৈ পেলাই দিছিলা তাৰ উপকাৰ কৰিলো।” বান্দৰে মাতিলে,—“সখি মৰিলো।” শিয়ালে উত্তৰ দিলে,—“কুঁহিয়াৰ খাই মোলৈ চোবা পেলাই দিয়াৰ হোৰ তুলিলো।” বান্দৰে মাতিলে,—“সখি মোক ৰক্ষা কৰা, মৰিলো।” শিয়ালে—“গুৰ খাই টেকেলিটো মোলৈ পেলাই দিয়াৰ পোটক তুলিলো।” বুলি তাৰপৰা গুচি গ'ল।

এই ঘটনাৰ অনেক দিনৰ পিচত এদিন বান্দৰে ফুৰিচাকি ফুৰোতে দেখিলে যে শিয়ালটো এটা পুৰণি প্যাটনাদৰ ওচৰত বহি আছে। প্যাটনাদৰ মুখখন মকৰা জালে ঢাকি থৈছিল। বান্দৰে আগৰ দুবাৰৰ কথা একেবাৰেই পাহৰি গৈ শিয়ালক সুধিলে,—“সখি কি কৰিছা?” শিয়ালে—“এ সখি কিনো কৰা, ৰজাৰ ঘৰৰ এটা বিষয় মোৰ গাত সদায় লাগিয়েই আছে। ৰজাৰ এইখন কুঁৱৰীৰ যৌতুকত পোৱা দোলাৰ মোক ৰখীয়া পাতিছে, ৰখি আছো।” বান্দৰে কলে,—“ৰজাৰ দোলাত উঠিবলৈ বৰ সুখ নহয় নে সখি? কেনেকুৱা এবাৰ মই উঠি চাওঁ দিয়াচোন।” শিয়ালে কলে, “নোৱাৰো দিব দেওহে, ৰজাই কেনেবাকৈ দোলাত কোনোবা উঠাৰ

চিন পালে মোক আজৰি কৰিব।” বান্দৰ—“কি চিন পাবহে ? লাহেকৈ উঠি নামি যাব। দিয়া মোৰ সখি, এবাৰ উঠি চাবলৈ দিয়া।” “যদি নেৰা, উঠিব খুজিছা, তেন্তে কোনেও নৌ দেখোতেই বেগতে উঠা” বুলি শিয়ালে কলে। বান্দৰে ৰজাঘৰীয়া দোলাত গা পেলাই সুখ পাবলৈ, তৎক্ষণাত টোৰাই-ভিৰাই জাপ মাৰি দি তাত পৰিলতে, মকৰাৰ জাল বিদাৰি গৈ বান্দৰ নাদত পৰি মৰিল।

ঔ-কুঁৱৰী

এক ৰজাৰ দুজনী ৰাণী আছিল। তেওঁলোক দুয়ো গৰ্ভৱতী হ’ল। এদিন দুয়ো ৰাণীৰ সন্তান উপজিল। বৰ ৰাণীয়ে এটি ল’ৰা আৰু সৰু ৰাণীয়ে এটা ঔ-টেঙা পালে। সৰু ৰাণীয়ে তেওঁৰ ঔ-টেঙাহে এটা উপজিল দেখি বৰ বেজাৰ পাই তাক চুৰাপাতত দলিয়াই পেলাই দিলে। কিন্তু দেখা গ’ল, দিনৌ ৰাণীয়ে কাম কৰিবৰ আৰু শুবৰ সময়ত সেই ঔ-টেঙাটো বাগৰি আহি ৰাণীৰ ওচৰ পায়হি। ৰাণীয়ে তাক দলিয়াই পেলালেও সি আকৌ বাগৰি ৰাণীৰ কাষ পায়হি। এদিন ঔ-টেঙাটো দুপৰীয়া মানুহ-দুনুহ নোহোৱা সময়ত বাগৰি গৈ নৈৰ ঘাট পাই তাতে অলপ বৈ আছিল। সেই সময়ত ৰজাৰ কোঁৱৰ এজনে সেই ঘাটৰ অলপ আঁওহতীয়া

ঠাইতে বহি বৰশী বাই আছিল। কোঁৱৰে লক্ষ্য কৰি দেখিলে যে ঔ-টেঙাটোৰ ভিতৰৰপৰা এজনী দীপ-লিপ সুন্দৰী কন্যা ওলাই নৈত গা ধুই উঠি, ৰূপেৰে চাৰিও দিশ উজ্জ্বল কৰি চুলিকোছা ৰ’দত শুকাই লৈ, আকৌ ঔ-টেঙাটোৰ ভিতৰত সোমাই বাগৰি মাকৰ ঘৰলৈ উভতি আহিল। ৰজাৰ ল’ৰাই কন্যাজনীৰ ৰূপ দেখি মোহ গৈ ঘাটতে বৰশী পেলাই থৈ ঘৰলৈ গুচি আহি ৰোষ-ঘৰত সোমাল। ইফালে কোঁৱৰক বাপেক-মাকে নেদেখি বিচাৰি চলাথ লগাই শেহত ৰোষ-ঘৰত শুই থকা পালে। কি হৈছে বুলি তেওঁলোকে কোঁৱৰক সুধিলত, কোঁৱৰে কলে যে “অমুকা ৰজাৰ ঘৰত এটা বাগৰি ফুৰা ঔ-টেঙা আছে, সেই ঔ-টেঙাটোৰ সৈতে মোক দিয়া দিব লাগে।” ৰজা-ৰাণীয়ে প্ৰথমতে সেইটো হাঁহি-উঠা অসম্ভৱ কথা বুলি কোঁৱৰক বুজাবলৈ ধৰিলে, কিন্তু কোঁৱৰে নুশুনিলে। কোঁৱৰৰ খট-বান্ধ এৰাব নোৱাৰি বাপেকে ৰজালৈ সেই বাতৰি দি ঔ-টেঙাৰে সৈতে নিজৰ কোঁৱৰৰ বিয়াৰ প্ৰস্তাৱ কৰি পঠিয়ালে। ঔ-টেঙাৰ মাক ৰাণীয়ে সেই কথা শুনি কান্দি-কাটি কলে যে,—“মোক কিয় এইদৰে লাজ দিব লাগিছে।” কিন্তু শেহত তেওঁ এৰাব নোৱাৰি সেই কথাত মান্তি হৈ ঔ-টেঙাটো ধুৱাই-পখলাই কোঁৱৰৰে সৈতে তাৰ বিয়া দিলে। বৰ ধুম-ধাম কৰি কোঁৱৰে ঔ-টেঙাক বিয়া কৰাই দোলাত তুলি আনি নিজৰ ঘৰ পোৱালেহি।

ৰজাৰ কোঁৱৰে ঔ-টেঙাৰ সৈতে একেটা শোৱনি-ঘৰতে থাকিল। ৰাতি কোঁৱৰে খাবলৈ মাকে যি ভাত পঠিয়াই দিয়ে তাৰ এভাগ কোঁৱৰে খায় আৰু এভাগ থৈ দি শুই থাকে। কিন্তু কোঁৱৰৰ টোপনি আহিলেই ঔ-টেঙাটোৰ ভিতৰৰপৰা কন্যাজনী ওলাই সেই ভাতগাল খাই আকৌ ঔ-টেঙাৰ ভিতৰত সোমাই থাকে। দিনৌ কোঁৱৰে

টোপনিৰ পৰা উঠি সেই থৈ দিয়া ভাত নেদেখি আচৰিত মানে। কোঁৱৰে ইয়াৰ কাৰণ বুজিব নোৱাৰি মনত সদায় দুখ কৰি আমন-জিমনকৈ বহি থাকে। এদিন এজনী মগনীয়া বুঢ়ী কোঁৱৰৰ ওচৰত চাউল মাগিবলৈ আহিছিল। বুঢ়ীয়ে কোঁৱৰক আমন-জিমনকৈ বহি থকা দেখি সুধিলে,—"বোপা তুমি দেখোন মন মাৰি বহি আছা ? তুমি বিয়া কৰিলা কিন্তু ক'তা আমি দেখোন বোৱাৰীক দেখা পোৱা নাই ?" বুঢ়ীৰ কথা শুনি কোঁৱৰে আগৰপৰা গুৰিলৈকে তাইক সকলো কথা ভাঙি ক'লত বুঢ়ীয়ে মাত লগালে—"বোপা ঔ-টেঙাটোৰ ভিতৰতে তোমাৰ কুঁৱৰী আছে ; শোৱনী-ঘৰৰ ভিতৰত একুৰা তুঁহজুই ধৰি থবা আৰু দৈ গাখীৰ আঠিয়া কল ফেনেকি মিহলাই ওচৰতে এটা বাটিত থৈ দিবা। তুমি তোমাৰ শোৱাপাটীত টোপনি অহাৰ ভাও জুৰি নাক ঘোৰ্ঘোৰাই থাকিবা। তোমাৰ টোপনি আহিছে ভাবি যেতিয়া সেই ঔ-টেঙাটোৰ পৰা ছোৱালীজনী ওলাই ভাত খাবলৈ বহিব তেতিয়া তুমি ততালিকে উঠি সেই ঔ-টেঙাটো তুঁহজুইত দি পুৰি পেলাবা। কিন্তু তেতিয়া দেখিবা যে ছোৱালীজনী ঠাচ কৰে মাটিত পৰি গৈছে। তেতিয়াই লৰালৰিকৈ সেই বাটিৰপৰা দৈ-গাখীৰ আৰু আঠিয়াকল আনি তাইৰ মুখত ভৰণ দিবা ; দিলেই তাই জ্ঞান পাই উঠি বহিব।" বুঢ়ীৰ বুধি শুনি কোঁৱৰে ৰং পাই তাইক বটা দি বিদায় দিলে ; আৰু ৰাতি সেই বুঢ়ীৰ কথামতেই কৰি ঔ-কুঁৱৰীক লাভ কৰিলে।

কোঁৱৰৰ বাপেক-মাকে পিছদিনা পুৱা এই ঘটনা শুনি আৰু বোৱাৰীয়েকক দেখি তেওঁলোকৰ মনত আনন্দই নধৰা হ'ব। বিয়ৈ-

য়নী ৰজা-ৰাণীলৈ এই বাতৰি তেওঁলোকে কৈ পঠিয়ালত তেওঁলোকৰো মনত মহা ৰং মিলিল আৰু আকৌ তেওঁলোকে মহা পয়োভৰেৰে জীয়েক ঔ-কুঁৱৰীক কোঁৱৰলৈ দিয়া দিলে।

— — —

টোঁৰাকাউৰী আৰু টিপচীচৰাই

এক বোলে টোঁৰাকাউৰী আৰু এটা টিপচীচৰাই আছিল। সিহঁত দুয়ো সখি বন্ধালে। এদিন দুয়ো একেলগে এজোপা গছৰ ডালত বহি আছিল। এনেতে দেখিলে যে এজনী বুঢ়ীয়ে ধান সিজাই চোতালত মেলি দিছে। টোঁৰাকাউৰীয়ে টিপচীক ক'লে,—"সখি, সখি চোৱাচোন সেই বুঢ়ীজনীয়ে সিজোৱা ধান ৰ'দত মেলি দিছে, এধাপ মাৰি আমি আনোহঁক আহাঁ।" টিপচীয়েও—"এৰা আনোহঁক আহাঁ" বুলি মাত দিলত টোঁৰাকাউৰীয়ে ক'লে—"কিন্তু সখি এটা কথা, মই ঠোটত যিমান ধান আনিম তুমিও যদি সিমান আনিব নোৱাৰা তেনেহলে মই তোমাক খাম। আৰু তুমি যিমান আনিবা ময়ো যদি সিমান আনিব নোৱাৰো তেনে তুমি মোক খাবা।" টোঁৰাকাউৰীৰ কথা শুনি টিপচীয়ে ভাবিলে—"মইতো তাতকৈ বেছি ধান একে থাপতে আনিব নোৱাৰিমেই ; সেইদেখি বুজিছোঁ সি মোক খাবলৈ বুধি পাতিছে। বাৰু দেখাই যাওকচোন সি মোক কেনেকৈ

খায়।" ইয়াকে ভাবি টিপচীয়ে উত্তৰ দিলে—"বাৰু সখি সেয়ে হওক।" টোৱাকাউৰীয়ে কলে,—"তেন্তে তুমি আগেয়ে থাপ মাৰি আনা।" টিপচীয়ে উত্তৰ দিলে—"নহয় সখি তুমি আগেয়ে আনা।" কাউৰীয়ে কলে—"তুমিহে আগ হব লাগে মই তোমাৰ পিচতহে।" এই কথা শুনি টিপচীয়ে তাৰ একুদমান ঠোটেৰে থাপমাৰি এঠোট ধান আনিলে; কিন্তু সি নিচেই তাকৰ। তাৰ পিচত টোৱাকাউৰীয়ে থাপ মাৰি ইমান ধান আনিলে যে টিপচীয়ে অনা ধানতকৈ সি অনেক গুণে সৰহ। টোৱাকাউৰীয়ে ধান আনিয়েই মাত লগালে—"সখি মই এতিয়া তোমাক খাব পাওঁ।" টিপচীয়ে উত্তৰ দিলে—"নিশ্চয় পোৱা সেই-দেখি তুমি মোক খাবা; কিন্তু তাৰ আগেয়ে তুমি মোৰ এটা কথা ৰাখিব লাগিব,—তুমি সততে মৰা শ খাই ফুৰা, সেইবাবে তোমাৰ ঠোটটোত বৰ বেয়া গোন্ধ। তুমি অনুগ্ৰহ কৰি তোমাৰ ঠোটটো সাগৰৰ পানীত ধুই মোক খোৱা।" টোৱাকাউৰীয়ে—"বাৰু সখি, তোমাৰ কথা ৰাখিম; মই এতিয়াই মোৰ ঠোঁটটো সাগৰৰ পানীত ধুই আহোঁগৈ" বুলি কৈ উৰি গৈ সাগৰৰ কাষ পাই সাগৰক মাতিলে—"সাগৰ ককাই, অ' সাগৰ ককাই" সাগৰে উত্তৰ দিলে—"কি হৈছে।" টোৱাকাউৰীয়ে কলে—

"দে পানী, পখালো ঠোঁট।
ভোজন কৰো টিপচী গোট॥"

সাগৰে উত্তৰ দিলে,—"কিহতকৈ দিম? যদি কিবা এটা পাত্র দিব পাৰা তেন্তে দিব পাৰো।"

সাগৰৰ কথা শুনি কাউৰীয়ে টেকেলি এটা বিচাৰি কুমাৰৰ ঘৰলৈ গ'ল। কুমাৰক কাউৰীয়ে মাত লগালে,—"কুমাৰ ককাই,

কুমাৰ ককাই, ঘৰত আছেনে?" কুমাৰে উত্তৰ দিলে,—"আছোঁ কিবা কৈছে?" কাউৰীয়ে কলে—

"দে টেকেলি, তোলো পানী, পখালো ঠোঁট।
ভোজন কৰো টিপচী গোট॥"

কুমাৰে কলে—"মোৰ ঘৰত গঢ়া টেকেলি, নাই। যদি অলপ-মান মাটি আনি দিব পাৰা, তেন্তে মই টেকেলি এটা গঢ়ি দিব পাৰোঁ।"

কুমাৰৰ কথা শুনি কাউৰীয়ে মাটিৰ ওচৰলৈ গৈ মাটিক কলে—

"দে মাটি, দিওঁ কুমাৰক, গঢ়ক টেকেলি,
তোলো পানী, পখালো ঠোঁট।
ভোজন কৰোঁ টিপচী গোট॥"

মাটিয়ে উত্তৰ দিলে,—"মই নিজে কেনেকৈ দিম? যদি কিবা উপায়েৰে খান্দি নিব পাৰা নিয়া।"

মাটিৰ সমিধান পাই কাউৰীয়ে ম'হৰ ওচৰ পালেগৈ। সি ম'হক মাত লগালে,—

"দে শিং, খান্দো মাটি।
দিওঁ কুমাৰক, গঢ়ক ঘটি
তোলো পানী, পখালো ঠোঁট।
ভোজন কৰোঁ টিপচী গোট॥"

ম'হে উত্তৰ দিলে,—"মই নিজে মোৰ শিং কেনেকৈ দিম? যদি কিবা উপায়েৰে নিব পাৰা নিয়া।"

ম'হৰ কথা শুনি কাউৰীয়ে গৈ কুকুৰৰ ওচৰ পাই কুকুৰক ক'লে—

"মাৰ ম'হ নিওঁ শিং, খান্দো মাটি,
দিওঁ কুমাৰক, গঢ়ক ঘটি।
তোলো পানী, পখালো ঠোঁট।
ভোজন কৰোঁ টিপচী গোট॥"

কুকুৰে উত্তৰ দিলে,—"আজি ভালেমান দিন মই গাখীৰ খাবলৈ পোৱা নাই, সেইদেখি মোৰ গাৰ বল কমি গৈছে। তুমি যদি মোক গাখীৰ খুৱাব পাৰা তেন্তে মই ম'হ মাৰি দিব পাৰোঁ।"

এই কথা শুনি কাউৰীয়ে গাইৰ ওচৰলৈ গৈ গাইক কলে—

"দে গাখীৰ, খুৱাওঁ কুকুৰক,
বান্ধক বল, মাৰক ম'হ।
নিওঁ শিং, খান্দো মাটি।
দিওঁ কুমাৰক, গঢ়ক ঘটি॥
তোলো পানী, পখালো ঠোঁট।
ভোজন কৰোঁ টিপচী গোট॥"

গায়ে উত্তৰ দিলে,—"মই বুঢ়ী হৈছোঁ ; ভালেমান দিন ভালকৈ ঘাঁহ খাবলৈ পোৱা নাই। তুমি যদি মোক ভালকৈ এসোপা ঘাঁহ খাবলৈ আনি দিব পাৰা, তেন্তে মই তোমাক যিমান গাখীৰ লাগে সিমান দিম।"

গাইৰ উত্তৰ শুনি কাউৰীয়ে ঘাঁহৰ ওচৰলৈ গৈ ঘাঁহক কলে,—

"দে ঘাঁহ, খুৱাওঁ গাইক, ওলাওক গাখীৰ,
খুৱাওঁ কুকুৰক, বান্ধক বল, মাৰক ম'হ,
নিওঁ শিং, খান্দো মাটি।
দিওঁ কুমাৰক, গঢ়ক ঘটি॥
তোলো পানী, পখালো ঠোঁট।
ভোজন কৰোঁ টিপচী গোট॥"

ঘাঁহে উত্তৰ দিলে,—"মই কেনেকৈ ঘাঁহ দিম ? যদি কাটি নিব পাৰা নিয়া।"

ঘাঁহৰ কথা শুনি কাউৰীয়ে কমাৰৰ ঘৰ পালেগৈ। বাহিৰৰ পৰা কাউৰীয়ে কমাৰক মাত লগালে—"কমাৰ কাই, কমাৰ কাই, ঘৰত আছে নে ?' কমাৰে উত্তৰ দিলে,—"আছো কাউৰী ভাই, কি সকামত বা আহিলা ?" কাউৰীয়ে উত্তৰ দিলে—

"দে খন্তি, কাটো ঘাঁহ, খুৱাওঁ গৰুক
ওলাওক গাখীৰ, খুৱাওঁ কুকুৰক, বান্ধক বল,
মাৰক ম'হ।
নিওঁ শিং, খান্দো মাটি,
দিওঁ কুমাৰক, গঢ়ক ঘটি।
তোলো পানী, পখালো ঠোঁট।
ভোজন কৰো টিপচী গোট।"

কমাৰে কলে,—"মোৰ জুইকুৰা নুমাই গ'ল ; যদি মোক জুই অলপ আনি দিব পাৰা, তেন্তে মই এতিয়াই খন্তি এখন গঢ়ি দিব পাৰোঁ।"

কাউৰীয়ে কমাৰৰ কথা শুনি চাৰিওফালে চাই দেখিলে যে সাগৰৰ সিপাৰে এঠাইত জুইৰ ধোঁৱা ওলাইছে। দেখিয়েই সি উৰি গৈ সিপাৰ পাই এজনী বুঢ়ীয়ে ধান সিজাই থকা দেখিলে। বুঢ়ীৰ ওচৰ চাপি কাউৰীয়ে কলে,—"আই, মোক অলপ জুই দিব পাৰা নে ?" বুঢ়ীয়ে উত্তৰ দিলে,—"কিহতকৈ দিম ?" কাউৰীয়ে কলে—"মোৰ ডোকাৰ ভিতৰতে বান্ধি দিয়া।" বুঢ়ীয়ে তাকে কৰিলে। কাউৰীয়ে জুইৰ আঙঠাৰ টোপোলাটো ডোকাত বান্ধি লৈ সাগৰৰ ওপৰেদি উৰি আহি থাকোতে তাত বতাহ লাগি জ্বলি

উঠি ডোকা পুৰি গ'লত সি মাজ সাগৰত পৰি বুৰি মৰিল। ইফালে টিপচীয়ে মনে মনে কাউৰীৰ পাছে পাছে আহি আগৰেপৰা ভৰিলৈকে এটাইবোৰ লক্ষ্য কৰি আছিল। শেষত কাউৰীৰ এনে মৃত্যু দেখি সি সন্তোষ পাই এজোপা গছৰ ডালৰ পৰা উৰি আন এজোপা গছৰ ডালত পৰিলগৈ। আৰু মোৰ কাপোৰ কানি ক'লা হলত, ময়ো গুচি আহিলো।

চেকিয়াই মেলিলে ঠোঁৰ।
মোৰ কথাৰ পৰিল ওৰ॥
আমোলে মেলিলে ডাবি।
কোন কলৈ যাবি॥
ক'লা মেকুৰীৰ বগা কাণ।
ডাকি বোলা ৰাম ৰাম॥

এজনী মালিনী আৰু এজোপা ফুল

এক মালিনী আছিল। তাই বৰ যতনকৈ এজোপা ফুল-গছ ৰুইছিল। তাই সেই গছজোপা দিনৌ ইমান পতি কৰে, তথাপি তাত ফুল নুফুলে। সেইদেখি এদিন তাই ফুলগছজোপাক সুধিলে,—

"অ' গছ, অ' গছ, ফুল নুফুল কিয়?" গছে উত্তৰ দিলে,—

"মই যে ফুলিব লাগে, গৰুৱেনো মোৰ আগ খায় কিয়?"

তেতিয়া মালিনীয়ে গৰুৰ ওচৰলৈ গৈ গৰুক সুধিলে—

"অ' গৰু, অ' গৰু, ফুলগছৰ আগ খাৱ কিয়?"

গৰু—"গৰখীয়াই যে গৰু নাবান্ধে, মই বা নাখাম কিয়?"

মালিনী—"অ' গৰখীয়া, অ' গৰখীয়া, গৰু নাবান্ধ কিয়?"

গৰখীয়া—"ৰান্ধনীয়ে যে ভাত নিদিয়ে, মই বা বান্ধিম কিয়?"

মালিনী—"অ' ৰান্ধনী, অ' ৰান্ধনী, ভাত নিদিয় কিয়?"

ৰান্ধনী—"খৰীয়াই যে খৰি নিদিয়ে, মইনো দিম কিয়?'

মালিনী—"অ' খৰীয়া, অ' খৰীয়া, খৰি নিদিয় কিয়?"

খৰীয়া—"কমাৰে যে কুঠাৰ নিদিয়ে মই নো দিম কিয়?"

মালিনী—"অ' কমাৰ, অ' কমাৰ, কুঠাৰ নিদিয় কিয়?"

কমাৰ—"এঙাৰীয়াই যে এঙাৰ নিদিয়ে মইনো দিম কিয়?"

মালিনী—"অ' এঙাৰীয়া, অ' এঙাৰীয়া, এঙাৰ নিদিয় কিয়?"

এঙাৰীয়া—"মই যে এঙাৰ দিব লাগে, মেঘেনো বৰষে কিয়?"

মালিনী—"অ' মেঘ, অ' মেঘ, বৰষুণ দিয় কিয়?"

মেঘ—"ভেকুলীয়ে যে টোৰ্টোৰায় মই বা নিদিম কিয় ?"
মালিনী—"অ' ভেকুলি, অ' ভেকুলি, টোৰ্টোৰাৰ কিয় ?"
ভেকুলি—"বপা-ককাৰ নীতিটো মই এৰিম বা কিয় ?"

বুধিয়ক শিয়াল

এদিন এটা শিয়ালে ভোকত কিবা খাবলৈ বিচাৰি এখন গাঁৱত মানুহৰ বাৰীয়ে ঘৰে লুংলুঙাই ফুৰিছিল। এনেতে সি এঘৰত ভঁৰালৰ চাঙত তলি-ফুটা ভগা দোণ এটাত লখিমীলৈ দিয়া পিঠা কিছুমান পালেগৈ। সি টেমাক-টেমাককৈ অকতিয়াই-পকতিয়াই পিঠাবোৰ খাই শেষ কৰি, ভগা দোণটোৰ ফুটা তলিখন ঢাকি দিয়া কলপাতখন মুৰ জোকাৰি চেলেকিবলৈ ধৰিলে। সি মুৰপুতি চেলেকোতে চেলেকোতে কলাপাতখন ফাটি ভগা দোণটো তাৰ মূৰেদি ডিঙিত গল-মণি হৈ পৰিল। কোনো প্ৰকাৰে শিয়ালটোৱে দোণটো ডিঙিৰপৰা গুচাব নোৱাৰিলে। শেষত এনে হ'ল, যে সি হাঁহ ছাগলী এটাও ধৰিব নোৱাৰা হ'ল; কাৰণ ডিঙিত ভগা দোণটোৰে লাংপেটংকৈ সি হাবিৰপৰা বাহিৰলৈ ওলালেই মানুহে হৈ দিবলৈ ধৰে আৰু নিলগতে তাক দেখিলেই সকলোৱে "ধৰ গলমণিকাক" বুলি শিঙপাল খেদা দিয়ে।

এদিন শিয়ালটোৱে হাবিয়ে হাবিয়ে অনাই-বনাই ফুৰোতে এঠাইত এহাল বাঘ-পোৱালি লগ পাই দেখিলে যে সিহঁতৰ আগত

কিছুমান মঙহ আছে। ততালিকে শিয়ালটোৱে সেই মঙহকে খাবলৈ বুধি সাজি নিলগৰ পৰা খৰপোচ কৰি দোণটো জোকাৰি মাত লগালে,—"হেৰ তহঁতৰ মাৰ-বাপেৰ কিহলৈ গ'ল অ' ? মই অহাৰ গম পায়েই পলাইছে হবলা ? সিহঁত ক'ত আছে ক ?"

শিয়ালটোৰ গেৰেহাগেৰেহ কথা শুনি বাঘ-পোৱালি দুটাই ভয়ত কোঁচমোচ খাই কোমল মাতেৰে উত্তৰ দিলে,—"আমাৰ আই-বোপাই দুয়ো চিকাৰলৈ গৈছে।" শিয়ালে কলে,—"বাৰু গৈছে গৈছে, আহি পালেই মই আহিছিলো বুলি কবিহঁক। চাচোন তহঁতৰ বাপেৰে তাহানি এইটো দোণেৰে মোৰ এদোণ ধন ধাৰে আনিলে, আজিলৈকে সি মোক সেই ধন ওভোতাই দিয়া নাই। মই আজি সবহপৰ ৰব নোৱাৰো, সি আহিলেই তহঁতে তাক এই কথা কবি।

মোৰ ভোক লাগিছে,হেৰ কিবা আছে যদি চাচোন মই খাই যাওঁ।" শিয়ালে এই বুলি পোৱালিলৈ মাক-বাপেকে থৈ যোৱা মঙহখিনি খাই নিজৰ পেট পুৰাই গুচি গ'ল।

নিতৌ বাঘ আৰু বাঘিনী চিকাৰলৈ গলেই শিয়ালে আহি পোৱালিকেটাক ভাবুকি দি টিপতে সিহঁতৰ ভাগৰ মঙহখিনি খাই গুচি যায়। এইদৰে ভালেমান দিন যোৱাৰ পিছত পোৱালিকেটা শুকাই গৈ চেৰেলা হোৱা দেখি বাঘিনীয়ে কথাটো টং কৰি চালে—"ইহঁত কিয় এনেকুৱা হৈছে ? আমি ইহঁতলৈ থৈ যোৱা মঙহ আমি ওলাই গলে কোনোবাই ইহঁতক ফাঁকি দি খায় নেকি ?" বাঘিনীয়ে এইদৰে ভাবি গিৰিয়েকক কলে,—"শুনিছানে বোলো আজি তুমি পহু মাৰিবলৈ যাব নেলাগে, ময়ে অকলৈ যাওঁ। আমি নথকাত ইয়ালৈ কোনোবা আহে নে নাহে চাবলগীয়া হৈছে। আজি তুমি লুকাই চাই থাকা।" এইবুলি সেইদিনা বাঘক থৈ বাঘিনী অকলে চিকাৰ কৰিবলৈ গ'ল।

আন দিনাৰ দৰে সেইদিনাও বাঘ-পোৱালিৰ আগত ভগা দোণ জোকাৰি ফাং-ফাং-ফোং-ফোংকৈ মঙহ খাবলৈ কাৰবাৰ কৰোতেই, নিলগত লুকাই থকা বাঘে শিয়ালৰ কাণ্ড দেখি সকলো বুজিব পাৰি হাউৰি মাৰি শিয়ালক খেদা মাৰি নিলে। টেঙৰ শিয়ালে কেতিয়াবা এনেকৈ সি ধৰা পৰিলে কি কৰিব সেই বুধি আগৰে পৰা আলচি ঠিক কৰি থৈছিল ; সেইদেখি সি আগে আগে লৰি গৈ দুফে-ৰেঙনীয়া গছ এজোপাৰ কেৰেপৰ মাজেদি সৰকি লৰ মাৰিলে। বাঘো কোবেৰে সেই কেৰেপৰ মাজেদি সৰকি যাব খোজোতেই কেৰেপত চেপা খাই থাকিল। বাঘে কেৰেপৰ পৰা ওলাবলৈ যিমানকৈ চাটিফুটি ধৰ-ফৰ কৰিবলৈ ধৰিলে, সিমান টানকৈ

ভাত সি খাজ খাই চেপা খালে। বাঘৰ চিঞৰত হাবি তল-ওপৰ লাগি পৰিল। ম'হ, গৰু, পহু আদি জন্তুবোৰ চাৰিওফালে ফিৰিঙতি ভগাদি ভাগিল। বাঘৰ চিঞৰ শুনি বাঘিনীয়েও লৰি আহি সেইখিনি পালেহি। শিয়াল অলপ দূৰতে থিয় হৈ আছিল ; সি বাঘিনীক দেখি কবলৈ ধৰিলে,—"চাচোন, তোৰ গিৰিয়েৰক কেনে শালত দিলো। লোকৰ ধন খাবলৈ আনি ভুজিবৰ মন নগৈছিল ; এতিয়া কেনে পালি ? তোকো মাৰিম বাপেৰে। তই ভালে ভালে দিয় যদি মোৰ ধন দে। ধন নাই যদি মোৰ তলতীয়া হৈ থাক, হাক-বচন মানি ফুৰ। নহলে তোৰ ৰক্ষা নাই, নিশ্চয় জানিবি। তোৰ পোৱালি কেইটাকো আজৰি কৰিহে এৰিম।"

এনেতে বাঘটো ধৰফৰাই মৰিলেই। বাঘিনীয়ে একো উপায় নেপাই শিয়ালৰ অধীন হ'ল। সেইদিনাৰ পৰা শিয়ালে মুকলিমূৰী-য়াকৈ নির্ভয়ে পৰৰ মূৰত খাবলৈ ধৰিলে। সি বাঘিনীক চিকাৰলৈ পঠিয়ায় আৰু ঠেঙৰ ওপৰত ঠেং তুলি দকচি খায়।

ইয়াৰ কিছুমান দিনৰ পিচত বাঘিনীয়ে চোং সলাবৰ হ'ল। বাঘিনীয়ে পোৱালি দুটাক লগত লৈ নৈ এখন পাৰ হৈ আন এখন হাবিলৈ যাবলৈ কাৰবাৰ কৰিছে ; শিয়ালো ওলাল। বাঘিনী আৰু পোৱালি দুটা নৈত সাঁতুৰি পাৰ হৈছে, শিয়ালেও নিজৰ মান ৰাখিবৰ নিমিত্তে মৰো-জীওঁ-সোঁ-আধিকৈ পানীত পৰিল। নৈৰ সোঁতত পৰি শিয়ালে থৰযুগুতি এৰি টলংভটং কৰি কক্‌বকাই উটি যোৱা দেখি বাঘিনীয়ে তাক থাপমাৰি ধৰি লৈ গ'ল। শিয়ালে খামলৈ উঠিয়েই বাঘিনীক ভেকাহি মাৰি কলে,—"তই মোক কেলৈ তুলি আনিলি ঐ ? তোক কোনে তুলিবলৈ মাতিছিল ? তহঁত তিৰুতাবোৰৰ যদি অকণো বুধি আছে। বোলো মোক জলকোঁৱৰে

ইয়াৰে চাইদোণ ধন দিব লাগে ; সি মোক দেখিলে সদায় পলায়। আজি সি বুঢ়াৰ হাতত চেঙেলী পৰিছিল, তাক দেখা পায়েই ভালকৈ ধৰিছিলো, বোলো আজি মোৰ ধনবোৰ আৰপৰা নুলিয়াই নেৰোঁ। সেইদেখি তাৰে সৈতে মোৰ ধোঁটাপুতি লাগিছিল। তই সকলোবোৰ ভ্ৰষ্ট কৰিলি। ও হয় ; তইনো কিয় আগভেটা দি ধৰিছিলি কচোন?"

এইদৰে ছল বুধি কৰি শিয়ালে নিজৰ মান ৰাখি আকৌ বাঘিনীৰ লগতে ঠাই ললে। বাঘ-পোৱালি দুটা লাহে লাহে ডনা ডুজা হৈ উঠিল। চিকাৰলৈ যাবলৈ সিহঁতে মাক আৰু শিয়ালেৰে সৈতে পাল বাঁটি ললে। শিয়ালৰ পালৰ দিনা শিয়ালে সিহঁতক নানা ছলাহী কথা কৈ গা সাৰে। এদিন শিয়ালে এবাৰ নোৱাৰি বাঘিনীৰে সৈতে পহু মাৰিবলৈ ওলাল। শিয়ালে বাঘিনীক কলে,—"মই পহুৰ পটিৰ মুখত থাকো ; তই সেইফালে গৈ পহু খেদি দেগৈ ; পহু মোৰ ওচৰেৰে আহিলেই আৰু ক'ত সাৰিব?" শিয়ালৰ কথা মতে বাঘিনীয়ে পহু খেদি দিলে, কিন্তু শিয়ালে পটিৰ মুখত ধোবাং জুৰি পৰি থাকোতেই পহুৱে শিয়ালৰ পেটৰ ওপৰেদি লৰ মাৰিলে। গচকত শিয়ালৰ পেটৰ ছাল ছিগি গ'ল। পহু পলোৱাৰ পিছত বাঘিনী শিয়ালৰ ওচৰলৈ আহিলত, শিয়ালে তাইক গেথাই গেথাই কলে,—"শুনিছ নে হয়, শুনিছ? পহুটো এইফালে আহিলত মোৰ এনে হাঁহি উঠিল যে পহু ধৰা দূৰত থাওক, মই মোৰ হাঁহিটোকে ৰখাব নোৱাৰিলো। ইমান সৰু পহুটো মই হেন বীৰক ধৰিবলৈ দিয়া হাঁহিতে মোৰ পেট ফুটি পেটু-নাড়ী ছিগি ওলাই যাবলগীয়া হৈছিল।"

এইবাৰো শিয়ালে বুধিৰে জিকি আকৌ কিছুমান দিন বাঘিনীৰ লগতে বহি খাবলৈ পালে। এইদৰে কিছুমান দিন থাকোতে

বাঘ-পোৱালি দুটাই লাহে লাহে শিয়ালৰ টেঙৰালি বুজিব পাৰি তাক ধৰা পেলাবলৈ চান্দিলে। এদিন ৰাতি গিলগত আন শিয়ালে হোৱা দিয়া শুনি এই দোপ পিন্ধা শিয়ালটোৱেও লোভ সামৰিব নোৱাৰি হোৱা দিবৰ মনেৰে বাঘৰ ওচৰৰ পৰা আঁতৰি যোৱাত বাঘ-পোৱালি দুটায়ো তাৰ আঁতিগুৰি লবলৈ সি নেদেখাকৈ মনে মনে তাৰ পাছে পাছে গৈছিল আৰু যেতিয়া সি আঁতৰ হৈ নিশ্চিন্ত মনে হোৱা দিলে, সিহঁতে তাক ধূৰ্ত্ত শিয়াল বুলি মনত খুকুৰি নথকাকৈ জানিব পাৰি একে চোচাই খেদি নি ধৰি খেকেচি মাৰি পেলালে।

বাঘ আৰু কেঁকোৰা

অতি পুৰণি কালত এঠাইত এটা বাঘ আছিল। সি চোং সলাই আন এখন চোঙলৈ যাওঁতেই বাটতে এটা কেঁকোৰাৰ সৈতে তাৰ দেখা-শুনা হ'ল। কেঁকোৰাটোৱে বাঘক দেখি মিচিকিয়া হাঁহি মাৰি মাত লগালে,—"ককাই কলৈ যোৱা?" বাঘে কেঁকোৰাৰ হাঁহি মুখ দেখি ভাল পাই উত্তৰ দিলে,—"মই চোং সলাই আন এখন হাবিলৈ যাওঁ। তুমি নো কলৈ যোৱা?" কেঁকোৰাই কলে,—"মই কলৈকো নাযাওঁ, মোৰ ওচৰতে ঘৰ। মই অকল-শৰীয়া জীৱ, মোৰ আগলৈকো চাবলৈ নাই, পিচলৈকো চাবলৈ

নাই।" বাঘেও ক'লে,—"মোৰো সেয়ে কথা, ময়ো অকলশৰীয়া নিৰাশ্ৰয় প্ৰাণী ; মোৰো কেও কিছু নাই।" এইদৰে দুয়ো আলাপ কৰি দুয়ো দুয়োৰো ওচৰত ইমান সন্তুষ্ট হ'ল যে শেষত দুয়ো সখি পতাই সেই হাবিতে ওচৰা-ওচৰি কৰি থাকিল।

এইদৰে কিছুদিন দুয়ো মিলাপ্ৰীতিৰে আছিল। বাঘে পহু মাৰি আনে, দুয়ো ভগাই মহাসুখেৰে খাইমেলি থাকে। কেঁকোৰা বাঘৰ সখিয়েক দেখি আন হিংসুক জন্তুৱেও কেঁকোৰাৰ কোনো অপকাৰ কৰিবলৈ সাহ নকৰে। এদিন কেঁকোৰাই বাঘক ক'লে,—"সখি মঙহ খাই আৰু আমুৱালে ; তোমাৰ আগত সঁচা কথা কবলৈ কি, মঙহ খাই মই লাহে লাহে পেটৰুগীয়া হৈছোঁগৈ। এতেকে আমি লাহে লাহে নিৰামিষীয়া খাবাৰো দিহা কৰিলে কেনে হয় ? আমি খেতি কৰো আহাঁ।" বাঘে উত্তৰ দিলে,—"খেতি কৰাটোনো কি টান কথা ? তুমি ভাল দেখা যদি কৰোঁহক আহাঁ।" এই বুলি বাঘে কেঁকোৰাৰ কথাত হয় দিলত কেঁকোৰাই ক'লে,—"তেন্তে সখি তুমি গাঁৱলৈ গৈ ধানৰ পথাৰৰ পৰা কিছুমান কঠিয়া তুলি লৈ আহাঁ। মই হাবিৰ মাজৰ এই মাটি ডোখৰকে চহাওঁ।" এই বুলি দুয়ো আলচ কৰি, কেঁকোৰাই মাটি খান্দিবলৈ লাগিল আৰু বাঘে লোকৰ পথাৰৰ পৰা নাণিকিমধুৰি ধানৰ কঠিয়া চুৰকৈ আনি সেই মাটিত ৰুবলৈ ধৰিলে।

কিছুমান দিনৰ ভিতৰতে সিহঁতৰ ধানে থোক মেলিলে। ধান দেখি সন্তোষ পাই কেঁকোৰাই বাঘক মাত লগালে,—"ধান জানিবা আজিলো, কিন্তু তাৰ সাৰথি পাচলি নহলে কি হব ? শুদা ভাত খাম্‌হঁক কেনেকৈ ? এতেকে আমি শাক-পাচলিও আজিব লগা হ'ল। তুমি গাঁৱৰপৰা লাই, লফা, চুকা, পালেং, মেনেধু,

বাবৰিৰ পুলি কিছুমান লৈ আহাঁগৈ। বেঙেনাৰ পুলি গোটাচেৰেকো আনিবলৈ নাপাহৰিবা। মই শাকনিবাৰীৰ মাটি চহাওঁ।" এই বুলি বাঘক শাক-পুলি আনিবলৈ পাচি দি কেঁকোৰাই মাটি খান্দিবলৈ লাগিল। বাঘ দুখোজমান যোৱাৰ পিচতে কেঁকোৰাই আকৌ ৰিঙিয়াই মাত লগালে,—"সখি মই কবলৈ পাহৰিছিলো, জলকীয়াৰ পুলি গোটাচেৰেকো আনিবা ; টেঙা দিয়া শাকৰ আঞ্জাৰে ভাত খাবলৈ জলকীয়া নহলে জুতি নালাগিব।" বাঘে "হুঁ" বুলি আনিবলৈ গাত লৈ দীঘল দীঘলকৈ জাপ মাৰি গাঁৱৰফালে যাবলৈ ধৰিলে।

এইদৰে খেতি-বাতি কৰি দুয়ো বহি আছে। লাহে লাহে আঘোণ মাহ পালেহি। ধান পকিবলৈ আৰম্ভ হৈছে, দাবৰ আয়োজন কৰি কেঁকোৰাই বাঘক সুধিলে,—"সখি মই আগ নিম।" এই বুলি কেঁকোৰাই ধানৰ আগ অৰ্থাৎ গুটি নিলে আৰু বাঘে গুৰি অৰ্থাৎ নৰা নিলে। তাৰ পিচত বেঙেনা ছিঙিবৰ হ'ল। বাঘে কেঁকোৰাক সুধিলে,—"সখি তুমি গুটি নিবা নে গছ নিবা ?" কেঁকোৰাই গুটি নিম বুলি বেঙেনাৰ গুটি নিলে, বাঘে গছ নিলে। এইদৰে খেতি সামৰি অঁতাই এদিন বাঘে নখোৱা পাতি কেঁকোৰাক নিমন্ত্ৰণ কৰিলে। ইপিনে বাঘে ধানৰ গুৰি ৰান্ধিছে, বেঙেনা গছৰ শাক ৰান্ধিছে, ৰান্ধি কেঁকোৰাক খাবলৈ দিলে। কেঁকোৰাই সেইবোৰ কি খাব, অলপ ছুই গুচি আহিল। সি যি হওক, ইয়াৰ পিচতো কেঁকোৰাই সদায় তিনি তেলনি মাৰি বাঘৰ ঘৰত মঙহৰ আঞ্জাৰে ভাত খায়, কিন্তু এদিনো বাঘক তাৰ নিজৰ ঘৰলৈ খাবলৈ নামাতে। বাঘে এই কথা টং কৰি এদিন কেঁকোৰাক ক'লে,—"সখি, তুমি এদিনো মোক তোমাৰ ঘৰত খাবলৈ মতা নাই। এদিন ন-খোৱা পাতি মোক মাতা, তোমাৰ ঘৰতনো কেনে ৰন্ধা-বঢ়া হয়,

মোৰ খাই চাবৰ মন গৈছে।" কেঁকোৰাই উত্তৰ দিলে,—"সখি তোমাক মোৰ ঘৰত খাবলৈ কিয় নামাতিম? মই ন-খোৱা পাতি তোমাক মাতিম মাতিম বুলি সদায় পাঙিয়েই আছোঁ, কিন্তু মোৰ ঘৰত ঠাই সঙ্কীৰ্ণ, তোমাক ক'ত বহুৱাম, ক'ত শুৱাম বুলিহে থেৰোগেৰোকৈ আছো, সেইদেখি সেই কাম হৈ উঠা নাই। যি হওক, তুমি আহকাল পালে কাইলৈ ৰাতিপুৱাৰ সাজ ভাতকে মোৰ ঘৰত খাবাগৈ। কি বোলা সখি? ন-খোৱা নামতহে। দুখীয়াৰ ঘৰত কাইলৈ ভৰিৰ ধূলি পেলাই শাকে-খাৰে এগাল খাই আহিবাগৈ মাথোন।" বাঘে উত্তৰ দিলে,—"নিশ্চয়, কাইলৈ তোমাৰ ঘৰত ন-খাবলৈ যাম।"

পিচদিনা পুৱা কেঁকোৰাই ন-খোৱা পাতি, মাণিকীমধুৰী জহা-চাউলৰ ভাত ৰান্ধিলে, বেঙেনাৰ খাৰ ৰান্ধিলে। বাঘে কেঁকোৰাৰ ঘৰত ন-খাবলৈ আহিল। কেঁকোৰাই বাঘক কলে,—"সখি, তুমি মোৰ গাতৰ ওচৰতে বহা, মই ভাত-আঞ্জা উলিয়াই দি থাকো, তুমি খাই থাকা; তুমিতো আৰু মোৰ গাতৰ ভিতৰলৈ সোমাব নোৱাৰা। এই বুলি কেঁকোৰাই ভাত-আঞ্জা গাতৰ মুখলৈ উলিয়াই দিবলৈ ধৰিলে, আৰু বাঘে সলৌপ-সলৌপ কৰে খাবলৈ ধৰিলে। কেঁকোৰাৰ ভাতৰ চৰু সৰু, ভাত যি ৰন্ধা হৈছিল তাক দুমোকোৰাতে বাঘে ওৰ পেলালে; গতিকে কেঁকোৰাৰ ভয় হ'ল—সি ভাবিলে, বাঘৰ আশয় পাবলৈ নাই। খাবলৈ বহি তাৰ পেট নভৰিলে, মোৰ প্ৰতি তাৰ বন্ধুতা-কন্ধুতা সোপাই কৰবালৈ যাব আৰু তাৰ খং উঠি সি মোক খাই পেলাব। এতেকে এটা বুদ্ধি কৰি ইয়াৰ হাতৰ পৰা সাৰিব লাগিব। ইয়াকে মনত পাঙি সি বাঘক কলে,—"সখি বাৰে বাৰে মই তোমালৈ ভাত কঢ়িয়াই মোৰ ককালৰ বিষে ধৰিছে, আৰু উঠিবই নোৱাৰো। তুমি তোমাৰ নেজডাল মোৰ গাতৰ ভিতৰলৈ সুমাই দিয়া, তাতে মই ভাত-আঞ্জা বাটিয়ে বাটিয়ে বান্ধি দিওঁ, তুমি নি নি

খাই থাকা।" কেঁকোৰাৰ টেঙৰালি কথাৰ আচল মানে বুজিব নোৱাৰি বাঘে তাৰ নেজডাল গাঁতত সুমাই দিলতে, কেঁকোৰাই ভিতৰৰ পৰা সেইডাল চেপি ধৰিলে। বাঘে দুখ পাই টানেহে টানে, নেজডাল নোলায়, আৰু তাত কেঁকোৰাৰ চেপা টানহে হয়। বাঘে যন্ত্ৰণাত তৎমৎ এৰি চিঞৰত গগন ফালিবলৈ ধৰিলে, তথাপি কেঁকোৰাই এৰি নিদিয়ে। দৈবযোগত তেতিয়া ওচৰতে বাঁৰী-কোঁৱৰ এটাই পথাৰত মাটি কুৰি আছিল। সি বাঘৰ চিঞৰ শুনি মাটি কুৰিবলৈ এৰি কোৰ লৈ পলাবলৈ ধৰোতে বাঘে দূৰৰ পৰা তাক দেখি চিঞৰি কান্দি-কাটি কাকুতি কৰি কলে,—"হে ককাই, এইপিনে আহাঁ, মই মৰিলো, কেঁকোৰাৰ চেপাৰ তাপত মোৰ প্ৰাণ যায়। মোৰ নেজডাল এৰুৱাই দিয়াহি ঐ" বাঁৰী-কোঁৱৰে উত্তৰ দিলে,—"মই নোৱাৰোঁ। বুজিছ নে? তই বাঘ, তোৰ বিশ্বাস নাই, এৰুৱাই দিলেই তই মোক খাই পেলাবি।" বাঘে কলে,—"হে দেউতা আহাঁ ঐ। মই সত্য সত্য তিনি সইত খাই কৈছোঁ, তোমাক নেখাওঁ। মোক এৰুৱাই দিয়া মোৰ দেউতা, তুমি যদি মোক এই বিপদৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰা তেনেহলে মই শপত খাই কৈছোঁ দিনৌ তোমাক একোটাকৈ পহু মাৰি আনি দিম।" এই কথা শুনি বাঁৰী-কোঁৱৰে বাঘৰ কথা পতিয়াই ওচৰ চাপি আহি কোৰখনেৰে চাব মাৰি দি বাঘৰ নেজডাল কাটি দিলত বাঘ ৰক্ষা পৰিল। বাঘে সেইখিনিৰ পৰা গুচি যাবৰ সময়ত বাঁৰী-কোঁৱৰক কাণে কাণে কৈ গ'ল,—"তোমাক মই মোৰ কথামতে দিনৌ পহু একোটা দিম হয়, তুমি কিন্তু সেই কথা কাৰো আগত কব নোৱাৰা; কলেই তুমি য'তে থাকা, তাৰেপৰাই মই ততালিকে তোমাক লৈ গুচি যামহি।"

বাঘৰ উপকাৰ কৰা বাবে ইয়াৰ পিচৰপৰা বাঁৰী-কোঁৱৰে বাঘৰ পৰা দিনৌ একোটাকৈ পহু পাবলৈ ধৰিলে। এইদৰে ভালেমান

দিন গ'ল। এদিন বাঁৰী কোঁৱৰৰ অলপ গা বেয়া হোৱা বাবে মাকে মঙ্গলতী বুঢ়ী এজনী মাতি আনি মঙ্গল চোৱালে। বুঢ়ীয়ে মঙ্গল চাই কলে যে কিছুমান জ্ঞাতি ভকতক পছুৰে ভোজ এটা খুৱালে বাঁৰী কোঁৱৰৰ গা ভাল হব। এই কথা শুনি বাঁৰীয়ে পুতেকক ক'ৰ্ত্তে পুতেকে বাঘক ভোজলৈ দুটা পছু আনি দিবলৈ কলে। বাঘে ভোজৰ দিনা দুটা পছু মাৰি আনি বাঁৰী-কোঁৱৰক দি গ'ল।

ভোজৰ দিনা সকলো জ্ঞাতি-কুটুমে বাঁৰী কোঁৱৰৰ ঘৰত খাবলৈ বহিছে, এনেতে এখন পাত কম পৰাত এজনে কলপাত এখন কাটি আনিবৰ মনেৰে বাৰীৰ পাছফাললৈ গৈ দেখিলে কিহবাৰ হাড়ে তাত পৰ্বতাকাৰ হৈ আছে। মানুহটোৱে হাড়বোৰ দেখি বিচুতি হৈ পাত নাকাটি উভতি গুচি আহি সকলোকে কলে,—"ৰাইজসকল, আমি ইয়াৰ ঘৰত ভোজ খাব নোৱাৰো, ই কিবা খায়। আপোনা-সকলে আহি চাওকচোন। ই ইমানবোৰ হাড় দ'মাই থবলৈ ক'ত পালে?" এই বুলি কলত, সকলো ভোজৰ ভাতৰপৰা হাত দাঙি উঠি আহি দেখিলে কথা সঁচা। তেতিয়া সকলোৱে বাঁৰী-কোঁৱৰক সুধিলে,—"এইবোৰ কিহৰ হাড় মূৰ ক? নহলে আমি তোৰ ঘৰত ভোজ খাব নোৱাৰোঁ।" বাঁৰী-কোঁৱৰে কলে,—"খাব পোৱা জন্তুৰ বাহিৰে আন একোৰে হাড়-মূৰ নহয়। আপোনাসকলে বেয়া নাভাবি ভোজ-ভাত খাওক। মই কিন্তু কথাটোৰ আঁতি-গুৰি আপোনাসকলৰ আগত কব নোৱাৰো; কাৰণ কলেই মোক বাঘে লৈ গুচি যাবহি। সেইবাবে আপোনাসকলে খুকুৰি নাৰাখি মোক ক্ষমা কৰি ভোজ-ভাত খাওক।" ৰাইজে তাৰ কথা শুনি নপতিয়াই তাক কলে,—'আমি সকলোৱে যাঠি-জোং লৈ তোক বেঢ়ি থাকোঁ, তই ক; নহলে আমি নাখাওঁ।" ৰাইজৰ কথা শুনি বাঁৰী-কোঁৱৰে নিৰুপায় হৈ

সকলোৰে মাজত আঠু লৈ কথাটো কবলৈ ধৰিলে, সকলোৱে যাঠি-জোং লৈ, তাক বেঢ়ি ৰ'ল। যেই কথাটো শেষ হ'ল বিশ্বাশৰদে কৰবাৰ পৰা বাঘটো আহি মানুহৰ মাজৰপৰা তাক থাপমাৰি ধৰি লৈ গুচি গ'ল। ভোজ খাবলৈ অহা ৰাইজসকলে অলপমান বেলি ভেবা লাগি তাৰ পিচত ইফালে সিফালে তাক নাপাই ঘৰাঘৰি গুচি গ'ল।

ইপিনে বাঘে বাঁৰী-কোঁৱৰক নি এখন গেঞ্জেপনি হাবিত সুমালেগৈ। কোঁৱৰৰ কিবা ভাগ্য ভাল আছিল, এনে সময়তে ভোকত তাৰ পেট কোৰ্ কোৰাবলৈ ধৰিলে। বাঘে কোৰ্ কোৰণি শুনি কোঁৱৰক সুধিলে—"তোৰ পেটত কিহে কোৰ্ কোৰাইছে অ'?" কথাষাৰ শুনি বাৰী-কোঁৱৰৰ খপ্‌কৰে বুধি ওলাল, সি উত্তৰ দিলে,—"আয়ে সৰুতে মোক ছকুৰি কেঁকোৰা খুৱাইছিল, তাৰে তিনিকুৰি আগেয়ে ওলাল, তিনিকুৰি বাকী আছিল, এতিয়া সেই তিনি কুৰিয়েই ওলাব খুজিছে।" বাঘে কেঁকোৰাৰ নাম শুনিয়েই ভাবিলে,—"সৰ্বনাশ। এটা কেঁকোৰাই মোক চৈধ্য ভুবন দেখুৱাই থৈছে, এতিয়া যদি তিনি কুৰি কেঁকোৰা ওলাব লাগিল, তেনেহলে আমাৰ ফালে হৈছে আৰু।" বাঘে ইয়াকে ভাবি বাঁৰী-কোঁৱৰক তাতে এৰি থৈ লৰি পলাই গুচি গ'ল।

বাঁৰী-কোঁৱৰ বাঘৰ হাতৰপৰা এৰাই লাহে লাহে গৈ এখন নৈৰ পাৰত এজোপা গছৰ তল পালেগৈ। সি দেখিলে, গছজোপাৰ তলতে বনৰীয়া ম'হৰ খুটি। ম'হবোৰ তেতিয়া তাত নাছিল দেখি কোঁৱৰে লবালবিকৈ তাত পৰি থকা গাখীৰৰ ফেনবোৰ খাই খুটিখন ভালকৈ সাৰি-মচি চাফ-চিকণ কৰি থৈ ওচৰৰ গছজোপাত উঠি থাকিল।

এটাইবোৰ ম'হ চৰি গধূলি উভতি আহি, সিহঁতৰ খুটি সেইদিনা অঁতাই-পিতাই থোৱা দেখি আচৰিত হ'ল। সিহঁতে চাৰিওফালে চাই একো নেদেখি নিজৰ ভিতৰতেই কথা কোৱা-মেলা কৰি শুই থাকিল। পিচদিনা ৰাতিপুৱা আকৌ যেতিয়া ম'হবোৰ চৰিবলৈ গ'ল, বাঁৰী-কোঁৱৰ গছৰপৰা নামি আহিল। ম'হ-পোৱালিয়ে পিঙতে সিহঁতৰ মুখৰপৰা গাখীৰৰ ঘিবোৰ ফেন মাটিত পৰি আছিল সেইবোৰ সি খাই, আগৰ দিনাৰ দৰে খুটিখন ভালকৈ সাৰি গোবৰবোৰ পেলাই চাফ-চিকণ কৰি গছৰ ওপৰত উঠি থাকিল। সেইদিনাও গধূলি ম'হবোৰ উভতি আহি খুটিখন চাফ-চিকণ দেখি আচৰিত হ'ল আৰু কোনে এই কাম কৰে, তাক ধৰিবৰ মনেৰে আলচ কৰি পিচদিনা বুঢ়া ম'হ এটাক ৰখীয়া পাতি থৈ চৰিবলৈ গ'ল। যাবৰ সময়ত সিহঁতে বুঢ়া ম'হক কৈ গ'ল যে,—"তই ভালকৈ চাই থাকিবি, কোনে আহি আমাৰ খুটিখন অঁতাই যায়হি, আমি তোলৈ ঘাঁহ-পানী লৈ আহিম।" কিন্তু দুপৰীয়া ৰ'দত বুঢ়া ম'হটোৰ টোপনি আহিলত, ম'হটোৰ টোপনি অহা দেখি বাঁৰী-কোঁৱৰে সুতকৰে গছৰ ডালৰ পৰা নামি আহি আগৰদৰে ফেনবোৰ খাই খুটিখন অঁতাই গছৰ ওপৰত উঠি থাকিল, বুঢ়া ম'হে গমকে নাপালে।

গধূলি ম'হবোৰ আহি বুঢ়াক কি দেখিলে বুলি সুধিলত বুঢ়াই ক'লে,—"মই একো নেদেখিলো।" সিহঁতে বুঢ়াৰপৰা একো কাম নহয় জানি পিছদিনা কাণী ম'হ এজনীক ৰখীয়া পাতি থৈ গ'ল। কাণীয়ে ভাল চকুটো তলফালে আৰু কণা চকুটো ওপৰফালে কৰি শুই থাকোঁতেই সেইদিনাও বাঁৰী-কোঁৱৰে আগৰ দৰে সকলো কাম কৰি গছত উঠি ৰ'ল, কাণীয়ে একো নেদেখিলে। গধূলি ম'হজাকে আহি কাণীক বতৰা সোধাত কাণীয়ে "একো নেদেখিলো" বুলি

কলত সিহঁতে বুজিব পাৰিলে যে কাণীয়ে কণা চকুটো ওপৰ ফালে দি শুই থকা বাবেহে একো নেদেখিলে। এইবাৰ সিহঁতে যাই ম'হজনীকে ৰখীয়া পাতি থৈ যাবলৈ ঠিক কৰি পিচদিনা তাকে কৰিলে। কিন্তু সেইদিনাও যাই ম'হজনীৰ চিলমিলকৈ অলপ টোপনি অহা দেখি বাঁৰী-কোঁৱৰে নামি আহি ফেন খাই খুটি অঁতাই লৰালৰিকৈ গছত উঠোঁতেই, ম'হজনীৰ টোপনি ভাগিলত, তাই তাক দেখি লৰ মাৰি আহি সুধিলে,—"তই দেৱতা নে মানুহ কোন ক? আৰু দেৱতাই হ বা মানুহেই হ নামি আহ।" বাঁৰী-কোঁৱৰে কলে,—"মই দেৱতা নহওঁ, মানুহ হে; মই নামি যাব নোৱাৰোঁ, গলেই তই মোক খুচি মাৰিবি" বুলি কলে। ম'হজনীয়ে কলে,—"নোখোচো নামি আহ।" কোঁৱৰে কলে,—"নহয় তই খুচিবি।" ইয়াৰ পিচত ম'হজনীয়ে তিনি সইত পাই নোখোচো বুলি ক'লত বাঁৰী-কোঁৱৰে গছৰ পৰা নামি আহি, আগৰ পৰা গুৰিলৈকে তাৰ সকলো কথা ম'হজনীক কলে। তাৰ কথা শুনি ম'হজনীৰ তালৈ মৰম লাগিল। তাই তাক কলে যে,—"তুমি আজিৰপৰা ইয়াতে নির্ভয়ে থাকা, তোমাক আমি, আমাৰ গৰাকী পাতিলো আৰু তুমি গাখীৰ খাবলৈ সুকীয়াকৈ আমি তোমাক এজনী ম'হ দিম।" গধূলি আনবিলাক ম'হ আহিলত যাই ম'হজনীয়ে সকলোবিলাক কথা সিহঁতক ক'লত সিহঁতে বং পালে আৰু বাঁৰী-কোঁৱৰক নিজৰ গৰাকী বুলি মানি ললে। ইয়াৰ পিচত সিহঁতে কাণী ম'হজনী মাৰি তাইৰ শিং দুটা বাঁৰী-কোঁৱৰক দি কলে,—"এই শিং দুটাৰ এটা খংশিঙা, এটা ৰংশিঙা। আমি চৰিবলৈ গলে তুমি যদি ৰংশিঙাটো বজোৱা শুনো তেন্তে তুমি ভালে আছা বুলি জানি আমিও ৰঙেৰে চৰি ঘাঁহ খাই ফুৰিম। আৰু যদি তোমাৰ কোনো বিপদ ঘটে তেন্তে তুমি যদি

খংশিঙাটো বজোৱা, তেতিয়া আমি তোমাক ৰাখিবলৈ লৰি তোমাৰ ওচৰ ওলামহি। তুমি আমাৰ খুটিখন যেনেকৈ আঁতাইছিলা সেইদৰে সদায় আঁতাই থাকিবা।"

এইদৰে ভালেমান দিন গ'ল। এদিন বাঁৰী-কোঁৱৰে ডালত বহি মূৰ আঁচোৰোতে দৈবাৎ তেওঁৰ মূৰৰ দীঘল চুলি এডাল ছিগি নৈত পৰিল। সেই চুলিডাল এটা ৰাঘ বৰালীয়ে খালে। এদিন এটা ডোমে জাল বাওঁতে সেই ৰাঘবৰালিটো তাৰ জালত পৰিলত, মাছটো ডাঙৰ আৰু তেলাল দেখি ডোমে তাক লৈ গৈ ৰজাক ভেটিলে।

ৰজাৰ এজনী দীপ-লিপ কন্যা আছিল। লিগিৰীহঁতে মাছটো বাছোঁতে কন্যাজনী আগতে থিয় দি আছিল। ৰবালিৰ পেটৰ পৰা ইমান দীঘল চুলি এডাল ওলোৱা দেখি কন্যাজনীয়ে সেই চুলিডাল যাৰ মূৰৰ তেওঁক মনে মনে স্বামী বৰি, সেইডাল লৈ এটা টেমাৰ ভিতৰত সুমাই থৈ, ৰোষঘৰত সোমাল। কিয় জীয়েক ৰোষঘৰত সোমাল এই কথা ৰজাই সোধাত জীয়েকে কলে যে যদি এই চুলি-ডালৰ গিৰিহঁতক আনি তেওঁৰ সৈতে বিয়া দিয়ে তেহে তেওঁ ৰোষ-ঘৰৰ পৰা ওলাব নতুবা তেওঁ ভাত-পানী নাখাই মৰি যাব। ৰজাই এই কথা শুনি বিচুত্তি হ'ল—ক'ৰ মানুহে মূৰ আঁচুৰি নৈত চুলি পেলালে, ক'ৰ মাছৰ পেটত সেই চুলি ওলাল, এতিয়া তেওঁ তাক ক'ত বিচাৰি পায়? নহলেও সিফালে ৰাজকন্যা মৰে। ৰজা বিনোৰত পৰি মূৰ ঘমাই বহি আছে।

ৰাজকন্যাই এটা চোঁৰাকাউৰী পুহিছিল। সি ৰজাৰ দুখ দেখি ওচৰ চাপি আহি ক'লে,—"স্বৰ্গদেউ, আপুনি একো চিন্তা নকৰিব, মই সেই চুলিৰ গৰাকীক উলিয়াই দিম, আপুনি মোক মাখোন এটা

পকা আম দিয়ক।" ৰজাই চোঁৰাকাউৰীৰ কথা শুনি অলপ উশাহ পাই লৰালৰিকৈ এটা পকা আম বিচৰাই আনাই চোঁৰাকাউৰীক দিলে। কাউৰীয়ে সেই পকা আমটো লৈ বাঁৰী-কোঁৱৰ থকা হাবিলৈ উৰি গৈ কোঁৱৰৰ ওচৰ পাই মাত লগালে,—

"ৰংশিঙা খংশিঙা কোনে বায়?
পকা আমটি কোনে খায়?"

পকা আমৰ নাম শুনিয়েই বাঁৰী-কোঁৱৰৰ লোভ লাগিল। তেওঁ উত্তৰ দিলে,—

"ৰংশিঙা খংশিঙা মঞে বাওঁ।
পকা আমটি পালে মঞে খাওঁ।"

এই বুলি কোঁৱৰে ক'লত কাউৰীটোৱে বাঁৰী-কোঁৱৰক পকা আমটি দিলে আৰু কোঁৱৰে আমটো লবলৈ হাত মেলোতেই সি টপ্‌কৰে খংশিঙাটো লৈ গুচি গ'ল। মানুহে কথাতে কয় বোলে "কাউৰী টেঙৰ আৰু মাউৰী টেঙৰ।" সি কোঁৱৰক কেনেকৈ ঠগিলে দেখিলা? কোঁৱৰৰ হাতৰ পৰা খংশিঙাটি গুছি গ'লত, "বাপুৰ চিলিন ছিগিল।" ইয়াৰ পিচত বাঁৰী-কোঁৱৰে ৰংশিঙাটো বজাব হে বজায়, ম'হবোৰ ৰংশিঙাৰ মাত শুনি ৰং পাই ঘূৰি ঘূৰি চৰি ফুৰিবলৈহে লাগিল।

ইপিনে চোঁৰাকাউৰীয়ে ৰজাক খংশিঙাটো দি কলে বোলে "এই শিঙাৰ গিৰিহঁতেই চুলিৰ গৰাকী। আপুনি মোৰ লগত টেকেলা-বেঙেনা গোটাচেৰেক দিয়ক, মই তাক দেখুৱাই দিওঁগৈ।" কাউৰীৰ কথা শুনি ৰজাই গোটাচেৰেক টেকেলা তাৰ লগত দি তাক পঠাই দিলে। বাঁৰী-কোঁৱৰক এতিয়া সহজে ধৰি আনিব পৰা হ'ল; কাৰণ খংশিঙাটো লৈ তাৰ বল গ'ল।

বাঁৰী-কোঁৱৰক ৰজাৰ টেকেলাই ধৰি আনি ৰজাৰ আগত দিলেহি। কোঁৱৰক টেকেলাই ধৰি লৈ যাওঁতে সি বাটে বাটে নিজৰ গাৰ কাপোৰখনৰ এডোখৰ এডোখৰকৈ ফালি পেলাই গৈছিল। ম'হ-বোৰে গধূলি খুটিলৈ উভতি আহি বাঁৰী-কোঁৱৰক নেদেখি কোঁৱৰৰ কিবা বিপদ ঘটিল ভাবি কোঁৱৰে ফালি পেলাই যোৱা সেই কানি-কাপোৰবোৰৰ চিন ধৰি ধৰি বিচাৰি গৈ ৰজাৰ ঘৰ ওলালগৈ। ৰজাই ম'হজাক অহা দেখি ভয় খোৱাত বাঁৰী-কোঁৱৰে সেইজাক তাৰ ম'হ বুলি ক'লে। ম'হজাকেও কোঁৱৰক দেখি আনন্দত নাচিবলৈ ধৰিলে। ৰজাই কোঁৱৰক কলে,—"যদি তোমাৰহে ম'হ তেন্তে তুমি সিহঁতৰ কাণে কাণে বগাই ফুৰিব পাৰিবানে ?" কোঁৱৰে পাৰিম বুলি কৈ ম'হবোৰৰ কাণে কাণে বগাই ফুৰি দেখুৱালত ৰজাই কথাটোৰ প্ৰমাণ পাই সন্তোষিত হৈ বাঁৰী-কোঁৱৰৰে সৈতে নিজৰ জীয়েকক বিয়া দি জোঁৱায়েকক উঠি ৰজা পাতি নিজে ৰহি ৰজা হৈ ৰ'ল। আমাৰ কাপোৰ-কানি ক'লা হ'ল, গুচি আহিলোঁ।

তেজীমলা

এক সাউদৰ দুজনী ঘৈণীয়েক আছিল। বৰজনীৰ এজনী মাথোন ছোৱালী আছিল, তাইৰ নাম তেজীমলা। সৰুজনীৰ কোনো

ল'ৰা-ছোৱালী নাছিল। তেজীমলাৰ মাক তেজীমলাৰ কেচুৱা কালতে মৰিল, সেইদেখি মাহীমকে তুলিতালি ডাঙৰ কৰিছিল। ঘৰখনত একেজনী ছোৱালী তেজীমলা বাপেকৰ বৰ চেনেহৰ আছিল ; কিন্তু মাহীয়েকে হলে পেটে পেটে তেজীমলাক সমুলি দেখিব নোৱাৰিছিল ; কেৱল গিৰিয়েকৰ ভয়তহে তাই তেজীমলাক প্ৰতিপাল কৰি ডাঙৰ দীঘল কৰিবলগীয়াত পৰিছিল।

আজি কালিকৈ তেজীমলা দহ-এঘাৰ বছৰীয়া হ'ল। সেই গাঁৱৰে ভাল মানুহ এঘৰৰ সমনীয়া ছোৱালী এজনীৰে সৈতে বাপেকে সখী বন্ধাই দিলে।

তেজীমলাৰ বাপেক বেপেৰুৱা মানুহ ; বেহা-বেপাৰলৈ নগলে নচলে। সেইদেখি সততে তেওঁ চাৰিওফালে বেহাই ফুৰিবলগীয়াত পৰে। এইবাৰ ৬।৭ মাহলৈকে তেওঁ বেপাৰৰ নিমিত্তে দূৰলৈ যাব-লগীয়াত পৰিল। সেইদেখি তেওঁ যাবৰ সময়ত ঘৈণীয়েকক ওচৰলৈ মাতি আনি তেওঁৰ অতি আদৰুৱা তেজীমলাক ঘৈণীয়েকৰ হাতত গতাই দি কলে যে, "এইবাৰ মই ৬।৭ মাহলৈ বিদেশলৈ যাওঁ। তোৰ হাতত মোৰ তেজীমলাক গতালোঁ। তাই আদৰুৱা ছোৱালী ; তাইক মৰম-বেথা কৰি ভালকৈ ৰাখিবি।"

সাউদনীয়ে ভাবিলে, "এইবাৰ মোৰ বেছ সুবিধা হৈছে, এই কেইমাহৰ ভিতৰতে মই মোৰ চকুৰ-কুটা, দাঁতৰ-শালটো গুচাব পাৰিম। তাইক ঠেকেচি ঠেকেচি মোৰ মনৰ হেঁপাহ পলুৱাম।" আৰু তাই ভাবিলে, "অকল ঠেকেচিয়ে নেৰোঁ, সেইদৰে এৰিলে বাপেকে আহি সেই কথা কেনেবাকৈ বুজ পালে এখন হাই-উৰুমিৰহে বাহ হব। এই আপদৰ একেবাৰেই ঘইন মাৰিম। এইক বিয়া

দিওঁতে মোৰ ঘৰৰ আধখিনি বস্তু এইৰ লগত উলিয়াই দিব লাগিব। এই হ'ল মোৰ সতিনীৰ জী। মোৰ কপালততো কোনো ল'ৰা-ছোৱালী নহলেই, সতিনীৰ এইটোকনো পোহ-পাল কৰি নিৰ্ব্বাহ দি মোৰ লাভ কি হ'ব? বাপেকে এইৰ লগত যিখিনি ধন-বস্তু উলিয়াই দিব, সেইখিনি মোৰ আইৰ ঘৰলৈ সৰকালে উপকাৰ দিব। হেনজানি এইৰ দেউতাক উভতি অহাৰ আগতেই এটা বুধি কৰি এইৰ ওৰ পেলাব লাগিব।" ইয়াকে মাহীয়েকে ভাবি, সাউদে নাও মেলি যোৱাৰ দিনাৰেপৰা তেজীমলাৰ দায়ৰ চেলু বিচাৰিবলৈ ধৰিলে আৰু যিমান পাৰিলে তেজীমলাক অকলৈ পাই দুখ দিবলৈ ধৰিলে।

ইতিমধ্যে তেজীমলাৰ সখীয়েকৰ বিয়া আহিল। পৰহিলৈ বিয়া। সখীয়েকৰ ঘৰৰ পৰা তেজীমলাক বিয়ালৈ মাতি পঠিয়ালে। বিয়াৰ তিনি চাৰি দিন সখীয়েকৰ ঘৰত থাকি তেজীমলাই ৰং-ধেমালি কৰি নোৱাই-ধোৱাই সখীয়েকক বিয়া দিব লাগে। তেজীমলাৰো বৰ হেঁপাহ যে বিয়াৰ কেইদিন সখীয়েকৰ ঘৰত থাকি ৰং-ধেমালি কৰি তাই বিয়া খাব।

মাহীয়েকে অনেক দিনৰে পৰা আলচা কথা সিদ্ধি হবৰ আগন্তুক হৈছে ভাবি তেজীমলাক বিয়ালৈ যাবলৈ অনুমতি দি লোকক দেখুৱাই উকক-মকক কৰি তেজীমলাই বিয়াত পিন্ধিবলৈ কাপোৰ উলিয়াই ইটো জপা মেলিছে, সিটো জপা মেলিছে, ইটো পেৰা মেলিছে, সিটো পেৰা মেলিছে, "এইযোৰ কাপোৰ আমাৰ আইটি তোলৈ ভাল হব নে?" "এইখন ৰিহা সেইখন মেখেলাই তোক শুৱাব নে?" এনেবিলাক কথা কৈ মাহীয়েকে আড়ম্বৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। মাহীয়েকৰ ভাল পাটৰ ৰিহা-মেখেলা এযোৰ আৰু এখন উত্তম গুণাৰ পাৰি দিয়া খনীয়াকাপোৰ আছিল; শেহত তাকে মাহীয়েকে উলিয়াই তেজীমলাক বিয়াত পিন্ধিবলৈ দি কলে,—"আইটি, এই কাপোৰযোৰ আৰু খনীয়া-

কাপোৰখনকে তোক পিন্ধিবলৈ টোপোলা বান্ধি দিওঁ। তই এতিয়া তোৰ গাত থকা কাপোৰ যোৰেৰেই সখীয়েৰৰ ঘৰলৈ যা, সখীয়েৰৰ ঘৰৰ ওচৰ পালেই টোপোলাত দিয়া ৰিহা-মেগেলা আৰু কাপোৰ পিন্ধিবি, ইয়াৰপৰা সেই কাপোৰ পিন্ধি গলে খোজকাঢ়ি যাওঁতে বাটত ধূলি-মাকতি লাগি ক'লা হব।" ইয়াকে কৈ মাহীয়েকে পাটৰ ৰিহা-মেখেলাযোৰৰ ভিতৰত মনে মনে এটা নিগনি সুমাই দি আৰু পাৰি দিয়া খনীয়াকাপোৰখনৰ ভিতৰত এটা আঁঙঠা বান্ধি দি টোপোলা এটা কৰি তেজীমলাৰ হাতত দিলে।

সখীয়েকৰ ঘৰ পাওঁ পাওঁ হওঁতেই তেজীমলাই মাহীয়েকৰ কথা মতে পাটৰ ৰিহা-মেখেলা আৰু পাৰি দিয়া কাপোৰ পিন্ধিবৰ মনেৰে টোপোলা মেলিলতে কাপোৰযোৰৰ ভিতৰৰপৰা এটা নিগনি ওলাই লৰ মাৰিলে আৰু কাপোৰযোৰৰ ভিতৰৰপৰা এটা আঙঠা সৰকি পৰিল। তেজীমলাই দেখি বিচুৰ্ত্তি হ'ল যে ৰিহা-মেখেলাযোৰ নিগনিয়ে কুটি থকাসৰকা কৰিলে আৰু পাৰিদিয়া কাপোৰখন ঠায়ে ঠায়ে পুৰিলে। ভয়ত তেজীমলাৰ মুখ শুকাই গ'ল, তাই ঠক্ ঠক্ কৰে কঁপি ফেকুৰি কান্দিবলৈ ধৰিলে। লগত যোৱা মানুহেও এই কাণ্ড দেখি আচৰিত হৈ, শেহত, তেজীমলাক অনেক বুজাই-বৰাই নিচুকাই সখীয়েকৰ ঘৰলৈ লৈ গৈ তাৰপৰা এযোৰ ৰিহা-মেখেলা আৰু এখন কাপোৰ খুজি তাইক পিন্ধাই বিয়া চাবলৈ দিলে। বিয়াৰ পিচত তেজীমলা নিজৰ ঘৰলৈ উভতি আহিলত, মাহীয়েকে তাইক কাপোৰৰ কথা সুধিলত তাই ভয়ত কঁপি কঁপি সেই পোৰা আৰু কুটা কাপোৰৰ টোপোলা মাহীয়েকৰ আগত পেলাই দিলে। মাহীয়েকে কুটা আৰু পোৰা কাপোৰ দেখি কৃত্ৰিম খঙত জলি-পকি তেজীমলাক নখৈ গালি-শপনি পাৰি মাৰি তাও কৰিলে। ইমান মাৰিও মাহীয়েকৰ

হেঁপাহ নপলাল। পিছত তেজীমলাক টানি আনি মাহীয়েকে ঢেঁকীৰ আগত বহুৱাই ধান বনাবলৈ লগাই নিজে ধুম ধুম কৰে ঢেঁকী দিবলৈ লাগিল। মাহীয়েকে ঢেঁকী দি থাকোঁতে এবাৰ হঠাৎ চাৰ মাৰি ঢেঁকীটো পেলাই দি তেজীমলাৰ সোঁহাতখন খুন্দি পেলালে। সোঁ-হাতখন খুন্দিলত তেজীমলাই যন্ত্ৰণাত চিঞৰি কান্দিবলৈ ধৰিলত, বাকচনি মাৰিডালেৰে মাহীয়েকে তেজীমলাৰ পিঠিত কোবাবলৈ ধৰি তেজীমলাক বাওঁহাতেৰে খুৱলিত ধান বনাই দিবলৈ হুকুম দিলে। বাওঁহাতেৰে তেজীমলাই ধান বনাই থাকোঁতে মাহীয়েকে সোঁহাতৰ

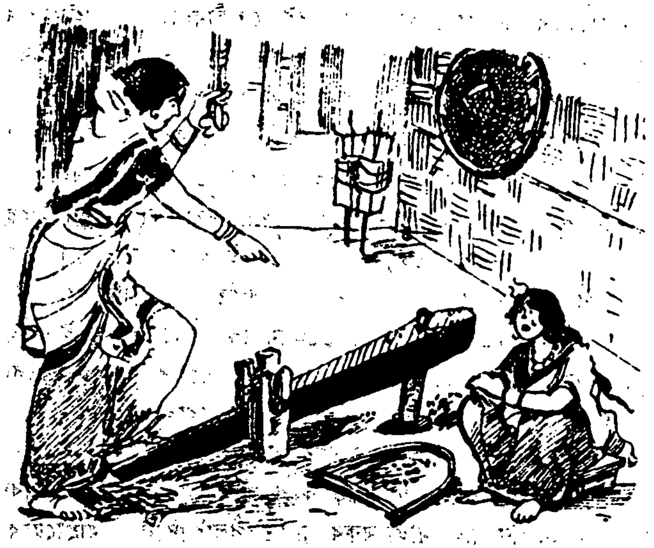

দৰে তেজীমলাৰ বাওঁহাতখনো খুন্দিলে, বাওঁহাত খুন্দি তাৰ পিছত মাহীয়েকে তেজীমলাক সোঁ ভৰিৰে ধান বনাবলৈ কৈ সোঁভৰিখনো

খুন্দিলে আৰু তাৰ পিছত সেইদৰে বাওঁভৰিখনো খুন্দিলে। শেহত মাহীয়েকে তেজীমলাক মূৰেৰে ধান বনাবলৈ কৈ তেজীমলাৰ মূৰটোও খুন্দি পেলালে। তেজীমলা মৰিল।

এইদৰে গিৰিয়েকৰ আলাসৰ লাড়ু, চেনেহৰ তেজীমলাক মাৰি সাউদনীয়ে কোনেও নেদেখাকৈ লৰালৰিকৈ নি ঢেঁকীশালৰ পানী-পোতাতে গাঁত এটা খান্দি পুতি থলে।

তেজীমলাক পোতা ঠাই ডোখৰত কিছুদিনৰ মূৰত এজোপা লাওগছ গজি লহ-পহ কৰে ডাঙৰ হ'ল আৰু গছ ভৰি বঢ়িয়া বঢ়িয়া একোটা লাও লাগিল। ইফালে ওচৰ-চুবুৰীয়া মানুহে ভালেমান দিন তেজীমলাক দেখিবলৈ নাপায়, মাহীয়েকক তাইৰ বাতৰি সুধিলত মাহীয়েকে উত্তৰ দিলে,—"তেজীমলা সখীয়েকৰ ঘৰলৈ আহাই নাই।"

এদিন মাগনী বুঢ়ী এজনীয়ে সাউদনীৰ ঘৰৰ ঢেঁকীশালৰ চালত লাওবোৰ লাগি থকা দেখি সাউদনীৰ ওচৰলৈ আহি কলে,—"আই মোক লাও এটি দিয়ক।" তেজীমলাক মৰাৰ দিনাৰ পৰাই মাহীয়েকে ঢেঁকীশালৰ ফালে যোৱা নাছিল দেখি লাওজোপা তাইৰ চকুত পৰাই নাছিল। সেই দেখি তাই মাগনী বুঢ়ীক উত্তৰ দিলে,—"মই তোক লাও দিবলৈ ক'ত পাম ? নিজেই আজি ভালেমান দিন লাও খোৱা নাই।" মাগনীয়ে কলে—"কিয় আই এনেকৈ কয়, আপোনাৰ ঢেঁকীশালৰ চালতে দেখোন লাও ভৰি লাগি আছে।" বুঢ়ীৰ কথা শুনি সাউদনীয়ে আচৰিত মানি ক'লে—"মই হলে দেখা নাই, তই দেখিছ যদি কেইটা লাগে ছিঙি লে গৈ।" বুঢ়ীয়ে এই কথা শুনি

লাও-গছৰ ওচৰলৈ আহি লাও এটা ছিঙিবলৈ হাত মেলোতেই লাওজোপাই বিনাই মাত লগালে—

"হাতো নেমেলিবি লাবো নিছিঙিবি, ক'ৰে মগনীয়া তই।
পাট-কাপোৰৰ লগতে মাহী আই খুন্দিলে তেজীমলাহে মই।"

লাওগছে মতা শুনি বুঢ়ীয়ে ভয় খাই লাও নিছিঙি গুচি আহি সাউদনীক কলে,—"আই, লাও ছিঙিবলৈ হাত মেলোঁতেই মোক এইদৰে লাওজোপাই মাত লগালে। মোক আৰু লাও নেলাগে আই, মই গুচি যাওঁ।" এই বুলি মাগনী বুঢ়ী গুচি গ'ল। তেতিয়া সাউদনীয়ে কথাটোৰ আচল মানে ভালকৈ বুজিব পাৰি, কটাৰী এখন লৈ গৈ লাওগছজোপা কাটি টানি নি পিছফালে পেলাই দি গুচি আহিল।

লাওজোপা কাটি য'তে পেলাই দিছিল সেইখিনিতে কিছুমান দিনৰ মূৰত এজোপা জৰাটেঙা হৈ ডালভৰি জৰাটেঙা লাগিল। গছজোপাত জৰাটেঙা ইমানকৈ লাগিছিল যে তাৰ ভৰত গছজোপা দোঁ-খাই পৰিছিল। এদিন কিছুমান গৰখীয়া ল'ৰাই গৰু চৰাওঁতে সেই জৰাগছত জৰাটেঙা দেখি খাবলৈ মন কৰি সাউদনীৰ ওচৰলৈ আহি ক'লে,—"আই আমাক গোটাচেৰেক জৰাটেঙা খাবলৈ দিবা নে?" সাউদনীয়ে, "মই ক'ত জৰা পাম?" বুলি কলত সিহঁতে কলে,— "কিয় আই, আপোনাৰ বাৰীৰ পিছফালে এজোপা জৰাগছত জৰাটেঙা দেখোন ভৰি লাগি আছে।", সিহঁতৰ কথা শুনি সাউদনীয়ে আচৰিত মানি ক'লে,—"মই হলে ক'ত জৰাটেঙা লাগিছে দেখা নাই, তহঁতে দেখিছ যদি কিমান লাগে পাৰি নেগৈ।"

সাউদনীৰ হুকুম পাই গৰখীয়া ল'ৰা কেইটাই জৰাটেঙাৰ কাষলৈ গৈ জৰাটেঙা পাৰিব খোজোতেই গছজোপাই বিনাই মাত লগালে,—

"ভাইও বোলোঁ মই, ককাইও বোলোঁ মই, গাঁৱৰে গৰখীয়া।
হাতো নেমেলিবি, জৰাও নিছিঙিবি, ঘৰলৈ উভতি যা।
পাট-কাপোৰৰ লগতে মাহীআই খুন্দিলে, মইহে তেজীমলা॥"

গৰখীয়া ল'ৰাহঁতে এই বিননি শুনি কিবা দেও-ভূত গছজোপাত আছে বুলি জৰাটো নিছিঙি তাৰপৰা আহি সাউদনীক এই কথা কৈ গুচি গ'ল। সাউদনীৰ চাঁটকৰে মনত পৰিল যে তাই লাওগছ-জোপা কাটি সেইখিনিতে পেলাইছিল। এই কথা মনত পৰিলত তাই বুজিলে যে তেজীমলাইহে জৰা হৈ আছে। ইয়াকে ভাবি সাউদনীয়ে জৰাগছজোপা কাটি নৈত উটাই দিলে।

জৰা গছজোপা নৈত উটি গৈ ওচৰৰে ঘূলি এটাত বৈ এজোপা পদুম হৈ এটা সুন্দৰ ফুলেৰে জকমকীয়া হ'ল। কিছুদিনৰ মূৰত বেহা-বেপাৰ কৰি সেই নৈয়েদিয়েই তেজীমলাৰ বাপেক নাৱেৰে আহোঁতে নৈৰ ঘূলিত গছজোপাত সুন্দৰ পদুম ফুল এটা ফুলি থকা দেখি তেজীমলালৈ সেই ফুলটো লৈ যাওঁ বুলি ভাবি নাৱৰীয়া এটাক সেই ফুলটো ছিঙি আনিবলৈ ক'লে। নাৱৰীয়াটোৱে ফুলটো ছিঙি-বলৈ হাত মেলোতেই পদুমে বিনাই গালে,—

"হাতো নেমেলিবি, ফুলো নিছিঙিবি, ক'ৰে নাৱৰীয়া তই।
পাট-কাপোৰৰ লগতে মাহীআই খুন্দিলে, তেজীমলাহে মই॥"

ফুলে বিনোৱা দেখি নাৱৰীয়াটোৱে ভয় খাই সাউদক ক'লত, সাউদে সেইটো কিনো চাওঁ বুলি ওচৰ চাপি গৈ ফুলটো ছিঙিবলৈ হাত মেলোতে ফুলে বিনাই মাতিলে,—

"হাতো নেমেলিবা, ফুলো নিছিঙিবা, চেনেহৰ পিতাদেউ এ ।
পাট-কাপোৰৰ নগতে মাহীআই খুন্দিলে, তেজীমলাহে মই ॥"

বাপেকে তেজীমলাৰ মাহীয়েকৰ স্বভাৱৰ কথা আগৰেপৰা জানি থৈছিল, সেই কাৰণে ভাবিলে যে, "এইজনী নিশ্চয় তেজীমলা ।" ইয়াকে মনতে ভাবি তেওঁৰ বাওঁহাতত তেওঁৰ মুখৰ তামোলৰ এখন চোবা আৰু সোঁহাতত এটা লাড়ু লৈ কলে যে, "যদি তই মোৰ তেজীমলাহে হও, তেন্তে নিশ্চয় তই শালিকাটি হৈ উৰি আহি মোৰ হাতত পৰি এই চোবাটি খাবি ; আৰু যদিহে নহয়, আন কোনোবাহে হয় তেন্তে লাড়ুটো নিবি ।" এইবুলি তেওঁ ক'লতে পদুম ফুলটি শালিকা এটি হৈ উৰি আহি তেওঁৰ হাতত পৰি চোবাটি খালে । বাপেকে তেতিয়া সেইটি তেজীমলা বুলি নিশ্চয়কৈ জানি শালিকাটি এটা সজাত সুমাই লৈ আহিল ।

সাউদে ঘৰ পাই ঘৈণীয়েকক সুধিলে,—"তেজীমলা কলৈ গ'ল ?" ঘৈণীয়েকে কলে,—"মোমায়েকৰ ঘৰলৈ গ'ল ।" সদাগৰে ঘৈণীয়েকক ঘুকুটি ঘুকুটি প্ৰশ্ন কৰি আচল কথাটো উলিয়াই সৈ কচ্চালে । ইয়াৰ পিচত শালিকাটিৰ গাত নিজৰ পানীগামোছাখন তেওঁ পেলাই দি কলে,—"যদি তই মোৰ তেজীমলা হে আৰু যদি মোলৈ তোৰ মৰম আছে, এই গামোছাখন পিন্ধি তই মানুহ হবি ।" এই কথা শুনি তেতিয়াই তেজীমলা আগৰ দৰে হ'ল আৰু সাউদে ঘৈণীয়েকক ঘৰৰপৰা তেতিয়াই খেদাই দিলে ।

বুঢ়া-বুঢ়ী আৰু শিয়াল

এহাল বুঢ়া-বুঢ়ী আছিল । এদিন বুঢ়াই কিছুমান কচু আনি ৰুবলৈ ধৰিছে, এনেতে কিছুমান শিয়াল আহি বুঢ়াক মাত লগালে,—"ককা, আপুনি কচু কেঁচাই ৰুইছে নে সিজাই ৰুইছে ?" বুঢ়াই উত্তৰ দিলে,—"বোপাহঁত, মই কচু কেঁচাই ৰুইছোঁ ।" শিয়ালবোৰে বুঢ়াৰ কথা শুনি বুঢ়াক কলে,—"ককা, আপুনি কচু ৰুব জনা নাই ; কচুবোৰ আগেয়ে সিজাই লওক । আৰু য'ত ৰুব, গাত একোটা দি ঢাকি থৈ যাওক, দেখিব, ৰাতিৰ ভিতৰতে একোজোপা ডাঙৰ ডাঙৰ কচু গছ হৈ আছে ।" সিহঁতৰ কথা শুনি বুঢ়াই কলে,—"বাৰু মোৰ বোপাহঁত, তহঁতৰ কথামতেই মই কচু ৰুম ।"

গধূলি বুঢ়াই এটাইবোৰ কচু সিজাই শিয়ালৰ বুধিমতেই ৰুই থলে । ৰাতি শিয়ালবোৰে আহি সিজোৱা কচুবোৰ আনন্দ কৰি খাই গুচি গ'ল । পিচদিনা বুঢ়াই ৰাতিপুৱাই কচুবাৰীত কচু চাবলৈ গৈ দেখে যে কচু এটাও নাই । তেতিয়া বুঢ়াই শিয়ালৰ ফাকিটো বুজিব পাৰি লাজতে তল-মূৰকৈ ৰহিল ।

ইয়াৰ কিছুমান দিনৰ মূৰত বুঢ়াই এটা বুধি সাজি বুঢ়ীক কলে,—"বুঢ়ী, আজি তই মোৰ গাত কিছুমান লালী-গুড় ঢালি থ । গুড়ৰ গোন্ধ পাই যেতিয়া জাকে জাকে মাখি আহি মোৰ গাত পৰিব, তেতিয়াই তই ইনাই-বিনাই বুঢ়া মৰিল বুলি কান্দিবি । তোৰ কান্দোন

শুনি শিয়ালবোৰে ওচৰ চাপি আহি কি হৈছে বুলি তোক সুধিলেই তই সিহঁতক বুঢ়া মৰিল বুলি কৈ মোৰ শটো ঘৰৰ ভিতৰৰপৰা উলিয়াই লৈ গৈ খাবলৈ কবি। মোৰ ওচৰতে টাঙোন এডাল লুকাই থবি। সিহঁতে মোক উলিয়াই নিবলৈ ঘৰৰ ভিতৰ সোমালেই তই লাহেকৈ দুৱাৰখন জপাই দিবি, দিলেই মই গিৰিস্ কৰে উঠি টাঙোন ডাল লৈ সিহঁতক কোবাই মাৰিম।" বুঢ়াৰ কথা মতেই বুঢ়ীয়ে কৰিলত শিয়ালবোৰে বুঢ়ীক সুধিলেহি,—"আই কান্দিছ কিয় ? কি হৈছে ?" বুঢ়ীয়ে কলে,—"বোপাহঁত, আজি আমাৰ বুঢ়াটো ঢুকাল সেইবাবে কান্দিছো। তহঁতে পাৰ যদি বুঢ়াক বাহিৰলৈ উলিয়াই নি খাগৈ।" বুঢ়ীৰ কথা শুনি শিয়ালবোৰে বং মনেৰে বুঢ়াক নিবলৈ বুলি ঘৰৰ ভিতৰ সোমালত বুঢ়ীয়ে দুৱাৰখন মাৰি পেলালে আৰু বুঢ়াই একেচাবেই উঠি টাঙোনডাল হাতত লৈ শিয়ালবোৰক মৰিয়াই মাৰিলে ; মাত্ৰ সিহঁতৰ ভিতৰত চাৰিটা শিয়াল কেনেবাকৈ পলাই সাৰিল।

কিছুমান দিনৰ মূৰত এদিন বুঢ়ীয়ে বুঢ়াক কলে,—"মই ভালেমান দিন শিয়ালৰ ভয়ত কলৈকো ওলোৱা নাই ; জী-জনীৰ ঘৰলৈ গৈ এবাৰ তাইক চাই আহোঁগৈ বুলিছোঁ ; মনটো বেয়া লাগি আছে।" বুঢ়াই কলে,—"বুঢ়ী, তই গলে বাটত শিয়ালবোৰে তোক অকলৈ পাই খাই পেলাব।" বুঢ়ীয়ে কলে,—"নোৱাৰে খাব ; যাম কোনো মতে।" এইবুলি জীয়েকৰ ঘৰলৈ গ'ল। বাটত শিয়ালবোৰে বুঢ়ীক অকলৈ পাই বেঢ়ি ধৰি কলে,—"বুঢ়ী, তোক আজি আমি নেৰো, খাম।" বুঢ়ীয়ে উত্তৰ দিলে,—"খাব খুজিছ খাবি, কিন্তু আজি মই ভালেমান দিন মোৰ ছোৱালীজনী দেখিবলৈ পোৱা নাই, মনটো কেনেবা লাগি আছে ; সেইদেখি মৰিবৰ আগেয়ে তাইক এবাৰ

চাই নহঁ বুলি আহিছো। মই উভতি আহোঁতে তহঁতে মোক খাবি।" শিয়ালে কলে,—"যদি উভতি নাহ, তেন্তে ?" বুঢ়ীয়ে উত্তৰ দিলে,—"বুঢ়াক এৰিনো মই আহাকৈ কেনেকৈ থাকিম, মোৰ বোপাহঁত। মই সহঁত খাই কৈছোঁ, এই বাটেদিয়ে মই সোনকালে উভতি আহিম। আৰু তহঁতে মোক যি কৰ কৰিবি।" বুঢ়ীৰ কথা পতিয়াই সিহঁতে

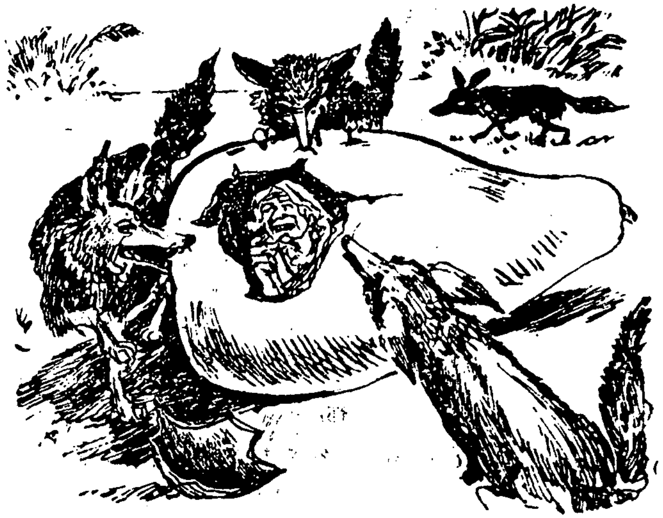

বুঢ়ীক এৰি দিলত, বুঢ়ী জীয়েকৰ ঘৰ পালেগৈ। জীয়েকৰ ঘৰত কিছুদিন খাই লৈ থাকি বুঢ়ীয়ে উভতি আহিবলৈ ধৰি জীয়েকক শিয়ালবোৰেৰে সৈতে হোৱা সকলো কথা ক'লত জীয়েকে মাকক কলে,—"আই, মোৰ ঘৰত এটা ডাঙৰ লাওৰ খোলা আছে, তুমি তাৰ ভিতৰত সোমাই বাগৰি ঘৰ পাবাগৈ ; শিয়ালে তোমাক

নেদেখে।" বুঢ়ীয়ে জীয়েকৰ বুধিমতে লাওটোত সোমাই বাটে বাটে বাগৰি গৈ আছে, এনেতে শিয়ালবোৰে দেখি কোৱাকুই কৰিবলৈ ধৰিলে,—"এইটো বৰ আচৰিত কথা, লাওটো কেনেকৈ বাগৰি যাব লাগিছে। ই নিশ্চয় লাও নহয়, ইয়াৰ ভিতৰত কিবা আছে।" এই বুলি সিহঁতে লথিয়াই লাওটো ভাঙি পেলালে। ভাঙিলত তাৰ ভিতৰৰ পৰা বুঢ়ী ওলাই পৰিল। সিহঁতে বুঢ়ীক দেখি আনন্দত "খেক্-খেক্ হোৱা-হোৱা" কৰিবলৈ ধৰি কলে,—"বুঢ়ী, তই আমাক ফাঁকি দি পলাই যাবলৈ ধৰিছিলি। এতিয়া কি হব? আমি তোক এতিয়া খামহঁক।" বুঢ়ীয়ে উত্তৰ দিলে,—"কি কৰিম্, খাব খুজিছ খাবি; কিন্তু মই মোৰ জীৰ ঘৰত এটা সুন্দৰ নতুন নাচ শিকি আহিছোঁ; মই মৰিলে মোৰ নাচটো মোৰ লগতে যাব; সেইদেখি মই সেই নাচটো নাচি তহঁতক দেখুৱাওঁ তাৰ পিচত তহঁতে মোক খাবি।" বুঢ়ীৰ কথা শুনি সিহঁতে নাচ দেখাৰ লোভ সামৰিব নোৱাৰি সেই কথাতে মান্তি হলত বুঢ়ীয়ে কলে,—"মই নাম লগাই দিওঁ, তহঁতে 'হয় হয়' কৰি যাবি, তেহে আকৌ মোৰ ভালকৈ গাটো উঠিব।" এইখিনিতে কওঁ যে বুঢ়ী লাওটোৰ ভিতৰত থাকি বাগৰি বাগৰি ঘৰৰ ওচৰ পাওঁতেহে ধৰা পৰিছিল। বুঢ়ীৰ দুটা কুকুৰ আছিল, এটাৰ নাম ৰঙা, আনটোৰ নাম ক'লা। বুঢ়ীয়ে পাক দি নাচি নাচি নাম ধৰিলে—"ৰঙা ওচ। ক'লা ওচ।" শিয়ালবোৰে মাতিলে "হয় হয়।" এইদৰে বাৰচেৰেক বুঢ়ীয়ে "ৰঙা ওচ। ক'লা ওচ।" বুলিলতে ৰঙা আৰু ক'লা কুকুৰ দুটা তাতে লৰি ওলালহি। কুকুৰ দুটা দেখিয়েই শিয়ালবোৰ পিয়া পি দি পলাল আৰু তেতিয়া আমাৰ বুঢ়ী ঘৰলৈ গুচি আহিল। আমাৰো কাপোৰ-কানি ক'লা হ'লত আমিও গুচি আহিলোঁ।

দীঘল ঠেঙীয়া

এজনী বুঢ়ী আছিল। তাই এজাক গৰু ৰাখি গাখীৰ বেচি কোনোমতে টুক্-টুক্ টাক্-টাককৈ খাই আছিল। তাই শোৱা ঘৰটো বৰ পুৰণি। তাৰ চালৰ খেৰবোৰ উৰ'লি গৈছে দেখি উকমি বৰষুণত পানী পৰে। এদিন ডাৱৰীয়া ৰাতি তাই খাই বৈ উঠি শুবলৈ ধৰোতে—"এ প্ৰভু, দীঘল ঠেঙীয়াই নেপাম যেন" এই বুলি চাঙত উঠি শুই থাকিল।

সেইদিনা ৰাতি এটা চোৰে বুঢ়ীৰ গৰু এটা চুৰ কৰি নিবলৈ বুলি আহি গোহালিৰ কাষতে লুকাই বহি, বুঢ়ী শুবলৈ বাট চাই আছিল। এটা বাঘেও বুঢ়ীৰ গৰু খাবলৈ মন কৰি এন্ধাৰে-মুন্ধাৰে মনে মনে আহি গোহালিৰ গৰু-জাকৰ মাজত সোমাই বুঢ়ী শুবলৈ বাট চাই আছিল। বাঘ আৰু চোৰ দুয়ো বুঢ়ীয়ে কোৱা সেই কথাষাৰ শুনিলে। কিন্তু দীঘল ঠেঙীয়া মানে কি সিহঁতে বুজিব নোৱাৰি ভাবিবলৈ ধৰিলে, "দীঘল ঠেঙীয়াটো বা কি?"

বুঢ়ীৰ ভাত-মুঠি আছিল। চোৰে গৰু চুৰ কৰিবলৈ গোহালিত সোমাল। চোৰে ভাবিলে, "কোনটো গৰু ভাল কোনটো গৰু বেয়া। এন্ধাৰে-মুন্ধাৰে কেনেকৈ চিনিম। এতেকে যিটো গৰুৰে তাৰ টিকাত হাত দিলেই জপিয়াই উঠিব সেইটোৱেই নিশ্চয় চেঙা আৰু ভাল হব।"

ইয়াকে সি থিৰ কৰি এটা এটাকৈ গৰুবোৰৰ টিকাত হাত ফুৰাবলৈ ধৰিলে। সেইদৰে সি হাত ফুৰাই চাই ফুৰোতে বাঘটোৰ টিকাত হাত পৰিলত বাঘটো জপিয়াই উঠিল। চোৰে ভাবিলে, এইটো বৰ্ কাটল গৰু, ইয়াকে নিব লাগিব। ইয়াকে ভাবি সি বাঘটোৰ নেজডাল পকাই দি তাক খেদি লৈ যাব খোজোতেই বাঘে ভাবিলে, এইটো বুঢ়ীয়ে কোৱা কিবা দীঘল ঠেঙীয়াইহে মোক পালে। এই ভাবি বাঘে আকৌ জাপ মাৰি উঠিল। চোৰে ভাবিলে, "ই কম গৰু নহয়, ইয়াৰ পিঠিত নুঠিলে ইয়াক লৈ যাব নোৱাৰিম।" ইয়াকে ভাবি চোৰে জাপ মাৰি বাঘৰ পিঠিত উঠিলতে, বাঘে ঠিক তাক দীঘল ঠেঙীয়াই ভালকৈয়ে পালে বুলি থিৰ কৰি গোহালিৰ পৰা ওলাই চেকুৰি লৰ মাৰিলে। চোৰেও গৰুটোৰ কেৰামতালি দেখি বুজিলে, 'সি গৰু নহয়, কিবা দীঘল ঠেঙীয়াহে। আজি মোক সঁচাকৈয়ে দীঘল ঠেঙীয়াইহে পালে।' দুইও দুইকো দীঘল ঠেঙীয়া ভাবি ভয়ত তৎমৎ এৰিলে।

চোৰক পিঠিত লৈ বাঘে চাপলি মেলি হাবিত সোমাবলৈ ধৰোতেই চোৰে মৰোঁ-জীওঁকৈ বাঘৰ গলধনটো মোটোকাই ধৰিলে। তেতিয়া বাঘে ভাবিলে, 'অ ই দীঘল ঠেঙীয়া নহয়, ঘাৰ মোকো-টোৱাহে।' বাঘে ভয়ত আৰু বেগেৰে লৰ দিবলৈ ধৰিলে। চোৰে বাঘক ঘাৰ-মোটোকায়ো ৰাখিব নোৱাৰি শেষত বাঘৰ নেগুৰত হাত পৰিলত বাঘৰ লৰ আৰু চৰিল। লৰৰ কোবত চোৰটো বাঘৰ পিঠিত আৰু বৰ নোৱাৰি বাগৰি মাটিত পৰিল। কিন্তু সি বাঘৰ নেগুৰডাল ইমান বজ্ৰলেপ মুঠিৰে ধৰিছিল, যে নেগুৰডাল চোৰৰ হাতৰ মুঠিতে পেপা-কাঢ়ি ৰ'ল। বাঘ লৰমাৰি সাৰিল। সি হাবিৰ ভিতৰ পাই অলপ উশাহ লৈ ভাবিলে, তাক ঘাৰ-মোকোটোৱাই নহয়, পেঁপা-

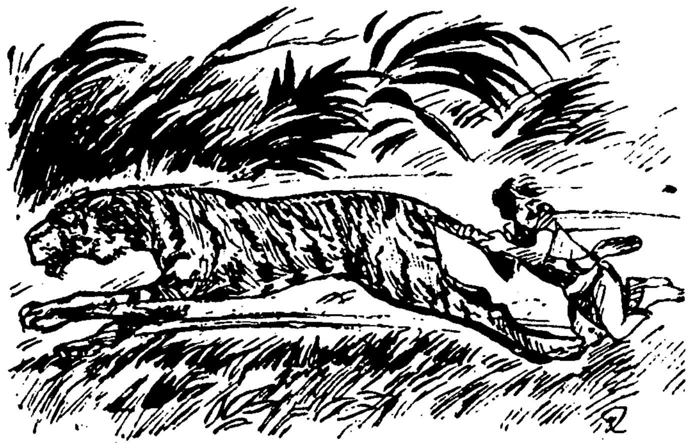

কঢ়াইহে পাইছিল। ইফালে চোৰে হাতত নেগুৰডাল পিটিকি-চিটিকি চাই দেখিলে যে সেইডাল গৰুৰ কি আন জন্তুৰ নেজ নহয়, বাঘৰহে নেজ। তেতিয়াহে তাৰ ভয় লাগিবলৈ ধৰিলে। ৰাতি তেতিয়া ভালেমান আছিল। সেইদেখি সি ৰাতিটোৰ বাকী ডোখৰ কটাবলৈ ওচৰৰে ওখ আম গছ এজোপাত উঠিল।

ইফালে বাঘে হাবিত সোমাই তাক পেপা-কঢ়াই পোৱা কথা তাৰ লগৰীয়া ভাই বন্ধুহঁতক ক'লত, সিহঁতে গুণি গাঠি থিৰ কৰিলে যে 'এইটো বৰ লাজৰ কথা হ'ল। সিহঁত বনৰ ৰজা। এতেকে সিহঁতৰ লগৰীয়া ভাই ৰজা এজনক পেপা-কঢ়াই এনে লঘু-লাঞ্চনা কৰিব ই বৰ অসহনীয় কথা। ইয়াৰ প্ৰতিকাৰ নকৰিলে, পেপা-কঢ়াই পোৱা সেই বাঘটোৰ মাথোন নেজডালহে গৈছে, সিহঁতৰ কিন্তু

অপমানত নাক-কাণ সোপাই যাব আৰু তাৰ বাহিৰেও পেপা-কঢ়া বুলি যদি কোনো জন্তু সিহঁতক বলী হৈ ওলায়, তেন্তে সিহঁত ৰজাৰ শাৰীৰ পৰা গৈ খৰি-ভাৰী, পানী-ভাৰীৰ শাৰীত পৰিবগৈ।" সেইদেখি সকলোবোৰ বাঘে লৰালৰিকৈ মেল পাতি ইয়াকে আলচ কৰিবলৈ যে অলপো পলম নকৰি তেতিয়াই সিহঁতে পেপা-কঢ়াৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ যাত্ৰা কৰি যোৱাটো উচিত।

দুকুৰিমান বাঘে পেপা-কঢ়াক বিচাৰি চলাথ লগালে, কিন্তু ক'তো সিহঁতে পেপা-কঢ়াক নেদেখিলে। শেহত এটা বাঘৰ চকু সেই আম-জোপাৰ আগত পৰিলত, সি পেপা-কঢ়াক তাত বহি থকা দেখিলে। সেইটো পেপা-কঢ়া বুলি আঙুলিয়াই দেখুৱালত এটাইবোৰ বাঘে একেবাৰে হাউৰি মাৰি উঠিল। কিছুপৰ সিহঁতে ভাবি-চিন্তি বুধি এটা সাজিলে। পেপা-কঢ়াক ঢুকি পাবলৈ সিহঁতে এটাৰ পিঠিত এটা, আকৌ সেইটোৰ পিঠিত আন এটা, সেইদৰে উঠি উঠি ওখ হৈ গ'ল। চোৰে ভাবিলে যে এতিয়া সৰ্বনাশ। এতিয়াহে বিপাঙে মৰিলোঁ। তৎক্ষণাৎ চোৰেও এটা বুধি উলিয়ালে। সি দেখিলে যে, নিচেই তলত পেপা-কঢ়াই পোৱা বাঘটো। সেই নেগুৰখৰা বাঘটোক চোৰটোৱে গলগলীয়া মাতেৰে মাত লগালে,—"খৰা, চাৰি, চাৰি, চাৰি।" খৰা বাঘে ভাবিলে, 'আকৌ পেপা-কঢ়াই আনবোৰক এৰি মোকেহে ধৰে নেকি?' ইয়াকে ভাবি সি স্মৃতি-বুদ্ধি হেৰুৱাই হাবিৰ ফালে লৰ ধৰিলে। সি তেনে কৰিলত, তাৰ পিঠিত এটা এটাকৈ উঠি ওখ হৈ থকা আটাইবোৰ বাঘ ঠন্ ঠন্ কৰে মাটিত সৰি পৰিল। সিহঁতেও 'আমাকো পেপা-কঢ়াই পালে' বুলি ভাবি বৰকৈ ভয় খাই ভৰা নৰা ছিঙি লৰি হাবিলৈ পলাই গুচি গ'ল।

চোৰে ৰাতিটো তাতে থাকি ৰাতি পুৱাতে গছৰ পৰা নামি তাৰ ঘৰলৈ গুচি আহিল; আৰু তেতিয়াৰে পৰা সি চুৰ নকৰো বুলি শপত খালে।

গঙ্গাটোপ

এদিন মাছবোৰ গোট খাই, মাছখোৱা জন্তুবোৰৰ সৈতে ৰণ দিবলৈ থিৰ কৰিবৰ নিমিত্তে মেল মৰা বিলৰ ভগা-ডুবিতে দুপৰীয়া মেল পাতিলে। সেই মেললৈ বৌ, ৰাহু, শ'ল, ৰৰালি, কাৱৈ, গৰৈকে আদি কৰি ফুল-ডৰিকণালৈকে সকলোবোৰ মাছ আহিল। সমজুৱা সকল গোট খালত, টুপী মূৰীয়া বুঢ়া গৰৈক সকলোৱে সেইদিনাৰ মেলখনৰ ৰৰমূৰীয়া পাতিলে আৰু লৰৰৰ চেঙেলিক পাচনীৰ ভাৰ দিলে। পাচনীয়ে গঙ্গাটোপক মেলখন নো কিয় পতা হৈছে সমজুৱাসকলক ভালকৈ বুজাই দিবলৈ কলত, গঙ্গাটোপে হাতবোৰ কৰি কবলৈ ধৰিলে,—"বাইজসকল! মই আজি আপোনালোকৰ ভৰিৰ ধূলি মূৰত লৈ আমাৰ পাচনী চেঙেলী ককাইৰ আজ্ঞামতে আষাৰচেৰেক কথা কব খুজিছো, যদি মোৰ কথাত কিবা স্বৰূপে কেনা লাগে, মই নবামতি মূৰুখ বুলি মোৰ জগৰ নধৰি সকলো

দায়-দোষ মৰিষণ কৰিব যেন। আপোনালোকৰ চৰণত মোৰ এয়ে স্তুতি।"

"সকলো জন্তুৰ ভিতৰত আমাক যাইকৈ মানুহ নামৰ জন্তুবোৰে ৰৰকৈ হিংসা-বৈৰিতা কৰে। সিহঁতে আমাক জাল, পল', জুলুকি, পাউৰী, চেপা, ঠুহা আদি নানা যন্ত্ৰেৰে ধৰি তপত তেলত আৰু পকা আঙঠাত পেলাই ভাজি, পুৰি, পাতত দি, খৰিকাত দি, সিজাই, পকাই খায়। কিন্তু এটা কথা ৰাইজে মন কৰি চাব, যে সিহঁতে যদিও আমাক এইদৰে ধৰি নানা শাস্তি দি খায়, তথাপি সিহঁতক আন আন পশু জাতিৰে গোলাম কৰিহে ঈশ্বৰে চজি পঠিয়াইছে। আপোনালোকে মানুহ নামৰ এই জন্তুবোৰৰ ঘৰেপতি চাই ফুৰকগৈ ; দেখিব, সিহঁতে গৰু, ম'হ, ঘোঁৰা, ছাগলী আদিৰ কিদৰে গোলামী কৰিব লাগিছে। গৰু, ঘোঁৰাক সিহঁতে খাবলৈ ঘাঁহ দিছে, শুবলৈ খেৰ পাৰি দিছে, থাকিবলৈ ঘৰ সাজি দিছে। গৰু, ঘোঁৰা, ছাগলীৰ গোবৰ আৰু লাদ পৰ্য্যন্ত এই বহতীয়াবোৰে উকাটি চাফ কৰিছে।"

"ৰাইজসকল! এক প্ৰকাৰে চাবলৈ গলে এই মানুহ জাতিটো আগৰ কালত গৰু-পোৱালি আছিল যেন মনে ধৰে ; কিয়নো সিহঁতে গৰুৰ গাখীৰ খায়। পশু জাতিৰ ভিতৰত দেখা যায় যে মাকৰ গাখীৰ খাইহে পোৱালি ডাঙৰ হব পাৰে। এইবোৰ কথা ভালকৈ ভাবি চালে মানুহ জাতিটো যে গোটগৰু আৰু সমূলি বুধি নাইকিয়া সেইটো ভালকৈ বুজিব পাৰি। এতেকে এনে গৰু মানুহক আমি টিলিকতে বধ কৰি আইধা কৰিব পাৰিমহঁক।"

"ৰাইজসকল! মই মূৰুখমতি ল'ৰা। মানুহৰ বিষয়ে সকলোবোৰ কথা মই ভালকৈ জুকিয়াই লৈ ভাঙি-পাতি আপোনাসকলৰ

আগত কব পৰা নাই। মোৰ মাহী গেদ্‌গেদী এই মেললৈ কিয় আজি অহা নাই কব নোৱাৰো। তেওঁ ইয়াত থকাহেঁতেন জন্তুৰ ভিতৰত কুলাধম এই মানুহবোৰৰ বিষয়ে আৰু ভালকৈ বৰ্ণাই আপোনা-সকলৰ আগত কব পাৰিলেহেতেন আৰু সিহতক কেনেকৈ মাৰিব পাৰি, কি গুণ, কি ব্যৱস্থা, সকলোবোৰ বহলাই কব পাৰিলেহেঁতেন। কাৰণ তেওঁৰ মুখখনি বহল। সেই মুখখনেৰেই মোৰ গেদ্‌গেদী মাহীয়ে আগৰ কালত কুৰুক্ষেত্ৰৰ যুঁজত ওঠৰ অক্ষৌহিণী সৈন্যৰ ভিতৰত অকলে এক অক্ষৌহিণী গিলিছিল বুলি শুনিছো। এতেকে তেওঁক বেগতে মতাই আনি মোৰ কথাৰ প্ৰমাণ লওক।"

গঙ্গাটোপৰ কথা শুনি তেতিয়াই মেলৰ বৰমূৰীয়া গৰৈয়ে চেঙেলি পাচনীক হুকুম দিলে যে গেদ্‌গেদী বাইক এতিয়াই অনাব লাগে। তৎক্ষণাৎ পাচনীয়ে গৰৈচিৰিকা এটাক গেদ্‌গেদীৰ ঘৰলৈ লৰৰাই পঠিয়াই দিলে। গৰৈয়ে গেদ্‌গেদীৰ ওচৰ পাই মাত লগালে,—

"গেদ্‌গেদী বাই। গেদ্‌গেদী বাই।
সবাহলৈ যায়নে নেযায় ?"

গৰৈৰ কথা শুনি গেদ্‌গেদীৰ টিকৃচি বিকৃচি ইং উঠিল। গেদ্‌-গেদীয়ে গৰৈক স্লোকোৰা মাৰি উত্তৰ দিলে,—"বন্দী টভংমৰা ; পোৱালি খোৱা, নেযাওঁ যা।" এই উত্তৰ শুনি গৰৈয়ে অপমান পাই উভতি আহি সমজুৱাসকলক জনালত গঙ্গাটোপে নিজেই মাহীয়েকক মাতিবলৈ, মেলৰ বৰগৰাকী বৰমূৰীয়া গৰৈৰ অনুমতি লৈ লৰ ধৰিলে। গেদ্‌গেদী বায়ে যদিও গৰৈচিৰিকাৰ আগত খং কৰি মেললৈ নেযাওঁ বুলিছিল, তথাপি ৰাইজৰ হুকুম পেলাব নেপায় বুলি ভাবি কাছি-পাৰি

সেন্দুৰৰ ফোঁট-ৰেখা লৈ ওলাইছিল—এনেতে গঙ্গাটোপ ওলালহি। গঙ্গাটোপে মাত লগালে,—

"কাঞ্চনমতী আই, কাঞ্চনমতী আই।
সবাহলৈ যায়নে নেযায়?"

গঙ্গাটোপৰ সম্বন্ধটো শুনিয়েই গেদ্‌গেদীৰ মূৰৰ পৰা খং পৰ্ম্মা পলাবলৈ তৎ নেপালে। হৰিষতে গেদ্‌গেদীয়ে উত্তৰ দিলে,—

"এৰা, ভালেহে জানে ভালৰ মোল।
আমাৰ গঙ্গাধৰ বোপা নে কোন?"

"ব'লা গভাই বোপা, যাওঁ' বলা।" মাহীয়েকৰ মুখৰ শলাগনি আমাৰ গভাই বোপাৰ দুই কাণৰ বিন্ধাইদি হো-হো কৰে যেতিয়াই সোমাবলৈ ধৰিলে, গভাই বোপা আনন্দত উত্ৰাৱল হৈ পৰিল। আগেয়ে তেওঁক সেইদৰে কোনেও শলগা শুনা নাছিল। সেইদেখি তেওঁ হাতেৰে স্বৰ্গখন চুকি পোৱা যেন লাগি গপত ওফন্দি পৰিল। মাহীয়েকৰ কথাষাৰ গঙ্গাটোপ মনত যিমান পাগুলিবলৈ ধৰিলে সিমানন তেওঁৰ পেটটো ওফন্দিবলৈ ধৰিলে। ওফন্দা পেটটো খোজেপতি ওফোন্দাই ওফোন্দাই খোজ কাঢ়ি আহি গঙ্গাটোপ যেতিয়া সবাহৰ ওচৰ পালেহি, হঠাৎ পানী-হিলৈ ফটাদি শব্দটো হিলৈৰ শব্দ যেন হৈ ওলোৱাত সমজুৱাসকলে ভয় খাই দিহাদিহি পলাই পত্ৰং দিলে।

নুমলীয়া পো

এহাল বুঢ়া-বুঢ়ী আছিল। বুঢ়া কালত সিহঁতৰ এটা ল'ৰা হ'ল। বুঢ়াই গুণি-ভাবি পুতেকৰ নাম কি থব বিচাৰি নাপাই, গণকৰ হতুৱাই নাম চোৱাবলৈ এজন গণকৰ ঘৰলৈ গ'ল। গণকে বুঢ়াক সুধি-পুচি, তাৰ বুঢ়া কালত হোৱা আৰু একেবাৰেই নুমলীয়া দেখি ল'ৰাৰ নাম নোমল দিলে।

বুঢ়াই গণকক পানী-গামোছা এখন আৰু এটা চৰতীয়া দি নামটো লৈ ঘৰলৈ উভতিল। বাটত আহোঁতে বুঢ়াই কেনেবাকৈ নামটো পাহৰে বুলি "নোমল" "নোমল"কৈ বিড়িয়াই আহিছিল। আহোঁতে আহোঁতে লাহে লাহে তাৰ ভুল হৈ নোমলৰ ঠাইত "নেমেল" "নেমেল" ওলাবলৈ ধৰিলে। সি যাওঁতে এখন নৈৰ পাৰেদি গৈছিল। সেই নৈতে এজন সদাগৰে নাও বান্ধি আছিল। বুঢ়া আহি সদাগৰৰ নাঁৱৰ ওচৰাওচৰি পাওঁতেই সদাগৰে তেওঁৰ নাওখন মেলিবলৈ নাৱৰীয়াহঁতক হুকুম দিলে। নাৱৰীয়াহঁতে নাৱৰ গোজ উভালি নাওখন মেলিবলৈ ধৰোঁতেই "নেমেল" "নেমেল"কৈ বিড়িয়াই যোৱা বুঢ়াৰ মাত শুনি সদাগৰক কলে, "দেউতা, কৰবাৰ বুঢ়া এটাই আমাক নাও মেলিবলৈ হাক দিছে।" নাৱৰীয়াহঁতৰ কথা শুনি সদাগৰে বুঢ়াক মতাই নি, সি কিয় নাও মেলিবলৈ হাক দিছে সুধিলে; বুঢ়াই সদাগৰৰ কথাৰ উত্তৰ দিবলৈ গ'লে কিজানি সিফালে নামটো পাহৰি যায় ইয়াকে ভাবি কোনো উত্তৰ নিদি, মাথোন বাৰে বাৰে "নেমেল"

"নেমেল" কৰিবলৈ ধৰিলে। সদাগৰৰ খং উঠিল—"উস্ কটা! ইমান দিন ইয়াতে থাকি আজি দিনবাৰ চাই নাওখন মেলিবলৈ হুকুম দিলো আপদীয়া এইটোৱে ক'ৰবাৰপৰা আহি মোৰ শুভ-যাত্ৰাত বিঘিনি জন্মালে। কটা ধৰ ইয়াক।" এই বুলি সদাগৰে নাৱৰীয়াহঁতক লগাই দি বুঢ়াক ভালকৈ এপিটা দিয়ালে। মাৰ খাই বুঢ়াই নেমেল বুলিবলৈ পাহৰি "নহবৰ হ'ল", "নহবৰ হ'ল" বুলিবলৈ ধৰিলে। বুঢ়াই "নহবৰ হ'ল" কৈ গৈ আছে, এনেতে সেই বাটেদিয়েই ভালকৈ সাজ-পাৰ পিন্ধি যোৱা মানুহ এটাক সি লগ পালে। মানুহটোৱে বুঢ়াৰ সেই "নহবৰ হ'ল" কথাটো শুনি ভাবিলে সি ভালকৈ ধুন-পেচ মাৰি সাজ-পাৰ পিন্ধি আহিছে দেখিহে বুঢ়াই তাক সেইদৰে হাঁহিছে। ইয়াকে ভাবি সি তাৰ হাতৰ লাখুটিডালেৰে বুঢ়াক নাৰ চেৰেক মাৰিলে। বুঢ়াই মাৰ খাই সেই "নহবৰ হ'ল" কথাষাৰো পাহৰি "সিটোতকৈ ইটোহে চৰা" বুলি যাবলৈ ধৰিলে। এনেতে বুঢ়াৰ আগেদিয়েই দুটা গৰলীয়া মানুহ গৈছিল; সিহঁতে ভাবিলে বুঢ়াই সিহঁতৰ গৰল দেখি সেইদৰে সিহঁতক হাঁহিছে। ইয়াকে ভাবি খং উঠি সিহঁত দুয়ো বুঢ়াক শুকলা শুকলকৈ কিলালে। কিল খাই বুঢ়াই চুচুৰি-বাগৰি কোনোমতে ঘৰ পালেগৈ। ঘৰ পাই সি তাৰ বুঢ়ীক বিপদৰ কথা ভাঙি কলত বুঢ়ীয়ে বেজাৰ কৰি বুঢ়াকসুধি লে, "বাৰু যি হ'ল হ'ল, এতিয়া গণ্কে দিয়া নামটো কি কোৱাচোন?" বুঢ়াই কলে,—"কিলৰ তাপত মোৰ মনৰপৰা নাম-কাম সোপাই পলাই গ'ল; মই নামটো পাহৰিলোঁ।"

বুঢ়াৰ কথা শুনি বুঢ়ীয়ে কলে, "পাহৰিলা যদি পাহৰিলা, কি কৰিম। ল'ৰাৰ নাম থোৱা হ'ল আৰু; এতিয়া আমাৰ মাটিডৰা কব্বৰ কাৰবাৰ কৰা। বাৰীৰ চুকৰে মাটিডৰা নুমলীয়াকৈ কৰবলৈ কঠিয়া পাৰাগৈ যোৱা।" "নুমলীয়াকৈ" কথাটো শুনিয়েই বুঢ়াৰ পুতেকৰ নামটো মনত পৰিল। বুঢ়াই তেতিয়া খঙত একোনাই হৈ বুঢ়ীক কলে,—"হয়, তয়েই যদি মোৰ ল'ৰাৰ নামটো জান, তেন্তে মোক কিয় ইমানখন মাৰ-কিল খুৱালি?" এই বুলিয়েই বুঢ়াই ঘৈণীয়েকৰ পিঠিত ও পাৰিলে।

ইয়াৰ পিচত বুঢ়া-বুঢ়ীয়ে পুতেকৰ নাম নোমল দি খাই-বৈ থাকিল। আমি ঘৰলৈ গুচি আহিলো।

সৰব্জান

কোনো এখন গাঁৱত ফৰিং নামেৰে এটা খেতিয়ক মানুহ আছিল। মানুহটোৰ ঘৈণীয়েকজনী আপোন-পেটীয়া ভাবৰ আছিল। ঘৰখনত মাথোন গিৰিয়েক আৰু ঘৈণীয়েক। সিহঁতৰ সন্তান-সন্ততি হোৱা নাছিল। মাঘ মহীয়া অলপ কিনকিনীয়া বৰষুণ। ৰাতিপুৱাই ফৰিঙে শোৱাৰপৰা উঠি ঘৈণীয়েকক কলে,—"আজি ডাৱৰীয়া বতৰ; মোৰ পিঠা খাবৰ মন গৈছে, তই পিঠা খনচেৰেক ভাজি দিব নোৱাৰনে? আজি ভাত নাখাওঁ বুলিছোঁ।" গিৰিয়েকৰ কথা

শুনি ঘৈণীয়েকে ক'লে,—"পিঠালৈ বৰাধান ক'তা ? বৰাধানতো আমাৰ ভৰালত নাই।" গিৰিয়েকে ক'লে,—"তেন্তে কি হ'ব ? পিঠা খোৱা নহ'ল দেখিছোঁ।" ঘৈণীয়েকে উত্তৰ দিলে,—"যোৱাচোন, কাৰ ঘৰত বৰাধান মাৰিছে চোৱাগৈ। এগাল খুজিয়েই নহয় লৈ আহাগৈ।" ঘৈণীয়েকৰ কথা শুনি, গিৰিয়েকে অলপ পৰ তভক মাৰি ভাবি থাকি এটা বুধি সাজি, গাত এখন এৰীয়া কাপোৰ লৈ ওলাই গ'ল।

ফৰিঙে ওচৰ-চুবুৰীয়া এঘৰত বৰাধানৰ মৰণা মৰা দেখি, মৰণাৰ ওচৰতে বহি তাৰ গিৰিহঁতৰ সতে ভাত খোৱা শাক খোৱা আদি সুখ-দুখৰ নানা কথা পাতিবলৈ ধৰিলে। ভালেখিনি পৰ সেইদৰে কথা পাতি তাতে বহি আছিল। মৰণাৰ ধান সৰিল। গিৰিহঁতে খেৰ জোকাৰি ধানবোৰ এফলীয়া কৰিলে। এনেতে ফৰিঙে তাৰ বৰকৈ পেট কামোৰাৰ ভাও ধৰি গাত লৈ থকা এৰীয়া কাপোৰেৰে সৈতে ধানৰ ওপৰত বাগৰ দিলে। একেই কুকুৰা বৰাধান, তাতে এৰীয়া কাপোৰ, ধানে কাপোৰখন তেনেই সি সি ধৰিলে। ধানৰ ওপৰত ভালকৈ তিনি-চাৰি বাগৰ দি ফৰিং উঠি কেকাই কেকাই লাহেকৈ ঘৰলৈ উভতি আহিল। ঘৰ পাই ফৰিঙে এৰীয়া কাপোৰখন জোকাৰি এদোনমান ধান পালে। ঘৈণীয়েকে বৰাধান দোন দেখি বং পাই সিজাই ৰ'দত শুকাই-উৰাই চাউল উলিয়াই পিঠাগুৰি খুন্দিলে। গধূলি ঘৈণীয়েকে ভাত ৰান্ধি ফৰিঙক খুৱাই শুঁতাই, পিঠাৰ খোলা পাতি পিঠা ভাজিবলৈ ধৰিলে। ভাত খাই উঠি ফৰিঙৰ টোপনি আহিলত ফৰিং শুই থাকিল। ঘৈণীয়েকে বাৰবুৰি পিঠা ভাজি ডলা এখনত থৈ শুঁতাই, অন্তত সৰহখিনি পিঠা নিজে খাই, মাথোন খনচেৰেক পিঠা বাটি এটাত ভৰাই থৈ দিলে। ঘৈণীয়েকে শুবৰ

সময়ত গিৰিয়েকক জগাই ক'লে,—"পিঠা ভজা হ'ল ; কিন্তু তোমাৰ সৈতে এটা কথা বান্ধো, কাইলৈ ৰাতিপুৱা আমাৰ দুয়োৰে ভিতৰত যেয়ে শোৱা পাটিৰ পৰা আগেয়ে উঠিব, সেয়ে তিনি ভাগৰ এভাগ পিঠা খাব, আৰু যি পিচত উঠিব সি দুভাগ খাবলৈ পাব। ফৰিং ঘৈণীয়েকৰ কথাত মান্তি হৈ শুই থাকিল।

পিছদিনা পুৱা শোৱাপাটিৰ পৰা এটাও নুঠা হ'ল। ৰ'দ ওলাই পকিব লগা হ'ল, তথাপি দুয়োৰে কোনো নুঠে, দুয়ো টোপনিৰ ভাও ধৰি নাক ঘোৰ্ঘোৰাই শুই আছে। শেষত ফৰিঙে দেখিলে যে এইদৰে সি হাল-কোৰ বন-বাৰী পেলাই থৈ কিমান শুই থাকিব। ঘৈণীয়েকেই পিঠা দুভাগ খাওক, সি এভাগকে খাব। ইয়াকে ভাবি সি উঠি আহিল। গিৰিয়েকক উঠি অহা দেখি ঘৈণীয়েকে মাত লগালে,—"তুমি মোতকৈ আগেয়ে উঠিলা, এতেকে তোমাৰ এভাগ মোৰ দুভাগ।" গিৰিয়েকে উত্তৰ দিলে,—"বাৰু তয়ে খাবি দুভাগ।"

ফৰিঙে পিঠা খাবলৈ গৈ দেখিলে যে পিঠা খনচেৰেক হে মাথোন আছে। সি ঘৈণীয়েকক সুধিলে,—"আৰু পিঠা ক'তা ?" ঘৈণীয়েকে উত্তৰ দিলে,—"আৰু কৰপৰা পিঠা ওলাব। যি হৈছিল এটাইবোৰ এই বাটিতে আছে। তুমি তাৰে এভাগ খাই দুভাগ মোলৈ থৈ দিবা।" গিৰিয়েকে পেটে পেটে ভাবিলে যে এইটো বৰ আচৰিত কথা, এদোন ধানৰ মুঠেই এই কেইখন পিঠাহে হ'ল। বেৰত আঁৰি থোৱা ডলাখনলৈ এনেতে হঠাৎ তাৰ চকু গলত সি দেখিলে যে তাত পিঠাৰ সাঁচ বান্ধি আছে। সি সেই সাঁচবোৰ লেখি তিনিকুৰি পালে। কিন্তু ঘৈণীয়েকক সি একোকে নকৈ ওলাই আহি বাহিৰত

ৰহিছিল, এনেতে ঘৈণীয়েকে বটাটো উলিয়াই আনি তাক তামোল-চালি কাটি দিওঁতেই, সি তামোল এখন হাতত লৈ ফকৰা মাতিলে,—

"নঙলাতে মঙল, এছাৰিতে দেও ।
তিনিকুৰি পিঠা খালে নাজানিলে কেও ॥"

গিৰিয়েকৰ ফকৰাটো ঘৈণীয়েকে বুজিব পাৰি লাজত আগবপৰা উঠি আহি কাষত কলহ লৈ পানী আনিবলৈ নৈৰ ঘাট পালেগৈ। ঘাটত কেবাজনীও চিনাকী তিৰোতা মানুহ দেখি তাই সিহঁতক সেই কথাটো ভাঙি কলে যে তাইৰ গিৰিয়েক সৰবজান। তিৰোতা মানুহৰ কথা, ইজনী সিজনীৰ কাণত পৰি বহল হৈ গ'ল; আৰু সকলো গঞা মানুহে ফৰিঙক সৰবজান বুলি জানিলে।

ইতিমধ্যে এটা মানুহৰ ক'লা গৰু এজনী হেৰাইছিল; গৰুৰ গৰাকীয়ে পাঁচ দিন সেই গৰুজনী বিচাৰি নাপাই শেষত ফৰিং সৰব্-জান বুলি শুনি ফৰিঙৰ কাষ পাই গৰুৰ কিবা ভু ফৰিঙে দিব পাৰেনে বুলি ফৰিঙক সুধিলে। দৈৱক্ৰমে সেইদিনা পুৱা ফৰিঙে তাৰ বাৰীৰ পিছফালে উলুবনিৰ মাজত সেই ক'লী গাইজনী চৰি থকা দেখি আহিছিল। সেইদেখি ফৰিঙে তাক কলে,—"বাৰীৰ পিছফালে এই পিনেই বিচাৰি গ'লে তুমি তোমাৰ গৰুজনী পাবা।" মানুহটোৱে ফৰিঙৰ কথামতে গৈ থিতাতে গৰুজনী পাই আনিলে। ইয়াৰ পিচত ফৰিং যে বৰ প্ৰমাণী সৰবজান সেই কথা চাৰিওফালে ডহডহীয়া হৈ পৰিল। এই কথা গৈ ৰজাৰ কাণত পৰিলগৈ। ইতি-পূৰ্বে ৰজাৰ ঘৰত এক লাখ টকা বেচৰ সোণৰ হাৰ এডাল হেৰাইছিল। ৰজাই অনেক বিচাৰ খোচাৰ কৰি সেই হাৰডাল উলিয়াব নোৱাৰিলে। সেইদেখি ৰজাই সৰবজানক হাৰ উলিয়াই দিবলৈ মাতিলে। এই

কথা টেকেলাই ফৰিঙক ক'লত ফৰিং খিয়ৈ মুচকচ্ যোৱা যেন হ'ল। নগলেও ৰজাই কাটিব, গৈ হাৰ উলিয়াই দিব নোৱাৰিলেও কাটিব, আৰু সি সৰবজান নহয় বুলি কলেও ৰজাই কাটিব। এতেকে সি কি কৰিব একো ভাবি নাপাই, যি কপালত থাকে হব বুলি ঈশ্বৰক চিন্তি ৰজাৰ আগত উপস্থিত হ'লগৈ। ৰজাই সৰবজানক অহা দেখি আদৰ-সাদৰ কৰি ঘৰৰ ভিতৰলৈ জলপান খুৱাবলৈ লৈ যাবলৈ ক'লত ফৰিঙক ৰজাৰ ঘৰৰ ভিতৰলৈ লৈ গৈ দৈ-গাখীৰ, কোমল-চাউল, গুড়েৰে ভালকৈ এটা জলপান খাবলৈ দিয়া হ'ল।

"হা দৈ আজিয়েই খাই ল..............................

ৰজাৰ দুজনী কুঁৱৰী; এজনীৰ নাম মাদৈ, এজনীৰ নাম হাদৈ। হাদৈয়েই ৰজাৰ সোণৰ হাৰডাল চুৰ কৰি লুকাই থৈছিল! সৰবজান অহা শুনি ধৰা পৰিম বুলি হাদৈৰ মুখত পানী নাই। সেইদেখি

সৰবৃজানে জলপান খোৱা ঘৰৰ ওচৰতে হাদৈয়ে থিয় দি বেৰৰ জলঙাইদি জুমি সৰবৃজানক চাই আছিল। ভয়ত সৰবৃজানৰ মুখতো পানী নাই। সি দৈ-গাখীৰেৰে জলপান বাটি দেখি আপোনা-আপুনি কলে—"হা দৈ আজিয়েই খাই ল, কাইলৈ ৰজাই কি কৰে চিন নাই।" সৰবৃজানে এইদৰে কোৱা শুনি সক কুঁৱৰী হাদৈয়ে ভাবিলে যে সৰ্ব্বনাশ। মোক সৰবৃজানে ধৰিলে। ইয়াকে ভাবি কুঁৱৰীয়ে ওলাই আহি সৰবৃজানৰ হাতত ধৰি কলে,—"সৰবৃজান, মোৰ কথা তুমি নকবা, তোমাক যি লাগে মই তাকে দিম।" সৰবৃজানে তেতিয়া বুজিবলৈ বাকী নাথাকিল যে হাদৈ নামৰ এই ৰাণীয়েই চোৰ। সি গহীন কৈ মাত লগালে,—"আইচু, আপোনাৰ কথা বাক নকওঁ, কিন্তু আপুনি হাৰডাল এতিয়াই আনি ৰজাৰ হাতনিপেৰাত থৈ দিয়কগৈ।" সৰবৃজানৰ কথামতেই কুঁৱৰীয়ে হাৰডাল নি তেতিয়াই ৰজাৰ হাতনি-পেৰাত থৈ দিলে।

পিছদিনা ৰজাই ৰাজসভালৈ সৰবৃজানক মতাই আনি হাৰ কোনে চুৰ কৰি নিছে কব লাগে বুলি সোধাত সৰবৃজানে ওলগ লৈ কলে,—"স্বৰ্গদেউ! বন্দীয়ে কোনেও হাৰ চুৰ কৰা নাপাওঁ। স্বৰ্গদেৱৰ হাতনিপেৰাতে হাৰ থকা মোৰ ভাব হয়।" তেতিয়াই ৰজাই, হাতনিপেৰা অনাই মেলি চালে। দেখিলে সঁচা, হাৰ তাতে আছে। কথাটো দেখি সকলো আচৰিত হ'ল। ৰজাই সৰবৃজানক মাটি-বাৰী, ধন-বস্তু, বটা দি মান ধৰি ৰজাৰ সভাতে সভাসদ কৰি ৰাখিলে।

এদিন ৰজাই হাতৰ মুঠিতে ফৰিং এটা সুমাই মুঠি মাৰি ধৰি সৰবৃজানক—"মোৰ হাতৰ মুঠিত কি আছে কোৱা?" বুলি সুধিলত সৰবৃজানে তাৰ তালু ফুটি জীৱ গ'ল যেন পাই, বেজাৰতে কলে—

"এক কলো লেখি
এক কলো দেখি,
হা দৈ বোলোতে ওলাল হাৰডাল
এতিয়াহে পৰিল ফৰিঙৰ মৰণৰ কাল।"

ৰজাই সৰবৃজানৰ নামটো জনা নাছিল। সেইদেখি "ফৰিঙৰ মৰণৰ কাল" শুনি হাতৰ মুঠিত থকা ফৰিঙৰ কথাটো কৈছে বুলি বুজি সন্তোষ পাই মুঠিৰ ফৰিঙটো এৰি দি সৰবৃজানক নিজৰ গাৰ সাজ-কাপোৰ সোলোকাই দি বটা পিন্ধালে।

এদিন ৰজাই হাতৰ মুঠিত শেলুক এটা লৈ সৰবৃজানক "মোৰ হাতৰ মুঠিত কি আছে?" বুলি সুধিলত, সৰবৃজানে থতমত খাই কলে, "স্বৰ্গদেৱ, বাৰেপতি শোলকো" ৰজাই শুনিলে, "বুৰেপতি শেলুক।" তেওঁৰ হাতৰ শেলুকৰ কথা হে সৰবৃজানে কৈছে বুলি সৰবৃজানক ৰজাই বহুত ধন-সোণ দিলে। আমাৰ কাপোৰ-কানি ক'লা হ'ল, ঘৰলৈ উভতি আহিলো।

এটা শিঙৰা মাছৰ কথা

এদিন এটা দুখীয়া মানুহে জকাই বাবলৈ গৈ দিনৰ দিনটো জকাই বালে, কিন্তু এটা শিঙৰা মাছৰ বাহিৰে সি একো নাপালে।

শেহত সি তাকে ঘৰলৈ নি খাবৰ মনেৰে বাছিবলৈ ধৰোতে শিঙৰাই মাত লগালে,—“ককাই, মই শিঙৰাৰ ৰজা ; তই মোক নেখাবি ; মই তোৰ সদায় গৰুটো ৰখি দিম।” মানুহটোৱে শিঙৰাৰ কথা শুনি তাক নেখাই, পিচদিনা দুপৰীয়া শিঙৰাক খুৱাই-বুৱাই তাৰ গৰুটো চৰাবলৈ পঠিয়াই দিলে। শিঙৰাই গৰুটোৰ টিকাত উঠি নিজৰ মুখৰ কাঁইটেৰে খুচি-খুচি তাক পথাৰলৈ লৈ গৈ চৰাবলৈ ধৰিলে। এইদৰে বহুদিন গ'ল। এদিন শিঙৰাই গৰুটো চৰাবৰ নিমিত্তে অৰণ্যৰ ফাললৈ লৈ গৈ অৰণ্যত এটা মুখ মেলি পৰি থকা ৰাক্ষস দেখিবলৈ পালে। ৰাক্ষসে গৰুটো দেখি আনন্দ মনেৰে উঠি ধৰিবলৈ যাওঁতেই শিঙৰাই তাক বাধা দি কলে,—“হেৰ ৰাক্ষস ৰ, ৰ, তই মোক দেখা নাই নেকি? যদি তই মোক বলে পাৰ, তেহে মোৰ গৰু চুবি নহলে তোৰ ফালে আজি থাধ্যা।” ৰাক্ষসে সেই অকণমান শিঙৰাটোৰ এনে মহ্‌মটনি দেখি হাঁহি, তাক মোহাৰি মাৰিবৰ মন কৰি হাতেৰে ধৰোতেই শিঙৰাই তাৰ হাতত বিহ-কাঁইটেৰে বিন্ধি দিলে। তেতিয়াই ৰাক্ষসৰ হাতখনত চেংচেঙনি ভক্‌ভকনি উঠিল। ৰাক্ষসে সহিব নোৱাৰি, “তোক যিহকে লাগে তাকে মই দিম, তেও মোক তই এৰি দে ঔ।” এইবুলি কোৱাত শিঙৰাই কলে,—“যদি তোক এৰি দিব লাগে তেনেহলে মোক কি দিবি আগেয়েই দে।” ৰাক্ষসে পেটৰ পৰা এটা সোণৰ আঙঠি উলিয়াই দি কলে,—“এই আঙঠিটো কলপাত এখনত থৈ ভালমতে সেৱা-শুশ্ৰূষা কৰিলেই আঙঠিটোৰ গুণত তোৰ ঘৰ-দুৱাৰ সকলোবোৰ সোণৰ হৈ পৰিব আৰু সোণ-ৰূপেৰে ঠাহ খাব।” শিঙৰাই ৰাক্ষসৰ এই কথা শুনি তাক বিন্ধিবলৈ এৰি দি আঙঠিটো লৈ গৰুটো খেদাই খেদাই আনি ঘৰ পালেহি। ঘৰ পাই সি গিৰিহঁতৰ হাতত আঙঠিটো

দি, সকলো কথা ভাঙি-পাতি কলত গিৰিহঁতে ৰং মনেৰে, শিঙৰাই কোৱামতে আঙঠিটো কলপাত এখনত থৈ সেৱা কৰাত তাৰ ঘৰ-বাৰী সকলোবোৰ সোণৰ হৈ পৰিল। আৰু সোণ-ৰূপেৰে ঘৰ উপচি পৰিল। গিৰিহঁতে তেতিয়াই শিঙৰাৰ লগত নিজৰ জীয়েকক কেঁচা পাণ, কেঁচা তামোল কাটি বিয়া দিলে। এইদৰে বহুদিন গ'ল। এদিন শিঙৰাই মনে মনে নৈৰ ঘাটত মোটটো থৈ মানুহ হৈ গা ধুবলৈ ধৰোঁতে শিঙৰাৰ ঘৈণীয়েকে দেখি লৰালৰিকৈ মোটটো আনি জুইত পুৰি পেলোৱাত শিঙৰা গুচি সি ৰব ধুনীয়া পুৰুষ হৈ পৰিল। তেতিয়া সকলোৱে মহা আনন্দেৰে ৰজাৰ দৰে থাকিবলৈ ধৰিলে।

চালত পৰিল কেঁচা।
মোৰ সাধুকথা মিছা।
তামোলে মেলিলে ডাবি।
কোন কলৈ যাবি।

এটা বলী মানুহ

এখন ৰাজ্যত এটা বৰ ডাঙৰ হাতী আৰু এটা বাঘ আছিল। সিহঁত দুয়োবো উপদ্ৰৱত মানুহে তৎমৎ এৰিছিল। বহুত যত্ন কৰিও

ৰজাই সেই বাঘ আৰু হাতী মাৰিব নোৱাৰি গোটেই ৰাজ্যতে ঢোল পিটি শুনাই দিলে বোলে যেয়ে এই হাতী আৰু বাঘটো মাৰিব পাৰিব তাক বহুত পুৰস্কাৰ দিয়া হব। এই কথা শুনি বহুত মানুহে বাঘ আৰু হাতী মাৰিবলৈ যত্ন কৰিবলৈ ধৰিলে কিন্তু মাৰিব নোৱাৰিলে। দৈবাৎ এদিন এটা মানুহে মনৰ দুখত বিহ খাই মৰোঁগৈ বুলি কিছুমান পিঠাগুড়িৰ লগত বিষ সানি লৈ সেই ৰাজ্যৰ ফালে যাওঁতে এজোপা গছৰ তলত সেই টোপোলাটো থৈ ওচৰৰে নৈ এখনত পানী খাবলৈ গৈছিল। সেই সময়ত দুষ্ট হাতীটোৱে আহি সেই পিঠাগুড়িবোৰ খাই পেলালে। যেতিয়াই বিহ-সনা পিঠাগুড়িবোৰ খালে, তেতিয়াই গাত বিষ লাগি হাতীটো মৰি থাকিল। এই কথা ৰজাই খবৰ পাই হাতীটো কোনে মাৰিলে বুলি বিচাৰ কৰোঁতে সেই বিষ অনা মানুহটোক ৰজাৰ ওচৰলৈ লৈ যোৱা হ'ল। সি কেনেকৈ হাতীটো মাৰিলে বুলি তাক ৰজাই সুধিলত সি কলে,—"মই হাতীটো একে ভুকুৱেই মাৰিলো।"

ৰজাই বৰ সন্তোষ পাই তাক অনেক ধন দি ক'লে—"মোৰ ৰাজ্যত আৰু এটা বৰ দুষ্ট বাঘ আছে, যদি তই সেই বাঘটোও মাৰিব পাৰ তেন্তে তোক মই আৰু বহু ধন দিম।" সি কলে বোলে, "স্বৰ্গদেউ সেই বাঘটোও মই মাৰিব পাৰিম।" এইবুলি কোৱাত ৰজাই কলে,—"তই পৰহিলৈ বাঘটো মাৰিব লাগিব।" মানুহটোৱে শলাগি শলাগি আহি তাৰ থকা ঠাই পাই চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে,—সি কেনেকৈ সেই বাঘটো মাৰিব পাৰে। যেতিয়া বাঘ মৰাৰ দিন পৰিলহি, সি কিছুমান ঢোল আৰু এটা ঢেঁকীথোৰা লৈ ভয়-ভয়কৈ হাবিত সোমালগৈ। সেই হাবিত এজোপা ডাঙৰ গছ আছিল। সি গৈ সেই গছৰ ওপৰত

উঠি "কে" "কে" "কা" "কা" বুলি মিছা-মিছিকৈ গান গাই আছে আৰু চৰাইবিলাকে সেই গছজোপাৰ পাতে পাতে পৰি কোঢ়াল কৰি আছে। তাকে শুনি বাঘে সেই গছৰ ওচৰলৈ আহি মানুহটোক সুধিলে, "ককাই, তই চৰাইবিলাকক কি শিকাইছ?" সেই মানুহটোৱে কলে বোলে—"ভাই মই সিহঁতক গান শিকাইছোঁ।" তেতিয়া বাঘে কলে,—"ককাই, মোকো তেনেকুৱা গান শিকাব পাৰিবি জানো?" মানুহটোৱে কলে,—"তই হৈছ বাঘ, মই হৈছো নৰমনিচ, তই মোক খাবি নহয়?" তেতিয়া বাঘে কলে,—"মই সইত সইত তিনি সইত খাই কৈছোঁ, মই তোক নাখাওঁ। তই মোক তেনেকুৱা গান শিকা।" বাঘৰ কথা শুনি মানুহটোৱে গছৰপৰা নামি আহি বাঘৰ ঠেং চাৰিখন গোটাই খুৰমতে বান্ধি পেলাই ঢেঁকীথোৰাটোৰে তাক মাৰিবলৈ ধৰিলে।

মাৰত তং নেপাই বাঘে কলে,—"ককাই, মই আৰু গান নিশিকো,

মোক এৰি দে।" মানুহটোৱে কলে,—"ভালকৈ শিক; নিশিকিবি ?" এইদৰে মাৰি থাকোতেই বাঘ মৰিল। সি সেই বাঘটো আনি ৰজাক দেখুৱাই দিলে। তেতিয়া ৰজাই বৰ বং মনেৰে তাক কলে বোলে, "আজি তোমাৰ সৈতে যুঁজিবলৈ এটা বলী মানুহ আনি দিম, তুমি সেই মানুহটোক জিকিব পাৰা যদি তোমাক আৰু ধন-বস্তু দিম।" এইবুলি কৈ এটা বলী মানুহ আনি ৰাতি তাৰ লগত ৰজাই শুৱাই থলে। ৰাতি মানুহটোৱে বলী মানুহটোক কলে বোলে, "ভাই, মই একেটা ভুকুতে এটা হাতী মাৰিছোঁ আৰু এটা ডাঙৰ বাঘ মাৰিছোঁ, তই মোৰ লগত কেনেকৈ যুঁজ কৰিবি ? তই এতিয়া ভৰ বয়সত মোৰ লগত যুঁজি মৰিবলৈ আহিছনে ?" এইবুলি কোৱাত সেই মানুহটো ভয়ত ৰাতিয়েই পলাই গ'ল। পিচে পুৱা ৰজাৰ বলী মানুহটো ৰজাই বিচাৰি নাপাই বাঘ মৰা বলী মানুহটোক বহুত ধন-বস্তু দি বিদায় দিলে আৰু তেতিয়াৰ পৰা হাতী আৰু বাঘৰ উপদ্ৰৱ গুচি নিৰাপদে ৰাজ্য চলাবলৈ ধৰিলে। কঠালে পেলালে মুচি। মই আহিলো গুচি।

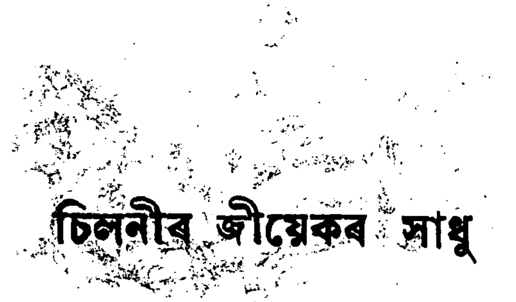

চিলনীৰ জীয়েকৰ সাধু

এখন দেশত এটা কুমাৰ আছিল। তাৰ অনেক ধন-বস্তু আছিল; কিন্তু ল'ৰা নাছিল। তাৰ ঘৈণীয়েকে বাৰে বাৰে ছোৱালীহে পাইছিল।

এই কথাত কুমাৰৰ মনত সদায় বৰ বেজাৰ। কিছুদিনৰ মূৰত ঘৈণীয়েক আকৌ গা-ভাৰী হলত কুমাৰে ঘৈণীয়েকক কলে,—"যদি এইবাৰো তই ছোৱালীকেহে পাৱ, তেন্তে মই ঠিক কৈছো তোক নগাত বেচিম।" গিৰিয়েকৰ কথা শুনি ঘৈণীয়েকে বৰ ভয় খালে। ল'ৰা পাবৰ ওচৰা-ওচৰি হলত কুমাৰৰ ঘৈণীয়েক মাকৰ ঘৰলৈ গ'ল। কিন্তু কি দুৰ্কপাল, এইবাৰো তাইৰ ছোৱালী এজনী হে উপজিল। ছোৱালী ওপজা দেখি ভয়ত কুমাৰণীৰ কণ্ঠ-কণ্ঠ শুকাই গ'ল। সেইদেখি তাইৰ গিৰিয়েকে বুজ পোৱাৰ আগেয়েই তাই তেতিয়াই লৰালৰিকৈ ছোৱালীজনীক এটা চৰুত ভৰাই ফটা-কানিৰে চাকি-চুকি আন এটা চৰুৰে তাৰ ওপৰত সাঁফৰ দি নৈত উটাই দিলে।

চৰুটো নৈত উটি গৈ আছে, এনেতে নৈৰ পাৰত কাপোৰ ধুই থকা ধোবা এটাই চৰুটো দেখি তাত কি আছে চাওঁ বুলি সাঁতুৰি গৈ সাফৰটো মেলি দেখিলে,—নকৈ হোৱা কেচুৱা ছোৱালী এজনী তাতে ভৰাই কোনোবাই উটাই দিছে। ধোবাটোৱে ছোৱালী-জনী তুলি লবৰ মনেৰে সাঁফৰটো গুচাই চৰুটো ধৰি লাহে লাহে সাঁতুৰি বামৰ ফালে টানি আনোতেই, হঠাৎ এজনী চিলনীয়ে থাপ-মাৰি চৰুটোৰপৰা ছোৱালীজনী লৈ গুচি গ'ল। এজোপা আঁহত গছৰ আগত চিলনীজনীৰ বাহ আছিল। তাই ছোৱালীজনী সেই বাহতে থলেগৈ। কণমান ধুনীয়া ছোৱালীটি দেখি চিলনীৰ বৰ মৰম লাগিল। সেইদেখি তাই ছোৱালীজনী তুলি-তালি ডাঙৰ-দীঘল কৰিবলৈ মনতে ঠিক কৰিলে।

দিনৌ চিলনীয়ে য'ৰেপৰা যি ভাল খোৱা-বস্তু পায় থাপ্ মাৰি

লৈ আহি ছোৱালীজনীক খুৱায়। এইদৰে চিলনীয়ে লাহে লাহে তাইক ডাঙৰ-দীঘল কৰিলে। কাৰবাৰ ঘৰত ভাল ৰিহা-মেখেলা ৰ'দত শুকাবলৈ মেলি দিয়া দেখিলে চিলনীয়ে সেইবোৰ থাপ্‌মাৰি লৈ আহি জীয়েৰক পিন্ধিবলৈ দিয়ে। এদিন ৰজাৰ জীয়েক এগৰাকীয়ে নৈৰ ঘাটতে গাৰ অলঙ্কাৰ পাতিবোৰ সোলোকাই থৈ নৈত গা ধুবলৈ নামিছিল, এনেতে চিলনীয়ে থাপ্‌মাৰি সেই অলঙ্কাৰ-বোৰ লৈ গুচি আহি জীয়েৰক পিন্ধিবলৈ দিলে। এইদৰে ফণি, আৰ্চী, সেন্দুৰৰ টেমা, তেলৰ বাটি চিলনীয়ে য'তে যি পায় তাকে নি জীয়েৰক দিয়ে।

ছোৱালীজনী লাহে লাহে গছৰ ডালতে ডাঙৰ হ'ল; আৰু ৰূপত অপেশ্বৰী যেন হ'ল। এদিন চিলনীয়ে জীয়েৰক কলে,—"আই, তই এতিয়া ডাঙৰ হৈছ, মই সদায় তোক অকলে এৰি থৈ দূৰলৈ যাওঁ, সেইদেখি তোক কোনোবাই কিবা কৰে বুলি মোৰ বৰ ভয় লাগি থাকে। আজিৰপৰা মই গলে তোৰ ভয়-চয় লাগিলে বা খিতাতে লগা হলে তই মোক এইদৰে মাতিবি, মই ততালিকে উৰি আহি তোৰ আগতে পৰিম—

"আঁহতৰ পাত লৰে কি চৰে।
চিলনী আই মোৰ আগতে পৰে॥"

এদিন দুপৰীয়া চিলনীৰ জীয়েকে গছৰ ডালতে বহি মূৰ আঁচুৰিছে। এনেতে এটা সদাগৰ সেইপিনেই ক'ৰবালৈ যাওঁতে ৰ'দত ভাগৰ লাগি সেই গছজোপাৰ তলতে জিৰাবলৈ বহিল। সেইডোখৰ ঠাইত জনপ্ৰাণী নাই। ক'ৰবাৰপৰা এডাল চুলি উৰি আহি সদাগৰৰ কোলাতে পৰিল। সদাগৰে চুলিডাল দেখি আচৰিত

মানি তুলি লৈ, বৰ দীঘল যেন দেখি জুখি চালে। চুলিডাল সাত হাত দীঘল। সদাগৰে ক'ৰপৰা ইমান দীঘল চুলিডাল আহিল বুলি চাৰিওফালে চাই একো নেদেখিলে। এনেতে গছৰ ওপৰলৈ সদাগৰৰ চকু গ'ল। তেওঁ দেখিলে এজনী দীপ-লিপ ছোৱালীয়ে ডালতে বহি চুলি আঁচুৰিব লাগিছে। সদাগৰে আচৰিত মানি ছোৱালীজনীৰ ফাললৈ চাই মাত লগালে,—"তুমি কোন? দেৱতা নে মানুহ? নে অপেশ্বৰী? নে যখিনী, কোন কোৱা? তুমি এই ভৰ-দুপৰীয়া গছৰ ডালত কিয় বহি আছা?" ইয়াৰ আগেয়ে ছোৱালীজনীয়ে মানুহ কেতিয়াও দেখা নাছিল; সেইদেখি ভয় খাই কি উত্তৰ দিব একোকে থিৰ কৰিব নোৱাৰি মাকক বিনাই মাতিলে—

"আঁহতৰ পাত লৰে কি চৰে।
চিলনী আই মোৰ আগতে পৰে॥"

এইদৰে মতা মাত্ৰকতে চিলনী ক'ৰবাৰপৰা উৰি আহি জীয়েকৰ আগতে পৰিল। "আই মোক কিয় মাতিছ?" বুলি চিলনীয়ে সুধিলত জীয়েকে গছৰ তলত থকা সেই মানুহটোলৈ মাকক আঙুলিয়াই দেখুৱালে। চিলনীয়ে ডেকা আৰু ধুনীয়া সদাগৰক দেখিয়েই মনে মনে ভাবিলে, যদি এই মানুহটি ভাল হয়, তেন্তে এওঁলৈকে মোৰ ছোৱালীজনী বিয়া দিব পাৰিলে ভাল হব। ইয়াকে ভাবি তললৈ আহি চিলনীয়ে সদাগৰক আগৰে পৰা গুৰিলৈকে জীয়েকৰ সকলো কথা ভাঙি-পাতি কলে। সদাগৰে চিলনীক কলে যে, "মোৰ অনেক ধন-বস্তু আছে, মই চহকী মানুহ। কিন্তু মোৰ এতিয়া সাতজনী ঘৈণী আছে, তুমি যদি সেইবাবে কোনো আপত্তি নকৰি তোমাৰ জীয়েৰাক মোলৈ বিয়া দিয়া তেনেহলে মই নিশ্চয়কৈ কৈছোঁ যে

তাইক মই সুখে-সন্তোষে ৰাখিম, কেতিয়াও দুখ নিদিওঁ।" সদাগৰৰ কথা শুনি চিলনীয়ে অনেক ভাবি-চিন্তি জীয়েকক সদাগৰলৈকে দিবলৈ মান্তি হ'ল আৰু জীয়েকক ভালেমান বুজাই-বঢ়াই নমাই আনি সদাগৰৰ হাতত সমৰ্পণ কৰিলে। চিলনীয়ে কান্দি-কাটি কাকুতি-মিনতি কৰি সদাগৰক কলে, যেন ছোৱালীটিক তেওঁ দুখ নিদিয়ে। আৰু জীয়েককো কলে,—"আই, মোক তোৰ লগা হলে শিকাই দিয়াৰ দৰেই মাতিলেই মই তোৰ আগত পৰিমগৈ।"

ইয়াৰ পিচত সদাগৰে চিলনীৰ জীয়েকক ঘৰলৈ আনি বৰ মৰম-চেনেহ কৰি ৰাখিলে। কিন্তু সদাগৰৰ আগৰ সাতজনী ঘৈণীয়েকে চিলনীৰ জীয়েকৰ ৰূপ দেখি ভাবিলে যে এনে ৰূপহী ঘৈণীয়েকক পাইছে যেকিয়া সিহঁতক আৰু দেখিব নোৱাৰা হব। ইয়াকে ভাবি সাতোজনীয়ে চিলনীৰ জীয়েকক হিংসা-খিয়াল কৰি দুখ দিবলৈ ধৰিলে।

এদিন সাতোজনীয়ে লগ লাগি চিলনীৰ জীয়েকক কলে,—"তই বৰ অপেশ্বৰী হৈ আহিছ, আনি ঘৰৰ বন-বাৰী কৰি ৰান্ধি-বাঢ়ি দিম, তই বহি বহি খাবি? যা আজি তই ভাত ৰান্ধগৈ।" চিলনীৰ জীয়েকে তাইৰ জীৱনত কেতিয়াও ভাত ৰন্ধা নাই; সেইদেখি কেনেকৈ ভাত ৰান্ধিব লাগে নাজানি একোকে উপায় নাপাই কান্দি কান্দি বাৰীৰ পিছফালে কলনিৰ মাজত বহি বিনাই মাকক মাতিলে—

"আগলি কলপাত লৰে কি চৰে।
চিলনী আই মোৰ আগতে পৰে॥"

এনেদৰে মতা মাত্ৰকতে চিলনী আহি তাইৰ আগতে পৰিল। "কি হ'ল, মোক কিয় মাতিছে?" বুলি জীয়েকক চিলনীয়ে সুধিলত জীয়েকে কলে,—"আই, মোক সতিনীহঁতে ভাত ৰান্ধিবলৈ কৈছে, মই কেনেকৈ ভাত ৰান্ধিব লাগে নাজানো। নাৰান্ধিলে সিহঁতে গিৰিহঁতক লগাই দি মোক কি কৰোৱায় ঠিক নাই।" মাকে জীয়েকৰ কথা শুনি কলে,—"আই তই একো ভয় নকৰিবি, কেনেকৈ ভাত ৰান্ধিবি মই কৈ দিওঁ শুন। এটা চৰুত এচৰুকৈ পানী দি তাতে চাউল এটা পেলাই দিবি আৰু আন এচৰু পানীত এডাল শাক পেলাই দিবি, দি চৰু দুটাৰ তলত এডোখৰ কাঠখৰি দি থৈ তই আখলঘৰৰ পৰা ওলাই বাহিৰতে বহি থাকিবি; দেখিবি চৰুত

অক্ষয় ভাত আৰু আঞ্জা হৈ আছে।" ইয়াকে জীয়েকক বুধি দি চিলনী উৰি গুচি গ'ল আৰু জীয়েকে চিলনীয়ে কোৱা দৰেই কৰিলে। ভাত খাবৰ সময়ত সতিনীয়েকহঁতে ভাতৰ পাতৰ তলত একোটা গাত খানি লৈছিল, যেই চিলনীৰ জীয়েকে সিহঁতৰ পাতত ভাত দি যায়, তেতিয়াই সিহঁতে সেই ভাত পাতৰ তলৰ গাতত পেলাই দি "ভাত ঢুকাল, নৈ আহ" বুলি আকৌ ভাত খোজে। এইদৰে সতিনীয়েকহঁতে যতবাৰ ভাত খোজে ততবাৰ চিলনীৰ জীয়েকে চৰুৰ পৰা ভাত আনি দি থাকে। শেহত সিহঁত হাৰি লাজ পাই উঠি গ'ল।

এদিন সতিনীয়েকহঁতে চিলনীৰ জীয়েকক গোহালি ঘৰ অঁতাবলৈ কলে। চিলনীৰ জীয়েকে গোহালি ঘৰৰ ভিতৰ সোমায়েই মাকক মাতিলে—

"আগলি কলপাত লৰে কি চৰে।
চিলনী আই মোৰ আগতে পৰে॥"

জীয়েকে এইদৰে বিনাই মতা মাত্ৰকতে চিলনী আহি আগতে পৰি, "কিয় মাতিছ" বুলি জীয়েকক সুধিলত, জীয়েকে কলে,— "আই, সতিনীহঁতে মোক গোহালি অঁতাবলৈ কৈছে; কেনেকৈ অঁতাম তোমাক সুধিবলৈ মাতিছোঁ।" মাকে কলে,—"গোহালিঘৰৰ ইফালৰ পৰা সিফাললৈ বাচনীৰ কাঠি এডাল বুলাই যা, দেখিবি—ঘৰটো চিকণ হৈ পৰিব।" এইবুলি কৈ মাক উৰি গলত চিলনীৰ জীয়েকে তাকে কৰিলে আৰু সেই দিনা গোহালি ঘৰ আগতকৈ বেছি চাফ হৈ ফকমকীয়া হৈ পৰিল। চিলনীৰ জীয়েকৰ এনে সুন্দৰ বন-বাবী দেখি সদাগৰে তাইক বৰ ভাল পাবলৈ ধৰিলে।

চ'তৰ বিহুৰ ওচৰ চাপিলত সদাগৰে আঠোজনী ঘৈণীয়েকক গাইপতি পাঁচ সেৰকৈ কপাহ দি ক'লে—"তহঁতে মই বিহুত পিন্ধিবলৈ চোলা, চুৰিয়া, কাপোৰ, গামোছা বৈ দে। আৰু কাৰ কাপোৰ ভালকৈ বোৱা হয় মই চাম।" সাতোজনী ঘৈণীয়েকে গাইপতি লৰা-লৰিকৈ কপাহবোৰ লৈ চন্দিয়াই, নেওঠি, পাঁজি বাটি, সূতা উলিয়াই কাপোৰ ববলৈ লাগি গ'ল; কিন্তু চিলনীৰ জীয়েকে একো কৰিব নাজানি আমন-জিমনকৈ বহি থাকিল। সতিনীয়েকহঁতে ভাবিলে এইবাৰ চিলনীৰ জীয়েক ঠেকত পৰিল। তাইতো একোকে নাজানে, কেনেকৈ গিৰিয়েকক কাপোৰ বৈ দিয়ে দেখিম।" চিলনীৰ জীয়েকে বাৰীৰ পিছফালে গৈ মাকক আগৰ দৰে বিনাই মাতিলত মাক আহি আগতে পৰি জীয়েকক সুধিলে,—"কি কথা, কিয় মাতিছ ?" জীয়েকে কাপোৰ বোৱাৰ কথা কলত, চিলনীয়ে জীয়েকক কলে,— "আই তই চিন্তা নকৰিবি, তই তোৰ গিৰিয়েৰক কাপোৰ দিব পাৰিবি। চাইটা বাঁহৰ চুঙাত এজোলাকৈ কপাহ সুমাই চুঙা কেইটাৰ মুখত সোপা দি থৈ দে, বিহুৰ দিনা যেতিয়া তোৰ গিৰিয়েৰে কাপোৰ খুজিব, তেতিয়া তই চুঙা চাৰিটা আনি গিৰিয়েৰৰ হাতত দিবি।" এইবুলি চিলনী উৰি গুচি গলত, জীয়েকে চাৰিটা চুঙা আনি চাৰি জোলা কপাহ মাকে কোৱাৰ দৰে ভৰাই সোপা দি থৈ দিলে। সতিনীয়েকহঁতে লচপচকৈ কাপোৰ বৈছে আৰু চিলনীৰ জীয়েকে একো নকৰাকৈ কপাহবোৰ পেলাই থৈছে দেখি সিহঁতে পেটে পেটে ৰং পাই ভাবিছে,—"এইবাৰ বাঘে পৰিল ফান্দত। এইবাৰ চিলনীৰ জীয়েকে কাপোৰ দিব নোৱাৰিলে সদাগৰে খেদাই নেৰে।"

বিহুৰ দিনা সাতোজনী ঘৈণীয়েকে নিজৰ নিজৰ কাপোৰ

গামোছা, চোলা, চুৰিয়া উলিয়াই গিৰিয়েকৰ হাতত দিলে আৰু চিলনীৰ জীয়েকে মাথোন চুঙা চাৰিটা দিলে। সতিনীয়েকহঁতে চিলনীৰ জীয়েকে চুঙা চাইটা গিৰিয়েকৰ হাতত দিয়া দেখি, চেক্-চেক্ কৰে হাঁহিবলৈ ধৰিলে। সদাগৰেও খঙত চকু ৰঙা কৰি চিলনীৰ জীয়েকক সুধিলে,—"এইবোৰ কি দিছ? তোৰ কাপোৰ ক'তা?" তাই কলে,—"চুঙা কেইটা মেলি চাওক।" সদাগৰে এটা এটাকৈ চুঙা কেইটাৰ সাঁফৰ মেলিলত সুন্দৰ চোলা চুৰিয়া পাটকাপোৰ আৰু গামোছা ওলাই পৰিল। আৰু সেইবোৰ ইমান বঢ়িয়া আৰু মিহি যে সেইবোৰৰ আগত সতিনীয়েকহঁতৰবোৰ শোটা-কানি বুলিলেই হয়। সদাগৰে সেইদেখি খঙত সাতোজনীয়ে দিয়া কাপোৰবোৰ ডোখৰ ডোখৰ কৰি কাটি দলিয়াই পেলাই দি চিলনীৰ জীয়েকে দিয়াবোৰ পিন্ধিলে।

লাহে লাহে সতিনীয়েকহঁতে গম পালে যে এজনী চিলনী আহি তাইক এনেদৰে বুধি দি যায়। ইয়াকে গম পাই সিহঁতে চিলনীজনীক মাৰিবলৈ বুলি বুধি আলচিলে। তাই কি বুলি চিলনীজনীক মাতে সেইটো সিহঁতৰ ভিতৰত এজনী চোপা দি লুকাই থাকি শিকি লৈ এদিন গোহালি ঘৰৰ ভিতৰত সোমাই চিলনীৰ জীয়েকৰ নিচিনাকৈ মাতিলত, চিলনীজনী আহি তাইৰ আগত পৰিল। তেতিয়াই তাই চিলনীজনীক পূৰ্ণহতীয়াকৈ বাঢ়নীৰে কোব মাৰি, মাৰি পেলাই গোবৰৰ তলত পুতি থলে। চিলনীৰ জীয়েকে এই কথাৰ ওং-সূত্ৰকে নাপালে। ইয়াৰ পিচত চিলনীৰ জীয়েকে মাকক বিনাই-বিনাই কতবাৰ মাতিলে, কিন্তু মাক আৰু ক'ৰপৰা আহিব? সতিনীয়েকহঁতে কিবা বুধি কৰি চিলনীজনী

মাৰিলে বুলি তেতিয়া চিলনীৰ জীয়েকে বুজিব পাৰি ফেকুৰি ফেকুৰি কান্দিবলৈ ধৰিলে।

ইয়াৰ কিছুদিনৰ পিচত সদাগৰ বেপাৰ কৰিবলৈ যাবলৈ ওলাল। যাবৰ সময়ত সদাগৰে সাতোজনী ঘৈণীয়েকক দঢ়াই দঢ়াই ক'লে, সিহঁতে যেন চিলনীৰ জীয়েকক দুখ নিদি ভালকৈ ৰাখে।

এদিন মুদৈ এটাই ফণি, আৰ্চী, সেন্দুৰ, খুৰীবাটি, গোন্ধতেল, আদি বেচিবলৈ বুলি সদাগৰৰ ঘাটতে তাৰ নাও বান্ধিলেহি। সদাগৰৰ ঘৈণীয়েহঁতে সিহঁতে চকুৰ কুটা দাঁতৰ শাল চিলনীৰ জীয়েকক সেই মুদৈটোকে বেচিবলৈ মনে মনে আলচি মুদৈটোৰপৰা কিছুমান বস্তু কিনি সেইবোৰৰ বেচৰ বাবে তাক এজনী ৰূপহী ছোৱালী দিম বুলি কলে। এই ছোৱালীজনীৰ ৰূপ-গুণ সিহঁতে মুদৈটোৰ আগত এনেকৈ বৰ্ণাইছিল যে মুদৈৰ লোভ লাগি বস্তুৰ বেচত মাৰি ছোৱালী-জনীকে লৈ যাবলৈ সি মান্তি হ'ল। চিলনীৰ জীয়েকক সতিনীয়েক-হঁতে ক'লে,—"আমাৰ ঘাটত এটা মুদৈয়ে এনাও বঢ়িয়া বস্তু বেচিবলৈ আনি নাও বান্ধি আছেহি। আমি চাই-মেলি তাৰ পৰা কিছুমান বস্তু কিনি আনোগৈ আহ।" চিলনীৰ জীয়েকে কলে,—"বাইহঁত, মোক একো নালাগে। তোমালোকেই যোৱা, মই নাযাওঁ। মোক তেখেতে কলৈকো যাবলৈ হাক দি গৈছে।" সিহঁতে তাইক নানা ৰকমে বুজাই নেৰানেপেৰাকৈ ধৰাত শেহত তাই থেৰোগেৰোকৈ সিহঁতৰ লগতে গৈ ঘাট পালেগৈ। সিহঁতে বস্তু চোৱাৰ লাচতে চিলনীৰ জীয়েকক মুদৈৰ নাৱত তুলি দিলত, মুদৈয়ে আগেয়ে সিহঁতৰ সৈতে আলচি থোৱা মতে খপ কৰে নাও মেলি দি চিলনীৰ জীয়েকক লৈ গুচি গ'ল।

মুদৈয়ে চিলনীৰ জীয়েকক লৈ গৈ নিজৰ ঘৰ পোৱালেগৈ। তাত চিলনীৰ জীয়েকক শুকান মাছৰ ৰখীয়া পাতিলে। নৈৰ পাৰত মুদৈটোৰ ঘৰ। চিলনীৰ জীয়েকে ৰ'দত বহি শুকান মাছ ৰখি থাকোঁতে এনেদৰে বিনাই থাছিল—

"কুমাৰণী আয়ে মোক উটুৱাই দিলে।
চিলনী আয়ে মোক দাঙি ধৰিলে।
সাউদৰ কোঁৱৰে মোক বিয়া কৰালে।
সাত সতিনীয়ে মোক ডোমত বেচিলে।
ডোমে মোক শুকান মাছ ৰখীয়া কৰিলে।"

চিলনীৰ জীয়েকে এইদৰে বিনাই শুকান মাছ ৰখি থাকোঁতে সেইপিনে সদাগৰ নাৱেৰে উজাই ঘৰলৈ আহিছিল। দূৰৰপৰা এই বিননি শুনি সদাগৰে সেইখিনিতে নাও বান্ধি চিলনীৰ জীয়েকৰ ওচৰলৈ গৈ, তাইৰ কি হৈছে, কিয় কান্দিছে বুলি সুধিলত, সকলো কথা ভাঙি তাই সদাগৰক কলে। তেতিয়া সদাগৰে তাইৰ আগত নিজৰ চিনাকি দি তাইক নাৱত তুলি গা-পা ধুৱাই ন বিহা-মেখেলা পিন্ধাই লৈ গুচি আহিল। নাৱতে চিলনীৰ জীয়েকক সদাগৰে এটা কাঠৰ পেৰাত সুমাই থৈ তাই উশাহ লবলৈ পেৰাটোত এটা বিন্ধা কৰি দিছিল। সদাগৰে ঘৰ পাই তেওঁৰ আনবোৰ বয়-বস্তুৰে সৈতে পেৰাটোও তেওঁৰ শোৱনি ঘৰত সুমাই থলে। সাতোজনী ঘৈণীয়েকক আগত দেখি সদাগৰে সুধিলে,—"তহঁত এটাইকেইজনীক দেখিবলৈ পাইছোঁ; কিন্তু চিলনীৰ জীয়েকক নাই পোৱা কিয়?" সিহঁতে উত্তৰ দিলে,—"তাই আজি ভালেমানদিন হ'ল, মাকৰ ঘৰলৈ গ'ল, উভতি অহাই নাই।" এই কথা শুনি সদাগৰে সিহঁতক কলে,—

"মোৰ মনে ধৰিছে তহঁতে তাইক কিবা এটা কৰিলি। বাৰু তহঁতে সঁচা কথা কৈছ নে মিছা কথা কৈছ, মই তহঁতক এতিয়াই পৰীক্ষা কৰিম।" এই বুলি এটা দ গাঁত খনাই তাত জেং আৰু কাঁইট পুতি এডাল এৰ্ঁাসূতা গাঁতটোৰ ইপাৰৰ পৰা সিপাৰলৈ বান্ধি দি, ঘৈণীয়েকহঁতক ক'লে,—"যি এই সূতাৰ ওপৰেদি বগাই যাব পাৰিবি, সিয়েই নিৰ্দ্দোষী বুলি জানিম।" এজনী এজনীকৈ ছজনী ঘৈণীয়েকে এৰ্ঁাসূতাৰ ওপৰেদি গৈ সূতা ছিগি গাঁতত পৰি মৰিল, কিন্তু সপ্তমজনী নপৰিল। সেইজনীয়ে সেই সূতাইদি সাত-বাৰ অহা-যোৱা কৰিলে তথাপি সূতাডাল নিছিগিল: কাৰণ তাই সঁচাকৈয়ে চিলনীৰ জীয়েকক বেচাৰ কথা একো নাজানিছিল। আন সতিনীয়েকহঁতে সেই কাম কৰোতে তাই ভাত ৰান্ধিছিল।

ইয়াৰ পিচত সদাগৰে তেওঁৰ সেই ছজনী ঘৈণীয়েকক গাঁততে মাটি দি পুতি থলে আৰু চিলনীৰ জীয়েকক পেৰাৰপৰা উলিয়ালে। তাৰ পিচত চিলনীৰ জীয়েক আৰু সপ্তমজনী ঘৈণীয়েকৰে সৈতে সদাগৰে গৃহবাস কৰি সুখত কটাবলৈ ধৰিলে।

আমাৰ কাপোৰ-কানি ক'লা হ'ল, আমি গুচি আহিলো।

তুলা আৰু তেজা

এটা চহকী খেতিয়কৰ দুজনী ঘৈণীয়েক আছিল; বৰজনী এলাগী, সৰুজনী লাগী। এলাগীৰ এজনী ছোৱালী আৰু এটি

ল'ৰা, নাম তেজা আৰু কানাই। লাগীৰ মুঠেই এজনী ছোৱালী, নাম তুলা। তুলা তেজাতকৈ বয়সত ডাঙৰ আছিল। লাগীজনীয়ে এলাগী আৰু তাইৰ ল'ৰাটোক আৰু ছোৱালীজনীক বৰ দুখ দিছিল। তিরুতাপেৰুৱা গিৰিয়েকেও লাগীৰ ভয়ত সিহঁতক মৰম কৰিব নোৱাৰিছিল। সিহঁতে ভাল খাব পিন্ধিবলৈ নাপায়। ৰাতিপুৱা তেজা আৰু কানায়ে কৰ্কৰা পইতা ভাত এগাল খাই গৰু ৰাখিবলৈ ওলাই যায় কিন্তু তুলাই মাকে সৈতে তিনি-তেলনি মাৰি খায়, ভাল কাপোৰ-কানি পিন্ধি মহা সুখে থাকে। গিৰিয়েকে হাল-কোৰ বাই দুপৰীয়া ঘৰলৈ উভতি আহিলে, লাগী সৰুজনী ঘৈণীয়েকে গিৰিয়েকক তপত ভাত, তপত আঞ্জা, নানা ৰকমৰ ভজা, খৰিকাত দিয়া আদি খাবলৈ দি আল ধৰে; কিন্তু কেতিয়াবা এলাগীয়ে গিৰিয়েকক কাবৌ-কোকালি কৰি খাবলৈ মাতি নি নিজৰ ভঙা চালিত পঁইতা ভাত, পোৰা মাছ খাবলৈ দিয়ে আৰু গিৰিয়েকে লাগীৰ ভয়ত লুকাই-চুৰকৈ খায় আৰু বৰ তৃপ্তি পায়। বাস্তৱিকতে দুপৰীয়া হাল-কোৰ বাই তাৰ পইতা ভাত, পোৰা মাছ যেনে ভাল লাগে, লাগীৰ তপত ভাত, তপত আঞ্জা তেনে ভাল নালাগে। লাগীয়ে দেখিলে যে লাহে লাহে গিৰিয়েকে পথাৰৰপৰা আহি এলাগীৰ ঘৰত ভাত খোৱাটো বাঢ়ি আহিবলৈ ধৰিছে। সেইদেখি তাই এলাগীক কেনেকৈ গিৰিয়েকৰ চকুৰপৰা আঁতৰাব এই কথা ভাবিবলৈ ধৰিলে।

এদিন লাগীয়ে এলাগীক জকাই বাবলৈ মাতি লৈ গ'ল। লাগীৰ জকাইত কেঁকোৰা, কুচিয়া আঙুলিচেপা আদি উঠিল, এলাগীৰ জকাইত কুচি, চেনি, লাচোন, ভাঙোন আদি ভাল ভাল মাছ উঠিল।

এনে হোৱা দেখি এলাগীৰ ওপৰত লাগীৰ নথে খং উঠিল। জকাই বাই উঠি দুয়ো গা ধুবলৈ বুলি এটা বৰ-পুখুৰীৰ দলঙত উঠিল। লাগীয়ে এলাগীক কলে,—"বাঃ, মোৰ পিঠিখন ভালকৈ ঘঁহি দিয়া, বোকা আৰু মলিৰে টাটৰি বান্ধিছে। মোৰ ঘঁহা হৈ গলে তোমাৰ পিঠিখনো মই ঘঁহি দিম।" লাগীৰ কথা শুনি এলাগীয়ে লাগীৰ পিঠি ঘঁহি দিয়াৰ পিচত লাগীয়ে এলাগীৰ পিঠি ঘঁহিবলৈ ধৰিলে আৰু ঘঁহি থাকোতেই "বৰকাছ হগৈ" বুলি তাইক মন্ত্ৰ মাতি এলাগীক হেঁচা মাৰি পুখুৰীত পেলাই দিলে। তাৰ পিচত এলাগীৰ জকাইখন তাই গচকি ভাঙি হাবিলৈ দলিয়াই পেলাই দি ঘৰলৈ গুচি আহিল। এই কথা কোনেও নেদেখিলে, কোনেও নেজানিলে। মাকক নেদেখি এলাগীৰ ল'ৰা-ছোৱালী হালে সুধিলে,—"মাহী, মাহী, আমাৰ আই কলৈ গ'ল দেখিছিলানে?' মাহীয়েকে সিহঁতক জোকোৰা মাৰি কলে,—"মই কেনেকৈ কম? তহঁতৰ মাৰ কলৈ যায়, কিবা মোক সুধি যায় নে?" গিৰিয়েকে লাগীৰ ভয়ত এলাগীৰ খবৰকে বিচাৰ নকৰিলে। সি ভাবিলে তাই ক'ৰবাত কিবা হৈ মৰিল। ল'ৰা-ছোৱালী হালে মাকক বিচাৰি বিচাৰি কতো নাপাই কান্দি-কাটি থাকিল। পিছদিনা পুৱা সিহঁতে নিয়ম মতে গৰু ৰাখিবলৈ গ'ল, কাৰণ নগৈ ঘৰত থাকিলে লাগীৰ হাতত সিহঁতে গালি আৰু মাৰ খাবই লাগিব।

এইদৰে সিহঁতে মনৰ বেজাৰত কান্দি-কাটি গৰু ৰখি ফুৰোতে এদিন ৰ'দত সিহঁতৰ বৰ পিয়াহ লগাত সেই বৰ-পুখুৰীটোৰ পৰা পানী খাবলৈ গ'ল। ভৰ দুপৰীয়া সকলো নিমাত আৰু পুখুৰীৰ পাৰ নিজান। এনেতে সিহঁতৰ মাক বৰকাছজনীয়ে পানীৰপৰা বাহলৈ উঠি আহি সিহঁতক মাতিলে,—"মোৰ মইনা তেজা আৰু

কানাই, মাহীয়েৰে মোক ইয়াতে গতা মাৰি পেলাই বৰকাছ হ বুলি বৰকাছ কৰি গুচি গ'ল। তইঁতৰ মুখ শুকাই আছে, তইঁতে একো খোৱা নাই। মই জলকুঁৱৰীৰপৰা পৰমান আনিছোঁ, তইঁতে কচুপাত দুটা ছিঙি আনি এই পৰমান খা। কিন্তু এই কথা তইঁতে কাকো নকবি। মাহীয়েৰাই গম পালে মোক মাৰি পেলাব। দিনৌ দুপৰীয়া মই তইঁতক পৰমান খাবলৈ দিম, তইঁতে আহি এইদৰে খাই যাবিহি।" মাকৰ কথা শুনি দুয়ো কচুপাত দুটা ছিঙি আনি পাতি এই পৰমান খাই গৰু চৰাই আঁতাই ঘৰলৈ গুচি আহিল। সিহঁতে নিতৌ এইদৰে পুখুৰীৰ পাৰত পৰমান খাই চিকণ হৈ উঠিল। মাহীয়েকে সিহঁতৰ শ্ৰী দেখি ভাবিলে,—"মই ইহঁতক ভালকৈ খাবলৈ নিদিওঁ অথচ ইহঁত দিনে দিনে চিকণ হৈহে আহিছে। ইহঁতৰ মুখৰ বৰণ কেঁচা সোণৰেন হৈছে। মোৰ তুলাক ইমানকৈ খুৱাওঁহে খুৱাওঁ তেওঁ দেখোন তাই এনে হব নোৱাৰে। ইয়াৰ কাৰণ কি? ইহঁতে গৰু চৰাবলৈ যাওঁতে নিশ্চয় ক'ৰবাত কিবা খায়।" ইয়াকে ভাবি তাই পিছদিনা তুলাক সিহঁতৰ লগত গৰু চৰাবলৈ পঠিয়াই দিলে, তেজা আৰু কানায়ে ক'ত কি খায় চাই থাকিবলৈ মনে মনে শিকায়ো দিলে। সেইদিনা তেজা, কানাই আৰু মাক বৰকাছ মহা আচকালত পৰিল; কাৰণ তুলাই তেজা আৰু কানাইৰ লগকে নেৰে। তেজাই এবাৰ বুধি কৰি তুলাক দূৰৰপৰা এটা গৰু খেদি আনিবলৈ ক'লত, তুলাই গৰুটো খেদি আনিবলৈ গ'ল। তুলা আঁতৰি গলতে তৎক্ষণাৎ বৰকাছজনী ওলাই সিহঁত দুয়োকো খাবলৈ দি গুচি গ'ল আৰু সিহঁতে লৰালৰিকৈ খাই পাত দুখন দলিয়াই পেলালে। ঠিক এনে সময়তে তুলাই দূৰৰপৰা সিহঁতে কিবা খোৱা যেন দেখি লৰি আহি ক'লে,—"তইঁতে কি খালিহঁক,

মই কাৰো কৈ মাতিছোঁ মোকো দে।" তুলাৰ কাৰো এৰাব নোৱাৰি সিহঁতে তুলাক কলে,—"আৰুতো একো নাই, বাৰু তই সেই পাতখনকে চেলেক; কিন্তু এই কথা মাৰৰ আগত নকবি; কলে আৰু তোক কেতিয়াও খাবলৈ নিদিওঁ।" তুলাই পাত দুখন বুটলি আনি চেলেকিবলৈ ধৰিলে। সেইদিনা তুলা ঘৰলৈ উভতি আহিলত মাকে তুলাৰো মুখখন পকা সুমথিৰা টেঙাটো যেন হৈ অহা দেখি বুজিলে যে তায়ো সিহঁতৰ লগতে আজি কিবা খালে। তুলাক মাকে লৰালৰিকৈ ভিতৰলৈ মাতি নি সুধিলে,—"সিহঁতৰ লগত কি খালি ক?" তুলাই কোনোমতে নকয়। শেহত মাকে তাইৰ চকুত জলকীয়া সানি দিবৰ ভয় দেখুৱালত তাই সৈ কাঢ়ি সকলো কথা কৈ দিলে। মাকে তেতিয়া বুজি উঠিল যে বৰকাছ হোৱা সতিনীয়েকেহে পুতেক-জীয়েকক কিবা খাবলৈ দিয়ে। ইয়াকে বুজি তাই বৰকাছজনী মাৰিবলৈ বুধি পাতিলে। তাই শোৱাপাটীৰ তলত খোলাকটি কিছুমান থৈ তাইৰ নৰিয়া হৈছে বুলি শুই থাকিল। গিৰিয়েকে কি হৈছে বুলি তাইক সুধিলত তাই উস-আস কৰি ইকাটি-সিকাটি কৰে আৰু খোলাকাটিবোৰ মেৰ্ মেৰাই উঠে। গিৰিয়েকে অনেককৈ সুধিলত তাই কলে,—"উস্! মোৰ বৰ নৰিয়া। মোৰ হাড়ে-মূৰে ভাগি যাবলৈ ধৰিছে। মোৰ প্ৰাণ যায়।" ঘৈণীয়েকৰ অৱস্থা দেখি গিৰিয়েকে বৰ ভয় খাই মঙলতী বুঢ়ীক মাতি আনি ঘৈণীয়েকৰ নৰিয়া কি কৰিলে ভাল হব সুধি মঙ্গল চোৱালে। মঙ্গলতীক লাগীয়ে আগেয়েই কপ-বান খুৱাই শিকাই থৈছিল যে, "তোক মোৰ গিৰিহঁতে মঙ্গল চাবলৈ মাতিলে তই কবি যে বৰপুখুৰীত থকা বৰকাছজনী মাৰি খুৱালেই মোৰ নৰিয়া ভাল হ'ব।" মঙ্গলতীয়ে সেই শিকনি মতেই

মঙ্গল চাই ক'লত গিৰিয়েকে সকলো ৰাইজক ৰৰপুখুৰীৰ কাছজনী ধৰি দিবৰ নিমিত্তে ভাৰসা কৰি কলে। ৰাইজ সন্মত হৈ গ'ল, জুলুকি, জাল লৈ কাছ ধৰিবলৈ আহিল। ৰাইজ অহাৰ আগতেই এই কথা ভু পাই ল'ৰা-ছোৱালী হালে মনে মনে কান্দি কান্দি মাক ৰৰকাছক সেই ৰাতৰি ক'লত, মাকে সিহঁতক কলে,—"মই কাৰো জাল, প'লত নপৰোঁ। সিহঁতে যেতিয়া মোক ধৰিব নোৱাৰি ভাগৰি উঠি যাব, তেতিয়া তহঁতে ভগা জকাই এখন লৈ আহিবি, মই তাতে উঠিম। কিন্তু মোক মাৰি যেতিয়া মোৰ মঙহ ৰাছি তহঁতক খাবলৈ দিব, তহঁতে নাখাবি; তহঁতে সেইদিনা তেল-খাৰণীৰে ভাত খাই থাকিবি। মোৰ আগ-হাতোৰা দুটা তহঁতে কাছ ৰাছোতাক খুজি লৈ এই পুখুৰীৰ পাৰতে পুতি থবি, তাতে মই এজোপা জবা ফুলৰ গছ হৈ থাকিম। সেয়ে তহঁতক দুখত তাৰিব।" এই বুলি সিহঁতক বুজনি দি মাকে পঠিয়াই দিলে।

কাছ ধৰিবৰ মনেৰে গঞা মানুহ গৈ পুখুৰীত নামিল। প'ল, জুলুকি, জাল বাই পানী ঘোলা কৰিলে; কিন্তু কোনেও কাছ ধৰিব নোৱাৰিলে। শেহত ভাগৰি সকলো পাৰত উঠিলত তেজা আৰু কানায়ে ভগা জকাই এখন লৈ গৈ ৰাইজক কলে যে—"আমি এই জকাইৰেই কাছ ধৰি দিব পাৰোঁ।" ৰাইজে সিহঁতৰ কথা শুনি হাঁহি-খিকিন্দালি মাৰি কলে,—"বাৰু অ' ভেটোগুটি দুটাই কাছ ধৰে হেনো। বাৰু ধৰচোন চাওঁহঁক।" ইয়াৰ পিচত তেজাই জকাই-খনেৰে দুচাৰ কি চাৰি চাৰ মাৰিলতে কাছ জকাইত উঠিল। ৰাইজে দেখি আচৰিত মানিলে।

ইফালে লাগীয়ে যেতিয়াই সেই ৰৰকাছ ধৰা পৰিছে বুলি শুনিলে তেতিয়াই গা ভাল পাইছোঁ বুলি শোৱাপাটীৰপৰা উঠি বহিল। ৰৰকাছজনী

চোতালত পেলাই কাটি থাকোঁতেই ল'ৰা-ছোৱালী হালে কাছ কাটোতাক খুজি আগ-হাতোৰা দুটা লৈ মনে মনে পুখুৰীৰ পাৰত পুতি থলেগৈ। সকলোৱে কাছৰ আঞ্জাৰে ভাত খালে, কিন্তু তেজা আৰু কানায়ে ভাতৰ পাতৰ তলত গাত খান্দি লৈ সেইবোৰ পুতি থৈ তেল-খাৰণী খুজি লৈ তাৰে ভাত খাই উঠি গুচি আহিল।

সিহঁতে পুখুৰীৰ পাৰত য'ত সেই হাতোৰা দুটা পুতি থৈছিল, তাতে এজোপা জবাটেঙা আৰু এজোপা জবা ফুলৰ গছ হ'ল। জবা গছজোপা সুন্দৰ মনোমোহা জবা ফুলেৰে জকমকাবলৈ ধৰিলে আৰু জবাজোপাতো সুন্দৰ জবাটেঙা উপচি লাগিল। তেজা আৰু কানায়ে নিতৌ গৰু চৰাবলৈ গৈ সেই গছ দুজোপাৰ তলতে বহি জিৰাই মাকৰে সৈতে কথা পাতি থাকে।

এদিন সেই দেশৰ এজন ৰজাই দোলা হাতী যোঁৱাৰে সেইপিনে যাওঁতে জবাগছজোপাত জবাটেঙা লাগি থকা দেখি তেওঁৰ খাবৰ মন গ'লত আৰু সুন্দৰ জবা ফুল গোটাচেৰেক আনি পিন্ধিবৰ মন গ'লত তেওঁ সেইখিনিতে দোলা হাতী ৰখাই, মন্ত্ৰীক ফুল আৰু টেঙা আনিবলৈ পঠিয়াই দিলে। ল'ৰা-ছোৱালী হালে মন্ত্ৰীক দেখি ক'লে যে,—"জবা আৰু জবা আমাৰ। ৰজাই নিজে আহি আমাক খুজিলেহে আনি দিম।" মন্ত্ৰীৰ মুখৰপৰা ৰজাই এই কথা শুনি, সুন্দৰ ল'ৰা-ছোৱালী হাল দেখি সিহঁতলৈ মৰম লাগি নিজে দোলাৰপৰা নামি আহিল। কানায়ে ৰজাৰ আগত আঠু লৈ কলে,—"যদি স্বৰ্গদেৱে মোৰ এই তেজা বাইদেউক বিয়া কৰি নিয়ে, তেনেহলে হে আমি স্বৰ্গদেৱক টেঙা আৰু ফুল দিম।" ছোৱালীৰ সুন্দৰ ৰূপ দেখি ৰজাৰ মোহ লাগিছিল, সেইদেখি তেওঁ কলে,—"বাৰু একো কথা নাই, মই তোমাৰ

তেজা বাইদেউৰাক বিয়া কৰি নিম কিন্তু তেওঁ এতিয়া সৰু ছোৱালী, তেওঁ ডাঙৰ হওক, হলে মই নিশ্চয় বিয়া কৰাই লৈ যামহি।" তেজাই এটা মইনা চৰাই পোৱালি পুহিছিল; গৰু চৰাওঁতে সদায় তাক লগত লৈ পোক, পৰুৱা, কবিং খুৱাই ফুৰে। কানায়ে এটা ডালিমৰ পুলি আৰু সেই মইনা চৰাইটো ৰজাক দি কলে,—"স্বৰ্গদেউ। আমি দুখীয়া মানুহলৈ স্বৰ্গদেৱে কিজানি পাহৰি যায়, সেইদেখি এই ডালিম পুলিটি আৰু মইনা চৰাইটো স্বৰ্গদেৱক দিলো, স্বৰ্গদেৱে লৈ যাওক; ডালিম গছজোপাত বেতিয়া ডালিম পকিব আৰু মইনা চৰাইটোৱে মাত লব, তেতিয়া স্বৰ্গদেৱে আহি তেজাক বিয়া কৰাই লৈ যাব লাগিব।" ৰজাই সেই কথাত মান্তি হৈ জবাটেঙা, জবা ফুল, ডালিম পুলি আৰু মইনা চৰাই লৈ নিজৰ নগৰলৈ গুচি গ'ল। ওপৰত কোৱামতে ৰজাক কবলৈ তেজা আৰু কানাইৰ মাকে আগেয়ে কানাইক শিকাই থৈছিল। সেই দেখি কানায়ে সেইদৰে কব পাৰিছিল। ৰজাই ডালিম পুলিটো তেওঁৰ শোৱা ঘৰৰ ওচৰতে ৰুলে আৰু মইনাটো এটা সোণৰ সজাত সুমাই ঘৰৰ পিৰালিতে আঁৰি দিলে।

এইদৰে কিছুকাল গ'ল। লাহে লাহে ডালিম পুলি ডাঙৰ হ'ল। ডালিমে ফুল ধৰিলে; কলি পেলালে আৰু আজি-কালিকৈ ডালিম কলি ডাঙৰ হ'ল, হৈ পকিল। ইপিনে তেজাও গাভৰু হ'ল। মইনায়ো কলকলালে; তাৰ পিচত মাত ল'লে। তথাপি তেজাৰ কথা ৰজাৰ মনত নপৰিল। এদিন ৰজাই খাই-বই উঠি তামুলী চ'ৰাত বহি জিৰাইছে, এনেতে সেই মইনাটোৱে মাত লগালে—

"এজাৰ নিজাৰ পৰিল।
ডালিম পকি সৰি গ'ল।
মইনায়ো লগালে মাত।
কিনো ৰজা ভোল গ'ল।
তেজা বাই গাভৰু হ'ল।

ৰজাই কিহে মাতিছে বুলি ঘৰি-পকি চাই চাই একো নেদেখি বহি থাকিল। এনেতে আকৌ মইনাই মাত লগালে,—

"ডালিম পকি সৰি গ'ল।
তেজা বাই গাভৰু হ'ল।
তেওঁ ৰজাৰ মনত নহ'ল।"

এইবাৰ ৰজাই পদ কেইফাঁকি শুনি চাট কৰে তেজাৰ কথা তেওঁৰ মনত পৰিল। উঠি গৈ ৰজাই দেখিলে ডালিম গছত ডালিম পকি আছে। তেতিয়াই ৰজাই সাজপাৰ পিন্ধি টেকেলা-বেঙেনা, লগুৱা-লিকচৌ লগত লৈ তেজাক বিয়া কৰাই আনিবলৈ গ'ল। কিন্তু ৰজাই তেওঁৰ ৰাণীক এই কথাৰ একো নোকোৱাকৈ গ'ল। ৰজা ওলাই গলতে ৰাণীয়ে নিজৰ বুঢ়ী বেটীজনীক সুধিলে,—"বাই ৰজা কলৈ গ'ল, তই ক'ব পাৰনে?" বুঢ়ীয়ে উত্তৰ দিলে,—"পাৰোতো ৰজাই কি কৰে, কলৈ যায়, তুমিহে ভু নোপোৱা, আমি ভু পাওঁ। বোলো ভেলেকী আই, ৰজাই তোমালৈ সতিনী আনিবলৈ গৈছে। শুনিছো চহকী খেতিয়ক এটাৰ তেজা নামেৰে ছোৱালী এজনী আছে, তাইকে ৰজাই আনিবলৈ গৈছে।" বুঢ়ী বেটীৰ কথা শুনি ৰাণীয়ে হুৰাওবাৰে কান্দিবলৈ ধৰিলে। বুঢ়ীয়ে কুঁৱৰীক বুজনি দি কলে,— "আই তুমি নাকান্দিবা, মই বুধি দিওঁ শুনা, তুমি সেই মতেই কাম

কৰা। কাইলৈ যেতিয়া ৰজাই তেজাক লৈ নৈৰ ঘাটত নাও চপাব, তেতিয়া তুমি সেইটো ঘাটতে বহি থাকি সেই বাটে তেজাক নামিব নিদিবা আৰু তাই যেনিয়েই নামিবলৈ খুজিব তেনিয়েই বাধা দিবা। তথাপি কিজানি নামি আহে সেইদেখি আজিয়েই আৰু এটা বুধি কৰি লোৱা,—ঘৰৰ দুৱাৰমুখতে দুটা কলপুলি ৰুই দুইটাৰ গুৰি কাটি এনেকৈ সেই দুটা থিয় কৰি থবা যেন তেজাৰ গাৰ কাপোৰ লাগিলেই দুয়োটা পৰি যায়। ঘৰৰ দুৱাৰৰ পোলাৰ গাঁঠি এনেকৈ কাটি থবা যেন তেজাই চুলেই সি সুলকি যায়। বহা পীৰাৰ খুৰা এনেকৈ ভাঙি থবা, তেজাই তাৰ ওপৰত বহিলেই যেন খুৰা ভাঙি যায়, শোৱা চালপীৰাৰ খুৰাও সেইদৰে ভাঙি লগাই থবা যেন ৰজা তেজাৰ সৈতে তাত শুবলৈ গলেই ভাগি পৰে। ইয়াকে কৰিলে ৰজাই তেজাক অমঙ্গলীয়া তিৰোতা বুলি খেদি দিব।"

বুঢ়ীৰ বুধি শুনি ৰাণীয়ে তাকে কৰিলে। সিফালে ৰজাই গৈ তেজাক বিয়া কৰালে। তেজাই বাপেকৰ ঘৰৰপৰা ওলাই আহিবৰ সময়ত বাপেকক বিনাই বিনাই এইদৰে বস্তু খুজিলে,—

"আইৰে দিনৰে ছকুৰি জপা,
তাৰে তিনিকুৰি মইহে পাওঁ।
আইৰে দিনৰে ছকুৰি পেৰা,
তাৰে তিনিকুৰি মইহে পাওঁ।
আইৰে দিনৰে ছকুৰি বাটি,
তাৰে তিনিকুৰি মইহে পাওঁ।
আইৰে দিনৰে ছকুৰি গৰু,
তাৰে তিনিকুৰি মইহে পাওঁ।

আইৰে দিনৰে ছকুৰি ম'হ,
তাৰে তিনিকুৰি মইহে পাওঁ।"

তেজাই এইদৰে বিনাই থাকোঁতে মাহীয়েকে তেজাক ভেকাহি মাৰি কলে,—"মই কুটা এগছকে তোক নিদিওঁ।" তাৰ পিচত ৰজাই তেজাক লৈ নিজৰ নগৰলৈ গুচি আহিল। আহিবৰ সময়ত মনত বেজাৰ লাগি তেজাই কাকো নামাতি মাথোন ভায়েকক এইদৰে মাতি লগত লৈ আহিল।

"আইৰে দিনৰে একোটি ভাই
সিও মোৰ লগতে যায়।"

তেজাই পিচলৈ নোচোৱাকৈ আহিবলৈ ধৰিলে। যেতিয়াই তেজাই পিচলৈ নোচোৱাকৈ গুচি আহিল, তেতিয়াই তেজাৰ বাপেকৰ ঘৰৰ সকলোবোৰ বস্তু তেজাৰ পিচে পিচে আহিবলৈ ধৰিলে। বাপেকে দেখিলে সৰ্ব্বনাশ। তেতিয়াই বাপেকে বিনাই তেজাক মাতিলে,—

"হেৰ মোৰ মৰমৰ তেজা।
এবেলি পাছলৈ চা।
হেৰ মোৰ লাহৰী তেজা।
এবেলি পাছলৈ চা।"

বাপেকৰ বিননি শুনি অলপ কেৰাহি কৰি চালত, চাৰি ভাগৰ এভাগ বস্তু বাপেকৰ ঘৰত ৰ'ল, বাকী তিনি ভাগ তেজাৰ লগত আহিল। এইদেখি আজিও জীয়ৰী ছোৱালী উলিয়াই দিওঁতে তাই বাপেক-মাকৰ ফালে উভতি চাই যায়; নাচালে বাপেকৰ ঘৰৰ সকলোবোৰ বস্তু হেনো তাইৰ লগতে যায়।

বুঢ়ীয়ে আগেয়ে শিকাই থোৱা দৰে ৰাণী গৈ নাওঁ চপা ঘাটতে বহি আছিল। তেজাৰ নাওঁ যেতিয়া ঘাট চাপিলহি তেতিয়াই ৰাণীয়ে মাত লগালে,—

"এইপিনে নুঠিবি শাখিনী তেজা,
ৰজাই গা ধোৱা ঘাট।"

এই কথা শুনি তেজাই আন এটা ঘাটে উঠিবলৈ গ'লতে, ৰাণীয়ে আকৌ মাত লগালে,—

"এইপিনে নুঠিবি শাখিনী তেজা,
ৰজাৰ চাউল ধোৱা ঘাট।"

এইদৰে যেনিয়েই তেজা উঠিবলৈ যায় তেনিয়েই ৰাণীয়ে বাধা দিবলৈ ধৰিলে। এনেতে ৰজা আহি পালেহি। ৰজাক দেখি তেজাই বিনাই কলে,—

"শুনা শুনা নৃপতি ৰজা,
ৰাণী বাই বুলিছে শাখিনী তেজা।"

ৰজাই কলে,—

"বোলকে বোলকে শাখিনী তেজা।
তুমি হবা মাদৈ, মই হম ৰজা।"

এইবুলি ৰজাই তেওঁৰ গা ধোৱা ঘাটেদিয়েই তেজাক তুলি আনিলে। ইপিনে কুঁৱৰীও লৰালৰিকৈ আহি ঘৰ সোমাল। তেজাই ঘৰৰ দুৱাৰমুখ পাই কলপুলিৰ তলত থিয় হওঁতেই তেজাৰ গাৰ কাপোৰৰ আঁচল লাগি কলপুলি দুটা পৰি গ'ল। তাকে দেখি কুঁৱৰীয়ে মাত লগালে,—

"ক'ৰপৰা আহিলি শাখিনী তেজা,
আহিয়েই ভাঙিলি কলপুলি দুটা।"

তাৰ পিচত তেজা ঘৰ সোমাওঁতেই ঘৰৰ দুৱাৰৰ পোলাত তেজাৰ হাত লাগি পোলাটো মুলকি পৰি ডাল ডাল হ'ল। কুঁৱৰীয়ে মাত লগালে,—

"ক'ৰপৰা আহিলি শাখিনী তেজা,
আহিয়েই ভাঙিলি দুৱাৰৰ পোলা।"

ইয়াৰ পিচত তেজা ৰৰপীৰাত বহোঁতেই ৰৰপীৰাৰ খুৰা ভাগি পৰিলত, কুঁৱৰীয়ে মাত লগালে,—

"ক'ৰপৰা আহিলি শাখিনী তেজা,
আহিয়েই ভাঙিলি ৰৰপীৰাৰ খুৰা।"

ৰাতি তেজাই চালপীৰাত শুবলৈ যাওঁতে সেইদৰে চালপীৰাৰ খুৰা ভাগি পৰিল আৰু চালপীৰা ভগাৰ শব্দ শুনি কুঁৱৰীয়ে মাত লগালে,—

"ক'ৰপৰা আহিলি শাখিনী তেজা,
আহিয়ে ভাঙিলি চালপীৰাৰ খুৰা।"

এইবোৰ কথা শুনি তেজাৰ ৰবকৈ বেজাৰ লাগি তেজাই বিনাই বিনাই ৰজাক কবে,—

"শুনা শুনা নৃপতি ৰজা,
ৰাণী বাই বুলিছে শাখিনী তেজা।"

ৰজাই পেটে পেটে এইবোৰ ৰাণীৰ দুষ্টালি বুলি ভালকৈ বুজিব পাৰি উবাই দি তেজাক ক'লে,—

"বোলকে বোলকে শাখিনী তেজা।
তুমি হবা মাদৈ, মই হম ৰজা।"

ইয়াৰ পিচত তেজা ৰজাৰ কুঁৱৰী হৈ ৰজাৰ ঘৰ শুৱাই থাকিল। ইপিনে মাহীয়েকৰ হিংসাত টোপনি নাই যে তেজা ৰজাৰ কুঁৱৰী হ'ল আৰু তাইৰ নিজৰ জীয়েক তুলা হব নোৱাৰিলে। মাহীয়েকে সেইদেখি পেটে পেটে এটা বুধি সাজি এদিন ৰজাৰ ঘৰলৈ গৈ ৰজাৰ আগত তেজালৈ বৰ মৰম দেখুৱাই ক'লে,—"ইমান দিন হ'ল ছোৱালী-জনী মাক-বাপেকৰ ঘৰলৈ যাবলৈ পোৱা নাই, ৰপুৰীৰ চাগে বৰ হেঁপাহ লাগি আছে। বাপেকে দিনে ৰাতিয়ে খেতি-বাতিতেই মন পুতি থাকে, ঘৰৰ আন কথাৰ খবৰকে নকৰে। ছোৱালীজনী দেখিবলৈ নাপাই মোৰো মনটো সদায় হমহমাই আছিল, সেইদেখি মই নিজেই আজি তাইক দিন চেৰেকলৈ লৈ যাবলৈ আহিলোঁ।" তেজাৰ মাহীয়েকৰ কথা শুনি ৰজাই তেজাক মাহীয়েকৰ লগত পঠিয়াই দিলে। তেজাক লগত লৈ মাহীয়েক নিজৰ ঘৰ পালেহি। আহিবৰ সময়ত তেজাই ৰজাৰ ঘৰতে জালিতাঁত এখন এৰি থৈ আহিছিল।

তেজাক যদিও মাহীয়েকে ৰবকৈ আতৌ-পুতৌ কৰি খুৱাই-বুৱাই ৰাখিছিল কিন্তু দিনে-ৰাতিয়েই তাঁত চেলু নিৰিচাৰি নাছিল।

এদিন মাকৰ শিকনিমতে তুলাই তেজাক ক'লে,—"ভনীটি, তোমাক ৰজাই দিয়া খাৰু, মণি, খুৰিয়াবোৰ কেনে ধুনীয়া, এবাৰ মোক পিন্ধি চাবলৈ দিবানে?" তেজাই কথাষাৰ ভাল ভাবে বুজি

কলে,—"পিন্ধা, পিন্ধি চোৱা, কিনো হ'ব পিন্ধিলে।" এই বুলি তেজাই নিজৰ হাতৰ-কাণৰ অলঙ্কাৰবোৰ সোলোকাই তুলাক পিন্ধাই দিলে। এনেতে মাহীয়েকে ওচৰলৈ আহি তেজাক কলে,—"আই আহচোন, তোৰ ওকণী চাওঁ আৰু মূৰটো আঁচুৰি দিওঁ।" এইবুলি মাহীয়েকে তেজাক লৈ ওকণী চাবলৈ বহিল। ওকণী চাই থাকোতে হঠাৎ এবাৰ মাহীয়েকে এডাল সৰু লোৰ শলা লৈ মন্ত্ৰ মাতি তেজাৰ মাজ মূৰতে মাৰি দি কলে,—"তই শালিকী চৰাই হ।" তেতিয়াই তেজা শালিকী এটা হৈ উৰি ঘৰৰ চালতে পৰিলগৈ।

এই ঘটনাৰ পিচদিনা ৰজাই তেজাক লৈ যাবলৈ দোলা মানুহ পঠিয়াই দিলত, তেজাৰ মাহীয়েকে তুলাকে তেজাৰ ৰিহা-মেখেলা, কাপোৰ-কানি, অলঙ্কাৰ পাতি পিন্ধাই দি ঠিক তেজা যেনেকৈ সজাই ৰজাৰ ঘৰলৈ পঠিয়াই দিলে। তুলাও দেখিবলৈ অনেক গুণে তেজাৰ নিচিনা আছিল সেইদেখি ৰজাৰ চকুত সেইটো বৰকৈ উভতা যেন নেলাগিল। আৰু যি অলপ অচৰপ লাগিছিল ৰজাই ভাবিলে যে মাকৰ ঘৰত এই কেইদিন মুকলিমূৰীয়া হৈ খাই থাকি তেজা তেনে হৈছে। শালিকা চৰাইটোও ৰজাঘৰীয়া দোলা-মানুহৰ লগতে উৰি গৈ ৰজাৰ ঘৰ পাই ৰজাৰ ঘৰৰ চালতে বাহ ললে।

তেজাই বাপেকৰ ঘৰলৈ যাওঁতে এখন পাটৰ কাপোৰ লগাই অলপ বৈ তাঁততে এৰি গৈছিল। তুলাই আহি এতিয়া সেই তাঁত বৰ লগীয়াত পৰিল। কিন্তু তুলাই ভালকৈ কাপোৰ বব নেজানে। এদিন তাঁতৰ পাটত বহি তুলাই তাঁত ববলৈ গৈ বৰ নাজানি সূতা-বোৰ ছিঙি-ভাঙি একাকাৰ কৰিছে দেখি শালিকা চৰাইটয়ে উৰা মাৰি আহি তাঁতশালৰ চালিত পৰি কবলৈ ধৰিলে,—

"নিছিঙিবি নাভাঙিবি মোৰ জালি তাঁত,
ভালে ভালে তুলি থ।"

ৰজা ওচৰত বহি আছিল। এই কথা শুনি ৰজাই শালিকা-টোৱে কি কয় বুলি কৈ একো ভাবি নাপাই মনে মনে থাকিল।

আন এদিন দুপৰীয়া ৰজা খাই-বৈ উঠি তুলাৰে সৈতে বহি পাশা খেলিছে। এনেতে শালিকাটিয়ে উৰি আহি অলপ দূৰতে পৰি মাতিবলৈ ধৰিলে,—

"কিনো ৰজা তুমি আভোল-ভোল হ'লা।
জেশাহুৰে সৈতে পাশা খেলিলা।"

ৰজাই শালিকাৰ কেলুকেলনি প্ৰথমতে ৰবকৈ কাণ নকৰি একান্তমনে পাশা খেলিছে। কিন্তু চৰাইটোৱে আকৌ এবাৰ সেইদৰে মাতিলে,—

"কিনো ৰজা তুমি আভোল-ভোল হ'লা।
জেশাহুৰে সৈতে পাশা খেলিলা।"

ৰজাই শালিকাৰ কথা শুনি কথাষাৰ মনতে অলপ পৰ গুণিবলৈ ধৰিলে। ৰজাই লাহেকৈ ভিতৰলৈ উঠি গৈ ওলাই আহি এহাতে এটা ভোক লাৰু আৰু এহাতে এটা পিয়াহ লাৰু লৈ শালিকাৰ কালে চাই কলে,—"যদি তই আন কোনোবা হে, তেন্তে উৰি আহি মোৰ হাতৰ পৰা পিয়াহ লাৰুটো লৈ গুচি যাবি, আৰু যদি মোৰ কোনোবা আপোন মানুহ হে তেন্তে মোৰ হাততে পৰি এই ভোক লাৰুটো খাবি।" এই বুলি ৰজাই ক'লত, শালিকাটি উৰি আহি

ৰজাৰ হাততে পৰি ভোক লাৰুটো খাবলৈ ধৰিলে। ৰজাই চৰাই-টোক মৰম কৰি মূৰত হাত ফুৰাওঁতে তেওঁৰ আঙুলিৰ মূৰত এটা কিবা খহটা বস্তু লাগিলত, তেওঁ ভালকৈ চাই দেখিলে যে সেইটো এডাল সৰু লোৰ শলা। ৰজাই টানি শলাডাল উলিয়াই আনিলতে শালিকাটি শালিকা গুচি তেজা হ'ল। ৰজা অবাক।

তাৰ পিচত ৰজাই তেজাৰ মুখৰ পৰা, আগৰেপৰা গুৰিলৈকে তেজাৰ মাহীয়েক আৰু তুলাৰ সকলোবোৰ বৃত্তান্ত শুনি তেতিয়াই চাওডাঙক হুকুম দিলে যে সি তুলাক কাটি তাইৰ মঙহ এটা টোমত, হাত ভৰি মূৰ এটা টোমত ভৰাই আৰু এটা চুপিত তেজ ভৰাই আনি ৰজাক দিব লাগে।

ৰজাৰ হুকুম মতে কাম হ'ল। ৰজাই দুটা মানুহৰ হাতত সেই টোম দুটা আৰু চুপিটো তুলাৰ মাকৰ ঘৰলৈ পঠিয়াই দি মানুহ দুটাক শিকাই দিলে যে সিহঁতে তাত কব যে ৰজাই মিতিৰৰ ঘৰলৈ সেই টোম পছুৰ মঙহ পঠিয়াই দিছে আৰু যিটো টোমত তুলাৰ মূৰ আৰু হাত ভৰি আছে, সেইটো টোম সিহঁতে নিদি সেইদিনা ৰাতি লগতে ৰাখি পিছদিনা দোকমোকালিতে দুৱাৰমুখত থৈ গুচি আহিব।

ৰজাৰ মানুহে সেইদৰেই কাম কৰিলে। তেজাৰ মাহীয়েকে বস্তু পাই ৰঙত উধাও হৈ আপোনা আপুনি কবলৈ ধৰিলে,—

"মোৰ জী গৈয়েই মোলৈ টোপোলা পঠিয়ালে আৰু সিজনীয়ে ইমান দিনে কুটা এগছেকে পঠিওৱা নাছিল।"

ৰাতি তুলাৰ মাকে আৰু ঘৰৰ সকলোৱে মঙহৰ আঞ্জাৰে হেঁপাহ

পলুৱাই ভাত খালে আৰু চুপিৰপৰা তেল উলিয়াই চাকি লগালে। ৰজাঘৰীয়া মানুহ দুটাই সেই ৰাতি একো নাখাই শুই থাকিল। তুলাৰ মাকে সিহঁতক খাবলৈ ৰবকৈ ধৰিছিল, কিন্তু সিহঁতে সিহঁতৰ ৰবকৈ জ্বৰ উঠিছে বুলি কৈ একো নাখালে। ইফালে ৰাতি সকলোবোৰৰে খোৱা হ'লত, মানুহ দুটাই শোৱাপাটিৰপৰা ৰাগ দি গাবলৈ ধৰিলে—

"কুটুমে ৰান্ধিলে, কুটুমে বাঢ়িলে, কুটুমক কুটুমে খালে।
কুটুমৰ তেজেৰে বন্তি জ্বলালে, মজিয়া ভকেভকালে।।"

ভিতৰৰপৰা তুলাৰ মাকে সিহঁতক সুধিলে,—"তহঁতে কি গাইছহঁক ঐ?" সিহঁতে কলে,—"এ আই, জ্বৰৰ তাপত আমাৰ গিয়ান নাই, কিবা মুখত আহিছে, কিবা গাইছোঁ।"

পিছদিনা পুৱাই তুলাৰ মাক শোৱাপাটিৰপৰা উঠি আহি দেখিলে যে ৰজাৰ ঘৰৰ মানুহ দুটা গুচি গ'ল, আৰু দুৱাৰমুখতে এটা টোম পৰি আছে। তাই টোমটো মেলি চাই তাৰ ভিতৰত তুলাৰ মূৰ আৰু হাত-ভৰি দেখি চিনি পাই আগ ৰাতি খোৱা মঙহবোৰ কিহৰ সেইটো ভালকৈ বুজি হুৰাওৰাৰে কান্দিবলৈ ধৰিলে।

"কটা যোৱা নাক খাৰণী দি ঢাক"

এক ৰজাৰ সাতোটা কোঁৱৰ আছিল আৰু কোঁৱৰটোৱে প্ৰতি একোজনীকৈ কুঁৱৰী আছিল। কুঁৱৰীহঁতে সদায় গধূলি ভাত

পানী খোৱাৰ সময়লৈকে একেখন মজিয়াতে বহি সূতা কাটে আৰু তাত ভাৰন্তৰ কথা উজাৰি মনৰ ভাগৰ পলুৱায়। যঁতৰৰ কেৰ্কেৰণিৰ লগে লগে সিহঁতৰ শাক-খোৱা, ভাত-খোৱা, মাছ-খোৱা সকলো কথাই ওলাই পৰে।

চ'ত মাহ পৰিল। আজিৰ বাদে কাইলৈ বহাগ বিহু। বৰ বিহুৰ দিনা গা-পা ধুই আহি চোতালত থিয় হোৱা নিজৰ ল'ৰা-ছোৱালীক আৰু গিৰিয়েকক অতি কমেও এড়ুখৰি নিজে বোৱা ন-কাপোৰ সিহঁতে নিদিলেই নহয়, মিতিৰ-কুটুম, লা-লগুৱাৰ তো কথাই নাই। সেইদেখি কুঁৱৰীহঁতৰ গাত তৰণিয়েই নাই—কেনেকৈ নো ফুলাম গামোছা বওঁ, কেনেকৈ এখন মিহি সূতাৰে চুৰিয়া বওঁ, কেনেকৈ এখন চেলেং বওঁ, এইবোৰ ভাবিয়েই সিহঁত অস্থিৰ। সিহঁতে দিনৰ দিনটো তাঁত বৈ ৰাতি এপৰলৈকে পাঁজি বাটে, সূতা কাটে, মহুৰা ফুৰায়।

আজি সাতোজনী কুঁৱৰীয়ে নিজৰ নিজৰ যঁতৰ আগত লৈ কোনোৱে বা দীঘল, কোনোৱে বা বাণিৰ সূতা কাটিছে। বিহু পালেহিয়েই বুলিব লাগে। ৰবজনীয়ে মাজুজনীক মাত লগালে,—"ৰুকুণীৰ মাক তই এইবাৰ বিহুৰ কেইদিনৰ আগেয়ে মাৰৰ ঘৰলৈ যাবি? মই হলে উৰুকাৰ দিনায়ে যাম, মোৰ বহুতো লেঠা, তাৰ আগেয়ে যাবি অঁতাব নোৱাৰিম। তাৰ উপৰিও ল'ৰা-ছোৱালী এমখা লৈ আইৰ ঘৰতনো কিমান দিন থাকিম গৈ, ভাল নেলাগে চোন। তহঁত তিনি-চাৰি দিনৰ আগেয়ে মাহঁক আই হেৰেই; মই আগেয়ে ল'ৰা-ছোৱালীৰ মাইকী নোহোৱাত দহ-বাৰ দিনৰ আগেয়েই গৈছিলো। আৰু আমাৰ সেই দিন নাই, আমাৰ খোজা উঠিল।" ৰুকুণীৰ

মাকে ক'লে,—"এৰা বাই, মোৰো চোন এক্কে গতিয়েই ; তোমাতকৈ অলপহে কম। তেওঁ মই দুদিনৰ আগেয়ে যাম। তই কেইদিনৰ আগেয়ে যাবি গঙাইৰ মাক ?" গঙাইৰ মাকে উত্তৰ দিলে,—"মই তিনি দিন মানৰ আগেয়ে যাম বুলি ভাবিছো।" গঙাইৰ মাকৰ পিচৰজনীয়ে ক'লে,—"মই হ'লে চাৰি দিনৰ আগেয়ে যাম ; আৰু একেবাৰে গা খালি হলেহে আহিম। গোসাঁয়ে দোমাহীৰ যোৰাত একো বিঘিনি নঘটালেই ভাল হয়। উস্ মোৰ সোণামুৱা থকাহেঁতেন। সি মোমায়েকৰ ঘৰত কি ৰঙেৰেই বিহু খাবলৈ গ'লহেঁতেন। কণা গোসাঁইৰ খোতে হে চকু পৰিল।" এনেতে ধনঞ্জয়ৰ মাকে মাত লগালে,—"মই পাঁচদিনৰ আগেয়ে যাম।" সৰু-মাজিউজনীয়ে টপৰাই মাতিলে,—"ময়ো পাঁচদিনৰ আগেয়েহে যাম, আৰু মোমায়েকৰ ঘৰতে মোৰ চন্দ্ৰৰ মুখত ভাত দিম।"

এটাইকেউজনীয়ে এইদৰে কথা পাতিছে, কিন্তু এটাইতকৈ সৰুজনীয়ে একো নামাতি তললৈ মূৰ কৰি সূতা কাটি আছে আৰু মাজে মাজে একোটা হুমুনিয়াহ কাঢ়িছে। ইয়াকে দেখি মাজুজনীয়ে চেনেহৰ মাতেৰে ক'লে,—"আমাৰ সৰু জাক মোৰ লগতে আইৰ ঘৰলৈ লৈ যাম দিয়া।" এই কথা শুনি সৰু জাকে ক'লে,—"নেলাগে বাই, মই ইয়াত শাহুৱে যি দিয়ে, শাকেৰেই হওক বা পোকোতাৰেই হওক, বিহু খাম, কলৈকো নাযাওঁ বাই।" এই কথা শুনি বৰজনীয়ে ক'লে,—"কিয়নো নেযাৱ আই হেৰে ? তোৰ মাৰ নাই, বাপেৰ নাই, ককায়েৰ নাই, ভায়েৰ নাই, নাইতো নাই কোনোঘে নাই ; আমি এটাইকেইজনীয়ে আই-বোপাইৰ ঘৰলৈ বিহু খাবলৈ যাম, তইনো অকলে ইয়াত থাকিবিনে ? গোসাঁয়ে বেঢ়িয়া তোক এনেকুৱা

নিঠৰুৱা কৰিছে, কি কৰিবি মোৰ আই ? বেজাৰ কৰিলে কি হব ? তোক ইয়াতে অকলৈ এৰি যাবলৈ আমাৰ বৰ বেয়া লাগিব।"

কাইলৈ ৰঙালীৰ বিহু, আজি উৰুকা। বাটে-পথে মানুহ হো-হো কৰে আহিছে, হো-হো কৰে গৈছে, কাৰো গাত তৎ-ভৎ নাই। গৃহস্থৰ ঘৰৰ বোৱাৰী জীয়ৰী মাকৰ ঘৰলৈ যোৱাই যোৱাই যাব লাগিছে। এনেতে আবেলি এটা লহঙা মানুহে ৰজাৰ হাউলি সোমাই ৰজাৰ বৈণীয়েকক মাত লগাই ক'লে,—"আমৈ, মই আমাৰ আইটীক নিবলৈ আহিছোঁ।" ৰাণীয়ে আচৰিত মানি চকু থিয়কৈ সুধিলে,—"কাক ?" সি উত্তৰ দিলে,—"আপোনাৰ সৰুজনী বোৱাৰীয়েকক।" ৰাণীয়ে ক'লে,—"তাইৰতো কোনো নাই। তই আকৌ ক'ৰপৰা ওলালিহি।" সি ক'লে,—নহয় আমৈ, মই সৰুতে আই-বোপাইৰ লগৰ পৰা গৈ মোমাইৰ ঘৰত আছিলোঁগৈ। পিছে আই-বোপাই ঢুকালত, মই তাৰ-পৰা বস্তু-বেহানি সোপাকে লৈ গৈ মোমাইৰ গাঁৱতে ন-কৈ ঘৰবাৰী সাজি বিয়াবাৰু কৰাই থিতাপি হৈ আছোঁ। কাইলৈ বিহু, সেইদেখি মই মোৰ ভনীটীক লৈ যাবলৈ আহিলোঁ। ক'তনো আছে ?" ৰাণীয়ে উত্তৰ দিলে,—"ভিতৰত আছে আহিব এতিয়া। হওঁতে যদি সঁচাহে বৰ ভাল কথা। আন এটাইকেইজনী বোৱাৰী মাকহঁতৰ ঘৰলৈ গ'ল। এইজনী যাবলৈ ঠাই নাই বুলি মই মনতে অসন্তোষ হে কৰি আছোঁ।"

এনেতে ভিতৰৰপৰা সৰু বোৱাৰীয়েক ওলাই আহিল। শাহুৱেকে বোৱাৰীয়েকক সকলো কথা ক'লত বোৱাৰীয়েক আচৰিত হ'ল। তাই কোনোমতেই তাইৰ ককায়েক এটা আছে বুলি স্বীকাৰ নকৰে

আৰু তাৰ লগত যাবলৈ মান্তি নহয়। কিন্তু সেই মানুহচোৰে নানা ছলাহী কথাৰে মিঠা মিঠাকৈ মৰম লগাই নানা কথা কোৱাত শাহুৱেকে তাৰ কথা পতিয়াই বোৱাৰীয়েকক যাবলৈ কোৱাত বোৱাৰীয়েক যাওঁ-নাযাওঁকৈ অন্তত তাৰ লগত গ'ল।

সিহঁত দুয়ো গৈ বহুত পৰৰ পিচত এখন হাবিৰ ভিতৰ সোমাই এটা ঘৰ পালেগৈ। সেই ঘৰটোত সি সৰু কুঁৱৰীক সুমাই কলে,—"এইটো মোৰ ঘৰ। কাইলৈ তোৰ লগত মোৰ বিয়া হব। এতিয়া তই ইয়াতে খাই-বৈ থাক।" এই বুলি সি বুঢ়ী এজনী মাতি "আই, তই এইক চাবি, মই বিয়াৰ বস্তু গোটাবলৈ যাওঁ" বুলি কৈ গুচি গ'ল। কুঁৱৰীয়ে এতিয়াহে ভালকৈ বুজিব পাৰিলে যে তাইক চোৰে পালে। ভয়ত কুঁৱৰীৰ গা জ্বৰ-ঘামে ঘামিবলৈ ধৰিলে, মূৰ আচন্দ্ৰাই কৰিবলৈ ধৰিলে, থিয় হৈ থাকিব নোৱাৰি তাই বহি পৰিল। এনেতে এজনী বুঢ়ীয়ে মাত লগালে,—"উঠা মোৰ আই, ভয় নাখাবা, বেজাৰ নকৰিবা। ৰজাৰ ঘৰতকৈও তুমি মোৰ পোৰ ঘৰত ভালকৈ সুখেৰে খাইমেলি থাকিব পাৰিবা। উঠি দুটামান ভাত খোৱাহি, মই ভাত বাঢ়ি থৈছোঁ।" বুঢ়ীৰ কথা শুনি কুঁৱৰীয়ে মনটো অলপ ডাঠ কৰি মাত লগালে,—"বুঢ়ী আই, তুমি কোন?" বুঢ়ীয়ে উত্তৰ দিলে,—"মই তাৰ মাক হওঁ। সি মোৰ পো। আমি চহকী আৰু ভাল কুলীয়া মানুহ। সি গাঁৱৰপৰা, নগৰৰপৰা ধন-সোণ লুটি-পুটি আনি মোৰ ঘৰ ভৰাই থৈছে, কিন্তু আজি-লৈকে বিয়া কৰোৱা নাই। সিদিনা সি ৰজাৰ ঘৰত চুৰ কৰিবলৈ গৈছিল। তাতে বেৰৰ জলঙাইদি তাৰ নাকটো সুমাই তোমালোক আটাইকেইজনী কুঁৱৰীৰ কথাবাৰ্তা শুনি আছিল। তাতে তুমি হেনো তোমাৰ কোনো নাই বুলি কৈ কান্দিছিলা, সেইদেখি

সি তোমাক বুধি কৰি আনিছে। সি তোমাক বিয়া কৰাব। আজি সি গাৱঁলৈ গৈছে, তোমাৰ বিয়ালৈ বয়-বস্তু আনিবলৈ। কাইলৈ উভতি আহিব। আই, তুমি বেজাৰ নকৰিবা, তোমাৰ মহা সুখ হব।" এইবুলি বুঢ়ীয়ে কুঁৱৰীক বুজাই ভাত খাবলৈ আনি দিলে। কুঁৱৰীয়ে কিন্তু ভাত হাতেৰে নুচুলে। ৰাতিটো কুঁৱৰী বুঢ়ীৰে সৈতে একেলগে থাকিল। কিন্তু ৰাতিপুৱাই আহিলত, তেওঁ বুঢ়ীৰ লগৰপৰা লাহেকৈ উঠি জৰী এডালেৰে বুঢ়ীক শোৱা চালপীৰাতে কটকটীয়াকৈ বান্ধি থৈ তাৰ ঘোঁৰাশালৰপৰা ভাল তেজী ঘোঁৰা এটা মেলি লৈ ঘোঁৰাত উঠি কাইদাং মাৰিলে। কুঁৱৰীয়ে ঘোঁৰাত উঠি ঘোঁৰা চেকুৰাই আহোঁতে বাটৰ এঠাইত দেখিলে যে সেই মানুহচো এজোপা গছৰ তলত বহি আছে। সি দূৰৈৰপৰা কুঁৱৰীক দেখি, ঘোঁৰাত উঠি ৰজাৰ চিপাহী আহিছে ভাবি সাউৎকৰে উঠি হাবিৰ মাজত সোমালগৈ। কুঁৱৰীয়ে সেই গছৰ তল পাই দেখিলে যে গছৰ গুৰিতে কিছুমান খাখৰপতোৱা সোণৰ অলঙ্কাৰ পৰি আছে; মানুহ টোৱে লৰালৰিকৈ উঠি পলাই যোৱা বাবে সেইবোৰ লৈ যাব নোৱা-ৰিলে। কুঁৱৰীয়ে সেই অলঙ্কাৰবোৰ বুটলি লৈ ঘোঁৰা চেকুৰাই ৰজাৰ হাউলি পালত, সকলোৱে দেখি আচৰিত মানিলে। কুঁৱৰীয়ে তেতিয়া সকলোবোৰ কথা আগৰ পৰা গুৰিলৈকে ভাঙি ক'লত সকলো অবাক হ'ল।

মানুহচোৱে তাৰ ঘৰলৈ গৈ কুঁৱৰী পলাই যোৱা দেখি মাকৰ বান্ধ মোকোলাই দি তেতিয়াই ৰজাৰ নগৰৰ ফালে আহিল। গধূলি সৰু বোৱাৰীয়েকে শাহুৱেকৰে সৈতে কথা পাতি থাকোঁতে সি আকৌ আগৰ দৰে বেৰৰ জলঙাইদি নাকটো সুমাই কথা শুনি আছিল। চতুৰ সৰু কুঁৱৰীয়ে তাৰ গন্ধ পাই লাহেকৈ উঠি গৈ

খুব এখন আৰু খাৰণীসতাৰপৰা খাৰণী এবাটি আনি সাউৎকৰে গৈ খুৰেৰে তাৰ নাকৰ আগটো কাটি বেৰেৰে সৈতে সমান কৰি দিলে আৰু তআলিকে তাত খাৰণীবাটি চালি ৰুৰবাৰে কলে,—

"কটা বোৱা নাক
খাৰণী দি চাক ॥"

চোৰে "বোপাই ঐ। আই ঐ।" কৈ চিঞৰিবলৈ ধৰিলত ৰজাৰ পহৰীয়াই লৰি গৈ তাক ধৰি পেলালে। তেতিয়া সেইটো চোৰেই কুঁৰৰীক ফাঁকি দি লৈ গৈছিল বুলি কুঁৰৰীয়ে ক'লত, ৰজাই তাক শূলত দিয়ালে।

তীখৰ আৰু চুটিবাই

এক গাৱঁত এহাল মাউৰা ল'ৰা-ছোৱালী আছিল। ল'ৰাটোৰ নাম তীখৰ আৰু ছোৱালীজনীৰ নাম চুটিবাই। ল'ৰাটোৰ বুধিটো সৰুৰেপৰা বৰ চোকা আছিল দেখি গাঁৱৰ মানুহে তাৰ নাম তীখৰ দিছিল আৰু ছোৱালীজনী চুটি-চাপৰ দেখি তাইৰ নাম চুটিবাই দিছিল। সৰুৰেপৰা সিহঁতে ঘৰে ঘৰে বাগৰি-জাগৰি ঠোঙোনা-বোঙানা খাই বৰ দুখত উঠিছিল।

সকলোৰে পিঠা খাই দেখি এদিন তীখৰৰ পিঠা খাবৰ মন গ'ল। নি বায়েকক কলে,—

চুটি-মুটি বাই।
পিঠা খাবৰ মন যায়।"

বায়েকে উত্তৰ দিলে,—"এ বোপাই, মন গলেই আনিবা, খাবি ক'ৰপৰা? ঈশ্বৰে আমাক সকলো সুখৰপৰা বঞ্চিত কৰিছে; নহলে নো আই-বোপায়ে আমাক টিলৌটিপৌতে এৰি মৰি যায় নে? কণা গোসাঁয়ে আমাৰ ফালে কণা চকুটো দি থাকে। কোনোমতে খুজি-মাগি শাকে-পাতে ভাত এগাল খাওঁ; পিঠা খাবলৈ বৰা ধান পাম ক'ত? তেল পাম ক'ত? গুড় পাম ক'ত?"

বায়েকৰ কথা শুনি তীখৰে অলপ পৰ টভক মাৰি থাকি কলে,— "চুটিবাই, তই মোক জোখা এৰী কাপোৰখনকে দে, মই ওলাই যাওঁ, এতিয়াই বৰা ধান লৈ আহিমগৈ।" এইবুলি তীখৰে এৰীয়া কাপোৰ খন গাত লৈ ওলাই গ'ল।

এঘৰ মানুহৰ ঘৰত বৰাধানৰ মৰণা এটা দেখি তীখৰ সোমাই গৈ চোতালতে মৰণাৰ ওচৰতে বহিল। গিৰিহঁতে ধানখেৰ জোকাৰি আঁতৰাইছে, তীখৰে তাক বাৰেভচহ ফুচুৰি কথা কৈ হঁহুৱাব লাগিছে। এনেতে এবাৰ তীখৰে তাৰ পিয়াহ লাগিছে বুলি কৈ গিৰিহঁতক পানী এঘটি আনিবলৈ ভিতৰলৈ পঠিয়াই দি ধানৰ ওপৰত বাগৰি-বলৈ ধৰিলে। মানুহটোৱে পানী লৈ আহি দেখে যে ল'ৰাটো ধানৰ ওপৰত বাগৰি ফুৰিছে। সি তাক সুধিলে,—"হেৰ তীখৰ, তোৰ কি হ'ল অ'?" তীখৰে কেকাই কেকাই উত্তৰ দিলে—"উস্ মই

পেটৰ কামোৰণিত বক্কাকে পোৱা নাই। কি কৰোঁ, কলৈ যাওঁ?" মানুহটোৱে তীখৰৰ পেটত ঘঁহি দিবলৈ এটোপা তেল আনিবলৈ লৰালৰিকৈ আকৌ ভিতৰলৈ গ'লতে তীখৰে "উস্ মই ঘৰলৈকে

যাওঁ ; ইয়াত থাকিলে মৰিম" বুলি বিড়িয়াই কৈ উঠি লৰ মাৰিলে। ঘৰলৈ আহি তীখৰে বায়েকক—"এঁঠা ধান নে" বুলি কৈ কাপোৰখন জোকাৰি ধান এগাল উলিয়াই দিলে। বায়েকৰ মহা ৰং। তাই কলে,—"ধান আনিবা পালা, কিন্তু তেল এটোপা পাওঁ ক'ত?" তীখৰ—"বাৰু মোক টেকেলি এটা দে" বুলি কৈ, বায়েকক খুজি টেকেলি এটা লৈ আকৌ ওলাই গ'ল। গৈ গৈ এঘৰ মানুহৰ ঘৰত তেলীশালত তেলপেৰা দেখি তাত সোমাই কাষতে অলপ থিয় দি গৰাকীক কলে,—"ককাই, মযো বেতেৰিটোৰ ওপৰত উঠিম নে? ভৰ সৰহ হলে বেগাই তেল ওলাব।" শালৰ গৰাকীয়ে কলে,—"উঠিবৰ

মন গৈছে যদি উঠ, হানিনো কি?" বেতেৰিৰ ওপৰত উঠিয়েই তীখৰে ৰাগ টানি গীত ধৰিলে,—

"এ সীতা শান্তি এ, তোক মই নোবোলো ভাল।
সুবৰ্ণৰ দলিচাই গা জুৰ নহলে,
তোক লাগে মিৰিগৰ ছাল ॥"

তীখৰৰ মাতটো বৰ সুৰীয়া ; সেইদেখি তেলশালৰ গৰাকীয়ে গীতটো শুনি সন্তোষ পালে। গীত গোৱা হলত তীখৰে কলে,— "ককাই মোৰ ডিঙিটো চৰ্চৰাইছে, এখন তামোল খাবলৈ পোৱাহেঁতেন ভাল আছিল।" সি এই বুলি ক'লত, গিৰিহঁতে তামোল আনিবলৈ ভিতৰলৈ গ'লতে, তীখৰে লাহেকৈ শালৰ পৰা নামি কাপোৰৰ তলৰ পৰা টেকেলিটো উলিয়াই এটেকেলিকৈ তেল ভৰাই লৈ গুচি গ'ল। উভতি আহি তীখৰে বায়েকক তেল টেকেলি দিলত বায়েকে ৰং পাই কলে,—বাৰু তেল হ'ল, কিন্তু গুড় নহলে পিঠা খাবি কিহেৰে?" তীখৰে আকৌ গুড় বিচাৰি লৰ ধৰিলে।

তীখৰে গৈ গৈ এখন কুঁহিয়াৰ শালত গোটাচেৰেক মানুহে কুঁহিয়াৰ পেৰি থকা দেখি এটা বুধি সাজি সেই গাঁৱৰ অলপ ওচৰৰ হাবি এচুৰাত জুই লগাই দিলেগৈ। যেই ৰতাৰ পাতত জুই লাগি জ্বলি উঠিল তীখৰে লৰি আহি ফোঁপাই-জোপাই কুঁহিয়াৰ পেৰি থকা মানুহ কেইটাক কলে,—"ককাই সৰ্ব্বনাশ। সৌ চোৱাচোন, তোমালোকৰ গাঁৱত ধম্ ধম্ কৰে জুই লাগিছে। এতিয়া তোমালোকৰ ঘৰ-বাৰী পুৰি ভস্ম হব।" মানুহকেইটাই সেই ফালে চাই জুই লগা দেখি, কুঁহিয়াৰ শালতে কুঁহিয়াৰ, খালীতে পগোৱা

গুড় আৰু কলহত ভৰোৱা গুড় এৰি সিহঁতৰ ঘৰৰ ফালে লৰ মাৰিলে। তীখৰে সুকণ্ঠ পাই অৱেপৰা গুড় একলহ লৈ পলায়ুৰ্দ্ধং কৰিলে।

গুড় পাই চুটিবাইৰ বৰ আনন্দ হ'ল। তাই পিঠা কৰিবলৈ যো-জা কৰোঁতেই হঠাৎ তাইৰ মনত পৰিল খৰি নাই। তেতিয়া তীখৰৰ বায়েকে ক'লে,—"তীখৰ, ভাল কথাটো হ'ল,—খৰিলৈ পাহৰিলোৱেই। খৰি এডালো নাই। বায়েকৰ কথা শুনি তীখৰে হাতত দা লৈ খৰি লুৰি আনিবলৈ লৰ ধৰিলে। এখন গেজেপনি হাবিত সোমাই তীখৰে দাৰে ঘপ্ ঘপ্ কৰে গছৰ ডাল কাটি খৰি লুৰি থাকোতে এটা বাঘে ওচৰ চাপি আহি মাত লগালে,—"তই কোন অ'? দেখোন ঘপ্ ঘপ্ কৰে গছৰ ডাল কাটিব লাগিছ? এইখন মোৰ বাৰী বুলি তই নাজাননে? তই কিয় মোৰ বাৰীত খৰি লুৰিছ অ'?"

তীখৰে বাঘক দেখি ভয় পাইও ভয়টো লুকাই লৈ মনটো ডাঠকৈ উত্তৰ দিলে,—"অ' এইটি আমাৰ বাঘ ককাই নে? এৰা ককাই। মই এইখন তোমাৰ বাৰী বুলি জানো। মই বোলো বাঘ ককায়েনো চেনেহৰ ভায়েকক খৰি এডালো নিবলৈ নিদিবনে? ককাই, মোৰ ঘৰত পিঠা খোৱা পাতিছো। ভাবিলো তালৈ গৈ বাঘ ককাইকো মাতি যাওঁ আৰু খৰি ডালচেৰেকো লৈ যাওঁ।"

তীখৰৰ কথা শুনি বাঘে সন্তোষ পাই কলে,—"নিয়া, নিয়া, মোৰ ভাইটি, যিমান খৰি লাগে নিয়া। মই যামত্তে পিঠা খাবলৈ। তোমাৰ ঘৰত কেখাম আৰু নো কাৰ ঘৰত খাম? পিছে কেতিয়ানো যাব লাগিব?" তীখৰে তাৰ ঘৰৰ ফালে আঙুলিয়াই উত্তৰ দিলে—

"সোফালে যিদিনা বৰ ধোঁৱা দেখিবা, সেইদিনাই।" ইয়াকে বাঘক কৈ তীখৰে খৰি লুৰি লৈ ঘৰ পালেগৈ।

ইয়াৰ পিচত বায়েকে পিঠা ভাজি দিলে; তীখৰে পেট পেলাই খালে, বাঘে তাৰ ভুকে নেপালে। পিছদিনা সিহঁতৰ ঘৰৰ আগ-চোতালত তিতা ধানখেৰ এসোপাত জুই লগাই বৰকৈ ধোঁৱা কৰি দি, বায়েকৰ হতুৱাই তিনিখন পিঠা কৰালে। এখন পিঠা পদূলি-মুখত, এখন দুৱাৰমুখত আৰু এখন ঢেঁকীৰ ফিচাত সি থৈ দি বায়েকৰ সৈতে বৰচাঙত উঠি থাকিল। পদূলিমুখত থোৱাখন বৰা চাউলৰ, দুৱাৰমুখত থোৱাখন কচুৰ আৰু ঢেঁকীৰ ফিচাত থোৱাখন চূণৰ পিঠা আছিল। বাঘে ধোঁৱা দেখি আহি তীখৰৰ ঘৰৰ পদূলিৰ মূৰ পাই পোনতে তাত থোৱা পিঠাখন খাই জুতি পাই দুৱাৰমুখৰখন খালেহি। সেইখন খালতে তাৰ ডিঙি খজুৱাবলৈ ধৰিলে। ডিঙিৰ খজুৰতিত বাঘ থাকিব নোৱাৰি লৰি আহি ঢেঁকীশাল পাই ঢেঁকীৰ ফিচাত পিঠা এখন আছে দেখি সেইখনো খালতে তাৰ ডিঙিত ঘা লাগি সি সেপ চুকিব নোৱাৰি মৰি থাকিল।

চম্পাৱতী

এসময়ত এঠাইত এজন বৰ ধনী মানুহ আছিল। তেওঁৰ দুজনী ঘৈণীয়েক আছিল। ডাঙৰজনী লাগী আৰু সৰুজনী এলাগী।

লাগীজনীৰো এজনী ছোৱালী হৈছিল আৰু এলাগীজনীৰো এজনী ছোৱালী হৈছিল। লাগী তিৰোতাৰ কথা শুনি গিৰিয়েকে সৰুজনীক তাইৰ জীয়েকৰে সৈতে চুৰাপাতনিত থাকিবলৈ এটি পঁজা ঘৰ সজাই দিলে। এলাগীয়ে দুখ-কষ্টেৰে জীয়েকক লৈ খুজি-মাগি খাই ঘৰতে থাকিবলৈ ধৰিলে। এলাগীৰ জীয়েকৰ নাম চম্পাৱতী। এদিন বাপেকে চম্পাৱতীক পকা ধান ৰখিবলৈ হুকুম দিলে। চম্পাৱতীয়ে সদায় ধাননিৰ মাজত টঙিৰ ওপৰত উঠি চৰাই খেদাই থাকে। এইদৰে বহুদিন গৈছে, এদিন চম্পাৱতীয়ে ধান ৰখিবলৈ গৈ টঙিৰ ওপৰত উঠি—

"হুৰ হুৰ বতা চৰাই ;
মোৰ ধান নাখাবি তোক দিম গোটাকৰাই।"

বুলি কওঁতেই ওচৰৰ হাবিৰ মাজৰপৰা কোনোবাই উত্তৰ দিলে,—

"ধানো খাম চাউলো খাম।
চম্পাৱতীক বিয়া কৰি ঘৰলৈ যাম।"

চম্পাৱতীয়ে এইবোৰ কথা শুনি কেউফালে মানুহ-দুনুহ চাই কাকো নেদেখি বিচুতি হ'ল। তাৰ পিচত গধূলি পৰত ধান ৰখি উভতি আহি চম্পাই মাকৰ আগত সেইদিনাৰ সেই কথা কলে। পিছদিনা মাকে চম্পাৰ কথা সঁচা নে মিছা জানিবৰ নিমিত্তে চম্পাৰ লগতে ধাননিৰ মাজলৈ গ'ল আৰু মাকে কবলৈ দিয়াত চম্পাই কবলৈ ধৰিলে—

"হুৰ হুৰ বতা চৰাই ;
মোৰ ধান নাখাবি তোক দিম গোটেকবাই।"

ইয়াৰ উত্তৰত হাবিৰ মাজৰপৰা কোনোবাই মাত লগালে,—

"ধানো খাম চাউলো খাম।
চম্পাৱতীক বিয়া কৰাই ঘৰলৈ যাম।"

মাকে এই কথা শুনি বিচুতি হ'ল আৰু এবাৰ মাকে চম্পাক আগৰদৰে মাতিবলৈ দিয়াত, চম্পাৱতীয়ে মতাত, পুনৰ হাবিৰপৰা আগৰদৰে কোনোবাই উত্তৰ দিলে। তেতিয়া মাক-জীয়েক দুয়ো ঘৰলৈ উভতি আহিল। এলাগীয়ে গিৰিয়েকক সকলো কথা কলে। গিৰিয়েকে এলাগীক, চম্পাক আৰু ওচৰ-চুবুৰীয়া মানুহ গোটাচেৰেকক লগত লৈ ধাননিলৈ গৈ চম্পাক সেইদৰে মাতিবলৈ দিয়াত চম্পাই আগৰদৰে মতাত ওচৰৰ হাবিৰপৰা আগৰ দৰে উত্তৰ পালে। সকলো মানুহে কোনে মাতিছে বুলি চাবলৈ হাবিৰ মাজলৈ সোমাই গ'ল, কিন্তু কাকো নেদেখিলে। তাৰ পিচত চম্পাৰ বাপেকে হাবিৰ ফালে চাই মাত লগালে,—"যদি সঁচাকৈয়ে তোমাক চম্পাৱতীক লাগে, তেনেহলে তুমি যেই কি নোহোৱা ওলাই আহা। সত্যে সত্যে তিনি সইত খাই কৈছোঁ, চম্পাৱতীক তোমালৈ মই বিয়া দিম।" এই কথা শুনি হাবিৰ মাজৰ পৰা এটা বৰ ডাঙৰ অজগৰ সাপ ওলাই আহিল। সাপটো দেখি সকলো মানুহে ভয়ত পলাবলৈ ধৰাত চম্পাৰ বাপেকে সিহঁতক নপলাবলৈ কৈ সাহ দিলত একেলগে সকলোটি থুপ খালে। তাৰ পিচত সি অজগৰক মাতি তাৰ ঘৰলৈ নিলে। এলাগী আৰু জীয়েক দুয়ো ডিঙিত ধৰাধৰিকৈ কান্দিবলৈ ধৰিলে ; এলাগীয়ে জীয়েকক অজগৰে সৈতে বিয়া নিদিবলৈ গিৰিয়েকক কাকুতি কৰিবলৈ ধৰিলে হয় কিন্তু লাগীৰ কথা শুনি গিৰিয়েকে তালৈ কাণ নকৰি কেঁচা

পাণ, কেঁচা তামোল কাটি সাপলৈ চম্পাক বিয়া দি এটা সুকীয়া ঘৰত মাক-জীয়েক, জোঁবায়েকক থাকিবলৈ ঠাই দিলে। সেইদিনা লাগীৰ আৰু আনন্দৰ সীমা নাই যে আজি ৰাতি চম্পাৱতীক অজগৰে খাই পেলাব। অজগৰক চম্পাৱতীৰে সৈতে একেটা খোটালিত থাকিবলৈ দিয়া হ'ল। চম্পাৱতীয়েও তাইক আজি অজগৰে গিলিব ভাবি ঈশ্বৰৰ চৰণত শৰণ লৈ শোকে বেজাৰে পৰি থাকিল। মাকে পিচদিনা ৰাতিপুৱাই, লৰালৰিকৈ উঠি চম্পাৱতীৰ ঘৰলৈ গৈ দেখে যে চম্পাৱতীৰ গা সোণৰ অলঙ্কাৰ-পাতিয়ে জকমকাব লাগিছে আৰু তাইৰ গা গোটেইটো সোণময় হৈ আছে, কিন্তু অজগৰ আৰু তাত নাই। মাকে চম্পাৱতীক জগালত তাই সাৰ পাই, নিজৰ গাত সোণৰ অলঙ্কাৰ পাতি ভৰি থকা দেখি তাইৰ আনন্দত পাৰ নোহোৱা হ'ল। ইফালে চম্পাৰ বাপেকে লাগীক লগত লৈ চম্পাৱতীক অজগৰে গিলিলে ভাবি চাবলৈ আহি দেখে যে, চম্পাৱতীৰ গা সোণৰ অলঙ্কাৰেৰে জকমকাব লাগিছে। দেখিয়েই দুয়ো বিচুত্তি হ'ল। চম্পাৱতীৰ এনে হোৱা দেখি লাগীৰ হিংসা লাগি তেতিয়াই গিৰিয়েকক নিজৰ জীয়েকৰ নিমিত্তে এটা অজগৰ আনিবলৈ কুতবিবলৈ ধৰিলে। গিৰিয়েকেও ঘৈণীয়েকৰ কথা শুনি লগত কিছুমান মানুহ লৈ ঘোৰ অৰণ্যলৈ গৈ, বিচাৰি এটা অজগৰ সাপ ধৰি ঘৰলৈ লৈ আহিল। কেঁচা পাণ, কেঁচা তামোল কাটি লাগীয়েও অজগৰেৰে সৈতে জীয়েকক বিয়া দিলে। চম্পাৱতীক শুবলৈ দিয়াৰ দৰে লাগীয়েও নিজৰ জীয়েকক অজগৰৰ লগত শুবলৈ দিলে। লাগীৰ আনন্দত সীমা নাই,—আজি জীয়েকে সোণৰ নতুন নতুন অলঙ্কাৰ পিন্ধিবলৈ পাব বুলি। আনন্দত মাক ৰাতি নুশুই জীয়েকে শোৱা খোটালিৰ কাষতে বহি আছিল। ইফালে

ৰাতি অজগৰ সাপে লাগীৰ জীয়েকক তাইৰ ভৰিৰ ফালৰ পৰা গিলিবলৈ ধৰিলে। জীয়েকে মাকক ভিতৰৰপৰা ক'লে,—

"আই মোৰ ভৰি কুটেকুটায়।"

বাহিৰৰপৰা মাকে কলে,—

"আই মোৰ জোঁৱায়ে নেপুৰ পিন্ধায়।"

লাহে লাহে অজগৰে গিলি আনি কঁকাল পালেগৈ।
জীয়েকে কলে,—

"আই মোৰ ককাল কুটেকুটায়।"

মাকে কলে,—

"আই মোৰ জোঁৱায়ে মেখেলা পিন্ধায়।"

তাৰ পিছত অজগৰে গিলি যেতিয়া বুকু পালেগৈ জীয়েকে মাত লগালে,—

"আই মোৰ বুকু কুটেকুটায়।"

মাকে উত্তৰ দিলে,—

"আই মোৰ জোঁৱায়ে বিহা পিন্ধায়।"

তাৰ পিছত অজগৰে গিলি ডিঙি পালত জীয়েকে মাতিলে,—

"আই মোৰ ডিঙি কুটেকুটায়।"

মাকে উত্তৰ দিলে,—

"আই মোৰ জোঁৱায়ে মণি পিন্ধায়।"

লাহে লাহে অজগৰে গিলি মূৰ পালত, জীয়েকৰ আৰু মাত নাইকিয়া হ'ল। মাকে ভাবিলে,—"মোৰ জীয়ে অলঙ্কাৰ-পাতি পাই

আনন্দত টোপনি গৈছে।" ইয়াকে ভাবি মাকেও ৰং মনেৰে শুই থাকিল। ৰাতিপুৱা মাকে টোপনিৰপৰা উঠি আনন্দ মনেৰে গৈ দেখে যে জীয়েক নাই, অজগৰটোহে খাই গেৰেলা হৈ পৰি আছে। তেতিয়া তাই কথাটো বুজিব পাৰি হুবাওবাৰে কান্দিবলৈ ধৰিলে। কান্দোন শুনি গিৰিয়েক ওলাই আহি কি হ'ল বুলি সোধাত ঘৈণীয়েকে সকলো কথা ক'লত, সি ঢাচকৰে মাটিত পৰিল। এলাগী আৰু চম্পাৱতীয়েও কান্দিবলৈ ধৰিলে। গাঁৱৰ সকলো মানুহ আহি গিৰিয়েক-ঘৈণীয়েকক নিন্দি অজগৰৰ পেট ফালি জীয়েকক উলিয়াই শটো ধৰি দিলে। ইয়াৰ পিচত গিৰিয়েক আৰু লাগীয়ে এলাগী আৰু চম্পাৱতীক সমূলি দেখিব নোৱাৰা হ'ল। দিনে ৰাতিয়ে কেনেকৈ মাক-জীয়েকক মাৰিব পাৰিব ইয়াকেহে সিহঁতে ভাবিবলৈ ধৰিলে। এদিন ৰাতি দুয়ো হাতত তৰোৱাল লৈ মাক-জীয়েকক কাটিবলৈ যাওঁতেই চম্পাৱতীক বিয়া কৰোৱা অজগৰটোৱে হঠাৎ ওলাই আহি দুয়োকো গিলি থৈ চম্পাৱতীক আৰু মাকক টোপনিতে দাঙি লৈ এখন অৰণ্যৰ মাজৰ এটা ভাল পকি ঘৰত থলেগৈ। পিচদিনা মাক আৰু জীয়েকে উঠি অচিনাকি ঠাই দেখি ভয়ত কান্দিবলৈ ধৰিলে। সাপে কলে,—"ইয়াত তোমালোকৰ একো ভয় নাই; মই হে তোমালোকক ইয়ালৈ লৈ আহিলোঁ।" এই বুলি কৈ নিশাৰ ঘটনাটোৰ কথা সি কবলৈ ধৰিলে। তাৰ কথা শেষ হ'লত মাক আৰু জীয়েকে অজগৰক শলাগি তাতে ৰং মনেৰে থাকিল। সেই অৰণ্যৰ ঘৰতে মাক-জীয়েকে আৰু অজগৰ সুখেৰে খাই-বৈ থাকিবলৈ ধৰিলে। তাতে থাকোঁতে হঠাৎ এদিন মাকৰ জ্বৰ হৈ মৃত্যু হ'ল। অজগৰে আৰু জীয়েকে শোক কৰি কান্দি-কাটি মাকৰ সংকাৰ কৰিলে। ইয়াৰ কিছুমান দিনৰ পিচত অজগৰ ফুৰিবলৈ

"ইয়াত তোমালোকৰ একো ভয় নাই……"

ওলাই গ'লত, অকস্মাৎ এজনী বুঢ়ী আহি সেই ঘৰত ওলালহি। চম্পাৱতীয়ে বতহুদিন মানুহৰ মুখ দেখা নাছিল; সেই বাবে বুঢ়ীক দেখি আনন্দ মনেৰে অ.সুবেস্তকৈ বহিবলৈ দি, ক'ৰ মানুহ, ক'লৈ আহিছে বুলি সোধাত, বুঢ়ীয়ে কলে—"আই, তুমি যিজন অজগৰ সাপ পতি ৰূপে পাইছা, সেইজন এজন দেৱতা। তেওঁ সদায় নিশা তোমাক চিকুটি-বাকুটি সাৰ নোপোৱা দেখিলে সাপৰ মোটটো সলাই থৈ দেৱতা ৰূপ ধৰি স্বৰ্গলৈ গুছি যায় আৰু তাতে দেৱতাবিলাকৰ সৈতে কথা পাতি থাকেগৈ। আই, যদি তোমাৰ অজগৰক তুমি দেৱতাৰূপে পাবলৈ আশা কৰা তেনেহলে আজি ৰাতি তুমি সাৰে থাকি চিকুটা-বাকোটা কৰিলে একো গম নোপোৱা দেখুৱাই টোপনি ভাও জুৰি থাকিবা। তেওঁ তোমাৰ টোপনি ভালকৈ আহিছে ভাবি সাপৰ

মোটটো সলাই থৈ দেৱতাৰ লগত কথা পাতিবলৈ যাব; ইফালে তুমি উঠি সেই মোটটো তুঁহজুইত পুৰি পেলাবা। মোটটো পুৰি পেলোৱা মাত্ৰকে তেওঁ গাৰ পোৰণিত থাকিব নোৱাৰি দেৱতাৰ মাজৰ পৰা গুচি আহি দেৱতা হৈয়েই তোমাৰ ওচৰ পাবহি। তেতিয়া তুমি লৰালৰিকৈ বিচনীৰে তেওঁক বিচি শুবলৈ দিবা আৰু লাহে লাহে তেওঁৰ টোপনি আহিব। ৰাতি পুৱালেই তুমি উঠি সেই থুলন্তৰ পুৰুষজনক ভালকৈ সেৱা-সৎকাৰ কৰি মালা দি বৰিবা। তেৱেঁই তোমাৰ অজগৰ স্বামী।" চম্পাৱতীয়ে বুঢ়ীৰ কথাত আনন্দিত হৈ তাইক এচৰু ৰূপ আৰু এচৰু সোণ দি বিদায় দিলে আৰু নিশা বুঢ়ীয়ে কোৱা মতে সকলো কৰাত এজন থুলন্তৰ পুৰুষ দেখিবলৈ পাই তেওঁৰ ভৰিত পৰি সেৱা কৰিলে। ইয়াৰ পিচত দুয়ো মনৰ সুখেৰে দিনৰ পিচত দিন কটাবলৈ ধৰিলে। এদিন গিৰিয়েক ফুৰিবলৈ যাওঁতে সেই বুঢ়ী আকৌ ওলালহি। চম্পাৱতীয়ে বুঢ়ীক দেখি লৰালৰিকৈ বহিবলৈ দি, কি কাৰণে আকৌ আহিছে বুলি সুধিলত, বুঢ়ীয়ে এইবাৰ ছলনা কৰি কবলৈ ধৰিলে,—"আই, তোমাৰ ভালৰ নিমিত্তে দু-আষাৰমান কথা কবলৈ আহিছোঁ। তুমি কাইলৈ দুপৰীয়া তেওঁক তোমাৰে সৈতে একেখন কাঁহীতে ভাত খাবলৈ কবা। তেওঁ তোমাৰ কথামতে তোমাৰ লগত যেতিয়া খাবলৈ বহিব তেতিয়া তুমিও অলপো সংকোচ নকৰি তেওঁৰ লগতে খাবা। এইদৰে খালে আগতকৈ তেওঁৰ মৰম তোমালৈ বেছি হব আৰু তেওঁ তোমাক এৰি থাকিব নোৱাৰিব। খাই বৈ উঠি কবা যে মই আজি ভাত খাই থাকোতে আপোনাৰ মুখতে অনেক গাওঁ দেখাদি দেখিলো; এতেকে মোক ভালকৈ মুখ মেলি গোটেইখন পৃথিৱী দেখুৱাওক।" সেই কথাত তেওঁ তোমাৰ ওপৰত খং কৰি পানীত পৰি কব যে,

"মোক লাগে নে, পৃথিৱী চাবলৈ লাগে?" তেতিয়া তুমি পৃথিৱী চাওঁ বুলি কবা। তোমাক তেতিয়া মুখ মেলি গোটেইখন পৃথিৱী দেখুৱাই পানীত বুৰ মাৰি—"মোক আৰু ছবছৰৰ পিছত দেখা পাবা" বুলি কব; কিন্তু সেই কথাত তুমি অলপো নিপিছলি নৈৰ পাৰত বহি থাকিবা; দেখিবা অলপ পৰৰ পিচত তেওঁ আকৌ তোমাৰ ওচৰলৈ আহিব।" চম্পাৱতীয়ে এই কথাত আনন্দিত হৈ বং মনেৰে বুঢ়ীক আগৰ দৰে সোণ এচৰুৰে, ৰূপ এচৰুৰে দি বিদায় দিলে। বুঢ়ীয়ে নিজৰ অভিপ্ৰায় সিদ্ধি হবৰ আগন্তুক দেখি হৰিষ মনেৰে ঘৰলৈ উলটি গ'ল। চম্পাৱতীয়ে বুঢ়ীয়ে কোৱা মতে পিছদিনা একেখন কাঁহীতে গিৰিয়েকৰে সৈতে খাবলৈ বহিল। গিৰিয়েকে—"তোমাৰ মতি গতি লাহে লাহে বেয়া হৈছে" বুলি কৈ সেই কাঁহীতে খালে। খাই বৈ উঠিলত চম্পাৱতীয়ে বুঢ়ীয়ে কোৱামতে—"আপোনাৰ লগত আজি ভাত খাওঁতে আপোনাৰ মুখৰ ভিতৰত অনেক গাওঁ থকাৰ নিচিনা দেখিলো, আপোনাৰ মুখখন মেলি তাত কি আছে মোক দেখুৱাওকচোন" বুলি কলত, গিৰিয়েকে চম্পাক কলে,—"তেনেহলে মোক আৰু তুমি দেখা নোপোৱা।" চম্পাৱতীয়ে তেতিয়াও নুশুনাত অগত্যা তেওঁ নৈলৈ গৈ আকৌ এবাৰ চম্পাক কলে,—

"মৰমৰ চম্পা ঐ!
কোৱা থিৰে কৰি, মোক লাগে নে, পৃথিৱী চাবা?"

চম্পাৱতীয়ে ক'লে—

"চৰণে ধৰিছোঁ, কাকুতি কৰিছোঁ দেউতা ঐ।
তোমাকো লাগে পৃথিৱীও চাম।"

গিৰিয়েকে মুখখন মেলি চম্পাক পৃথিৱী দেখুৱাই এটি সোণৰ

আঙঠি দি কবলৈ ধৰিলে—"মৰমৰ চম্পা, যি বুঢ়ীৰ কথা শুনি তুমি ইয়াকে কৰিলা, সেইজনী বুঢ়ী মোৰ আইৰ এজনী বেটী। মোৰ আই এজনী ৰাক্ষসী। তেওঁ মোক আন এজনী ছোৱালী বিয়া কৰিবলৈ কোৱাত মই নকৰি তোমাক বিয়া কৰিলত, যাতে তেওঁ তোমাক মোৰ নগৰ পৰা আঁতৰ কৰি লৈ গৈ এঠাইত খাব পাৰে, সেই চক্ৰান্ত কৰিয়েহে বুঢ়ীয়ে তোমাক ছলনা কৰিলে। তোমাক আয়ে খালে মই সেই ছোৱালীজনী বিয়া কৰিবলৈ বাধ্য হব লাগিব। এতেকে যি হ'ল হ'ল, তোমাক মোৰ সোণৰ আঙঠিটো দিলো। এই আঙঠিটো ভালকৈ ৰাখিবা। এইটো তোমাৰ হাতত থাকিলে আয়ে হে নেলাগে ৰাক্ষস-ৰাক্ষসী বা হিংস্ৰক জন্তুৱেও তোমাক খাব নোৱাৰে। এই আঙঠিটো তুমি লগৰ পৰা এৰিলেই তোমাৰ মহা বিপদ মিলিব বুলি জানিবা। আৰু এটা কথা, এই আঙঠিটোৰ গুণতেই তুমি মোক ছবছৰৰ পিচত মোৰ ৰাক্ষসী আইৰ ঘৰত দেখা পাবা। এতিয়া মোৰ প্ৰতিজ্ঞা মতে মই আহিলোঁ। সাৱধান আঙঠিটো যেন নেহেৰায়।" এই বুলি কৈ চম্পাৰ গিৰিয়েকে পানীত বুৰ মাৰিলে। চম্পাৱতীয়ে তেতিয়াহে সকলো কথা বুজিব পাৰি কান্দিবলৈ ধৰিলে। তাৰ পিচত তেওঁ সেই ঘৰ-বাৰী এৰি আঙঠি-টোকে বুকুত বান্ধি লৈ অৰণ্যে অৰণ্যে কান্দি কান্দি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। গিৰিয়েকৰ মাক ৰাক্ষসীয়ে চম্পাক খাবৰ নিমিত্তে নানা ভেশছন কৰিলে, নানা চেলু বিচাৰিলে, কিন্তু আঙঠিটোৰ গুণত একো-প্ৰকাৰে চম্পাৰ ওচৰকে চাপিব নোৱাৰিলে। এইদৰে আজি কালিকৈ চম্পাৱতীক গিৰিয়েকে এৰি যোৱা ছবছৰত সোমালহি। এদিন চম্পাই অকস্মাৎ গিৰিয়েকক দেখি লৰি গৈ গিৰিয়েকৰ ভৰি দুটাত সাৱট মাৰি ধৰিলেগৈ। গিৰিয়েকে চম্পাক দেখি আনন্দত

কান্দি পেলালে আৰু তাত দুয়ো থাকি সুখে-সন্তোষেৰে দিন কটাবলৈ ধৰিলে।

ইফালে ৰাক্ষসী মাকে বোৱাৰীয়েকক জহা দেখি জ্বৰ খং উঠিল; আৰু বোৱাৰীয়েকক তাই খাবলৈ নানা চেলু বিচাৰিবলৈ ধৰিলে। চম্পাৱতীয়ে গিৰিয়েকৰ ওচৰ পোৱা মাত্ৰকতে তাইৰ হাতৰ আঙঠিটো নাইকিয়া হ'ল। তথাপি পুতেক থকাত ৰাক্ষসীয়ে চম্পাক খাব নোৱাৰি, এদিন মনে মনে গিৰিয়েকে নজনাকৈ ৰাক্ষসীয়ে এখন চিঠিত—"মোৰ থাই শত্ৰু গৈছে, নাখি-কাটি সকলোৰে খাই, মোলৈকো এভাগ মঙহ দি পঠিয়াবা।" বুলি লেখি চম্পাৱতীৰ হাতত সেই চিঠিখন দি এঘৰলৈ চম্পাৱতীক পঠিয়াই দিলে। চম্পাৱতীয়ে শাহুৱেকৰ আজ্ঞা মতে গিৰিয়েকে নজনাকৈ লৰি চিঠিখন দি আহিবলৈ গৈছে। এনেতে গিৰিয়েকে সকলো বুজিব পাৰি লৰালৰিকৈ গৈ চম্পাৱতীক পাছফালৰপৰা মাত লগালে,—

"মৰমৰ চম্পা ঐ।
ইমান বেগ দি নেলাগে যাব;
ক্ষন্তেক ৰোৱাচোন ঐ।"

চম্পাৱতীয়ে গিৰিয়েকৰ কথা শুনি ৰলত, গিৰিয়েকে চম্পাৱতীৰ হাতৰ পৰা চিঠিখন কাঢ়ি লৈ পঢ়ি অঁতাই খঙত বলিয়া হৈ চম্পাক আঁকোৱাল মাৰি ধৰি তেতিয়াই ঘৰলৈ গৈ মাকক সোধ-পোচ নোহোৱাকৈ চোকা তৰোৱালেৰে কাটি দোছোৱা কৰিলে। তাৰ পাছত দুয়ো সেই ঘৰ-বাৰী আৰু ৰাক্ষসৰ গাওঁ এৰি এখন সুকীয়াকৈ নগৰ পাতি মনৰ সুখেৰে সেই নগৰতে থাই-বৈ থাকিল।

———

জৰদগৱ ৰজাৰ উপাখ্যান

এঠাইৰ এজন পণ্ডিতে এজন ছাত্ৰৰে সৈতে দেশ চাবলৈ ওলাই গ'ল। তেওঁলোক গৈ এক ৰজাৰ এখন নগৰ পালেগৈ। তেওঁলোকে দেখিলে যে সেই নগৰত অহা চাউলৰ দাম সেৰে দুই পইচা, উখুৱা, আহু চাউলৰ সেৰে দুই অনা, ঘিউৰ সেৰে চৰতীয়া আৰু তেলৰ সেৰে এটকা। পণ্ডিতে ছাত্ৰক কলে,—"বোলে আমাৰ ইয়াতেহে কিছুদিন থকা ভাল।" এইবুলি তেওঁলোকে এঘৰত থাকিবলৈ ঠাই ললে।

এদিন ৰজাৰ হাউলিৰ ওচৰৰে এঘৰ মানুহৰ ঘৰত চোৰে সিন্ধি দি চুৰি কৰিছিল। সি চুৰ কৰি ওলাই যাব খোজোতেই গৃহস্থৰ হাতত ধৰা পৰিলত, গৃহস্থই তাক বান্ধি আনি ৰজাৰ আগত হাজিৰ কৰিলেহি। ৰজাই পাত্ৰ-মন্ত্ৰী সকলেৰে বৰ চ'ৰাত বিচাৰ কৰিবলৈ বহি অনেক ভাবি ভাবি পালে যে সিন্ধিটো ডাঙৰ নোহোৱা-হেঁতেন চোৰটো তাত সোমাব নোৱাৰিলেহেঁতেন। ইয়াকে ভাবি ৰজাই চোৰক সুধিলে,—"হেৰ চোৰ, তই সিন্ধিটো কিয় ডাঙৰ কৰিছিলি?" চোৰে উত্তৰ দিলে,—"স্বৰ্গদেউ, কাটক বা মাৰক মোৰ চিপ্ৰাংখন ডাঙৰ আছিল সেইদেখি তাৰে খান্দোতে সিন্ধিটো ডাঙৰ হৈ পৰিল।" এই উত্তৰ শুনি ৰজাই কলে,—"ওঁ হয় তো, চোৰৰ গাত কি দায়? কটা কমাৰে চিপ্ৰাংখন ডাঙৰকৈ কিয়

গঢ়িছিল? ধৰ কমাৰক। আন কমাৰক। আন তাক পাছলৈ বান্ধি দি মোৰ আগলৈ।" ৰজাৰ হুকুম শুনি তেতিয়াই টেকেলা গৈ কমাৰক বান্ধি আনি ৰজাৰ আগত হাজিৰ কৰিলেহি। ৰজাই সুধিলে,—"হেৰ কমাৰ, তই কিয়নো চিপ্ৰাংখন ডাঙৰকৈ গঢ়িছিলি? যদি ডাঙৰকৈ নগঢ়িলিহেঁতেন তেন্তে ই চোৰে কেতিয়াও সিন্ধিটো ডাঙৰকৈ খান্দি সোমাই বস্তু চুৰ কৰিব নোৱাৰিলেহেঁতেন।" কমাৰে ৰজাৰ আগত আঁঠু লৈ কলে,—"স্বৰ্গদেউ, সুধি কাটিলে কটা নাযাওঁ, নুসুধি কাটিলেহে কটা যাওঁ।" ৰজাই কলে,—বাৰু সুধিছো, তোৰ]ক কবলৈ আছে ক? নহলে তোক আজি শূলত দিম।" কমাৰে মাত লগালে,—"স্বৰ্গদেউ, মই চিপ্ৰাংখন গঢ়ি থাকোতে স্বৰ্গদেউৰ বান্দীজনী মোৰ আগেদিয়েই লচ পচ্ কৰে লৰ মাৰিছিল। তাইৰ ফালে মোৰ চকু গলতে চিপ্ৰাংখনত এটা কোব বেছিকৈ পৰিল।" ৰজাই কমাৰৰ কথা শুনি কলে,—"কথাটো সঁচা, তোৰ গাত দোষ নাই। তাই বেটী সেই সময়ত তোৰ আগেদিয়েই বা কিয় গৈছিল? ধৰ তাইক। আন তাইক।" ৰজাৰ মুখৰপৰা এই হুকুম ওলোৱা মাত্ৰকতে টেকেলাই গৈ ৰজাৰ বান্দীজনী ধৰি আনিলে। ৰজাই বান্দীজনীক সুধিলে,—"হেৰ তই সঁচাই বুলিছ নে? কমাৰে চিপ্ৰাং-খন গঢ়ি থাকোতে তই তাৰ আগেদি কিয় লৰ মাৰিছিলি?"

বান্দীয়ে হাতযোৰকৈ ক'লে,—"দেউতা, বেটীক মাৰকেই বা কাটকেই নকৈ নোৱাৰোঁ, আই দেউতাৰ ল'ৰা পাব্ৰ হৈছিল দেখি মই বেজিনীক মাতি আনিবলৈ লৰি গৈছিলো।" ৰজাই বোলে, "কথাটো হয়, এইৰ গাত দোষ নাই; মোৰ ল'ৰাৰ গাতহে দোষ। সিনো এই সময়ত উপজিবলৈ ওলাইছিল কিয়? আন মোৰ ল'ৰাক ধৰি।" ৰজাৰ হুকুমত ৰজাৰ কণমান কোঁৱৰক আগলৈ লৈ অহা

হ'ল। ৰজাই কোঁৱৰক সুধিলে,—"হেৰ তই এইখিনি সময়ত কিয় উপজিবলৈ ওলাইছিলি ?" কেচুৱা কোঁৱৰে একো উত্তৰ দিব নোৱাৰি মনে মনে থকা দেখি ৰজাই কোঁৱৰক শূলত দিবলৈ হুকুম দি কলে,—"হলেই বা মোৰ ল'ৰা, মই ৰজা, মই ধৰ্মৰ অৱতাৰ, মই কেতিয়াও অন্যায় বিচাৰ কৰিব নোৱাৰোঁ। এতেকে ন্যায় বিচাৰ কৰি মোৰ ল'ৰাকে শূলত দিম।" ৰজাৰ ল'ৰাক শূলত দিবৰ হুকুম হলত মন্ত্রীয়ে ভাবিলে,—"বৰ বেয়া কথা হ'ল ; এটা বুধি কৰি ইয়াক এৰুৱাব লাগিব।" ইয়াকে ভাবি মন্ত্রীয়ে ৰজাক কলে,—"স্বৰ্গদেউ, এই কেচুৱা ল'ৰাটিক শূলত নধৰে, গাই-গাৰিয়ে শকত এটা ডাঙৰ মানুহ হলেহে শূলত ভালকৈ বহুৱাব পৰা যাব।" ৰজাই মন্ত্রীৰ কথা শুনি হুকুম দিলে,—"মোৰ ৰাজ্যত যি গায়ে-গাৰিয়ে শকত ডাঙৰ মানুহ আছে, তাকে ধৰি আনি মোৰ কোঁৱৰৰ সলনি শূলত দিয়া হওক।" মন্ত্রীয়ে নগৰত ডাঙৰ গাৰে মানুহ এটা বিচাৰিবলৈ টেকেলা পঠিয়াই দিলে।

ইফালে পণ্ডিত আৰু তেওঁৰ ছাত্ৰে ৰজাৰ নগৰত থাকি সস্তা জহা চাউলৰ ভাত আৰু ঘিউ খাই গায়ে-গাৰিয়ে ডাঙৰ হৈ পৰিছিল। পণ্ডিত ক'ৰবালৈ ওলাই গৈছিল। এনেতে ৰজাৰ মানুহে ছাত্ৰকে গায়ে-গাৰিয়ে শকত দেখি ধৰি লৈ গুচি আহিল। পণ্ডিত ঘৰলৈ উভতি আহি ছাত্ৰক নেদেখি সি কলৈ গ'ল আৰু তাক সুধি জানিলে যে ৰজাৰ মানুহে তাক শূলত দিবলৈ লৈ গ'ল। এই কথা শুনি পণ্ডিত ৰজাৰ ঘৰ ওলালগৈ। ৰজাক পণ্ডিতে আশীৰ্ব্বাদ কৰিলত ৰজাই তেওঁক কোন বুলি সুধিলে। পণ্ডিতে কলে,—"মই পণ্ডিত, হাত চাব জানো আৰু গণি-পঢ়ি ভূত-ভৱিষ্যত সকলো কথা কব পাৰো।" ৰজাই নিজৰ আৰু ৰাণীৰ হাত দেখুৱালত, গণকজনে

নানা ভাল কথা কৈ ৰজাক সন্তুষ্ট কৰিলে। এনেতে ৰজাই কলে,—"কাইলৈ ৰাতিপুৱা এটা মানুহ শূলত দিয়া হব, তাৰ বিষয়ে তুমি কি কব পাৰা ?" এই কথা শুনি পণ্ডিতে অনেক গণি-পঢ়ি চাই

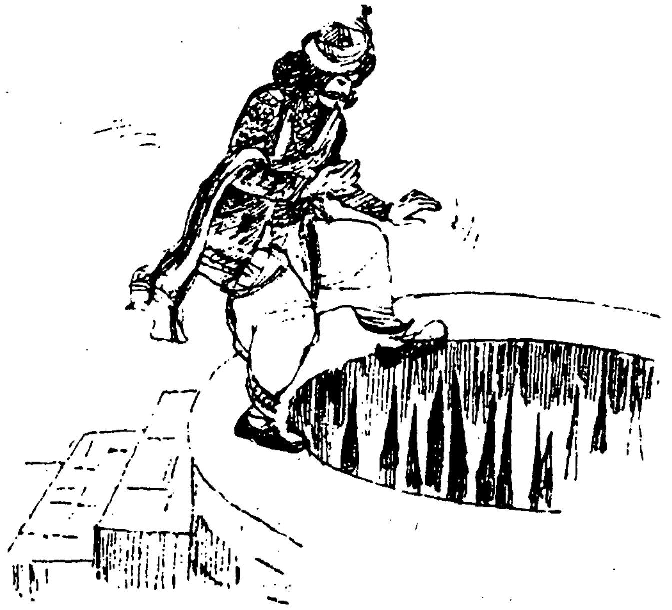

কলে,—"উঃ মহাৰাজ ! তাৰ কপালখন বৰ বলী। কাইলৈ সেই সময়ত যি মানুহক শূলত দিয়া যাব সেই মানুহেই তৎক্ষণাৎ স্বৰ্গ পাই স্বৰ্গৰ ৰজা হব।" ৰজাই এই কথা শুনি জাপিয়াই উঠি কলে,—"মই থাকোঁতে ক'ৰ কুকুৰধুলি মানুহ এটা স্বৰ্গৰ ৰজা হবগৈহে ? এনে কথা মই কেতিয়াও হবলৈ দিব নোৱাৰো।" এই বুলি ৰজাই

তেতিয়াই মন্ত্ৰীক মতাই আনি হুকুম দিলে যে "সেই ডাঙৰ মানুহটোক এতিয়াই এৰি দিয়া আৰু আইলৈ মইহে শূলত উঠিম। আন কোনো উঠিব নোৱাৰে।" যেনে হুকুম তেনে কথা হ'ল। পিচদিনা জৰদ্গৱ ৰজাক শূলত দিয়া হ'ল।

পানেশৈ

এখন গাঁৱত এজনী বুঢ়ী আছিল। তাইৰ এটা মৰমৰ ল'ৰা আছিল। ল'ৰাটোৱে এদিন পাণনি চুককি থাকোতে হঠাৎ হাঁহ-কণী এটা পাই মাকক দিলেগৈ। মাকে কণীটো ধোঁৱাচাঙৰ ওপৰত তুলি থলে। কণীটো ফুটি তাৰ পৰা এজনী দিব্য ছোৱালী হৈ মনে মনে ধোঁৱাচাঙতে লুকাই থাকিল। বুঢ়ী ফুৰিবলৈ গলে ছোৱালী-জনীয়ে সদায় চাঙৰপৰা নামি আহি বুঢ়ীৰ ঘৰৰ পইতা ভাত খাই ভপত এগাল ৰান্ধি থৈ মনে মনে চাঙৰ ওপৰত উঠি থাকেগৈ। এদিন বুঢ়ীৰ মনত গাজিলে—মই চকুত পইতা ভাত থৈ যাওঁ, কোনে নো দিনৌ পইতা খাই ভপত গাল ৰান্ধি থৈ যায়হি? বুঢ়ীয়ে এদিন বুধি পাতি ওচৰ-চুবুৰীয়াক ডাঙৰকৈ কলে,—"আজি মই দুৰলৈ ফুৰিবলৈ যাম। তহঁতে মোৰ ঘৰ চাবি দেই।" এই বুলি বুঢ়ীয়ে

কৈ দুৱাৰৰ চুকত লুকাই থাকিল। আন দিনাৰ দৰে ছোৱালীজনীয়ে বুঢ়ী ওলাই গল ভাবি আহি পইতাগাল খাই তপত এগাল ৰান্ধি থৈ, বেৰেদি চাঙলৈ উঠি যাওঁতেই বুঢ়ীয়ে খপ্‌কৰে ছোৱালীজনীৰ ভৰিত ধৰিলে। বুঢ়ীয়ে তেতিয়া "তই ক'ৰ ছোৱালী? ইয়াত তই কেলৈ আছ?" বুলি সোধাত তাই আঁতিগুৰি সোপাকে ভাঙি বুঢ়ীক কৈ দিলে। সেইদিনাখনৰেপৰা তাই বুঢ়ীৰ ঘৰত দেখা শুনাকৈ থাকিল আৰু বুঢ়ীয়ে তাইৰ নাম পানেশৈ দিলে; অইন মানুহে এইজনী ক'ৰ ছোৱালী বুলি সুধিলে বুঢ়ীয়ে "মোৰ জী" বুলি কয়।

বুঢ়ীৰ পুতেক লাহে লাহে ডেকা হৈ উঠিল। পানেশৈকে তাৰ বিয়া কৰাবৰ মন গ'ল। কিন্তু লাজত সি মাকক একো কব নোৱাৰি ৰোষ-ঘৰৰ ভিতৰত ওখ চাঙত উঠি শুই থাকিলগৈ। ইপিনে মাকে পুতেকক বিচাৰি গোটেইখন খলক লগালে, পুতেক নাই। পাছে বুঢ়ীয়ে ৰোষ-ঘৰ সাৰিবলৈ যাওঁতে চাঙৰ তলত তামোলৰ চোবা এখন পৰি থকা দেখি ওপৰলৈ চাই পুতেকক দেখি মাতিলে,—"বোপাই নামি আহ, তোক মই যিহকে লাগে তাকে দিম।" তেতিয়া পুতেকে মাকক কলে যে তাৰ পানেশৈক বিয়া কৰাবৰ মন গৈছে। বুঢ়ীয়ে এৰাব নোৱাৰি মান্তি হৈ, পানেশৈয়ে গম নোপোৱাকৈ তলে তলে বিয়াৰ ঠিক কৰিলে। বিয়াৰ দিনা পানেশৈয়ে নৈৰ ঘাটত মাহ হালধি বটি আছে, এনেতে সিফালৰ পৰা মগনিয়াৰ বুঢ়ী এজনী আহি পানেশৈক—"আই মোক মাহ দুটামান দিয়া" বুলি খুজি তাইৰ ওচৰতে বহিলহি। পানেশৈয়ে "যা ক'ৰ বুঢ়ী। মই ককাইৰ বিয়ালৈ মাহ হালধি বাটিছোঁ, তোক কেনেকৈ দিম?" এই বুলি কলে। বুঢ়ীয়ে "বাৰু আই ভাল ককায়েৰৰ বিয়ালৈ মাহ হালধি

বাটিছ ; ছোৱালী কোন কৰ পাৰ নে ?" এই বুলি সুধিলে। পানেশৈয়ে "নোৱাৰো কৰ বাই ; কোন নো কচোন ?" বুলি বুঢ়ীক সোধাত বুঢ়ীয়ে কলে,—"ছোৱালী আৰু কোন হব আই, তোৰে লগত বিয়া পাতিছে।" পানেশৈয়ে কথাটো শুনি ভয় খাই বুঢ়ীক —"বাই মইনো এতিয়া কি কৰিম কচোন ?" বুলি সোধাত বুঢ়ীয়ে কলে,—"তই ইকৰাৰ নাও এখন আৰু ইকৰাৰ বঠা এপাত লৈ, তহঁতৰ ঘৰৰ পিচত থকা বৰ পুখুৰীত খেলাই থাকগৈ। তোক মাতিলে কেতিয়াও নাহিবি। ৰাতি হলে পুখুৰীৰ পাৰতে থকা ছোৱা গছৰ মূঢ়াতে সোমাই থাকিবিহি" বুলি বুধি দি গুচি গ'ল। পানেশৈয়ে

ঘৰলৈ আহি ইকৰাৰ নাও আৰু ইকৰাৰ বঠা এপাত লৈ পুখুৰীত খেলাই থাকিবলৈ ধৰিলে। মাকে মাতেহে মাতে, পানেশৈ নাহে।

পানেশৈ নহা দেখি মাকে বিনাই বিনাই মাতিলে—

"পানেশৈ পানেশৈ মোৰ আই পানেশৈ
মোৰ ঘাটে চপাই দে নাও।
দুহাতে দুমুঠি দি যান চাবি মুঠি
ডিঙিতো পিন্ধান হাৰ।
খাটলিপীৰাতে বহি ভাতে খাবি
বেটীয়ে ধৰিব আল।"

পানেশৈয়ে মাকক উত্তৰ দিলে—

"দুহাতে দুমুঠি নলওঁ চাবি মুঠি
তোৰ ঘাটে নচপাওঁ নাও।
খাটলিপীৰাতে বহি ভাতে নাখাওঁ
বেটীয়েও নধৰক আল।"

ককায়েকেও পানেশৈক মাতিলে—

"পানেশৈ পানেশৈ মোৰ ভনী পানেশৈ
মোৰ ঘাটে চপাই দে নাও।
দুহাতে দুমুঠি দি যান চাবি মুঠি,
ডিঙিতো পিন্ধাম হাৰ।
খাটলিপীৰাতে বহি ভাতে খাবি,
বেটীয়ে ধৰিব আল।"

পানেশৈয়ে উত্তৰ দিলে,—

"ককাইদেউ ককাইদেউ, অ' মোৰ ককাইদেউ,
তোৰ ঘাটে নচপাওঁ নাও।

দুহাতে দুমুঠি নলওঁ চাৰি মুঠি,
ডিঙিতো নিপিন্ধো হাৰ।
খাটলিপীৰাতে বহি ভাতে নাখাওঁ,
বেটীয়ে নধৰক আল।
আগেয়ে আছিলা মৰমৰ ককাইদেউ
এতিয়া হলাহি স্বামী।"

পানেশৈয়ে এইদৰে কৈ একোতে নাহিলত, মাক আৰু ককায়েক বেজাৰত ঘৰলৈ গুচি আহিল। দিনত পানেশৈয়ে ইকৰাৰ পাতৰ নাও আৰু বঠা লৈ এইদৰে খেলাই ফুৰে, ৰাতি ছোৱা গছৰ মূঢ়াতে সোমাই থাকে।

এদিন ককায়েকে ছোৱাৰ মূঢ়াৰ ওপৰত উঠি বৰশী বাইছিল। বৰশীত মাছে নুখুটি কেৱল কাণীপুঠি দুটামানে খুটিছিল। তাকে দেখি পানেশৈয়ে মূঢ়াৰ ভিতৰৰ পৰা মাত লগালে—

"একো মাছে নোখোটে, খোটে কাণীপুঠি।
ককায়ে বৰশী বায় ছোৱা মূঢ়াত উঠি।"

এইদৰে কেবাবাৰো মাতি আছে। ককায়েকে শুনি থাকি ইয়াতনো কি আছে বুলি মূঢ়াটো কুঠাৰ এখন আনি চিটাচিট কৰি পেলালেহি। এনেতে সেই মগনিয়াৰ বুঢ়ীজনী আহি এচটা খৰি খুজিলে। সি খঙত জ্বলি উঠি কলে,—"বেটী তয়ে মোৰ বিয়াখন ভাঙিলি। এতিয়া আকৌ খৰি বিচাৰি আহিছ। যা তোক খৰি নিদিওঁ।" বুঢ়ীয়ে নৈৰ পলশবোকাত চিটিকি পৰি থকা চলি এচটাকে লৈ গুচি গ'ল। চলি চটা বুঢ়ীয়ে ধুই-পখালি ধোঁৱা-চাঙত তুলি থলেগৈ, পানেশৈ সেই চলিতে সোমাই আছিল। বুঢ়ীয়ে বাহিৰলৈ

ওলাই গলে, পানেশৈয়ে চৰুৰ পইতাগাল খাই তপত ভাত ৰান্ধি থয়। এইদৰে বহুতদিন গ'ল, এদিন পানেশৈ বুঢ়ীৰ হাতত ধৰা পৰিল। দিনত পানেশৈয়ে বুঢ়ীৰ ঘৰত খুৰী ঘিলাহাঁহ এজনী হৈ থাকে, ৰাতি ছোৱালী হৈ বুঢ়ীৰ লগতে শুই থাকে। এদিন ককায়েকে এই বুঢ়ীৰ চোতালতে সমনীয়া ল'ৰা দুটামানৰ সৈতে ঘিলা খেলি আছিল। পানেশৈ খুৰী হাঁহজনী হৈ ওচৰতে টোকুটোকাই আছিলহি। ককায়েকে ঘিলাটো মাৰি দিলতেই তাই থাপ মাৰি লৈ গ'ল। ককায়েকে ভাবিলে "এইজনী হাঁহতো কম নহয়; এই হাঁহ নহয়, কিবাহে" ইয়াকে ভাবি সি বোষ-ঘৰত সোমালহি। মাকে কি হৈছে বুলি তাক সুধিলত সি কলে,—"বুঢ়ীৰ ঘৰৰ হাঁহজনী মোক লাগে।" মাকে মগনীয়াৰ বুঢ়ীক ঘৰকৈ ধৰি ৰূপবান দি হাঁহজনী আনি পুতেকক দিলে। পুতেকে হাঁহজনী আতোলতোলকৈ মৰম কৰি ৰাখে আৰু ৰাতি নিজৰ লগতে শোৱাপাটীত শুৱাই থয়। এদিন মগনীয়াৰ এজনীয়ে ল'ৰাটোৰ পৰা সকলো বৃত্তান্ত শুনি কলে,—"বোপাই সেইজনী হাঁহ নহয় তোৰ পানেশৈহে। আজি ৰাতি তই টোপনিৰ ভাও জুৰি পৰি থাকিবি। তোক হাঁহজনীয়ে খুটিব, কিন্তু তই নুঠিবি। তেতিয়া তোৰ টোপনি আহিছে ভাবি তাই মোট সলাই বাহিৰলৈ যাওঁতেই তই মোটটো তুঁহজুই একুৰাত সুমাই দিবি। তাই তেতিয়াই ভিতৰলৈ লৰি আহি মুচকছ্ গৈ পৰিব। তেতিয়াই তাইৰ মূৰত তেল পানী নেমুটেঙা থপিয়াই দিবি আৰু বিচনিৰে বিচিবি। তেনে কৰিলে তাই জ্ঞান পাব।" এই বুলি মগনিয়াৰ বুঢ়ী গুচি গ'ল। ল'ৰাই ৰাতি ঠিক মগনিয়াৰ বুঢ়ীয়ে কোৱাৰ দৰেই কৰিলত, হাঁহজনী এজনী দিব্য ছোৱালী হৈ পৰিল। তায়ে সেই পানেশৈ। ইয়াৰ পিছত সি তাইক বিয়া কৰাই ঘৰ পাতি বহুত দিন সুখেৰে কটালে।

জোঁৱাইৰ সাধু

এদিন এটা মানুহে তাৰ জোঁৱায়েকক বিহু খাবলৈ মাতিছিল। জোঁৱায়েকে শহুৰেকৰ নিমন্ত্ৰণ ৰাখিবলৈ আবেলি বেলিকা ঘৰলৈ যাবলৈ ওলাল। শহুৰেকে অকলৈ যাবলৈ কৈছিল সেই কাৰণে সি কোনো মানুহ লগত লৈ যোৱা নাছিল। কিন্তু সি অলপ বাট গৈ দেখিলে,—তাৰ লগত তাৰ ছাঁটোও আহিছে। সি ভাবিলে শহুৰে মোক কোনো মানুহক লগত নিনিবলৈ কৈছে, যদি মই এতিয়া ছাঁটো মোৰ লগত লৈ যাওঁ তেন্তে শহুৰে মোক নিশ্চয় খং কৰিব। ইয়াকে ভাবি সি ছাঁটোক কলে,—"হেৰ তোক কি লাগে, কিয় আহিছ? গুচি যা।" কিন্তু ছাঁটোৱে নমতা দেখি সি আকৌ সুধিলে,—"তই নামাত কিয়? চেলেংখন লাগে নেকি?" এই বুলি যেতিয়া সি মূৰ লৰালে তেতিয়া অলপ ছাঁটোৱেও মূৰ লৰালে। ছাঁটোৱে মূৰ লৰোৱা দেখি সি ভাবিলে, ইয়াক চেলেংখন লাগে। ইয়াকে ভাবি সি চেলেংখন তাতে পেলাই গুচি গ'ল। গৈ সি আকৌ ছাঁটো দেখিলে। সি এইবাৰ চোলাটো ছাঁটোক দিলে। এইদৰে তাৰ চুৰিয়া, গামোছা সকলোকে দি অন্ত কৰিলে। লাহে লাহে গধূলি হৈ আহিল, ছাঁ নেদেখা হ'ল। তেতিয়া ভাবিলে ছাঁটো গ'ল। সি কুকুৰীকণা আছিল, সেই কাৰণে অলপ গৈয়েই বাট নেদেখা হ'ল। এনেতে সি তাৰ শহুৰেকৰ বুঢ়া গৰু এটা দেখিলে। সি বুঢ়া গৰুটোৰ

নেগুৰত ধৰি তাৰ পিছে পিছে যাব ধৰিলে। অলপ সময়ৰ পাছত সি ঘৰ পালেগৈ। কিন্তু তাৰ গাত চুৰিয়া নথকাৰ কাৰণে সি শহুৰেকৰ আগত ওলাবলৈ লাজ কৰি কলগছ এজোপাৰ তলত চুৰাপাতনিত বহি থাকিল। শহুৰেকে জোঁৱায়েক আহিব বুলি বহুত ৰাতিলৈকে ৰৈ আছিল। পিচত নহা দেখি খাই-বই শুই থাকিল। শাহুৰেকে চুৰা-তুৰা ধুই এন্ধাৰে-মুন্ধাৰে চুৰাপানী আনি চুৰাপাতনিলৈ মাৰি পঠিওৱাত জোঁৱায়েকৰ মূৰত পৰিল। জোঁৱায়েকে উস্ উস্ বুলিলত শাহুৰেকে চাকি লৈ চাই জোঁৱায়েকক দেখি মাতি আনিলে আৰু গা-পা ধুৱাই কাপোৰ-কানি দি ভাত খাবলৈ দিলে। ভাতৰ লগতে তাক গুড় দিছিল। সি গুড় কেতিয়াও নেদেখা কাৰণে-এইবিলাক নাখাওঁ বুলি ক'লে। শাহুৰেকে ক'লে--খোৱা। এই জুলীয়া গুড় খাবলৈ বৰ ভাল।" তেতিয়া সি অলপ খাই চাই সোৱাদ পাই "এইবিলাক ক'ত আছে" বুলি সুধিলে। শাহুৰেকে ক'লে,—"সোৱা বৰ-চাংৰ ওপৰত কলহত আছে।" সি ভাত খাই উঠিলত শাহুৰেকে জোঁৱায়েকক শুবলৈ দি শুই থাকিল। জোঁৱায়েক শুলে, কিন্তু তাৰ টোপনি নাহিল, কাৰণ তাৰ মনটো গুড়তহে পৰি আছিল। যেতিয়া সি শহুৰেকৰ টোপনি অহা যেন গম পালে তেতিয়া মাৰি এডাল লৈ ওপৰত থকা গুড়ৰ কলহটো ফুটাই তলত মুখ পাতি গুড় খাবলৈ ধৰিলে। খাই থাঁতাই দেখে গুড় গাত পৰি তাৰ গাটো এঠা-এঠা হ'ল। তুলী কৰিবলৈ থোৱা কিছুমান তুলা সি দেখিবলৈ পালে। সি উপায় নাপাই তাৰ ওপৰতে বাগৰ দিলে। তাৰ পিচত সি দেখিলে তাৰ গাটো গোটেই বগা নোমাল হ'ল। ওচৰতে গোটাচেৰেক ছাগলী বন্ধা আছিল, তাকে দেখি তেতিয়া সি মনে মনে ছাগলীৰ মাজতে থাকি ৰাতিটো কটাওঁ বুলি সোমাই থাকিল। সেইদিনা চোৰে ছাগলী

চুৰ কৰিবলৈ আহিছিল। সিহঁতে ভাবি আহিছিল যে যিটো ছাগলীৰ নোমত ধৰিলেই নোম উঠি আহিব সেইটো ছাগলীকে নিব লাগে, কাৰণ তেনেকুৱা ছাগলীৰ তেল বেছি। সিহঁতে আহি পোনেই মানুহটোৰ গাত হাত দি দেখিলে যে তাৰ নোমবোৰ উঠি আহিছে। সেইদেখি তাকেই তেলাল ছাগলী বুলি ভাবি ভাল পাই বান্ধি সাঙ্গী কৰি সিহঁতে লৈ গ'ল। সিহঁতে যাওঁতে এখন নৈ পাৰ হৈছিল। যেতিয়া সিহঁতে নৈৰ মাজ পালেগৈ তেতিয়া মানুহটোৰ টিকা পানীত লাগি তিতিল। সি চোৰ কেইটাক ক'লে,—

"দাং দাং চোৰ ;
টিকা তিতিল মোৰ।"

তেতিয়া চোৰ কেইটাই ছাগলীয়ে মাতিছে বুলি আচৰিত হৈ ভয় খাই তাক পানীত পেলাই লৰ মাৰিলে। পানী তৰাং আছিল দেখি সি বুৰি মৰৰি লাহে লাহে পাৰত উঠি বহিলহি। এনেতে ৰাতি পুৱাল। নৈৰ পাৰত সি বহি থাকোঁতে শহুৰেকে বিচাৰি বিচাৰি তাক পালেগৈ আৰু ঘৰলৈ আনি খুৱাই-বুৱাই তাৰ পিচত তাক নিজা ঘৰলৈ পঠিয়াই দিলে।

কুকুৰীকণা

এখন গাঁৱত এটা মানুহৰ দুজনী ৰূপহী জীয়েক আছিল। ডাঙৰজনীৰ নাম ৰূপেশ্বৰী, সৰুজনীৰ নাম গুণেশ্বৰী। ৰূপেশ্বৰীক

বিয়া দিবৰ হ'লত, বাপেকে তাৰ গাঁৱত অনেক প্ৰবন্ধ কৰি দৰা বিচাৰিবলৈ ধৰিলে, কিন্তু ছোৱালীৰ যোগ্য দৰা বিচাৰি নাপালে। সেইদেখি দূৰৰ গাঁৱত দৰা বিচাৰিবলৈ বুলি বাপেক ওলাল। এনেতে ৰূপেশ্বৰীৰ মাকে গিৰিয়েকক কলে,—"আপুনি দূৰলৈ দৰা বিচাৰি নাযাব, দূৰত মই ছোৱালী বিয়া নিদিওঁ। ওচৰতে বিয়া দিলে মই সততে ছোৱালীজনী দেখি থাকিবলৈ পাম ; দূৰৈত দিলে সেইটো কেনেকৈ হ'ব ?" গিৰিয়েকে ঘৈণীয়েকৰ কথা এৰাব নোৱাৰি অগত্যা ওচৰৰে ডেকা ল'ৰা এটাৰ সৈতে জীয়েক ৰূপেশ্বৰীক বিয়া দিলে।

ৰূপেশ্বৰীৰ গিৰিয়েক কুকুৰীকণা আছিল ; কিন্তু সেই কথা সি লুকাই ৰাখিছিল। সেইদেখি গাঁৱৰ আন আন মানুহে আৰু তাৰ শাহুৱেক-শহুৰেকে সেইটো নাজানিছিল।

জোঁৱায়েকে শহুৰেকৰ গৰু এটা খুজি আনি দিনচেৰেক হাল বাইছিল। এদিন শহুৰেকে জোঁৱায়েকক গৰুটো ওভতাই খুজি পঠিয়ালে। সেইদিনা দৈবাৎ গৰুটো ঘৰলৈ উভতি অহাত সন্ধ্যা লাগিছিল। কুকুৰীকণা জোঁৱায়েক মস্কিলত পৰিল, কেনেকৈ সি গৰুটো নি শহুৰেকৰ ঘৰত দিয়েগৈ। সি ভালেখিনি পৰ ভাবি-চিন্তি থিৰ কৰিলে যে 'গৰুটো শহুৰৰ ঘৰ-মুৱাকৈ এৰি দি তাৰ নেজত ধৰি মই গৈ থাকো ; তেনেহলে সি নিশ্চয় তাৰ চিনাকি ঘৰ ওলাবগৈ।' সি তাকে কৰিলত, গৰুটো গৈ তাৰ আগৰ গোহালিত সোমালগৈ আৰু সিও তাৰ নেজত ধৰি গৈ সেইখিনি পালেগৈ। এনেতে শহুৰেকে জোঁৱায়েকক দেখা পাই সুধিলে,—"সেইটি জোঁৱাই নে ?" জোঁৱায়েকে উত্তৰ দিলে,—"আপুনি গৰুটো খুজি পঠিয়াইছিল দেখি আনি গোহালিত বান্ধিছোহি।" ইয়াৰ পিচতো জোঁৱায়েক ওলাই নহা দেখি শহুৰেকে মাত লগালে,—"ওলাই আহা,

তাত কি কৰিছা ? হাত-ভৰি ধুই বহি মেলি এমুঠি ভাতকে খোৱাহি। নোখোৱাকৈ নেযাবা।" জোঁৱায়েকে উত্তৰ দিলে,—"এৰা আপোনালোকৰ গোহালিত গৰু কেইটা আছে তাকে লেখিহে চাইছো এতিয়া।" শহুৰেকে ক'লে,—"এই কিনো গৰু লেখিবা, টিকৌটিপৌ মেমেৰা চেৰেলা গৰু গোটাচেৰেকহে আছে; ভালকেইটা আৰু বেলি ছৰকাত পৰি মৰি-হজি ঢুকাইছে" বুলি শহুৰেক ভিতৰ সোমাই গৈ জীয়েক গুণেশ্বৰীক ক'লে,—"আই ঘটি এটাত পানী এঘটি লৈ যা, ভিনীহিয়েৰক মাতি আনি ভৰি ধুবলৈ পানী দি বহুৱাগৈ।"

সিফালে জোঁৱায়েকে গোহালিৰ পৰা ওলাই ঘৰলৈ উভতি যাবলৈ বাট খেপিয়াই ফুৰিছিল; এনেতে খুলশালীয়েকে মাত লগালে,—"ভিনীহিদেউ, আহা ভৰি ধোৱাহি, পানী আনিছোঁ।" ভিনীহিয়েকে খুলশালীয়েকৰ মাত শুনি উত্তৰ দিলে,—"আইটী নে? আহা, মোক আদৰি নিয়াহি, নহলে মই এনেয়ে নাযাওঁ; মোৰ নিচিনা ভিনীহিনো ক'ত পাইছিলা?" এই কথা শুনি সৰল মনৰ গুণেশ্বৰীয়ে ভিনীহিয়েকৰ হাতত ধৰি কাবৌ-কোকালি কৰি লৈ গৈ ভৰি ধুবলৈ ভিনীহিয়েকক পানী ঘটি আগবঢ়াই দিলে। এনেতে ভিনীহিয়েকে মাত লগালে,—"তুমি মোৰ ভৰি ধুৱাই দিয়া; আজি ভালেমান দিনৰ মূৰত আহিছোঁ; তোমালোকে দেখিছো মোক সমূলি মৰম নকৰা।" গুণেশ্বৰীয়ে এই কথা শুনি ভিনীহিয়েকে ধেমালি কৰিছে বুলি ভাবি ভিনীহিয়েকৰ ভৰি ধুৱাই দি হাতত ধৰি নি বহিবলৈ চৰা পাৰি দি "বহা" বুলি তাতে বহুৱাই দিলে।

এইদৰে জোঁৱায়েকে কিছুপৰ বহি থকাৰ পিচত ভাত খাবৰ হ'ল। শহুৰেক ভাত খাবলৈ বহিল। শাহুৱেকে জোঁৱায়েকলৈ ভাত বাঢ়ি দি বহি আছে; জোঁৱায়েকক ভাত খাবলৈ মাতিছে

কিন্তু সি উঠি নাহে। ববকৈ মাতিলত জোঁৱায়েকে উত্তৰ দিলে,—"আজি মোৰ বৰ ভাগৰ লাগিছে, উঠিবই নোৱাৰোঁ; আপোনালোকৰ মোলৈ মৰম আছে যদি ইয়াতে ভাত দিয়ক খাওঁ।" জোঁৱায়েকৰ উত্তৰ শুনি শাহুৱেকে ভাত আনি দিলেহি। ভাত দিয়া হ'ল, কিন্তু সি দেখিবলৈ নাপায়; নাখাই বৈ আছে। সেই দেখি গুণেশ্বৰীয়ে মাত লগালে, "খোৱা, ভিনীহিদেউ খোৱা।" ভিনীহিয়েকে উত্তৰ দিলে,—"তুমি ভাতত মোৰ হাতখন লগাই দিলেহে খাম, নহলে নাখাওঁ; কাৰণ তুমিনো আৰু কিমান দিন বাপেৰাৰ ঘৰত থাকিবা; অলপ দিনৰ মূৰতেই গুচিয়েই যাবা; এতেকে এই কেইদিনাতে তোমাৰ হতুৱাই বণ কৰাই লওঁ, তেহে মোলৈ মনত থাকে যদি।" ভিনীহিয়েকৰ কথা শুনি গুণেশ্বৰীয়ে তাৰ হাতখন ভাতত লগাই দিলত সি ভাত খাবলৈ বহিল। ইয়াৰ পিচত খুলশালীয়েকেও ভাত খাবলৈ ভিতৰলৈ উঠি হ'ল। অলপ পৰ পিচতে শাহুৱেকে ওলাই আহি দেখিলে যে জোঁৱায়েকে আৰু সেই পাততে এফালৰপৰা মেকুৰীয়েও ভাত খাব লাগিছে। তাকে দেখি শাহুৱেকে জোঁৱায়েকক ক'লে,—"বোপা তুমি জানো দেখা নাই, তোমাৰ পাততে এফালে মেকুৰীজনীয়ে ভাত খাব লাগিছে; খেদি নিদিয়া কেলৈ?" জোঁৱায়েকে উত্তৰ দিলে,—"আই খাওক দিয়ক, অকল মানুহে খালেই হয়নে? আন জীৱ-জন্তুৱেও খাব লাগে, মেকুৰীয়েও খাওক, মইও খাওঁ; সকলোৱে লাগিভাগি খাই শেষ কৰোহঁক।" শাহুৱেকে কলে,—"নহয় নহয়, মেকুৰীজনী খেদাই দিয়া। তোমাৰ অকণো ঘিণ নেলাগেনে?" এই বুলি শাহুৱেকে ছুহ ছুহ কৰি মেকুৰীজনী খেদাই দি, মেকুৰীজনী আকৌ আহিলে খেদাই দিবলৈ বুলি জোঁৱায়েকৰ হাতত ডোখৰাখৰি এডাল

দি ভিতৰলৈ সোমাই গ'ল। ভিতৰৰ পৰা আকৌ শাহুৱেকে ভজা মাছ আৰু চৰ্চৰীয়া আনি জোঁৱাৱেকৰ পাতত দিওঁতে জোঁৱায়েকে ভাবিলে যে আকৌ মেকুৰীজনীয়েহে ভাত খাইছেহি। ইয়াকে ভাবি সি কাঠখৰিডালেৰে শাহুৱেকৰ হাতত মাৰ মাৰি দিলে। মাৰ খাই শাহুৱেক বহি পৰিল। উস্ উস্ কৈ শাহুৱেকে মাত লগালে, —"ভাল কৰিলা বোপা, তুমি মোৰ হাততে মাৰ মাৰি দিলা।" তেতিয়া জোঁৱায়েকে কি সৰ্ব্বনশীয়া কাম কৰিলোঁ বুলি জানি, শাহুৱেকৰ ভৰিত ধৰি ক'লে,—"আই, ভাত খাওঁতে খাওঁতে মোৰ টোপনি আহিছিল। মই সমাজিক দেখিছিলোঁ সেই মেকুৰীজনীয়ে আকৌ মোৰ পাতত ভাত খাইছিল বুলি। সেই দেখি মেকুৰী বুলিহে মই মাৰ মাৰি দিলোঁ। আই, মই আপোনাৰ দুটি ভৰিত

ধৰি কাবৌকৈ মাতিছো, মোক ক্ষমা কৰক আৰু এই কথা কাকো নকব।" শাহুৱেকে এই কথা শুনি জোঁৱায়েকক ক্ষমা কৰি বেজাৰ নকৰিবলৈ কৈ ভিতৰলৈ গলতে, জোঁৱায়েকে ভাতৰ পাতৰপৰা উঠি খেপিয়াই বাহিৰলৈ আহি হাতমুখ ধুলে। এই ঘটনাৰ পিচত সি আৰু লাজত ভিতৰলৈ যাবলৈ মন নকৰি কাকো মাত নলগোৱাকৈ ঘৰলৈ যাবলৈ ধৰিলে। দুখোজমান গৈয়েই সি বাট বিচাৰি নাপায় চোতালৰ আগত থকা কচুৱনিত সোমালগৈ। কচুৱনিত সোমাই সি ভাবিলে,—"এইখন ডাঙৰ হাবি, ৰাতি ইয়াৰপৰা ওলাই বাট বিচাৰি গৈ ঘৰ পোৱাটো মোৰ পক্ষে অসাধ্য; এতেকে আজি ৰাতিটোলৈ ইয়াতে মনে মনে সোমাই থাকি ৰাতি পুৱালেই কোনেও নেদেখাকৈ ঘৰলৈ যামগৈ।" ইয়াকে ভাবি সি নিশ্চিন্ত মনে তাতে বহি থাকিল। ইফালে শাহুৱেক-শহুৰেকে জোঁৱায়েকক নেদেখি, সি ঘৰলৈ গুচি গ'ল ভাবি মনে মনে থাকিল। ইয়াৰ অলপ পিচতে শাহুৱেকে জোঁৱায়েকৰ চুৱা ধুই চৰিয়াৰ চুৱা পানীবোৰ বাহিৰলৈ ওলাই আহি কচুৱনিৰ মাজলৈ মাৰি পঠিয়ালে। চৰিয়াৰ পানীবোৰ দীঘল দীঘল কচুৰ পাতত পৰি, তাৰ পৰা চিটিকি গৈ জোঁৱায়েকৰ গা-মূৰ তিয়াই পেলালে। এইদৰে গাত পানী পৰিলত, জোঁৱায়েকে ভাবিলে, বৰষুণহে দিছে। তাকে ভাবি সি মাত লগালে,—"হে মেঘ দেৱতা, কুকুৰীকণাৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হোৱা আৰু বৰষুণ নিদিবা; আজি যিবোৰ দুখ পাইছো সেইবোৰেই আঁতিছে আৰু দুৰ্ভগীয়াক দুখ নিদিবা।" জোঁৱায়েকৰ মাত শুনি শাহুৱেকে লৰালৰিকৈ চাকিটো বাহিৰলৈ উলিয়াই আনি দেখে জোঁৱায়েক কচুৱনিৰ মাজত জুৰুলি-জুপুৰি হৈ বহি আছে। তেতিয়া শাহুৱেকে জোঁৱায়েকক কুকুৰীকণা বুলি বুজিব পাৰি গিৰিয়েক আৰু জীয়েকক মাতি আনি সকলো

কথা কৈ জোঁৱায়েকক তাৰপৰা বৰি-মেলি আনি গা-পা ধুৱাই শুকান চুৰিয়া পিন্ধাই পাটীত শুৱাই থৈ দিলে।

ভেকুলীৰ সাধু

এখন গাঁৱত এটা বুঢ়া আৰু এজনী বুঢ়ী আছিল। সিহঁত অপুত্ৰক আৰু বৰ দুখীয়া আছিল। এদিন গঞা মানুহে মাছ ধৰিবলৈ বুলি পল জুলুকি লৈ উকিয়াই ওলালত বুঢ়া-বুঢ়ীৰো গা উঠিল। বুঢ়াৰ ভগা পল এটা আৰু বুঢ়ীৰ ভগা জকাই এখন আছিল, তাকে লৈ মাছলৈ দুয়ো ওলাল। বিলত নামি গঞা মানুহে গাইপতি ভাবে ভাবে মাছ মাৰিছে। কিন্তু বুঢ়া-বুঢ়ীয়ে চবিয়াই চবিয়াই চন্দা এটাও ধৰিব নোৱাৰিলে। শেষত বুঢ়াৰ খং উঠি বুঢ়ীৰ সৈতে দন্দ এখন পাতি লৈ উত্তৰা-উত্তৰি কৰি বুঢ়ীৰ ওপৰত খং সাৰিবলৈ ধৰিলে। বুঢ়ীয়ে বুঢ়াৰ গালিত মনত বৰকৈ বেজাৰ পাই ভগা জকাইখন লৈ আকৌ চাবচেৰেক মাৰিলত, তাইৰ জকাইত এটা ভেকুলী উঠিল। বুঢ়ীৰ জকাইত ভেকুলীটো উঠা দেখি বুঢ়াই খঙতে চিটিকি পৰি ভেকুলী-টোকে এসেকা দিওঁগৈ বুলি ঘৰলৈ আহিল।

ঘৰ পাই বুঢ়াই ভেকুলীটো চোতালত পেলাই কাঠখৰি এডাল আনি তাৰ মূৰত মাৰ মাৰি দিব খোজোতেই ভেকুলীটোৱে বুঢ়াক মাত লগালে, "ককা মোক নামাৰিবা, মই তোমালোকৰ ঘৰত বহতীয়া হৈ থাকি যি কৰিবলৈ কোৱা তাকে কৰিম।" বুঢ়াই উত্তৰ দিলে, "বাৰু অ'। তই মোৰ ঘৰত বহতীয়া হৈ থাকি মোক সোণৰ সোলেং এটা দিবি দেখিছোঁ। মোৰ পথাৰত কিজানি তই হাল কোৰো বাই দিবি হবলা।" ভেকুলীয়ে কলে,—"দিম, হাল কোৰ বাই ককা। তুমি মোক ৰাখি চোৱাচোন।" ভেকুলীৰ কথাটো শুনি বুঢ়াই ভাবিলে, "চোৱাই যাওকচোন ইনো কি কৰে; ই দেখোন বৰ গওপ মাৰিছে।" ইয়াকে ভাবি বুঢ়াই ভেকুলীটো নামাৰি ৰাখিলে। পিছদিনা পুৱাই বুঢ়াই ভেকুলীক কলে,—"যাচোন গৰুহাল লৈ পথাৰলৈ, তইনো কি হাল বাব চাওঁ।" বুঢ়াৰ কথা শুনি ভেকুলীয়ে গৰু আৰু নাঙল লৈ বুঢ়াৰ পথাৰত হাল বাবলৈ গ'ল। সেইদিনা ভেকুলীয়ে খুব হাল বালে আৰু হাল বাই অঁতাই পথাৰত আলি দিবলৈ লাগিল।

এনেতে এক ৰজাই চহৰ ফুৰিবলৈ আহি, মানুহে-দুনুহে, ভেকু-লীয়ে হাল বাই আলি দিয়া মাটি ডবাৰ ওপৰেদি গচকি আলিটো ভাঙি তহিলং কৰি গ'ল। তাকে দেখি ভেকুলীয়ে ৰজাক নথৈ গালি পাৰিবলৈ ধৰিলে। ৰজাই গালি শুনি চাৰিওফালে চায়হে চায় কোনে গালি পাৰিছে, গৰুহালৰ বাহিৰে আন কাকো তাত নেদেখে। বাৰে-পতি গালি পৰা শুনি ৰজাৰ অসহনীয় হলত, তেওঁ খং কৰি গৰু-হালকে লৈ গুচি গ'ল।

ভেকুলীয়ে এই কাণ্ড দেখি লাহেকৈ বোকাৰ তলৰ পৰা ওলাই উঠি বুঢ়াৰ ঘৰলৈ উভতি আহি বুঢ়া-বুঢ়ীক সকলো ভাঙি ক'নত

বুঢ়া-বুঢ়ীয়ে বেজাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। ভেকুলীয়ে বুঢ়ীক কলে,—"আই বেজাৰ নকৰিব ; আপুনি মোক এদোণমান মাহ গোটকৰাই দিয়ক, মই গৰুহাল আনিবলৈ যাওঁ।" বুঢ়ীয়ে সুধিলে—"তই গোটকৰাই কি কৰিবি ?" ভেকুলীয়ে কলে—"মই যি কৰো কৰিম, আপুনি মাথোন দিয়কচোন একো চিন্তা নকৰিব।" বুঢ়াই কলে—"নেলাগে বোপাই তই গৰু আনিবলৈ যাব ; ৰজাৰে সৈতে বিবাদ কৰি তই একো কৰিব নোৱাৰ, মৰাহে পৰিবি। মই মৰকীয়াকৈয়ে গৰু আনি যি পাৰো খেতি কৰিম তই নালাগে যাব বোপাই।" কিন্তু ভেকুলীয়ে একোতে ক্ষান্ত নহৈ যাবলৈ ওলোৱা দেখি শেহত বুঢ়ীয়ে তাক এদোণমান মাহ গোটকৰাই ভাজি দিলত সি তাকে লৈ ওলাই গ'ল। ভেকুলীয়ে জোলোঙাত মাহ গোটকৰাই লৈ একো মুঠি খাই এই বুলি বাটে বাটে গাই যাবলৈ ধৰিলে—

"মাহ গোটকৰাই খাওঁ
বাটে বাটে যাওঁ,
মোৰ লগত যেয়ে আহে,
তাকো এগাল দিওঁ।"

ভেকুলীৰ কথা শুনি, মাহ গোটকৰাই খোৱাৰ লোভত অনেক সিংহ, বাঘ, ভালুক আদি বনৰীয়া জন্তু আনকি মৌ, বৰল, কোঁদো প্ৰভৃতিও তাৰ লগ লাগিলহি। ভেকুলীয়ে সকলোকে একোগালকৈ মাহ গোটকৰাই খুৱাই বহচ কৰি গোটেইটো ঘটনা সিহঁতৰ আগত ভাঙি ক'লত সিহঁতে সেই কথা শুনি ৰজাৰে সৈতে যুঁজ দিবলৈ ভেকুলীৰ লগতে গ'ল। ভেকুলীয়ে এটাইবোৰ জন্তুৰে সৈতে, মাটিৰ ধুলি উৰাই গুজৰি-গুমৰি ৰজাৰ পদুলি পাই ৰজালৈ কৈ পঠিয়ালে যে, "ৰজাই মোৰ গৰু ওভোতাই দিবনে, মোৰে সৈতে যুঁজ দিব ?"

ৰজাই যুঁজহে দিব বুলি কলত, ৰজাৰ সৈন্যৰে সৈতে ভেকুলীৰ সৈন্যৰ ঘোৰ ৰণ লাগিল। ৰণত ৰজাৰ অলেখ সৈন্য আৰু দুটা ল'ৰা মৰিলত, ৰজা নিৰুপায় হৈ গৰুহাল লৈ ভেকুলীৰ ভৰিত দীঘল দি পৰিলহি। ৰজাই ডিঙিত কাপোৰ মেৰাই ভেকুলীক কাকূতি কৰি কলে,—"যদি ভেকুলীয়ে মোক এইবাৰলৈ ক্ষমা কৰে তেন্তে মই ভেকুলীক মোৰ অৰ্দ্ধৰাজ্য আৰু মোৰ জীক দিম।" এই কথা শুনি ভেকুলীয়ে ৰজাক ক্ষমা কৰিলে আৰু ৰজাৰ জীয়েকক বিয়া কৰাই ৰজাৰ জোঁৱাই হৈ, ৰজাৰ ঘৰতে থাকি, বুঢ়া-বুঢ়ীকো তালৈ তুলি লৈ গৈ সুখেৰে কাল কটাবলৈ ধৰিলে।

তাৰৈয়েকৰ সাধু

দুজন বৰ মৰমৰ সখি আছিল। এজন মৰিবৰ সময়ত তেওঁৰ পুতেকক সখিয়েকৰ হাতত গতাই দি কলে,—"সখি, মোৰ ল'ৰাটো তোমাক গতালোঁ ; তুমি তাক বুধি-ভৰসা দি চলাই-মেলি মানুহ কৰিবা।" পুতেককো সি কলে,—"মোৰ সখিৰ হাতত তোক গতালোঁ। সখিয়ে তোক যিহকে কয় তাকে কৰিবি, যেনেকৈ চলায় তেনেকৈ চলিবি ; কোনো কথাত সখিৰ বাইকৰ চুলি এডালৰ সমানো আঁতৰ

নহবি ; কোনো কাম কৰিবলগীয়া হলে সখিৰ কাণ চুৱাই হে কৰিবি।"

বাপেক চুকাল। পুতেকেও সেই মনে চিতেই তাৰৈয়েকৰ কথাত চলি আছে। এদিন তাৰ ঘৈণীয়েকৰ ল'ৰা এটা উপজিলত সি তাৰৈয়েকক সেই বাতৰি দিলেগৈ। তাৰৈয়েকে তাক কলে,—"তোমাৰ ঘৰৰ পিচফালে পোতা পুখুৰীটোত ল'ৰাটো নি এতিয়াই পুতি থোৱাগৈ।" সি তাৰৈয়েকৰ কথাত অবাক হ'ল। কিন্তু বাপেকৰ আজ্ঞা সুমৰি, একো নকৈ ল'ৰাটো নি তাৰ ঘৰৰ পিছফালৰ পোতা পুখুৰীত পুতি থলেগৈ। ইয়াৰ এবছৰ পিচত তাৰ আকৌ এটা ল'ৰা উপজিলত তাকো তাৰৈয়েকে আগৰ দৰে পুতি থবলৈ ক'লত, সি মনত বৰ বেজাৰেৰে তাৰৈয়েকৰ কথা সাৰোগত কৰি মানি তাকে কৰিলে। ইয়াৰ ডেৰবছৰমানৰ পিচত তাৰ ঘৈণীয়েকে ছোৱালী এজনী পালে। এইবাৰ সি ভাবিলে তাৰৈয়েকে আৰু আগৰ দৰে ছোৱালীজনী পুতি থবলৈ ব্যৱস্থা নিদিয়ে। কিন্তু সি বিস্ময় মানিলে যে তাৰৈয়েকে এই ছোৱালীজনীকো আগৰ ল'ৰা দুটাৰ দৰে সেই পোতা পুখুৰীতে পুতি থবলৈ কলে। সি নিৰুপায় হৈ মনৰ বেজাৰ মনতে পুহি, তাৰৈয়েকৰ কথামতে ছোৱালীজনীকো পুতি থলে। ইয়াৰ দুবছৰমান পিচত তাৰ ঘৈণীয়েকৰ আকৌ ল'ৰা এটা উপজিল। সি এইবাৰ ভাবিলে যে বাৰু তাৰৈক এই বাতৰি দিওঁ, কিন্তু যি থাকে কপালত, এইবাৰ তেওঁ এই ল'ৰাটো পুতি থবলৈ কলেও আৰু মই তেওঁৰ কথা নুশুনো। ইয়াকে ভাবি সি তাৰৈয়েকৰ ঘৰলৈ গৈ ল'ৰা হোৱা বাতৰি দিলত, তাৰৈয়েকে তাক কলে,—বোপা, এই ল'ৰাটো তুমি ধুৱাই পখলাই লোৱাগৈ। কিন্তু মই এটা কথা তোমাক কওঁ,—তুমি তোমাৰ আগৰ ল'ৰা-ছোৱালী

কেইটা য'ত পুতি থৈছিল আজি ৰাতি সেইখিনিতে পল এটা পাতি তাৰ ওপৰত পৰ দি বহি থাকিবা।" তাৰৈয়েকৰ কথা মতেই সি ঘৰলৈ গৈ ল'ৰাটো ধুৱাই-পখলাই ললে আৰু ৰাতি সেইদৰে পোতা-পুখুৰীৰ মাজত পল এটা পাতি পৰ দি থাকিল।

ৰাতি দুপৰ হৈছে, এনেতে ৰৰটো ল'ৰাই গাঁতৰ ভিতৰৰপৰা মাত লগালে,—ভাইটি ঐ। মই থাকিবলৈ নাপালোঁ। পোৱা-হেঁতেন তাক থিয়ৈ থিয়ৈ শূলত দিয়ালোহেঁতেন। উঃ কটা ভাল সাৰিল।" মাজুটো ল'ৰাই মাত লগালে,—"ককাইটি ঐ। মই থাকিবলৈ পোৱা হলে তাৰ ডিঙিত চিপজৰী লগালোহেঁতেন। তাৰ তাৰৈয়েকে আমাৰ মঙহ খালে।" ইয়াৰ পিচত ছোৱালীজনীয়ে মাত লগালে,—"ককাইটিহঁত, যদি মই কেনেবাকৈ থাকিবলৈ পালো-

হেঁতেন তেন্তে তাক কেঁকোৰাই খোলাদি খুলি খুলি খালোহেঁতেন। কি কম ককাইটিহঁত, মনৰ কথা মনতে বৈ গ'ল।"

এইবোৰ কথাবাৰ্ত্তা শুনি মানুহটোৱে তেতিয়া ভালকৈ বুজিলে যে তাৰ তাৰৈয়েকে তাৰ কি উপকাৰ কৰিলে। তেতিয়া তাৰৈয়েকৰ ওপৰত তাৰ আৰু ডাঠ বিশ্বাস হ'ল।

ইয়াৰ কিছুদিনৰ পিচত তাৰ ধান বেচিবৰ হ'লত সি তাৰৈয়েকক সুধিলে,—"তাৰৈ, মোৰ ধানগাল বেচিব খুজিছো।" তাৰৈয়েকে তাক সুধিলে,—"ধানৰ দৰ কি হৈছে?" সি উত্তৰ দিলে—"টকাত ১২ পুৰা।" তাৰৈয়েকে কলে,—"এতিয়া বেচিব নেলাগে।"

আৰু কিছুমান দিনৰ পিচত সি তাৰৈয়েকৰ ঘৰ ওলাই তাৰৈয়েকক কলে,—"তাৰৈ, ধানৰ দৰ কমিলহে। এতিয়া কি কৰিম? লাহে লাহে কিজানি আৰু কমিবহে।" তাৰৈয়েকে সুধিলে,—"কেই পুৰাকৈ হৈছে?" সি কলে—"এতিয়া ২০ পুৰা হ'ল।" তাৰৈয়েকে কলে,—"যোৱা এতিয়া বেচি দিয়াগৈ।" সি তাৰৈয়েকৰ কথামতেই টকাত ২০ পুৰাকৈ ধান বেচি টকাখিনি লৈ গৈ তাৰৈয়েকক দেখুৱালত তাৰৈয়েকে কলে,—"ভাল হৈছে; এতিয়া তুমি এই টকাৰে সোণ কিনি আনি সোণাৰিৰ হতুৱাই এটা লাড়ু গঢ়োৱা। তাৰৈয়েকৰ কথামতেই সি সোণৰ লাড়ুটো কৰি আনি তাৰৈয়েকক দিলত, তাৰৈয়েকে কলে,—"এই লাড়ুটো তুমি নৈত পেলাই দিয়াগৈ।" সি তাৰৈয়েকৰ কথা শুনি মনত বেজাৰ পাই অগত্যা সোণৰ লাড়ুটো নৈত পেলাই দিলেগৈ।

মাহচেৰেকৰ মূৰত ডোম এটাই এটা বৌমাছ বেচিবলৈ বুঢ়াৰ পুতেকৰ ঘৰলৈ আনিছিল। সি বৌমাছটো লৈ কাটিলতে তাৰ

পেটত সেই সোণৰ লাড়ুটো ওলাই পৰিল। সি তাৰৈয়েকক লাড়ুটো দেখুৱালত, তাৰৈয়েকে তাক কলে,—"তোমাৰ এইটোহে নিজৰ বস্তু। যোৱা এইটো ভালকৈ থৈ দিয়াগৈ। তুমি কিজানি আগেয়ে মোক তোমাৰ শত্ৰু বুলিহে ভাবিছিলা। এতিয়া মই দুইটা কথাৰে তোমাক পতিয়ন দিব পাৰি ঈশ্বৰৰ চৰণত সেৱা কৰিছোঁ। যোৱা বোপা, তুমি ধৰ্ম্মত মতি ৰাখি ঈশ্বৰৰ চৰণত নিৰ্ভৰ কৰি সকলো কৰিবলগীয়া কাম-কাজ কৰি সুখেৰে খাই-বৈ থাকাগৈ। কোনো চিন্তা নাই, মোৰ প্ৰভুৱে তোমাৰ সততে মঙ্গল কৰিব।"

লট্‌কন

এখন দেশত লট্‌কন নামেৰে এটা বৰ দুখীয়া বামুণ আছিল। বামুণৰ ঘৈণীয়েকজনী বৰ মুখ-চোকা আছিল। গিৰিয়েকে টকা কড়ি ঘটি আনিব নোৱাৰে দেখি তাই সদায় গিৰিয়েকক দপালি থাকে। ঘৈণীয়েকৰ দপালনি খাই খাই এদিন বামুণৰ মনত বৰকৈ বেজাৰ লাগিল। সি ভাবিলে, "মই ঘৰৰপৰা ওলাই যাওঁ। কপবান এগাল ঘটি আনিব নোৱাৰিলে আৰু মই ঘৰলৈ উভতি নাহোঁ।" ইয়াকে ভাবি বামুণ পুৱাই ঘৰৰ পৰা গুচি গ'ল।

বামুণ যাওঁতে যাওঁতে বেলি দুপৰ হ'ল। তেতিয়ালৈকে তাৰ পেটত খুদ-কণ এটিও পৰা নাই। ভোকে পিয়াহে বামুণক জৰ্জৰিত কৰিলে। এনেতে আলিৰ কাষতে বামুণে এখন মিঠৈৰ দোকান দেখি ওচৰ চাপি গ'ল। দুপৰীয়া মিঠৈৰ দোকানৰ গৰাকীটোৱে খাই-বৈ উঠি তাৰ ৮ বছৰীয়া পুতেকক দোকান ৰখীয়া পাতি সিটো কোঠালীত ঢলপ শুইছিল। বামুণ দোকানৰ ওচৰত থিয় হওঁতে ল'ৰাটোৱে সুধিলে,—"তোমাক কি লাগে? তোমাৰ নাম কি?" বামুণে উত্তৰ দিলে,—"মই মিঠৈ খাবলৈ আহিছোঁ; মোৰ নাম মাখি" এই বুলি বামুণে টপ্‌কৰে মিঠৈ মুখত সুমাবলৈ ধৰিলে। বামুণৰ কাম দেখি ল'ৰাটোৱে বাপেকক মাতি কলে,—"বোপাই বোপাই, মাখিয়ে মিঠৈ খাইছে।" বাপেকৰ চিলমিলকৈ টোপনি আহিছিল, পুতেকে তাৰ টোপনি ব্যাঘাত কৰা দেখি সি আমনি পাই উত্তৰ দিলে,—"মাখিয়ে মিঠৈ খাইছে যদি খাওক, তই মোক দিগদাৰি কৰি নাথাকিবি।" এই কথা শুনি বামুণে লাহেকৈ ল'ৰাটোক ক'লে,—"শুনিলি এতিয়া? তোৰ বাপেৰে মোক মিঠৈ খাবলৈ কৈছে।" এই বুলি বামুণে মিঠৈবোৰ খাই আধ্যা কৰিলে। ল'ৰাটোৱে দেখি সহিব নোৱাৰি আকৌ ৰিঙিয়াই বাপেকক কলে,—"বোপাই মাখিয়ে মিঠৈবোৰ খাই আধ্যা কৰিলে।" এইবাৰ বাপেকে ভেকাহি মাৰি দি কলে,—"আধ্যা কৰিলে যদি কৰক, তই কেপ্‌কেপাই নাথাকিবি।" ল'ৰাটোৱে এই কথা শুনি বাপেকক কথাটো ভালকৈ বুজাই কবলৈ ভিতৰলৈ উঠি গ'ল আৰু সেই সুৰুঙাতে বামুণে মিঠৈৰ দোকানীৰ হাতনি-পেৰাটো তাতে পৰি থকা দেখি তাৰপৰা দুকুৰি ৰূপ উলিয়াই লৈ পলায়ুৰ্দ্ধং কৰিলে। ল'ৰাটোৱে বাপেকক জগাই মাখিয়ে মিঠৈ খোৱা কথাটো ভাঙি কলত বাপেকে বাহিৰলৈ ওলাই আহি দেখিলে

যে তাৰ মিঠৈ এটাইবোৰ খালে। সি তেতিয়া ল'ৰাটোক ৰবকৈ খং কৰিলত ল'ৰাটোৱে কলে,—"মই দেখোন তোমাক শুৱিবে পৰা কৈয়েই আছিলোঁ মাখিয়ে মিঠৈ খাইছে বুলি, তুমিহে ক'লা খাওক।" বাপেকে কলে,—"তই কৈছিলি, মাখিয়ে খাইছে বুলি; মানুহে খাইছে বুলি নকলি কিয়?" পুতেকে উত্তৰ দিলে,—"সি মোক তাৰ নাম মাখি বুলি কৈছিল।" বাপেকে কোন ফালে মানুহটো পলাই গ'ল পুতেকক সুধি লৈ তাৰ ঘোঁৰাটোত লৰালৰিকৈ উঠি সেই ফালেই খেদি গ'ল।

বামুণে মিঠৈ খাই বেগাবেগিকৈ পলাই গৈ থাকি ভাগৰ লাগি বাটৰ কাষৰে গছ এজোপাৰ তলত বহি জিৰাইছিল। এনেতে হঠাৎ হাবিৰপৰা এটা গাহৰি ওলাই আহি বামুণৰ ফালে চোঁচা ললে। বামুণে উঠি গছজোপাৰ চাৰিওফালে ঘূৰিবলৈ ধৰিলে আৰু গাহৰি-টোও ঘূৰিবলৈ ধৰিলে। এইদৰে দুয়ো ঘূৰি থাকোতে এবাৰ বামুণে খপ কৰে গাহৰিটোৰ নেজত ধৰিলে। বামুণে গাহৰিৰ নেজত ধৰি ঘূৰি থাকোতে তাৰ খোচোনাৰ পৰা সেই ৰূপবোৰ এটকা এটকাকৈ গছজোপাৰ চাৰিওফালে সিচঁৰিত হৈ পৰিল। বামুণে গাহৰিৰ নেজডাল এৰিব নোৱাৰা হ'ল; কাৰণ এৰিলেই তাক গাহৰিয়ে সাং কৰিব।

ইফালে মিঠৈৰ মালিকে ঘোঁৰাত উঠি গৈ সেইখিনি পাই দেখিলে যে এটা গাহৰিৰ নেজত ধৰি এটা মানুহে এজোপা গছৰ চাৰিওফালে ঘূৰিব লাগিছে। সি সেইখিনিতে তাৰ ঘোঁৰাটো ৰখাই ঘোঁৰাটোৰ পিঠিৰপৰা নামি বামুণক সুধিলে,—"ককাই তুমি গাহৰিটোৰ নেজত ধৰি তাক এইদৰে ঘূৰাই আছা কিয়?" বামুণে উত্তৰ দিলে,—"তোমাৰ কথাৰ উত্তৰ দিবৰ মোৰ আজৰি নাই। তুমি জানো দেখা নাই সেই

টকাবোৰ ?" সি কলে,—"দেখিছো ।" বামুণে কলে,—"গাহৰিটো এইদৰে ঘূৰাই থাকিলে গাহৰিটোৱে পাকেপতি ৰূপ লাদি দিয়ে ; সেইদেখি ঘূৰাইছোঁ ।" মিঠৈৰ দোকানীয়ে এই কথা শুনি ভাবিলে— আজি মোৰ অনেক টকা লোকচান হৈছে, যদি এইদৰে এগাল টকা ঘাটি লব পাৰো তেন্তে ভালেই হয় । ইয়াকে ভাবি সি বামুণক কলে,— "ককাই মোকো পাকচেৰেক ঘূৰাবলৈ দিবানে ? মইও বৰ বিপদত পৰিছো । মোকো যদি পাকচেৰেক গাহৰিটো ঘূৰাই টকাচেৰেক ৰূপ ঘাটিবলৈ দিয়া, বৰ উপকাৰ হয় । এটা জুৱাচোৰে মোক আজি বৰকৈ ঠগি মোৰ বহুত টকা চুৰ কৰি নিলে ।" তাৰ কথা শুনি বামুণে কলে,—"তুমি বিপদীয়া পথিক, তোমাক উপকাৰ কৰিলে মোৰ পুইণ হব, বাৰু ঘূৰুৱা ।" এইবুলি সি ঘূৰি থাকোতেই গাহৰিৰ নেজডালত মিঠৈৰ দোকানীক ধৰিবলৈ কৈ, দোকানীয়ে ধৰিলত,

সাউতকৰে নিজে এৰি দি লৰালৰিকৈ ৰূপবোৰ গোটাই লৈ দোকানীৰ ঘোঁৰাটোৰ পিঠিত উঠি চাপলি মেলি গুচি গ'ল আৰু দোকানীয়ে গাহৰিৰ নেজডাল এৰিব নোৱাৰি ঘূৰি থাকিবলৈ ধৰিলে, কাৰণ নেজডাল এৰি দিলেই গাহৰিয়ে তাক মাৰি পেলাব ।

বামুণ ঘোঁৰাত উঠি ভালেমান বাট গৈ গধূলি এঘৰত আলহী হ'লগৈ । ৰাতি সি তাতে খাই বৈ শুই থাকি ৰাতিপুৱাৰ আগতেই তাৰ ঘোঁৰাটো য'ত বান্ধি থৈছিল তাত ঘোঁৰাটোৰ মুখৰ আগৰ ঘাঁহ-বোৰৰ ভিতৰত ৰূপ দহ টকা সুমাই থৈ গুচি আহি আকৌ শুই থাকিলহি । ৰাতি ভালকৈ পুৱালত গৃহস্থ শুই উঠিল । আলহী বামুণেও উঠি লৰালৰিকৈ গৃহস্থক দেখুৱাই ঘোঁৰাটোৰ মুখৰ আগৰ ঘাঁহবোৰ জোকাৰি ৰূপ দহ টকা উলিয়ালে । গৃহস্থই দেখি আচৰিত মানি, কি কথা, কি ব্যৱস্থা তাক সুধিলত সি কলে,—"এই ঘোঁৰাটোৰ খাবলৈ বাকী থকা ঘাঁহবোৰৰপৰা নিতৌ ৰাতিপুৱা দহ টকাকৈ ৰূপ পাওঁ ; আৰু তাৰেই মই প্ৰতিপালিত হওঁ ।" বামুণৰ কথা শুনি গৃহস্থৰ লোভ লাগিল । সি ঘোঁৰাটো বামুণৰপৰা কিনি লবলৈ বৰকৈ খটখটাকৈ ধৰিলে । দৰ-দস্তৰ কৰি সি ছশ টকা ৰূপত বামুণৰ পৰা ঘোঁৰাটো কিনি লবলৈ ওলাল । বামুণে প্ৰথমতে নিদিওঁ নথওঁকৈ শেহত কলে,—"বাৰু আৰু আঢ়ৈকুৰি অৰ্থাৎ ৬৫০ টকা দিয়া আৰু মই ঘৰলৈ যাবলৈ তোমাৰ ঘোঁৰাটো দিয়া । দি, তুমি মোৰ যেতিয়া মোৰ ঘোঁৰাটো লোৱা ।" গৃহস্থই তাতে মান্তি হৈ ৬৫০ টকা আৰু নিজৰ ঘোঁৰাটো বামুণক দি বামুণৰ ঘোঁৰাটো ললে আৰু বামুণে লৰালৰিকৈ টোপোলা বান্ধি ৰূপগাল লৈ গৃহস্থই দিয়া সেই ন ঘোঁৰাত উঠি গুচি আহিল । আগেয়ে যি বাটেদি বামুণ গৈছিল সেই বাটেদিয়েই উভতি আহোঁতে সি সেই গছৰ তলত মিঠৈৰ দোকা-

নীয়ে তেতিয়ালৈ সেই গাহৰিটোৰ নেজত ধৰি ঘূৰি থকা দেখিলে। বামুণক দেখি মিঠৈৰ দোকানীয়ে মাত লগালে,—"মোক ভাল ঠগি গ'লা; ৰূপও নাই অথচ গাহৰিটোৰ নেজত ধৰি ঘূৰি ঘূৰি লেবেজান হলো।" বামুণে উত্তৰ দিলে—"ককাই মই তোমাক ঠগোৱা নাই, তুমি মোৰ কথা শুনি যদি লেখি লেখি এশ পাক গাহৰিটোক ঘূৰোৱা তেন্তে দেখিবা নিশ্চয় ১০০ টকা ৰূপ পাবা।" বামুণে দেখিছিল যে গাহৰিটো ঘূৰি ঘূৰি লাহে লাহে দুৰ্বল হৈ আহিছে আৰু এশ পাক ঘূৰিলেই সি পৰি মৰিব; সেইদেখি সি সেই কথা কৈছিল। বামুণে এইদৰে মিঠৈৰ দোকানীক কৈ যোঁৱা চেকুৰাই গুচি গ'ল। দোকানীয়ে অলপ উৎসাহ পাই ঘূৰাই থাকোতে অলপ পৰৰ পিচত গাহৰিটো পৰি মৰি থাকিল। তাৰ পিচত দোকানীয়ে ৰক্ষা পাৰিলোঁ বুলি ভাবি তাৰ ঘৰলৈ উভতি গুচি আহিল। বামুণে ঘৰ পাই বামুণীৰ হাতত টকাবোৰ পেলাই দি কলে—"নে এইবোৰ ৰূপ।" ৰূপবোৰ দেখি বামুণীৰ মহা আনন্দ মিলিল।

———

লখিমী তিৰুতা

সত্যযুগত দুটি বুঢ়া-বুঢ়ী আছিল। সিহঁতৰ সাতোটি পো। সাতোটা পোলৈ সাতজনী বোৱাৰী আনিলে। ৰৰজনীৰ ল'ৰা এটি হ'ল। সেই সাতজনীৰ ভিতৰত নিচেই নুমলীয়াজনী বৰ

লখিমী তিৰুতা আছিল। বুঢ়া-বুঢ়ীৰ মৃত্যুৰ ওচৰ চাপিল। বুঢ়া-বুঢ়ীয়ে সিহঁত সকলোটিকেই নিচেই সৰুজনী বোৱাৰীয়েকৰ কথা-মতে চলিবলৈ হুকুম দিলে। ইয়াৰ পিচত সেইমতেই সিহঁত চলিবলৈ ধৰিলে। নুমলীয়া বোৱাৰীয়েকে সিহঁতক শুদা হাতে কোনো ফালৰ পৰা অহা দেখিলে খং কৰে, সেইদেখি সিহঁত উপায় নাপাই দিনে যি পায় তাকে হাতত লৈ আহে। এদিন এজনে বাটতে এটা গেলা সাপ পালে; পাই ভাবিলে, 'বোৱাৰীয়ে সদায় শুদা হাতে গলে খং কৰে, আজি এই সাপটোকে লৈ যাওঁচোন্ বাৰু কি হয় দেখোঁ।' ইয়াকে দেখি সি সাপটো লৈ গৈ আগচোতালৰ জেওৰাতে থৈ বোৱাৰী-য়েকক কলে,—"ইয়াতে কিবা বস্তু এটা আছে নিবি, মই গা ধুই আহোঁ।" বোৱাৰীয়েকে ওলাই গৈ দেখে যে গেলা সাপটো পৰি আছে আৰু তাতে বৰ মাখিয়ে কণী দিছে। তাকে দেখি তাই ভিতৰলৈ সোমাই গৈ ৰৰজনাকক কলে,—"গেলা সাপটো আনি মোক দেখুৱাইছে। বাৰু 'একো কথা নাই।" এই বুলি তাই আকৌ ওলাই দেখেহি, সাপটো থোৱা ঠাইতে এটা টোপোলা ওলমি আছে আৰু টোপোলাটো ফাটি সোণৰ থুৰীয়া, বাখৰুৱা মণি, আঙঠি, চিপাত, গলপতা আদি কৰি কিছুমান অলঙ্কাৰ ওলাই পৰিছে। তাই লৰ মাৰি গৈ টোপোলাটো দাঙি লৈ ভিতৰলৈ লৈ আহি ৰৰজনাকক কলে,—"চাওকচোন বাৰু, আপুনি সাপটো আনিছিল মোৰ ওপৰত খং কৰি কিন্তু এতিয়া তাৰ ঠাইত এই অলঙ্কাৰবোৰ ক'ৰপৰা ওলাল? মই আপোনালোকক শুদা হাতে ঘৰলৈ আহিবলৈ হাক দিলে আপোনা-লোকে মোক বেয়া পায়; এতিয়া চাওক।" নৈৰ ঘাটত এজনী জীয়ৰী ছোৱালীয়ে গা ধুবলৈ যাওঁতে পাৰতে তাইৰ অলঙ্কাৰবোৰ টোপোলা বান্ধি থৈ পানীত নামোতে চিলাই থাপ মাৰি আনিছিল,

কিন্তু তাত খোৱা বস্তু একো নাপাই, চিলাই সাপটো দেখি টোপোলাটো পেলাই তাকে নিলে।

ইয়াৰ পিচত এদিন সৰু-মাজু ৰৰজনাকে শুকান গোবৰ খুটিৰ টোপোলা এটা বান্ধি লৈ আহি তাক চালৰ পাচতে খোচা মাৰি থৈ বোৱাৰীয়েকক কলে,—"ইয়াতে বস্তু এটা আছে নি থবি।" তাই মেলি চাই দেখিলে গোবৰৰ খুটি ডোখৰ। বাৰু ইয়াকে চুঙাৰ ফোপত ভৰাই থওঁ বুলি তাই ভৰাই থৈ দিলে। প্ৰায় পাঁচ বছৰমানৰ মূৰত এজন ৰজাই জীয়েকৰ নৰিয়াত দৰবৰ নিমিত্তে পাঁচবছৰীয়া শুকান গোবৰ বিচাৰ কৰিলে। কিন্তু কতো নাপাই কলে বোলে, "যেয়ে মোক এনে গোবৰ দিব তাক সোণ-ৰূপ দুচৰু দিম।" এই কথা নগৰত ঢোল পিটি শুনাই দিলে, অকস্মাৎ তাইৰ মনত পৰিল সেই গোবৰৰ খুটি ডোখৰৰ কথা। মনত পৰি তাই তাক ৰজালৈ পঠিয়াই দিলত ৰজাই তাইক দুচৰু সোণ-ৰূপ দিলে।

এদিন নুমলীয়া বোৱাৰীয়েকক এটা মগনিয়াৰ ফকীৰে মন্ত্ৰ কৰি পলুৱাই নিলে। তাৰ পিচত সেই ঘৰৰ মানুহবোৰ মৰি-জহি টুকাল; গৰু, ম'হ, হাতী, ছাগলী হেৰাই মৰি নিপাত হবলৈ ধৰিলে। একমাত্ৰ ৰৰজনাৰ ল'ৰাটি ঘৰত ৰ'লগৈ। সিও শেহত তৰিব নোৱাৰি দেশে দেশে ফুৰি ফুৰি এখন অৰণ্যৰ মাজত নৈৰ ঘাটত খুৰীয়েকক লগ পালে। সিহঁতৰ দেখা-দেখি হোৱা মাত্ৰকতে চিনাচিনি হ'ল। ভতিজাকে কলে বোলে, "ঘৰ দুৱাৰৰ কথা কবলৈ সঁচ নাইকিয়া হ'ল, মইহে আছোঁ।" তাই কান্দিকাটি কলে বোলে, "মোক ফকীৰে নেৰে, পলাই গলেও মাৰিব; সি বৰ মন্ত্ৰ জানে। মই ফকীৰে কোৱা শুনিছোঁ বোলে ফকীৰৰ জীৱটো ব্ৰহ্মাৰ ওচৰত থকা শালিকা

চৰাইজনীৰ গাত আছে, যদি চৰাইজনী মাৰিব পাৰ তেন্তে মই যাব পাৰোঁ।" এই কথা শুনি ভতিজাকে ব্ৰহ্মাৰ ওচৰত কান্দি কাটি প্ৰাৰ্থনা কৰিলত ব্ৰহ্মাই বৰ সন্তোষ পাই তালৈ জীয়েকক বিয়া দিলে। উছৰ্গাত সি অনেক বস্তু পালে। পিচত সি কলে বোলে,—"মোক শালিকাটিও দিয়ক।" সি সেই বুলি কলত ব্ৰহ্মাই তাক শালিকাটিও দিলে। সি শালিকাটি পাই একে টিপাই মাৰিলত ফকীৰ য'তে আছিল ত'তে মৰিল। তেতিয়া খুৰীয়েকে জানিলে যে শালিকা মৰিল। ইয়াৰ পিচত সি ব্ৰহ্মাৰ জীয়েক আৰু তাৰ খুৰীয়েকে তিনিও গোট খাই এখন ঘৰ পাতিলে আৰু ব্ৰহ্মাৰ আশীৰ্ব্বাদ পাই অলপ দিনৰ ভিতৰতে আগৰ দৰে ঘৰ-বাৰী, মানুহ-দুনুহ, বই-বস্তুৰে সৈতে চহকী হ'ল।

দুই বুধিয়ক

এদিন এটা গজলীয়া ডেকাই এভাৰ কেতুৰি খানি হাটলৈ নি এদা বুলি বেচিবলৈ বুধি পাতিলে আৰু সেইদৰে সেই দিনাই আন এঠাইৰ আন এটা চেঙেলীয়া ডেকাইও এভাৰ ভোমলতিৰ গুটি পাৰি লৈ আলুক বুলি হাটত বেচিবলৈ কাৰবাৰ কৰি হাটকৰা হৈ যাবলৈ ধৰিলে। আলুকৰ বেপাৰী আৰু এদাৰ বেপাৰী দুয়োৰে

বাটত ভেটাভেটি হ'ল। কোনে কি বেচিবলৈ লৈ গৈছে বুলি দুয়ো সোধাসুধি কৰি জানিব পাৰি জালুকৰ বেপাৰীয়ে এদাৰ বেপাৰীক কলে,—"এ ককাই মোৰ বাৰীত এইবাৰ জালুকেই উপচি হ'ল। আজি এইভাৰ লৈ আহিছোঁ। আধামূলীয়াকৈ পালে দি গুচি যাম ; কোনেনো দুপৰলৈকে খাপ লৈ থাকিব দেওহে।" তাৰ কথা শুনি এদাৰ বেপাৰীয়ে ভাবিলে,—"ইয়াক মোৰ কেতুৰি ভাৰ দি ইয়াৰ জালুক ভাৰ লৈ যাব পাৰিলে হয়।" তাকে ভাবি সি মাত লগালে,—"এৰা ভাই, মোৰো সেয়ে কথা ; মোৰ বাৰীতো এইবাৰ এদা উভৈনদীকৈ হৈছিল। মইও সেইদেখি এইভাৰ লৈ আহিছো ; লৰালৰিকৈ বেচি গুচি যাব পাৰিলে ৰক্ষা পাওঁ। বেলি দুপৰলৈকে ৰহি থকাতকৈ মইও পাৰিলে আধামূলীয়াকৈ এদা ভাব দি গুচি যাম বুলি ভাবিছো।" তাৰ কথা শুনি জালুক বেপাৰীয়ে ভাবিলে,—"মোৰ ভোমলতিৰ গুটি ভাৰ ইয়াক দি ইয়াৰ এদা ভাব লৈ যাব পাৰিলেও বেয়া নহয়। ইয়াকে ভাবি সি মাত লগালে,—"মোৰ ঘৰতো এদা নাই, চপৰাচেৰেক মইও নিব লাগিব হে।" তাৰ কথা শুনি এদাৰ বেপাৰীয়ে কলে,— "মোৰ ঘৰতো জালুক নাই, সেৰচেৰেক মইও নিম বুলি ভাবিছোঁ।" দুইও এইদৰে কথা হোৱাৰ পিচত জালুক বেপাৰীয়ে কলে,—"ককাই, তুমি যদি এদা ভাৰ আধামূলীয়াকৈ দিবলৈ ওলাইছা, মইও মোৰ জালুকভাৰ আধামূলীয়াকৈ দিম বুলি ভাৰিছো, তেন্তে আমিনো দুয়ো পোনেই সলাই নথওঁ কিয় ?" এদাৰ বেপাৰীয়ে এই কথা শুনি ৰং পাই কলে,—"বেচ কথা আহাঁ, আমি তাকে কৰোঁ।" এই বুলি এদাৰ বেপাৰীয়ে জালুকৰ ভাৰ আৰু জালুকৰ বেপাৰীয়ে এদা ভাৰ লৈ দুফালে গুচি গৈ, অলপ আঁতৰ হৈ দুয়ো দুয়োকো নেদেখা হলতে দুয়ো ফিৰিঙতি ভগাদি ভাগিল।

দুয়ো দুয়োকো ঠগিলো বুলি ভাবি মনে মনে ৰং পাই ঘৰ পাই দুয়ো নিজৰ নিজৰ ভাৰ মেলি চাই দেখিলে যে, দুয়ো সমান, কোনেও কাকো বলে নোৱাৰিলে। এই ঘটনাৰ ভালেমান দিনৰ পিচত এদিন দৈবাৎ আকৌ সেই হাটতে দুয়োৰো দেখা হলত জালুক ভাৰৰ গৰাকীটোৱে কেতুৰিভাৰৰ গৰাকীটোক সুধিলে, "হেৰা ককাই, সেই দিনা জালুকভাৰ কেনে পালা ?" কেতুৰিৰ গৰাকীয়ে কলে,—"এদা ভাৰ যেনে পালা তেনেকুৱাই।" এইদৰে কথাবাৰ্তা পাতি দুয়ো দুইকো শলাগি কলে,—"আমি দুয়ো যোৰ হৈছোহঁক ; আহাঁ সখি বান্ধোহঁক।" এই বুলি দুয়ো সখি বন্ধাই লগ লাগি লোকক ঠগাই ধন ঘটিবৰ মনেৰে এঠাইলৈ ওলাই গ'ল। দুয়ো গৈ এঘৰ বামুণৰ ঘৰ পালেগৈ। সিহঁতে বামুণক—"আমি কাম-কাজ বিচাৰি আহিছোঁ" বুলি ক'লত, বামুণে সিহঁতক নিজৰ ঘৰতে বনুৱা কৰি ৰাখিলে। জালুকৰ বেপাৰীক বামুণে তেওঁৰ কপিলী গাইজনী ৰখিবলৈ দিলে আৰু এদাৰ বেপাৰীক তুলসীজোপাৰ গুৰিত পানী দিবলৈ লগালে। বামুণৰ কপিলী গাইজনী বৰ দুষ্ট আৰু চুৰুণী : তাইক জালুক বেপাৰীয়ে এখন্তেকো এৰি দিব নোৱাৰে। দিলেই তাই লৰি গৈ লোকৰ বাৰীত সোমাই শাক-পাত, ধান-চাউল খাই আধা কৰে। তুলসীজোপাও এনে আহুকলীয়া যে তাৰ গুৰিত যিমানেই পানী দিয়া সেই পানী পিতাতে নাইকিয়া হয়। সিটোৱে গৰু ৰখি ইটোৱে তুলসীগছৰ গুৰিত পানী দি হাইৰাণ, ; দুয়ো ওৰে দিনটো সেই কাম দুটা কৰি সুস্থিৰকে নোপোৱা হ'ল। সেইদেখি দুয়ো পেটে পেটে ভাবিলে যে সিহঁতৰ বন দুটা সালসলনি কৰি দুয়ো দুইকো ঠগিব। ইয়াকে ভাবি এদিন গৰখীয়াই পানী আনি দিওঁতাক সুধিলে,—"সখি, তোমাৰ কামটো কেনে ? মই হলে মোৰটো বৰ

সুখৰ পাইছোঁ। গৰুজনী হাবিলৈ খেদি দিওঁ আৰু মই ফাণ্ডি মাৰি ওৰে দিনটো গছৰ তলত শুই থাকো। গধূলি হলেই গাইজনী খেদি আনি গোহালিত বান্ধি থৈ দিওঁ।" তাৰ কথা শুনি পানী দিওঁতাই কলে—"মোৰটো কাম একেবাৰেই নহয় বুলিব লাগে। দিনটোৰ ভিতৰত এঘটি বা দুঘটি পানী আনি তুলসীৰ গুৰিত দিওঁ আৰু তাৰ পিচত দিনৰ দিনটো শোৱা বহা যেই কৰা সেই।" দুয়োৰে কথা দুয়ো শুনি গৰখীয়াই পানী দিওঁতাৰ কাম আৰু পানী দিওঁতাই গৰখীয়াৰ কাম কৰি চাবলৈ মন কৰি পিছদিনা দুয়ো সালসলনি কৰি ললে। গধূলি দুয়োৰে দেখা হ'লত, গৰখীয়াই পানী দিওঁতাক সুধিলে,—"সখি কাম কেনে পালা?" পানী দিওঁতাই উত্তৰ দিলে,—"তুমি যেনে পালা।" ইয়াৰ পিচত দুয়ো দুয়োকো শলাগি কলে যে এই তুলসীজোপাৰ গুৰিত ইমানবোৰ পানী দিয়া যায় সেই পানীবোৰ খিতাতে কলৈ শুহি যায় চাব লাগিল। ইয়াকে দুইয়ো পাঙি, ৰাতি বামুণ শুলত, কোৰ এখন আনি তুলসীজোপা খানি তুলি চাই দেখিলে যে তাৰ তলতে পাঁচহাতমান দ এটা ডাঙৰ গাঁত আছে। জালুক বেপাৰীক এদা বেপাৰীয়ে কলে,—"সখি তুমি নামি চোৱাগৈ গাঁতটোত কি আছে।" জালুক-বেপাৰী নামি গৈ দেখিলে যে গাঁতটোৰ তলিত কেবাকলহো ৰূপ আছে। সি লৰালৰিকৈ গাঁতৰপৰা উঠি আহি সেই কথা ইটোক ক'লত, দুয়ো তেতিয়াই সিহঁতৰ গাৰ বৰ-কাপোৰ দুখনৰে দুটা ডাঙৰ মোনা সিলে। এদাৰ বেপাৰীয়ে জালুকৰ বেপাৰীক কলে,—"সখি তুমি এটা মোনা লৈ গাঁতলৈ নামি যোৱা আৰু সেই মোনাত এমোনা ৰূপ ভৰাই গাঁতৰ ওপৰলৈ তুলি দিবা। তাৰ পিচত ইটো মোনাও মই পেলাই দিম আকৌ তাত তুমি ৰূপ ভৰাই তুলি দিবা।" এইদৰে আলচি জালুক-বেপাৰীয়ে এমোনা

ৰূপ গাঁতৰ তলিৰ পৰা ওপৰলৈ দিলত, এদা-বেপাৰীয়ে সেইটো তুলি লৈ সিটো মোনা গাঁতত পেলাই দিলে। জালুক-বেপাৰীয়ে ভাবিলে যদি এই মোনাটোও সি তুলি অকলৈ ৰূপবোৰ লবৰ মনেৰে মই গাঁতৰপৰা উঠাৰ আগেয়ে লৰালৰিকৈ সি মাটি দি মোক পুতি পেলায় তেন্তে কথাৰ ওৰেই পৰিব। সেইদেখি জালুক-বেপাৰীয়ে বুধি কৰি পিছৰ মোনাটোত অলপ ৰূপ ভৰাই তাতে নিজেই সোমাই, সখিয়েকক মাত লগালে,—"সখি এই মোনাটো তুমি টানি তোলা, বৰ গধুৰ হৈছে, মই অকলৈ নোৱাৰিম।" এই কথা শুনিয়েই এদাৰ বেপাৰীয়ে সেই মোনাটো টানি তুলিলে আৰু জালুক-বেপাৰীয়ে ভৰা কথাকে খিতাতে কৰিলে। গাঁততে জালুক-বেপাৰীক পুতি থবৰ মনেৰে সি ধুমধামকৈ গাঁতৰ পাৰৰ মাটি গাঁতত পেলাই দি, তাক গাঁতত পুতিলো বুলি ভাবি ভাৰ কৰি মোনা দুটা লৈ নিজৰ ঘৰমুৱা হৈ গুচি গ'ল। ভাৰখন বৰ গধুৰ। সেইদেখি সি অলপ জিৰাবৰ মনেৰে বাটৰ এঠাইত এজোপা গছৰ তলতে ভাৰখন থৈ বহিল। বৰ দুখ কৰা বাবে তাৰ পিয়াহো লাগিল, সেইদেখি সি ভাৰখন তাতে এৰি বাটৰ কাষৰে পুখুৰী এটাত পানী খাবলৈ নামিল। সি যেই পুখুৰীত নামিল, ইফালে মোনাৰ ভিতৰৰ পৰা সখিয়েক লাহেকৈ ওলাই ভাৰখন লৈ সাউৎকৰে পলাল। সি পানী খাই উভতি আহি দেখে যে ভাৰখন নাই। তেতিয়াহে সি বুজিলে যে তাক তাৰ সখিয়েকে বুধিৰে ঠগিলে। "মই বুজিবই নোৱাৰিলো যে কটাৰ-পো মোনাতে সোমাই মোৰ কান্ধত উঠি আহিছিল।" এই বুলি ইস্ আস্ আস্কৈ বেজাৰ কৰি সি নিজৰ ঘৰ পালেগৈ।

বহুত দিনৰ মূৰত আকৌ এদিন দুই সখিয়েকৰ দেখাদেখি হলত জালুক বেপাৰীয়ে কলে,—"সখি তুমি মোক ভাল গাঁতত পুতি থৈ

আহিছিলা ?" এইটোৱে উত্তৰ দিলে,—"যোৱাহে তুমি ৰূপ গালো নিলা মোৰ কান্ধতো উঠি আহিলা।" এইদৰে দুয়ো আলাপ কৰি আকৌ ক্ষন্তেকতে মহামিত্ৰ হৈ পৰিল। এদা বেপাৰীটোৰ কিন্তু মনৰ পৰা বেজাৰ নগ'ল যে জালুক-বেপাৰী তাৰ কান্ধত উঠিল। ইয়াৰ কিছুদিন পিচত এদা-বেপাৰীয়ে এদিন বুদ্ধি এটা সাজি তাৰ ঘৈণী-য়েকক কলে যে "মই শোৱা পাটীতে শুই থাকোঁ তই মোৰ মূৰে-গায়ে কাপোৰ এখন দি মোক ঢাকি দি মই মৰিলোঁ বুলি বহি কান্দ। আৰু এটা মানুহ লগুৱাই সখিৰ ওচৰলৈ পঠিয়াই বাতৰি দে যে মই মৰিলোঁ। সি যেতিয়া আহি পাবহি তেতিয়া তাক কবি মৰিবৰ সময়ত মই তোক বিশেষকৈ কৈ গৈছোঁ যে মোক যেন আনে নুচুই কেৱল মোৰ মৰমৰ সখিয়েহে ছোৱে আৰু সখিয়ে হে কান্ধত তুলি পুৰিবলৈ লৈ যায়।" তাৰ ঘৈণীয়েকে সেই দৰেই সকলো কৰিলত জালুক-বেপাৰী সখিয়েকে সকলো শুনি কথাটো ফাঁকি বুলি বুজিলে আৰু মিছাকৈ কান্দি চকুপানী উলিয়াই সখিয়েকৰ ঘৈণীয়েকক কলে,--"মোৰ সখিয়েই যেতিয়া গ'ল আমাৰ সকলো শূন্য হ'ল। এই ঘৰ এই বাৰী এইবোৰ কোনে খাব কেলৈ লাগিছে ? সেইবোৰ দেখিলে সখিলৈ মনত পৰি ধমধমকৈ আমাৰ বুকুত জুইহে জ্বলিব।" এই বুলি সি মিছাকৈয়ে বুকুত ভুকুৱাই কান্দি-কাটি দাখন লৈ গৈ বাৰীত সোমাই জালুক পাণ টেঙা আদি লাগতিয়াল গছবোৰ ঘপ্ ঘপ্ কৰে কাটি খান্তাং কৰিলে। তাৰ পিচত মৰা সখিয়েকৰ ওচৰলৈ আহি তাৰ ঘৈণীয়েকক কলে,—"মই অকলৈ মোৰ সখিক বলে নোৱাৰিম, সেইদেখি দোছোৱাকৈ কাটি এছোৱা এছোৱাকৈ দুবাৰে মৰাশালিলৈ লৈ যাওঁ।" এইবুলি মিছা-মিছিকৈ সি টোৱাই-ভিৰাই দাখন জোকাৰি কোব মাৰিব খোজোতেই ভয়ত এদাৰ বেপাৰী একেচাৰেই উঠি বহিল।

তেতিয়া দুয়ো হাঁহিবলৈ ধৰিলে। এদাৰ বেপাৰীয়ে কলে,—"সখি, হৈছে আৰু নেলাগে। মই তোমাৰ কান্ধত উঠিব নোৱাৰিলো। লাভৰ ভিতৰত মোৰ বাৰীৰ গছ-গছনিবোৰ গ'ল; মোতকৈ তোমাৰ বুদ্ধি বেছি।"

কাঞ্চনী

এক বুঢ়াৰ সাতোটা পুতেক আছিল। বুঢ়াই পুতেকহঁতৰ সুখ-সন্তোষ দেখিবলৈ নাপালে। পুতেক এটাইকেইটাই খাব-খুটিব পৰা হোৱাৰ আগেয়ে বুঢ়া মৰি গ'ল। বুঢ়ীয়ে ছয়োটালৈ ছোৱালী বিয়া কৰাই আনি অলপমান সুখ-সন্তোষৰ মুখ দেখিছিল কিন্তু তেনেতে তাইয়ো মৰিল। মাক মৰাৰ পিচত ককায়েকহঁত সাতোওটা মিলা-প্ৰীতিৰে একেলগে আছিল। সিহঁতৰ ভিতৰত নুমলীয়াটো ল'ৰা দেখিবলৈ বৰ মোহ লগা আৰু কথাই-বতৰায়ো ভাল আছিল, সেইদেখি ছয়োটা ককায়েকে তাক বৰ মৰম কৰিছিল। ককায়েকহঁতে নিজৰ নিজৰ ঘৈণীয়েকহঁতক সিহঁতৰ ধন-বস্তুৰ গৰাকিনী নাপাতি চতুৰ নুমলীয়া ভায়েকক হে গৰাকী পাতিছিল, সেইদেখি বোৱেকহঁতে পেটে পেটে তাক সমূলি দেখিব নোৱাৰা হৈছিল। নুমলীয়া দেওৰেকে কোনো বস্তু উলিয়াই নিদিলে বোৱেকহঁতে কুটা এগছকো নাপাই-

ছিল আৰু কাকো একো দিব নোৱাৰিছিল। যদিও বোৱেকহঁতে তাক সমূলি দেখিব নোৱাৰিছিল, তথাপি গিৰিয়েকহঁতৰ ভয়ত কেতিয়াও কোনো কথাকে সিহঁতে তাক হেচটেপ কৰিব নোৱাৰিছিল।

এইদৰে কিছুকাল যোৱাৰ পিছত এদিন এজনী মাগনী বুঢ়ী সিহঁতৰ ঘৰলৈ চাউল মাগিবলৈ আহিছিল। নুমলীয়া দেওৰেক সেই সময়ত ঘৰত নথকা বাবে বোৱেকহঁতে মাগনী বুঢ়ীক চাউল এমুঠি দিব নোৱাৰি তাইক কলে,—"বুঢ়ী বাই, আমাৰ দেওৰ কণবোপা কৰবালৈ ওলাই গৈছে, তেওঁ নাহিলে তোক চাউল কোনে উলিয়াই দিব? আমি দিব নোৱাৰোঁ। তেওঁ হে সকলো বস্তুৰ গৰাকী।" বুঢ়ীয়ে এই কথা শুনি সিহঁতক কলে,—"আইবে আই। এইটো নো কি কথা? তহঁত দুজনী বোৱাৰী ঘৰত আছে, তহঁত ঘৰৰ ঘৈণী নহৈ সতা ল'ৰাটো হে ধন-বস্তুৰ গৰাকী হ'ল? এনে কথা দেখা শুনা নাইহে।" সিহঁতে বুঢ়ীক কলে,—"এৰা বাই, তই নেদেখিলে নুশুনিলেও, আমি কুটা এগছৰো গৰাকী নহওঁহঁক, কি কৰিবি। ককায়েকহঁতে সৰু বোপাকহে গৰাকী পাতিছে।" বুঢ়ীয়ে সিহঁতৰ মন বুজি কলে,—"তহঁতনো ক'ব জাধলী তিৰোতা ঐ। তাক গৰাকী ভাঙি তহঁত গৰাকিনী নহব কিয়?" সিহঁতে কলে,—"কেনেকৈ ভাঙিম বুঢ়ী আই?" বুঢ়ীয়ে কলে,—"মোৰ বুধি শুন যদি আজিয়েই ভাঙিব পাৰ।" সিহঁতে বুঢ়ীৰ কথা শুনি বৰ আগ্ৰহেৰে বুঢ়ীৰ ওচৰ চাপি আহি বুঢ়ীক বুধি সুধিলত, বুঢ়ীয়ে উঠি গৈ এটা কোটকোৰা কাঁইট আনি মন্ত্ৰ মাতি জাৰি কাঁইটটো সিহঁতৰ হাতত দি কলে,—"আজি তহঁতৰ দেওৰ উভতি আহিলে, তহঁতৰ এজনীয়ে তাক ওচৰলৈ মাতি আনি তাৰ ওকণী চাওঁ বুলি বহুৱাই লৈ ওকণী চাই থাকোতে খট্‌কৰে এই কাঁইটটো তাৰ কাণৰ সঁতাত মাৰি দি

কুকুৰ হৈ যা বুলি কলেই সি কুকুৰ হৈ গুচি যাব আৰু তহঁত ঘৰৰ ঘৈণী হৈ ধন-বস্তুৰ গৰাকিনী হৈ সুখে-সন্তোষে থাকিব পাৰিবি।" ইয়াকে কৈ বুঢ়ী গুচি গ'ল। সিহঁতৰ নুমলীয়া দেওৰেক আহিলত সিহঁতে বুঢ়ীৰ বুধিমতে তাক ওকণী চাবলৈ বহুৱাই লৈ তাৰ কাণৰ সঁতাত কাঁইটটো মাৰি তাক কুকুৰ কৰিলে। সি এটা ভতুৱা কুকুৰ হৈ মনৰ দুখত ঘৰৰপৰা তেতিয়াই ওলাই গুচি গ'ল। গধূলি ককায়েকহঁতে আহি ভায়েকক নেদেখি, "কণবোপা কলৈ গ'ল?" বুলি ঘৈণীয়েকহঁতক সুধিলত "আমি কব নোৱাৰো" বুলি সিহঁতে উত্তৰ দিলে। ইয়াৰ পিচত ককায়েকহঁতে ভায়েকক অনেক বিচাৰি কতো নাপায় বেজাৰ অসন্তোষ কৰি থাকিল।

নুমলীয়া ভায়েকটো কুকুৰ হৈ অনেক দেশ ফুৰি ফুৰি শেহত এখন নগৰত ওলালগৈ। সেই নগৰতে এঘৰ মানুহ আছিল, সিহঁতৰ ল'ৰা-ছোৱালী, মিতিৰ-কুটুম কোনো নাছিল। মাথোন গিৰিয়েক আৰু ঘৈণীয়েক। গিৰিয়েকে দিনে খাই-বৈ কাম-কাজ বিচাৰি ওলাই যায় আৰু ঘৈণীয়েকে অকলৈ তাঁত-সূত বৈ ঘৰৰ কা-বাৰী কৰি থাকে। কুকুৰটো গৈ সিহঁতৰ ঘৰতে চাপিল। ক'ৰবাৰপৰা কুকুৰটো ঘৰ চপা দেখি পো-পোৱালি নাইকিয়া গিৰিহঁতনীয়ে মৰমকৈ তাক এমুঠি পাতৰ ভাত খবলৈ দিলে আৰু ছেই ছেই চুহ-চুহ নকৰি তাঁতশালতে পৰি থাকিবলৈ দিলে। সিও মৰম পাই তাতে থাকিবলৈ ধৰিলে।

গিৰিহঁতনীয়ে দিনৌ তাঁত বয় আৰু কুকুৰটো ওচৰতে পৰি থাকে। এদিন তাইৰ হাতৰ পৰা এবাৰ মাকোটো সৰি পৰিলত, তাই কুকুৰটোৰ ফালে চাই ধেমালিতে কলে,—"তই মোৰ মাকোটো তুলি দিব নোৱাৰ? গুঁজাতৰীয়া মাকোডাল ঘনে ঘনে মোৰ

হাতৰপৰা পৰি যায়, মই নো কিমান চাপৰি চাপৰি থাকিম ? সে মোৰ মাকোটো তুলি মোৰ বেপাই, লাগে যদি মোৰ ছোৱালী হলে মই তোলৈকে তাইক বিয়া দিম ।" মানুহজনীৰ কথা শুনি কুকুৰটোৱে থপ্‌কৰে মাকোটো তুলি দিলে। মানুহজনীয়ে বিচুতি হৈ ভাবিলে, 'আও ! ই কম কুকুৰ নহয় । ই মানুহতকৈও গুণী। মোৰ কথাটো ই কেনেকৈ বুজিলে ! মোৰ ছোৱালী নায়েই ; হোৱা হলে এনেটো কুকুৰলৈকে দিলেও একো হানি নাছিল ।"

এই কথাৰ কেইমাহমান পিচত ঈশ্বৰৰ ইচ্ছাত মানুহজনীৰ ছোৱালী এজনী উপজিল। বাপেকে মৰম কৰি জীয়েকৰ নাম কাঞ্চনী ৰাখিলে। দিনক-দিনে ছোৱালীজনী ডাঙৰ হৈ আহিবলৈ ধৰিলে। তাই ৰূপে-গুণে তমস্কাৰ হ'ল। কুকুৰটোও নিজৰ গুণত দিনক-দিনে গিৰিহঁতৰ বুকুত সোমাই আহিবলৈ ধৰিলে। কাঞ্চনীৰ বিয়া দিবৰ কাল পৰিলত, এদিন ঘৈণীয়েকে গিৰিয়েকক সেই মাকো পৰাৰ দিনৰ কথাটো কলে,—"মোৰ ছোৱালী হলে, মই কুকুৰটোলৈ বিয়া দিম বুলি কৈছিলোঁ। সেই বাবেইহে মোৰ ছোৱালী-জনীও হ'ল কিজানি, নাইবা মোৰ পেটত ল'ৰা-ছোৱালী হবৰ কোনো আগন্তুক নাছিল। এতেকে মই মোৰ কথামতে তালৈকে কাঞ্চনীক বিয়া দিম বুলি ভাবিছোঁ, তুমি কি বোলা ?" গিৰিয়েক বৰ হোজা আৰু ধাৰ্ম্মিক মানুহ আছিল। সি উত্তৰ দিলে,—"যদি তুমি তাৰ আগত তেনেকৈ কৈছিলা, তেনেহলে নিশ্চয় তোমাৰ কথা ৰাখিব লাগিব, নহলে আমাক পাপে চুব। আৰু সঁচাকৈ কবলৈ গলে, আমি এনেটো কুকুৰ আগেয়ে ক'তো দেখাও নাছিলো। সি মানুহতকৈ সাত-চাৰ। এতেকে মোৰ মনেৰে আমাৰ কাঞ্চনীক তালৈ বিয়া দিয়াটোহে উচিত।" এই বুলি বাপেকে জীয়েকক মাতি আনি

সেই কথা কলত, জীয়েকে উত্তৰ দিলে,—"তোমালোকৰ ইচ্ছামতে চলাটোৱেই হে মোৰ কৰ্ত্তব্য। আয়ে কুকুৰলৈকে যেতিয়া মোক বিয়া দিবলৈ সইত খাইছে, সেই সইত ৰাখিমেই ৰাখিম।" জীয়েকৰ কথা শুনি মাক-বাপেকে সন্তোষ পাই তাইক কুকুৰলৈকে বিয়া দি দুয়োকো যতন কৰি ধুৱাই-সুৱাই ঘৰতে ৰাখিলে।

কাঞ্চনীয়ে বৰ যতনেৰে ধুৱাই-সুৱাই অঁতাই-পিতাই নিজৰ স্বামী বুলি কুকুৰটোক সেৱা ভক্তি কৰিবলৈ ধৰিলে। এদিনলৈকে তাইৰ মনত বেজাৰ নালাগিছিল। ঘৈণীয়েকে কুকুৰটোৰ গা অঁতাই-পিতাই ধুই-পখালি চিকণ কৰি দিলেও, অলপ পৰ পিচতে কুকুৰটোৱে গৈ মাটি লৈ গাত ধুলি-মাকতি সানে। এদিন কাঞ্চনীৰ মাকে কাঞ্চনীক কলে,—"আই চাচোন, তোৰ গিৰিয়েৰৰ গাটো ধুলি-মাকতি লাগি কেনে ক'লা হৈ পৰিছে। তাক লৈ যা, নৈত ভালকৈ তাৰ গাটো ঘঁহি-পিহি ধুৱাই লৈ আহগৈ।" মাকৰ কথা শুনি কাঞ্চনীয়ে গিৰি-য়েকক লৈ গৈ নৈত জুবুৰিয়াই ভালকৈ আৰু গা-ভৰি মুৰ-কাণ ঘঁহি দিওঁতেই এবাৰ তাইৰ হাতটো কুকুৰটোৰ কাণৰ সঁতাত লাগিলত, অলপ খহতা যেন পাই ভালকৈ চাই দেখিলে যে তাত এটা কাঁইট পোত খাই আছে। কাঁইটটো দেখি কাঞ্চনীয়ে আজুৰি উলিয়ালত তৎক্ষণাত কুকুৰটো কুকুৰ গুচি কেঁচা সোণৰ বৰণৰ সুন্দৰ ডেকা-ল'ৰা এটা হ'ল। গিৰিয়েক কুকুৰ গুচি মানুহ হোৱা দেখি তাইৰ আনন্দৰ পাৰ নোহোৱা হ'ল। তেতিয়া গিৰিয়েকে তাইক আগৰপৰা গুৰিলৈকে সকলো কথা ভাঙি কলত তাই তাক কলে যে,—"মই যদি তোমাক এইদৰে আমাৰ ঘৰলৈ লৈ যাওঁ তেন্তে মোৰ বোপাই, আই আৰু ওচৰ-চুবুৰীয়া আন মানুহে ভাবিব মই কুকুৰটো মাৰি কৰবাৰ ডেকা ল'ৰা এটা লগ লগাই লৈ গৈছো বুলি ; তেতিয়া

বৰ বদনামৰ কথা হব ; আৰু মই আচল কথা ভাঙি কলেও কোনেও বিশ্বাস নকৰে । সেই দেখি তোমাৰ কাণৰ সঁতাত আকৌ এই কাঁইটটো মাৰি দিওঁ, দি তোমাক আগৰ দৰে কুকুৰ কৰি ঘৰলৈ লৈ যাওঁ ।

ঘৰ পাই সকলোৱে আগত তোমাৰ কাণত তেল-তুল দি চিকুণাই থাকোঁতে যেন হঠাৎ মই সেই কাঁইটটো তাত দেখি এইটো কি বুলি টানি উলিয়াই আনিম আৰু আনিলেই তুমি মানুহ হবা । আৰু তেতিয়া কোনেও একো কব নোৱাৰে ।” ইয়াকে গিৰিয়েকক কৈ কাঞ্চনীয়ে আকৌ সেই কাঁইটডাল গিৰিয়েকৰ কাণৰ সঁতাত আগৰ দৰে

মাৰি গিৰিয়েকক কুকুৰ কৰি ঘৰলৈ লৈ গুচি আহিল। ঘৰ পাই কাঞ্চনীয়ে মাকক কলে,—“আই, মই তেওঁক ধুৱাই আনিছো । এতিয়া তেল এটোপা ঘঁহি দিমনে ?” মাকে কলে,—“দে আই ।” এই বুলি মাকে ক'লত কাঞ্চনীয়ে তেল আনি ঘঁহাৰ ছলতে কুকুৰটোৰ কাণৰ কাঁইটডাল মাকক দেখুৱাই কলে,—“আই, আই, চাহিচোন এটা বৰ কাঁইট কাণৰ সঁতাত কেনেকৈ সোমাই আছে ।” মাকে ক'লে,—“সোমাব পাৰেতো মোৰ আই, সি ব'তে পাই ত'তে শুই ফুৰে, কাঁইটটো টানি উলিয়াই দে ।” মাকে এই বুলি কোৱাত কাঞ্চনীয়ে কাঁইটটো উলিয়াই দিলে আৰু ততালিকে সি কুকুৰ গুচি সুন্দৰ পুৰুষ এটা হ'ল । এই কথা দেখি মাক-বাপেক আৰু ওচৰ-চুবুৰীয়া সকলো-বোৰে বিস্ময় মানি, তাক কি কথা, কি বতৰা বুলি সুধিলত সি সকলো কথা ভাঙি পাতি ক'লে । সকলোৱে আচৰিত মানি আনন্দ পালে, কাঞ্চনী আৰু তাইৰ মাক-বাপেকে আনন্দত বিভোৰ হৈ জোঁৱায়েকক লৈ মহা সুখেৰে থাকিল ।

কুকুৰ এটা গুচি মানুহ হ'ল, এই কথা চাৰিওফালে ওলাই পৰিলত ৰজাই শুনিবলৈ পাই কাঞ্চনীৰ গিৰিয়েকক মতাই নি, কি কথা, কি বাৰ্ত্তা বুলি সুধিলত, সি ৰজাক সকলো কথা কলে । ৰজাই সন্তোষ পাই তাক তেওঁৰ ঘোঁৰাশাল চাওঁতাৰ বিষয়খন দি ৰাখিলে ।

ইকাণ সিকাণকৈ লাহে লাহে গৈ ৰজাৰ কাণত পৰিল গৈ যে ঘোঁৰাশাল চাওঁতা-চিতোতা বিষয়াজনৰ ঘৈণীয়েকজনী বৰ গুণী আৰু বৰ শুৱনী দীপ্‌লিপ তিৰুতা । ৰজাই ভাবিলে যে এনেজনী তিৰুতা ৰজাৰহে যোগ্য, এতেকে তাইকে আনি মোৰ কুঁৱৰী পাতিম । ইয়াকে ভাবি ৰজাই তেওঁৰ ঘোঁৰাৰ বিষয়াক কলে যে সি ঘৈণীয়েকক

ৰজাৰ অন্তেষপুৰলৈ পঠিয়াই দিব লাগে। সি ৰজাৰ কথাত কোনো-মতে মান্তি নহ'ল। ৰজাই বাৰে বাৰে কৈও যোঁৱাৰ বিষয়াক সেই কথাত কোনোমতে মান্তি কৰিব নোৱাৰি তাক বন্দী কৰি থোৱালে। গিৰিয়েকক বন্দী কৰি থৈয়েই ৰজাই বৈণীয়েক কাঞ্চনীৰ ওচৰলৈ নিজে আহি নানা প্ৰকাৰে কাঞ্চনীক তেওঁৰ কুঁৱৰী হবলৈ বুজাবলৈ চেষ্টা কৰিলে, কিন্তু তাই একোতে সেই কথাত মন্তি নহ'ল। ৰজা ভোটা হৈ উভতি গৈ ভাবিলে যে গিৰিয়েক জীয়াই থাকে মানে কাঞ্চনীক মোৰ কুঁৱৰী কৰিবলৈ সৈমান কৰাব নোৱাৰো, সেইদেখি তাইৰ গিৰিয়েকক মাৰি পেলাই বাটটো মুকলি কৰি লওঁ। ইয়াকে ভাবি ৰজাই কাঞ্চনীৰ গিৰিয়েকক শালত দিবলৈ হুকুম দিলে।

ৰজাৰ ৰৰচ'ৰাৰ মুখতে কাঞ্চনীৰ গিৰিয়েকক শালত দিছে। কিন্তু এই কথাৰ কাঞ্চনীয়ে তেতিয়াও একো বুজ পোৱা নাই, তাই বং মনেৰে ঘৰত জালি তাঁত এখন বৈ আছে। এনে সময়তে এজনী কাউৰীয়ে শালত দিয়া কাঞ্চনীৰ গিৰিয়েকৰ গাৰপৰা ওলোৱা তেজ খাই ঠোঁচ ৰঙা কৰি উৰি আহি কাঞ্চনীৰ ওচৰতে পৰি চটফটাবলৈ ধৰিলে। এবাৰ কাউৰীজনীয়ে মাত লগালে,—

"কাঁচনী, কাঁচনী নবধি কাঁচনী, জালি তাঁত এবেলি থ।
ৰৰচ'ৰাৰ মুখতে ৰজাই শালত দিছে, তাকে চাবলৈকে ব'ল।"

এই কথা শুনি কাঞ্চনীয়ে কাউৰীজনীৰ ফালে চাই তাইৰ ঠোঁটটো ৰঙা দেখি গাত লাই-সৰিয়হ ফুটা যেন পালে। কাঞ্চনীয়ে কাউৰীক সুধিলে,—

"কাউৰী কাউৰী, অজাতি কাউৰী, কি খাই বোলালি ঠোঁট?"
কাউৰীয়ে উত্তৰ দিলে,—

"কাঁচনী বাই, মই অজাতি কাউৰী, একো খাই নোবোলাওঁ ঠোঁট।
ৰৰচ'ৰাৰ মুখতে গিৰিয়েৰক শালত দিছে, তেজেৰে বোলালো ঠোঁট।"

এক কথা শুনা মাত্ৰকতে কাঞ্চনীয়ে জালি তাঁত এৰি ভিতৰ সোমাই সেন্দুৰৰ ফোঁট আৰু বেথা পিন্ধিলে, সকলো অলঙ্কাৰ-পাতি পিন্ধিলে আৰু সামৰণৰ ভাল বিহা-মেখেলাযোৰ পিন্ধি ধাননিৰ মাজে-দিয়েই বাট পোনাই লৰি ৰজাৰ ৰৰচ'ৰাৰ ফালে চাপলি মেলিলে। ইফালে চাওদাঙে কাঞ্চনীৰ গিৰিয়েকক তাৰ ভৰিৰ ফালৰ পৰা কুণ্ডা শালত চেপি আনি থাকোঁতেই গিৰিয়েকে দূৰৰপৰা কাঞ্চনী লৰি অহা দেখি খিনাই কলে,—

"ধাননি ধাননি, নাহিবি কাঞ্চনী,
ধান-পাতে কাটিব গা।
মোৰে বিলাই যি হবৰ হওকে,
ঘৰলৈ উভতি যা॥"

কাঞ্চনীয়ে লৰি আহি থাকোঁতেই গিৰিয়েকৰ কথা শুনি উত্তৰ দিলে,—

"কাটিলে কাটকে ধানৰে পাতে গা,
তালৈ নকৰোঁ কাণ।
তোমাৰে লগতে হম সয়ম্বৰী,
নাৰাখো দুখুনী প্ৰাণ।"

এই বুলি কাঞ্চনীয়ে গিৰিয়েকৰ ওচৰ পাই দীঘল দি গিৰিয়েকক সেৱা কৰি গিৰিয়েকৰ লগতে শালতে মূৰটো সুমাই দিলে। কোনেও তাইক হকা-বধা কৰিবলৈ সাহ নকৰিলে। অলপ পৰৰ পিচতে দুয়োৰে জীৱ দুটিয়ে ভেল দুটা এৰি গোসাঁইৰ ওচৰলৈ উৰি গ'ল।

ৰজাই এই বাতৰি শুনিলত বেজাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে,—

"কাঁচনী যাবৰে শুনিলোহেঁতেন,
ছকুৰি নগুৱা নগত দিলোহেঁতেন।
কাঁচনী যাবৰে শুনিলোহেঁতেন,
দোলায়ে ঘোঁৰায়ে পঠালোহেঁতেন।
কাঁচনী যাবৰে শুনিলোহেঁতেন,
গিৰিয়েকক শালত নিদিলোহেঁতেন।"

শোক কমিলত ৰজাই কাঞ্চনী আৰু তাইৰ গিৰিয়েকক নৈৰ কাষত থৰি দিবলৈ মন্ত্ৰীক হুকুম দি কলে,—"নৈৰ এপাৰে কাঞ্চনীক আৰু আনপাৰে গিৰিয়েকক থৰি দিয়া। কাঞ্চনীক চন্দন, গৰল, পদ্ম, উৰৈ, গন্ধসৰৈ, ধূপ-ধূনা, ঘিউৰে থৰি দিয়া। গিৰিয়েকক চুৰাখুটি, শুকান চুৰাপাত ইত্যাদিৰে থৰি দিবা।"

ৰজাৰ হুকুম মতেই মন্ত্ৰীয়ে কাম কৰিলে। দুয়োৰে চিতাত ধম্‌ধম্ কৰে দুকুৰা জুই জ্বলিছে, এনেতে দেখা গ'ল যে দুয়োৰো চিতাৰ দুইকুৰা জুইৰ আগ দুটা পাৰৰ পৰা দীঘল হৈ আহি নৈৰ মাজতে পাক খাই একোটা হ'ল। সকলোৰে এই কথা শুনি আচৰিত মানিলে। ৰজাইও পিচত মন্ত্ৰীৰ মুখে এই কথা শুনি আচৰিত হৈ দুইখন মৰিশালিত দুজোপা গছ ৰুই দিবলৈ হুকুম দি কলে,—"কাঞ্চনীৰ মৰিশালিত আঁহত এজোপা আৰু গিৰিয়েকৰ মৰিশালিত বৰগছ এজোপা ৰুবা।"

কিছু কালৰ মূৰত দেখা গ'ল যে, নৈৰ দুয়োপাৰৰ দুইজোপা গছে ফেৰ ধৰি ডাঙৰ হৈ দুফালৰ পৰা হালি আহি ঠিক নৈৰ মাজত মিলি এজোপা হৈ বাঢ়িবলৈ ধৰিলে।

অন্ত

BIBLIOGRAPHY

Andreyev, N.D. 1964 Linguistic Aspects of Translation. Proceedings of the Ninth International Congress of Lingustics, H.G. Lunt (ed).

Barnstone, Willis. The Poetics of Translations, History, Theory, Practise (New York: Yale University Press, 1993).

Bassnett McGuire, Susan. Translation Studies (London: Routledge, 1988).

Bassnett, Susan, et al, eds., Translation, History and Culture (London: Pinter Publishers, 1991).

Cary, Car, E. and R.W.Jumpelt., (ed.) 1963. Quality in Translation. New York. Macmillan.

Catford, J.C. 1985. A Linguistic Theory of Translation, London: O.U.P.

Dimic, M.V. 1975. Translation and Interpretation in Bicultural and Multicultural Societies. In M.S. Batts (ed.) Translation and Interpretation: a symposium.

Frawley, W (ed.) 1985. Translation Linguistic; Philosophical and Literary Perspective. Newmark.

Gargesh, K. Translation: A Historical Perspective. Unpublished article.

Graham, J (ed) 1985. The Difference in Translation.

Gupta R.S. 1978. A Socialingustic Study of Hindi-English Code-Mixing in Metropolitan Delhi. Unpublished thesis, York University, Language Department.

Gupta R.S. Reflections on Literary Translation. Unpublished article.

Hass, W. 1968. The theory of translation. In G.H.R. Parkinson (ed.) The theory of meaning, London: O.U.P.

Harris, B. 1975. The Importance of Natural Translation. In Proceedings of AILA World Congress, Stuttgart.

Kelly, L.G. 1977. History of Translation. Oxford: Blackwell.

Nida, E.A. 1964. Towards a Science of Translation. Leiden: E.J. Brill. 1969, 'Science of translation'. Language, 45.3:483-98.

P.E.N.1979. The World of Translation: Papers delivered at Conference on Literary translation. New York: P.E.N. American Centre.

Savory, Theodore. 1969. The Art of Translation. London: Jonathan Cape.

Srivastava, R.N. 1977. Academic Report Meeting of Experts on Language Teaching in a Bi-or Plurilingual and Multicultural Environment. Paris UNESCO.